T.C.

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

XVII. YÜZYIL ŞÂİRİ AZÂKÎ'NİN DERLEDİĞİ ŞİİR MECMÛASI (İNCELEME-METİN-TIPKIBASIM)

Saddam ÇOKUR
16915005

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Mustafa Uğurlu ARSLAN

Diyarbakır 2017

T.C.

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

XVII. YÜZYIL ŞÂİRİ EZÂKÎ'NİN DERLEDİĞİ ŞİİR MECMÛASI (İNCELEME-METİN-TIPKIBASIM)

Saddam ÇOKUR
16915005

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Mustafa Uğurlu ARSLAN

Diyarbakır 2017

TAAHHÜTNAME

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "XVII. Yüzyıl Şâiri Azâkî'nin Derlediği Şiir Mecmûası (İnceleme-Metin-Tıpkıbasım)" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı taahhüt eder, tezimin/projemin kağıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

☐ Tezimin 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/projemin tamamı her yerden erişime açılabilir.

06/07/2017

Saddam ÇOKUR

KABUL VE ONAY

Saddam ÇOKUR tarafından hazırlanan XVII. Yüzyıl Şâiri Azâkî'nin Derlediği Şiir Mecmûası (İnceleme-Metin-Tıpkıbasım) adındaki çalışma, 06.07.2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oybirliği ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İbrahim Halil TUĞLUK

Doç Dr. Ahmet TANYILDIZ

Yrd. Doç Dr. Mustafa Uğurlu ARSLAN

ÖNSÖZ

Uygarlığın başladığı tarihten itibaren insanoğlu, kendini ifade etme çabası içerisinde olmuştur. Kültürel birikimini, inancını, gözlemlerini gelecek için kayıt altına almıştır. Bunu yaparken de en önemli araç olarak "yazı"yı kullanmıştır. İnsanlar yazma fiilini gerçekleştirerek dünya mirasına kendi özlerini bırakabilmişlerdir. Bu anlamda edebiyat dönem içerisinde gelişerek, farklı üsluplar, tarzlar, türler ile günümüze kadar bu mirası ulaştırabilmiştir.

X. yüzyıldan itibaren günümüze dinî ve edebî pek çok eser ulaşmıştır. Bu eserlerden dîvânlar, mesnevîler, şuâra tezkireleri, belâğât kitapları, sözlükler ve mecmûalar araştırmaya ve incelemeye değer eserlerdir. Bunlar içerisinde mecmûalar, pek çok şâirin dîvânlarında bulunmayan şiirlerini tespit etme, tezkirelerde isimleri zikredilmeyen yeni şâirleri sahaya kazandırma açısından ehemmiyet arz etmektedir. Bu sebeple 101 varaktan oluşan "Tahran İslam Kütüphanesi 15881" numaraya kayıtlı şiir mecmûası çalışmamıza konu olacaktır.

Çalışmamızın giriş kısmında, mecmûaların Klâsik Türk Edebiyatın'daki yeri ve önemi ele alınmış, ayrıca mecmûanın tanımı, tarihsel gelişimi, tasnifi ve önemi yer almaktadır.

Çalışmamızın birinci bölümünde ise, tezimize konu olan "Tahran İslâm Kütüphanesi 15581" numaralı mecmûanın şekil ve muhteva özellikleri verilmiş ve mecmûada yer alan şâirlerin hayatı ve edebî kişiliği hakkında kısa bilgiler verilip ilgili şâirlerin şiirleri üzerine yapılan çalışmalar dipnotlarda belirtilmiştir. Bu bölümde mecmûadaki şiirlerin sıralaması, varak numarası, şâir mahlası, nazım şekli, beyit sayısı, şiirlerin matla beyti ve vezinleri gösteren tablo eklenmiştir.

İkinci bölümde, çalışmamıza konu olan mecmûayı hangi yöntemle çalıştığımız belirtilmiş ve mecmûanın transkripsiyon metni verilmiştir. Oluşturulan

metinde şiirler mecmûadaki sırasına göre dizilmiş, herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Mecmûada yer alan şiirlerden bir kısmının, çeşitli dîvânlarda ve akademik çalışmalarda neşredildiği görülmüştür. Bu durumda mecmûadaki şiirler, neşredilmiş dîvânlar ve çalışmalarla karşılaştırılmış varsa farklılıklar dipnotta gösterilmiştir.

Çalışmanın sonuna ise mecmûanın tıpkıbasımı eklenmiştir.

Çalışmamızın temel amacı istinsah edildiği dönemin şiir zevkini ortaya koyan bu mecmûadaki günyüzüne çıkmamış şiirleri ve şuarâ tezkirelerinde adı zikredilmemiş şâirleri sahaya kazandırmaktır.

Metni çalışırken çeşitli zorluklarla karşılaşılmıştır. Özellikle mecmûada adı geçen her şâirle ilgili ayrıntılı bir araştırma yapılmış ve bu şâirlerin şiirleri içerisinde yer aldığı dîvân neşirleriyle tetkik edilmiştir ancak neşredilen eserlerin bütününe ulaşmak her zaman mümkün olmamıştır.

Ayrıca mecmûanın bazı bölümleri nemden dolayı yıprandığı için okumada zorluk yaşandı. Ayrıca metin içerisinde eksik bırakılan harf, redif ya da bağlaçlar köşeli parantezle [] belirtilmeye çalışıldı.

Mecmûa içerisinde sekiz Farsça şiir yer almaktadır. Bu şiirleri tıbkıbasım olarak çalışmaya ekledik.

Çalışmamın tamamında yardımlarını esirgemeyen, karşılaştığım her problemde kendisine danıştığım ve değerli bilgilerinden istifade ettiğim değerli danışmanım Yrd. Doç. Dr. Mustafa Uğurlu ARSLAN'a derin minnet ve şükranlarımı arz ediyorum. Gerek lisans gerek yüksek lisans döneminde hiçbir zaman yardımını esirgemeyen, yol gösteren, bu mecmûa üzerinde çalışma yapmamı öneren ve her zaman ilmî birikimlerinden faydalandığım kıymetli hocam Doç. Dr. Ahmet TANYILDIZ'a teşekkür ederim. Ayrıca Dr. Abdulhakim TUĞLUK'a, Dr. Ulaş BİNGÖL'e, Arş. Gör. Özkan CİĞA'ya, değerli dostum Uğur YİĞİZ'e ve tezimin her aşamasında maddî ve manevî olarak yanımda olan aileme teşekkürü borç bilirim.

Saddam ÇOKUR

Diyarbakır, 2017

ÖZET

Mecmûalar, seçme şiirlerin ya da muhtelif konularda yazılmış olan metinlerin bir araya getirildiği eserlerdir. İçerisinde farklı türde ve biçimde eserler bulunan mecmûalar bulunduğu gibi, tek bir tür ve şekle münhasır kasîde mecmûaları, naat mecmûaları ve gazel mecmûaları gibi mecmûalar da yer almaktadır. Klâsik Türk edebiyatının önemli kaynaklarından olan mecmûalar, derleyicisinin ve yazıldığı toplumun şiir zevkini göstermesi açısından önemli kaynaklardır.

Çalışmamızın konusunu teşkil eden mecmûa, "Tahran İslam Kütüphanesi 15881" numaraya kayıtlı bulunan şiir mecmûasıdır. Yüz bir varaktan oluşan mecmûada mahlası bilinen elli bir şâire ait toplam yüz seksen şiir mevcutur. Mecmûa, tezkirelerde ismine rastlanılmayan Cibâlî ve hakkında çok az bilgi bulunan Azâkî gibi şâirlerin yer alması ve Bâkî, Rûhî, Sun'î, Şeyhülislâm Yahyâ gibi Türk edebiyatının önde gelen şâirlerinin dîvânlarında yer almayan şiirlerinin bulunması saha açısından ayrı bir ehemmiyet arz etmektedir.

İncelenen mecmûada yer alan şiirler, latin harflerine aktarılıp, tedkîk edilerek farklı açılardan tanıtılmaya çalışılmıştır. Ayrıca mecmûada bulunan şâirlerin biyografileri hakkında kısa bilgiler verilmiş, adı geçen şâirler ile ilgili tespit edebildiğimiz akademik çalışmalar ise dipnotlarda belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Mecmûa, Tahran İslam Kütüphanesi, Klâsik Türk Edebiyatı, Azâkî.

ABSTRACT

Journals are works combining selected poems or texts written on various topics. There are journals in which there are works of different kinds and forms as well as journals such as magazines, naat mecmaları and gazel mecmaları in a single kind and form. Journals which are very important sources of classical Turkish literature are important sources in terms of showing the taste of poetry, compiler and written society.

The journal, which constitutes the subject of our work, is a poem magazine registered in the "Tehran Islamic Library 15881". There are totally one hundred and eighty poems of fifty poets known in the journal , which includes one hundred pages. journal shows that there are poets like Azizi who has no name in the thesis and Azizi which has little information about them and that there are also poems which are not included in the places of leading poets of Turkish literature such as Bâkî, Ruhi, Sun'î, Şeyhülislâm Yahyâ.

The poems in the journal that have been examined have been transferred to latin letters, tried to be touched and introduced at different angles. In addition, brief information about the biographies of the poets in journal was given, and the academic works that we can identify about the mentioned poets are mentioned in the footnotes.

Keywords

Journal, Islamic Library of Tehran, Classical Turkish Literature, Azâkî.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖNSÖZ ..... **I**
ÖZET ..... **III**
ABSTRACT ..... **IV**
İÇİNDEKİLER ..... **V**
KISALTMALAR ..... **IX**
GİRİŞ **1**
1. KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA MECMÛA **1**
2. MECMÛALARIN TASNİFİ **2**
3. MECMÛALARIN ÖNEMİ **3**

BİRİNCİ BÖLÜM
MECMÛANIN MUHTEVÂSI

1.1 MECMÛANIN TANITIMI **5**
1.1.1 Mecmûanın Mürettibi 6
1.1.2 Mecmûada Yer Alan Nazım Şekilleri 6
1.1.3 Mecmûadaki Nazîre Şiirler 6
1.1.4 Mecmûada Olup da Dîvânlarda Bulunmayan Şiirler 7
1.2 MECMÛADAKİ ŞÂİRLER **8**
1.2.1 Abdî 8
1.2.2 Adlî 8
1.2.3 Âlî 9

1.2.4 Amrî 10
1.2.5 Ârifî 11
1.2.6 Atâyî 11
1.2.7 Azâkî 12
1.2.8 Âzerî 12
1.2.9 Bâkî 12
1.2.10 Behiştî 13
1.2.11 Belîğî 14
1.2.12 Cevrî 14
1.2.13 Cibâlî 14
1.2.14 Dervîş 14
1.2.15 Emrî 15
1.2.16 Fevrî 15
1.2.17 Figânî 16
1.2.18 Fuzûlî 17
1.2.19 Habîbî 18
1.2.20 Hakîmî 18
1.2.21 Hâletî 18
1.2.22 Halîlî 19
1.2.23 Halîfe 20
1.2.24 Hayâlî 20
1.2.25 Hayretî 21
1.2.26 İshak Çelebî 21
1.2.27 Kabûlî 22
1.2.28 Kerîmî 23
1.2.29 Keşfî Bey 23

1.2.30 Makâlî 23
1.2.31 Mesîhî 24
1.2.32 Mezâkî 25
1.2.33 Muhibbî 25
1.2.34 Muhyî 26
1.2.35 Nâdirî 26
1.2.36 Nef'î 26
1.2.37 Nihânî 27
1.2.38 Nev'î 28
1.2.39 Nizâmî 28
1.2.40 Rahmî 29
1.2.41 Revânî 29
1.2.42 Rûhî 30
1.2.43 Sunʿî 30
1.2.44 Şânî 31
1.2.45 Şem'î 31
1.2.46 Ulvî 32
1.2.47 Vahdetî 32
1.2.48 Veysî 32
1.2.49 Vücûdî 33
1.2.50 Yahyâ 33
1.2.51 Zâtî 34

İKİNCİ BÖLÜM
MECMÛA'NIN METNİ

1.METİN HAZIRLANIRKEN DİKKAT EDİLEN HUSUSLAR 47
2.TRANSKRİPSİYON ALFABESİ 48
METİN **51**

SONUÇ **233**
KAYNAKÇA **235**
TIPKIBASIM **242**

KISALTMALAR

AKM	Atatürk Kültür Merkezi
AÜ	Ankara Üniversitesi
bk.	Bakınız
C	Cilt
CBÜ	Celal Bayar Üniversitesi
G	Gazel
H	Hicrî
haz.	Hazırlayan
İÜ	İstanbul Üniversitesi
K	Kasîde
M	Milâdî
MÜ	Marmara Üniversitesi
S	Sayı
s.	Sayfa
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
TDVİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
vd.	Ve diğerleri

GİRİŞ

1. KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA MECMÛA

Arapça cem' (جمع) kökünden gelen "mecmû'a (مجموعه)" kelimesini Şemseddin Sâmî "*toplanılıp biriktirilmiş ve tanzîm ve tertîb edilmiş şeyler hey'eti, eş'âr vesâir âsâr-ı müntahaba cem' ve kayd ile hasıl olmuş risâle, ulûm ve fünûn ve edebiyata müteallık mebâhisi câmi' olarak neşr olunan risâle-i mevkûta*"[1], Develioğlu ise "*toplanıp biriktirilmiş, tertip ve tanzim edilmiş şeylerin hepsi, seçilmiş yazılardan meydana getirilmiş yazma kitap, dergi*"[2] şeklinde tarif etmiştir.

Klâsik Türk edebiyatında genellikle herhangi bir konu sınırlaması olmadan aynı ya da farklı dönemlerde yaşayan şâir ve yazarlardan derlenen manzûm, mensûr veya manzûm-mensûr karışık eserlere mecmûa adı verilir.

Mecmûalara alınan manzum ve mensur metinlerin seçiminde, mecmûa yazarının beğenisi önemlidir. Mecmûa yazarı, kendi sanat zevki doğrultusunda beğendiği şâirlerin şiirlerini ya da nâsirlerin nesirlerini mecmûasına alabilir. Mecmûa olarak adlandırılmış ciltlerin kapsadığı metinler oldukça fazladır. "*Şiir parçaları, fetvalar, ilaç ya da yemek tarifleri, burçlar, kehanetler, fallar, önemli önemsiz olaylar…. Bunların ötesinde başka yerde bulamayabileceğimiz kısa şaka ve fıkra derlemeleri, kısa mesnevîler, kanunnâme parçaları, büyük eserlerden seçmeler*"[3] temize çekilip bir kapak içinde biriktirilmiştir. Bu durum, mecmûalarda belli bir sınır olmadığının ve mecmûaların tamamen yazarının tasarrufunda bulunduğunun göstergesidir.

---

[1] Şemseddin Sâmî, **Kâmûs-i Türkî**, Çağrı Yayınları, 2007. s. 1293.
[2] Ferit Devellioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Aydın Kitapevi, 2010. İstanbul, s. 711.
[3] Selim S. Kuru, Mecmûaların İçine Edebiyatın Dışına Doğru, **Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı**, haz.: Hatice Aynur, vd.Turkuaz Yayınları, 2012. İstanbul, s. 19.

Mecmûalar genellikle müellif hattı olmalarına rağmen daha sonra bir müstensih tarafından çoğaltılanları da vardır. Hatta bazen müellifin kaleminden çıkan bir mecmûaya müstensih de derkenar olarak bazı eklemelerde bulunabilir. Bu durum, aynı mecmûa içerisinde farklı yazı tiplerinin kullanılmasına neden olur. "*Kâğıt ve mürekkep farklılığının sebebi mecmûanın farklı zamanlarda yazılması olabileceği gibi uzun bir süreçte farklı kimselerin elinden geçmesi, yani eserin aslında birden çok derleyicisinin bulunması da olabilir*."[4] Bu sebepten dolayı mecmûalar hakkında çalışma yapılırken çeşitli zorluklarla karşılaşılabilir.

"*İslami kültür geleneği içerisinde mecmûa türü, Hz. Peygamber'in hadislerinin kayıt altına alınma gereksiniminin sonucu olarak gelişmeye başlamıştır. Hz. Peygamber'in hadisleri kayıt altına alınırken, genellikle el-câmi', el-mecmû', gibi mecmûa kelimesinin de türediği cem' kökünden gelen kelimelerle oluşturulan külliyat isimleri konulmuştur*."[5]

Türk edebiyatında ise mecmûalara daha ziyade XV. yüzyıldan itibaren rastlanılmaktadır. Ömer bin Mezîd tarafından 1437'de derlenen Mecmûatü'n-Nezâir Türk edebiyatında bu türün ilk örneğidir. Bu eser bir nazire mecmûasıdır. Anadolu'da yazılmış ve derleyicisi belli olan beş nazîre mecmûası mevcuttur. Bunlardan ilki Ömer bin Mezîd'in yazmış olduğu mecmûadır. İkincisi, Eğirdirli Hacı Kemal'in 1512'de yazmış olduğu Câmiü'n-nezâir adlı mecmûadır. Üçüncüsü, Edirneli Nazmî'nin 1533-34'te yazdığı Mecmaü'n-nezâir adlı eserdir. Dördüncüsü, Kanûnî Sultan Süleyman'in bendelerinden Pervâne bin Abdullah'ın 1560 tarihinde yazmış olduğu Câmiü'n-nezâir'dir. Son yazılan nazîre mecmûası ise Hisâlî'nin Metâilü'n-nezâir adlı şiir mecmûadır.[6]

2. MECMÛALARIN TASNİFİ

Mecmûaların yazımında, herhangi bir kural ve kaideye bağlı kalınmadığından ve nazım ya da nesirle ilgili şiir, tarih, mektup, ilm-i simyâ, ilm-i reml, sihir, rüya

[4] M. Fatih Köksal, "Şiir Mecmualarının Önemi ve Mecmuaların Sistematik Tasnif Projesi (MESTAP)", **Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı**, Haz.: Hatice Aynur, vd., Turkuaz Yayınları, 2012. İstanbul, s. 413.

[5] Atabey Kılıç, "Mecmûa Tasnifine Dair", **Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı**, Haz.: Hatice Aynur, vd.Turkuaz Yayınları, 2012. İstanbul, s. 75-98.

[6] Nazîre mecmûaları hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Bilge Kaya, **Nazîre Mecmûaları ve Hisâlî'nin Metâliü'n-Nezâiri**, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl:6, Sayı:8, 2005. Bursa, s. 47.56.

tabiri, ilm-i nücûm, mûsîki, lugaz, muammâ, naât, ilâhî, güfte, fevâid, duâ, hutbe, şarkı, fetvâ vb. gibi çok farklı alanlardan örnekler seçildiğinden mecmûalarla ilgili tam ve kesin bir tasnifin yapılması zordur. Her ne kadar kapsamlı bir tasnif olmasa da bu konuda yapılan ilk tasnif Agâh Sırrı Levend'e aittir. Agâh Sırrı Levend mecmûaları nazîreler mecmûaları, meraklılarca toplanmış, birer antoloji niteliğinde seçme şiirler mecmûaları, türlü konudaki risalelerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmûalar, aynı konudaki eserlerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmûalar, tanınmış kişilerce hazırlanmış, birçok yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmûalar[7] şeklinde tasnif etmiştir.

Mecmûalarla ilgili en kapsamlı ve sistematik tasnifi ise Atabey Kılıç yapmıştır. Atabey Kılıç mecmûaları; cilt ve tertip hususiyetleri bakımından, şekil bakımından, dil bakımından, muhteva bakımından, şahısların tertip ettiği ve şahıslar için tertip edilen mecmûalar şeklinde tasnif etmiştir.[8]

3. MECMÛALARIN ÖNEMİ

Edebiyat tarihi açısından önemli kaynaklar arasında olan mecmûalar, eserleri günümüze ulaşmamış veya dîvânı tertip edilmemiş şâirlerin şiirlerini tespit etmeye yarar. "*Mecmûaların bir kısmının sahibi ve müstensihi belli, çoğunun ise ne sahibi ne de müellifi bellidir. Ekserisinin düzenleme tarihleri de yoktur. Araştırmacılar tarafından mecmûlar yeteri kadar ilgi görmemektedir. Hâlbuki mecmûlara edebiyattan ilahiyata, felsefeden tıp tarihine, folklordan etnografyaya değişik konularda bilgi barındıran eserlerdir*."[9]

Mecmûalar, edebiyat tarihinde büyük bir boşluğu doldurmaktadır. Bazen edebiyat tarihinin asıl kaynaklarına yardımcı olmakta, bazen de yegâne kaynak olarak görev üstlenmektedir. Mecmûaların edebiyat tarihi araştırmacılarına sağladığı imkanları şu şekilde sıralamak mümkündür:

"*Mecmûalar, içinde barındırdığı şiirlerle dönemin okuyucu zevkini ve şairin okunurluğunu, popüleritesini verir. Ali Şîr Nevâyî'nin şiirleri XV. yüzyıldan XX.*

[7] Agâh Sırrı Levend, **Türk Edebiyatı Tarihi**, Dergâh Yayınları, İstanbul 2004, s.166.

[8] Ayrıntılı bilgi için bk., Kılıç, "Mecmûa Tasnifine Dair", **Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı**, s.75-98.

[9] Yaşar Aydemir, "**Metin Neşrinde Mecmûaların Rolü ve Karşlaşılan Problemler",** AÜ Türkoloji Dergisi, Ankara 2007, C.2, s.123.

yüzyıla kadar mecmualarda yer alıyorsa bu durum hem okuyucu zevkini hem de şairin uzun süreli etkisinin gösterir.

Edebiyat tarihinin birinci dereceden kaynakları olan tezkirelere yansımamış birçok şâir, şiir, tür ve belgede de mecmûalar edebiyat tarihinin vazgeçilmez kaynakları durumundadır. Hâdî'nin Saray şehrengizi, Behiştî'nin Vize Şehrengizi vs. mecmûalardan hareketle gün yüzüne çıkarılmış eserlerdir."[10]

Mecmûalar üzerinde araştırma yapıldıkça bilinmeyen pek çok şiir gün yüzüne çıkarılacaktır. Bu bakımdan hangi yüzyılda oluşturulursa oluşturulsun bir şiir mecmûası üzerinde çalışma yapmanın, klasik edebiyatın doğru okunmasına yardımcı olacağı kanaatindeyiz.

[10] Aydemir, **Metin Neşrinde Mecmûaların Rolü ve Karşlaşılan Problemler**, s.123.

BİRİNCİ BÖLÜM
MECMÛANIN MUHTEVÂSI

1.1 MECMÛANIN TANITIMI

Çalışmamızda faydalandığımız mecmûanın kayıt bilgilerinde "Tahran İslan Kütüphanesi numara 15881" şeklinde bir kayıt yer almaktadır. Adı geçen mecmûa tarafımızdan Turuz.com sitesinden temin edilmiştir. 101 varaktan oluşan mecmûa 710x240 mm (iç) boyutunda, sırtı borda meşin, söz başları siyah olan mecmûanın yazı türü talik, satır sayısı ise 10'dur. Mecmûadaki her sayfada şiirler iki sütun içine yazılmış, sütun dışında kalan yerler farklı çiçek tasvirleriyle bezenmiştir.

Mecmûanın son varağındaki tarih başlıklı şiirin altındaki H 1040 tarihiyle mecmûanın M 1630 yılında istinsah edildiğini anlıyoruz. Eserdeki bazı şiirlerin başlığında yazılan "Limuharririhi" tabiriyle mecmûanın müellif kaydı olduğunu anlaşılmaktadır. Mecmûanın içinde 15, 16 ve 17. yüzyıl şâirleri yer almaktadır.

Mecmûadaki şiirlerin yazımında alfabetik sıralama olmadığı gibi nazım şekilleri ve türleri açısından herhangi bir sıralama da söz konusu değildir. Şiirlerin çoğuna, ait oldukları şairlerin isimleri bazen de isimleriyle birlikte nazım şekilleri başlıkta yazılmıştır. Sadece 9a numaralı varaktaki bir şiirin başlığında Kalendî yazılmasına karşın makta beytinde şiirin Hâkimî mahlaslı bir şaire ait olduğunu görüyoruz.

Mecmûadaki redifler bazen yazılmamıştır. Rediflerin yazılmadığı beyitlerde, redif köşeli parentez ([ ]) içerisinde metne dahil edildi.

Gülşende ġam-ı zülf nigār ile yaturken

Gīsūlar yine çözdi hevā-i sünbül [açıldı] (59a/3)

Mey cāmını nūş eyledi ol yār-i gül-endām

Ateş gibi āl oldı yüzi gül gül [açıldı] (59a/4)

1.1.1 Mecmûanın Mürettibi

Mecmûanın mürettibinin kim olduğunu ilk olarak 9b numaralı varaktaki "Limuharririhi" başlığı altındaki şiirlerden öğrenmekteyiz. Buna göre mecmûanın Azâkî'ye olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmalarımız sonucu Azâkî hakkında fazla bilgiye rastlanılmamıştır. Azâkî'den bahseden tek kaynak Mehmet Nail Tuman'ın yazmış olduğu "Tufhe-i Nâilî" adlı eserdir.

Âzâkî hakkında bilgiler "Mecmûadaki Şâirler" başlığı altında verilecektir.

1.1.2 Mecmûada Yer Alan Nazım Şekilleri

Çalıştığımız mecmûada 150 gazel, 15 kaside, 3 müfret, 3 tahmis, 2 kıt'a, 2 manzum, 1 muhammes, 1 rübâi, 1 terkib-i bent, 1 terci-i bent, 1 tarih olmak üzere toplam 180 şiir vardır.

1.1.3 Mecmûadaki Nazîre Şiirler

Mecmûada, müellif tarafından yedi şiir nazîre olarak verilmiştir. Nazîre şiirlerde: önce zemin şiire, daha sonra da nazîre şiire yer verildiğini görmekteyiz. Mecmûada şiirlerin nazîre olduğuna dair herhangi bir bilgi yazılmamıştır.

Tanzir Edilen Şair	**Tanzir Eden Şâir**	**Zemin-Şiir Nu.**	**Varak Numarası**
Arifî	Kerîmî	69-70	45a
Arifî	Şânî	69-71	45a
Mesîhî	Hayâlî	77-76	47b
Şâhî	Halîfe	143-144	81b

Şâhî	Amrî	143-146	82a
Amrî	Vücûdî	150-151	83b
Amrî	Vücûdi	169-170	89b

Mecmûada yer alan nazîre şiirler ve şâirleri yukarıda bulunan şekildedir.

1.1.4 Mecmûada Olup da Dîvânlarda Bulunmayan Şiirler

Çalıştığımız mecmûada, karşılaştırabildiğimiz dîvânlarda bulunmayan toplam on dört şiir vardır. Bu şiirlerden Rûhî, Bâkî, Şeyhülislam Yahyâ gibi Türk edebiyatının önde gelen şâirlerinin şiirleri sahaya sunulmuştur. Bu şiirlerin sadece varak numarası ve şâirini vermekle yetineceğiz. Diğer bilgiler metin bölümü içerisinde mevcuttur.

Vr. Nu.	**Mahlas**
5b-6b	Âlî
12b	Figânî
37b	Rahmî
39b	Hâletî
42b	Rahmî
43b	Sun'î
47a	Sun'î
50a	Şeyhülislam Yahyâ
50b	Rûhî

52a	Bâkî
76a	Rûhî
76b	Rûhî
76b	Rûhî
79a	Rûhî
86b	Sun'î

1.2 MECMÛADAKİ ŞÂİRLER

1.2.1 Abdî

Asıl adı Abdülvehhab olan 16. yüzyılın tanınmış şairlerinden olan Abdî Bursalıdır. "İslî Abdî" lakabıyla şöhret kazanmıştır. "*İlim tahsiline başlayan Abdî, Kâdirî Efendi'den mülâzım olmuş, sonra Bursa'da Hamza Bey medresesine müderris olmuştur*."[11]

Abdî'nin mecmûada iki gazeli mevcuttur.

1.2.2 Adlî

Osmanlı padişahlarından II. Beyazıd'tır. Şiirlerinde Adlî mahlasını kullanmıştır. 1447 tarihinde doğmuştur. Fâtih Sultan Mehmed'in büyük oğludur. Fâtih devrinde hız kazanan bilim, düşünce ve sanat hareketlerini devam ettirmiş, divan oluşturacak kadar şiir yazmıştır.

II. Beyazid, babası Fâtih'in ölümü üzerine 1481'de Amasya'dan İstanbul'a gitmiş, Şehzâde Cem'le girdiği zorlu mücadeleden sonra, aynı yıl sekizinci Osmanlı pâdişâhı olarak tahta geçmiştir.

Amasya'daki 27 yıllık şehzade valiliğinin ardından 31 yıl Osmanlı tahtında kalan Adlî'nin bazı değerlendirmeler yapılmıştır. Bunlardan tezkirelerin çoğuna

[11] İbrahim Halil Tuğluk, **Abdî**, http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1355 [15.01.2017].

kaynaklık eden Latîfi, Adlî'nin, şairlerin geçimine yaptığı katkıdan da söz ettikten sonra "*Tarz-ı gazelde âbâ-i kirâmına gâlib ve şi'r-i şu'arâ-yı efâzıl ve ehâli misâlinde bî-me'ayîb ü bî-mesâlib idi*" cümlesiyle onun şiir söylemede atalarından üstün olduğunu belirtmiştir.[12]

Adlî'nin mecmûada iki gazeli mevcuttur.

1.2.3 Âlî

1541 yılında Gelibolu'da doğdu. Medrese tahsilini gördükten sonra yazdığı şiirlerle dikkat çekerek ilk eseri Mihr ü Mâh'ı sunduğu Şehzade Selim'e (II. Selim) divan kâtibi oldu. "Mevki hırsından dolayı ne şehzade, ne de İstanbul'a giderek başvurduğu Kanûnî Süleyman müderrislik veya kadılık isteğini kabul ettiler."[13]

Divanı'nı 26 yaşında tertip eden Gelibolulu Mustafa Âlî, bu tarihten vefatına kadar "Âlî" mahlasıyla yaklaşık 34 yıl şiir yazdı. İlk mahlası Çeşmî ile yazdığı gazellerinden biri Ankara Millî Kütüphane'deki mecmûadadır. Aslında mahlas değişikliği şairin kişiliğini çözecek anahtar kelimelerden biridir. Gerçekten de böyle mağrur bir kişiliği, Çeşmî gibi romantik bir mahlastan çok, Âlî daha iyi yansıtmaktadır.

"*Âlî, çok sayıda eser vermiş olmasına rağmen onun şâir tarafını asıl divanlarında görmek mümkündür. O, hayatının sonuna kadar yazdığı manzumeleri, değişik zamanlarda tertip edilen dört Dîvân'da topladı. Dîvân üzerindeki çalışmayı İ. Hakkı Aksoyak yapmıştır.*"[14]

Âlî'nin mecmûada iki gazeli ve iki kasidesi mevcuttur.

---

[12] Rıdvan Canım, **Latîfî Tezkiretü'ş-Şu'ara ve Tabsıratü'n-Nüzema**,AKM Yayınları, 2000. Ankara, s.143.

Ayrıca ayrıntılı bilgi için bk. Yavuz Bayram, **Amasya'ya Vali Osmanlı'ya Padişah Bir Şair: Adlî Hayatı, Şahsiyeti, Şairliği, Dîvân'ının Tenkitli ve Orijinal Metni**, Amasya Valiliği Yayınları, 2009. Amasya.

[13] Bekir Kütükoğlu, **Âlî Mustafa Efendi**, TDVİA, TDV Yayınları, 1989. Ankara, C.2 s.414

[14] Ayrıntılı bilgi için bk. İ. Hakkı Aksoyak, **Gelibolulu Mustafa Âlî ve Divanı'nın Tenkitli Metni**, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmış Doktora Tezi, 1999. Ankara, İsen **Sehî Bey Tezkiresi Heşt Behişt**, Bekir Kütükoğlu, "Âlî Mustafa Efendi", s. 414.

1.2.4 Amrî

On beşinci yüzyılın son yarısı ile onaltıncı yüzyılın ilk çeyreği içinde yaşamış olan Anadolu şairlerinden Amrî, Fâtih ve Bâyezid devri bilginlerinden kazasker, müderris ve şeyhülislâm Abdulkerim Efendi'nin evlatlığıdır. Abdulkerim Efendi kendisine Amr ismini verir.

Çağın gerektirdiği tahsil kademelerinden geçen Amr, bir yandan Amrî mahlasıyla şiirler yazmıştır. Üsküplü İshak Çelebî ile medreseden arkadaş olup mülâzımlıklarından sonra Amrî kadı, İshak Çelebî ise müderris olmuştur.

Amrî Dîvânı'nı derleyen Mehmet Çavuşoğlu, isminin imlası konusunda birtakım güçlükler çektiğini yazar. "*Amrî عمروی şeklinde yazılmak gerektiği halde, bazı mecmualarda, hatta çağdaşı Eğirdirli Hacı Kemal'in mecmuasında عمری diye yazılmıştı ki bunu Ömrî diye okumak gerekiyordu.*"[15]

Amrî'nin kendi çağdaşları tarafından nasıl bir şâir olarak telakki edildiğini belirtmekte fayda vardır:

Sehî Bey " *Gönül ehli, nazik, kamil, hoşa giden şiiri meşhur, sözleri gösterişli ve eşsiz olan kişidir. İyi huylu, güzel yüzlü, ahlaklı kimse olup gazel tarzında eşsiz, nazmının kaidesi iyi, mütedavil şiirle şöhret kazanmış kimsedir.*"[16] diyerek şiirini över.

Latîfî ise "*A'yân-ı şu'arâdan ve erkân-ı büleğâdan, şâir-i şîrîngüftâr ve sâhib-i dîvân u suhan-güzârdır. Ekser-i eş'ârı teng bahrlerde ve ğarîb kâfiyelerde vâki' olmuşdur*"[17] diyor. Onun tanıtışına göre Amrî devrindeki şâirlerin ve şiir yazanların önde gelenlerinden, tatlı sözlü, güzel söz söyleyen, dîvân sahibi bir şairdir.[18]

Amrî'nin Dîvanı Mehmet Çavuşoğlu tarafından yayımlanmıştır.

Amrî'nin mecmûada iki kasidesi, on üç gazeli ve bir tahmisi mevcuttur.

---

[15] Mehmed Çavuşoğlu, **Amrî Dîvan**, Edebiyat Fakültesi Matbaası, 1979. İstanbul, s.2.
[16] Mustafa İsen, **Sehî Bey Tezkiresi Heşt Behişt**, Akçağ Yayınları, 1998. Ankara, s.154.
[17] Canım, **Latîfî Tezkiretü'ş-Şu'ara ve Tabsıratü'n-Nüzema**, s. 403.
[18] Ayrıntılı bilgi için bk. Çavuşoğlu, **Amrî Dîvânı**, s. 1-10

1.2.5 Ârifî

Asıl adı Hüseyin'dir. İstanbul'da doğdu. Belli bir müddet tahsil görüp kâtîp oldu. Hat sanatı ve şiir üzerine çalıştı. "Kapıkullarından iken İbrahim Paşa'yla Mısır'a gitti. Mısır dönüşünde ona "*Lâmiye Kasidesi"ni sununca Anadolu defterdarı Mahmud Çelebi'nin kaleminde "ahkam tezkirecisi" oldu. Mahmud Çelebi ile anlaşamayınca bu görevinden azledildi. Bunun üzerine Mekke'ye gidip İbrahim Gülşeni ile tanıştı ve ona bağlanarak uzun müddet hizmetinde bulundu ve bu esnada müteferrika zümresine katıldı. Daha sonra İstanbul'a dönüp belli bir müddet yokluk içinde yaşadı. Aşık Çelebi Tezkire'sinde ölüm tarihi 959 olarak verilmektedir".*[19]

Ârifî'nin mecmûada bir gazeli mevcuttur.

1.2.6 Atâyî

1586 tarihinde İstanbul'da doğdu. Sultan III. Mehmed devri kazaskerlerinden tanınmış şâir ve âlim Nev'î Yahya Efendi'nin oğludur. Önce babasından, daha sonra Kafzâde Feyzullah Efendi'den ders aldı. 1601 yılında Ahîzâde Abdülhalim Efendi'den mülâzım olarak tahsilini tamamladı. İstanbul kadısı Zekeriyyâ Yahya Efendi'nin yardımıyla 1605'te kırk akçelik Canbaziye Medresesine müderrisliğe tayin edilidi.

"*Atâî, mâzul bulunduğu kısa süreler dışında ömrünü İstanbul'dan uzakta, Balkanlar'daki çeşitli kadılıklarda geçirmiştir. Kaynaklardan anlaşıldığına göre güzel konuşan, nükteli ve alaycı bir insandır. Dedesi ve babası gibi o da tasavvufa yönelmiş ve celvetiyye kurucusu Aziz Mahmud Hüdâyî'nin müridlerinden olmuştur.*"[20]

Atâî Divanı Saadettin Karaköse tarafından yayımlanmıştır.[21]

Atâyî'nin mecmûada bir gazeli mevcuttur.

---

[19] Canım, **Latîfî Tezkiretü'ş-Şu'ara ve Tabsıratü'n-Nüzema**, s.380., Filiz Kılıç, **Meşâirü'ş-Şu'ara**, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, 2010. İstanbul, s. 1031.

[20] Haluk İpekten, **Atâi, Nev'izâde**, TDVİA, TDV Yayınları, 1991. Ankara, C.4, s.40-42.

[21] **Saadet Karaköse, Nev'izâde Atâyî Divanı**, http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78393/nevizade-atayi-divani.html [15.01.2017].

1.2.7 Azâkî

17. yüzyıl Türk şairlerinden Azâkî, mecmûamızın müellifidir. Hayatı hakkında bilgi veren tek kaynak Mehmet Nail Tuman'nın yazmış olduğu Tuhfe-i Nâilî adlı eserdir. Bu esere göre ismi Mehmet Azâkî Efendi'dir. Kıpçaklıdır, Kufe müftülüğü yapmıştır. M 1608 tarihinde vefat etmiştir.[22]

Azâkî'nin mecmûada dokuz gazeli, bir muhâmmesi, bir rübâîsi mevcuttur.

1.2.8 Âzerî

Asıl adı İbrahim'dir. Muallimzâde İbrahim Çelebî olarak şöhret kazanmıştır. Asıl adı İbrahim olduğu için, Hz. İbrahim'in ateşe atılmasına kinaye olarak ateşe mensup anlamına gelen Âzerî mahlasını kullanmıştır. Hayatı hakkında tezkirelerde bilgi bulunmamaktadır. Nakş-ı Hayâl ve Hüsrev ü Şîrîn adlı iki eseri vardır.[23]

1.2.9 Bâkî

Asıl adı Abdulbâkî'dir. 1527'de İstanbul'da doğdu. Babası Fâtih Câmii müezzinlerinden Mehmed Efendi idi. Fakir bir ailenin çocuğu olan Bâkî, gençliğinde saraç çıraklığı yapmıştır. Yaratılışındaki okuma ve öğrenme arzusu onu medreseye yöneltti. İyi bir medrese eğitimi gören Bâkî, Ahaveyn (iki kardeş) lakabıyla meşhur Karamanî Ahmed ve Mehmed efendilerden, daha sonraları Süleymaniye Müderrislerinden Kadı-zâde Şemseddîn Ahmed gibi devrin ileri gelenlerinden ders aldı. 1555'te Nahcivan Seferi'nden dönen Kânûnî'ye ilk defa kasidesini takdim etti. Bu vesileyle Sultanın lütuf ve takdirine mazhar oldu.

Zâtî'nin Beyazıt Camii avlusundaki remilci dükkânına sık sık giderek gazellerini onun tenkidine sunuyordu. Zâtî'nin şiirlerine söylediği nazirelerle bir yandan kendi şiir dilini olgunlaştırırken aynı zamanda dükkânı İstanbul'daki şâirlerin toplantı yeri olan bu müstesna şâirin takdirini elde ediyordu.

"*Bâkî Türk edebiyatının yetiştirdiği en büyük şairlerden biri olup, kendisine verilen Sultânu-ş şuarâ ünvanını asırlar boyu korumuştur. Hocası Karamânî*

[22] Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı, **Mehmet Nail Tuman Tuhfe-i Naili Dîvân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri**, Bizim Büro Yayınları, 2001. Ankara. C. I II.
[23] Ayrıntılı bilgi için bk. Ülkü Çetinkaya, **Âzerî, İbrahim Çelebî**, http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1937 [16.01.2017].

Mehmed Efendî'ye sunduğu "sünbül" redifli kaside ile şiirde kişiliğini iyice kabul ettirmişti. Bâkî'nin şöhreti ve eserleri Anadolu ve Rumeli'yi aşıp Hint saraylarına kadar yayılmıştı. Bâkî'nin şiirlerinde daha çok hitabi üslup görülür. Şiirlerinde mahalli renkleri ve şahsiyetinin izlerini bulmak mümkündür."[24]

Bâkî'ye asıl şöhretini kazandıran Türkçe Dîvân'ı olmuştur. Dîvânı Saaddettin Küçük tarafından yayımlanmıştır.

Bâkî'nin mecmûada altı kasidesi, on iki gazeli mevcuttur.

1.2.10 Behiştî

Behiştî'nin asıl adı Ramazan'dır. Babası, Vizeli Abdülmuhsin adında bir zat olup hayatı hakkında başka bilgi yoktur. Kaynaklar, Behiştî'yi kendisinden önce yaşamış olan Karıştıranlı Süleyman Bey oğlu Sinan Behiştî ile karıştırmamak için, "Vizeli Behiştî", "Behişti-i Sânî" gibi adlarla anmışlardır. Kaynaklarda veya Behiştî'nin eserlerinde şâirin doğum tarihine dair doğrudan bir bilgiye rastlanılmamıştır. Medrese eğitimini tamamlamıştır. Sultan Bâyezid huzurunda hizmet etmiştir.

"*Kaynaklarda Behiştî'nin iki yönüne işaret ediliyor. Öncelikle ilmi kişiliği. Kaynaklarda verdiği vaaz ve nasihatler, bunların halk üzerindeki etkileri ve bu alandaki eserleri üzerinde duruluyor. Daha sonra da şâir kişiliği; murad ettiği zaman şiir yazabilen, icat sahibi, hüsn ü edâ ile nazma kadir gibi vasıflarla dile getiriliyor.*"[25]

Behiştî şiirlerinde oldukça sade bir dil kullanmış, mahallî unsurlara yer vermiş, atasözü ve deyimlere yoğun olarak başvurmuş, halk söyleyişlerini ustalıkla şiire taşımıştır.

Behîştî'nin mecmûada bir gazeli mevcuttur.

---

[24] Ayrıntılı bilgi için bk. Mehmet Çavuşoğlu, **Bâkî**, TDVİA, TDV Yayınları, 1991. Ankara, C.4 s.537-540, Mahmut Kaplan, **Şiirin Sultanı Bâkî**, Nesil Yayınları, 2013. İstanbul., Saadettin Nüzhet Ergun, **Bâkî Hayatı ve Şiirleri**, Suhulet Kitapevi, 1935. İstanbul.

[25] Yaşar Aydemir, **Behiştî Dîvânı**, http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78362/behisti-divani.html, s.3-22. [15.01.2017].

Ayrıntılı bilgi için bk. Aydemir, **Behiştî Dîvânı,** s.3-22, İsen, **Sehî Bey Tezkiresi Heşt Behişt,** s.172, Emine Yeniterzi, **Behiştî'nin Heşt Behişt Mesnevîsi**, Kitapevi Yayınları, 2001. İstanbul.

1.2.11 Belîğî

İstanbul'da doğmuştur. Şâirin asıl ismi ve doğum tarihi hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Yaşar Aydemir Belîğî "*Bir Yeniçerî olan Belîğî, kuloğullarındandır. Yeniçerîlerden herhangi birinin ocaklarda babaları gibi askerlkik eden oğulları için kullanılan "kuloğlu" tabirinden anlaşıldığına göre şâir, asker çocuğudur.*"[26]

Belîğî'nin mecmûada bir gazeli mevcuttur.

1.2.12 Cevrî

Cevrî, Cevrî Çelebî, Cevrî Dede diye anılan şairin asıl adı İbrâhim'dir. 1595-1600 yılları arasında doğmuştur.

Gençliğinde iyi bir tahsil gören Cevrî, Galata Mevlevîhânesi şeyhi İsmail Ankaravî'nin sohbetlerine katılmış, ayrıca Beşiktaş ve Yenikapı mevlevîhânelerine devam etmiştir.

Cevrî'nin şairlik kudreti hem kendi döneminde hem de sonraki dönemlerde takdir edilmiştir.[27]

Cevrî'nin mecmûada bir tahmisi mevcuttur.

1.2.13 Cibâlî

Çalıştığımız mecmûada tek gazeli bulunan Cibâlî'nin hayatı hakkında ne tezkirelerde ne de ilmî eserlerde bir bilgiye ulaşılamamaktadır.

1.2.14 Dervîş

Hayatı hakkında bilgi bulunmamaktadır.

Dervîş'in mecmûada bir gazeli mevcuttur.

---

[26] Mehmet Pektaş **Belîğî**, http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=421 [15.01. 2017].

[27] Hüseyin Ayan, **Cevrî**, TDVİA, TDV Yayınları, 1993. Ankara, C.7 s.460-61.
Ayrıca ayrıntılı bilgi için bk. Hüseyin Ayan, **Cevrî (Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni),** Atatür Üniversitesi Yayınları, 1981. Erzurum.

1.2.15 Emrî

Edirneli olduğu bütün kaynaklarda belirtilmektedir. Ailesi hakkında bilgi bulunmayan Emrî'nin tahsil hayatı ile ilgili sadece Sehî Bey tezkiresinde "*Zahir ilimlere çalışırken vazgeçti*"[28] ibaresi vardır. Kaynaklar ömrünü tevliyet hizmetleriyle geçirdiğini, Edirne ve İstanbul dışında herhangi bir yerde bulunmadığını ifade ederler.

Emrî'nin memurluk hayatında yükselememesinde inzivayı sevmesinin rolü vardır. Gerçektende Emrî hayatını istiğna ve kanaat içinde geçirmiş, bundan dolayı herhangi bir devlet büyüğünün methi için şiir yazmamıştır. Hayatı yoksulluk içinde geçmiş 1575 yılında Edirne'de vefat etmiştir.

Emrî'nin edebi şahsiyetinden çağdaşları çok geniş şekilde bahsetmektedir. Şiiri hakkında hüküm verilirken tahayyül gücü ve kullandığı teşbihlere dikkat çekilir. Daha önce hiçbir şairin kullanmadığı mazmûnlar ve ince fikirlerle şiirlerini ördüğü belirtilen Emrî'nin sanatı devrinde takdir edilmiştir. Muamma ile fazla meşgul olması gazellerini de muamma gibi yazmasına ve birtakım kelime oyunlarına rağbet etmesine yol açmış, bu durum yer yer şiirinin anlaşılmamasına sebebiyet vermiştir.[29]

Emrî'nin mecmûada beş gazeli mevcuttur.

1.2.16 Fevrî

Arnavutluk'un Adriyatik kıyısında bir liman şehri olan Draç'ta doğmuştur. Hırvat asıllı Hıristiyan bir aileye mensuptur. Küçük yaşta devşirme usulüyle İstanbul'a getirilmiştir. Kaynakların kendisinden naklettiğine göre henüz çocukken bir gece rüyasında Muhyiddin İbnü'l-Arabî'yi görmüş ve onun mânevi telkiniyle müslüman olmuştur. İslâm dinine girdikten sonra Ahmed adını aldı. Ferhad Paşa'nın kethüdâsı Pulad'ın himayesinde tahsile başlamıştır.

Fevrî dönemin tanınmış alimlerinden Durmuş Efendi, Taşköprizâde Ahmed Efendi ve Arabzâde Abdülbâkî Efendi'den ilim tahsil etmiştir.

---

[28] Mustafa İsen, **Sehî Bey Tezkiresi Heşt Behişt**, s.239.

[29] Ayrıntılı bilgi çin bk. M.A. Yekta Saraç, **Emrî**, TDVİA**,** TDV Yayınları, 1995. Ankara, C.11, s.164, M.A. Yekta Saraç, **Emrî Divanı**, Eren Yayıncılık, 2004. İstanbul.

"*Şâir, nâsir ve aynı zamanda hattât olan Fevrî yaşadığı dönemde daha çok bir âlim olarak şöhret bulmuştur. Ders arkadaşı Âşık Çelebi onun daha öğrenci iken ilme büyük hevesi olduğunu ve çok çalıştığını, müderrislik yaptığı zamanlarda geceleri sabaha kadar ilimle meşgul olduğunu anlatır.*

Türkçe, Arapça ve Farsça şiirleri bulunan Fevrî'nin mahlasına uygun olarak süratli ve çok kolay bir şekilde şiir söylediği tezkirelerden öğrenilmektedir. Atasözleri ve deyimleri kullanmada Necâtî'den sonra Fevrî gelmektedir. Divanı incelendiğinde bu husus açık bir şekilde görülmektedir."[30]

Fevrî'nin divanını Mehmet Kalpaklı yayımlamıştır.

Fevrî'nin mecmûada bir gazeli mevcuttur.

1.2.17 Figânî

Trabzon'da dünyaya gelmiştir. Asıl adı Ramazan olup 1505 yılında doğduğu tahmin edilmektedir. Çocukluk ve ilk gençlik yılları hakkında bilgi yoktur. Bazı kaynaklara dayanarak ve bir kısım şiirlerindeki ipuçlarından hareketle delikanlılık çağında İstanbul'a gidip yerleştiği, sürekli olmamakla birlikte ciddi bir öğrenim gördüğü, özellikle gramer, edebiyat ve hekimlikte bilgisini geliştirdiği söylenebilir.

Figânî'nin daha gençlik yıllarından başlayarak düzensiz bir hayat sürme eğiliminde olduğu ve çevresindeki baskılardan kurtulma eğiliminde olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu avareliğine rağmen güçlü hafızası sayesinde Arapça ve Farsça'yı öğrendiğine, kendi ifadelerindeki bazı benzetmelerle çağının şuarâ tezkireleri tanıklık etmektedir.

Figânî'nin genç yaşta kazandığı büyük şöhret, Kanûnî Sultan Süleyman'ın şehzadeleri Mustafa, Mehmed ve Selim'in 1530 yılı yazındaki sünnet düğünü için yazdığı "Sûriyye" kasidesiyle daha da artmıştır.

"*Şöhreti arttıkça kıskançlıkları üzerine çeken Figânî'nin başı boş hayatı ve kavgacı mizacı da çeşitli kimselerin düşmanlığını kazanmasına sebep olmuştur. Bu sıralarda, Sadrazam İbrâhim Paşa'nın Mohaç Savaşı'ndan sonra Budin'den getirtip*

[30] Mehmet Kalpaklı, **Fevrî**, TDVİA, TDV Yayınları, 1995. Ankara, C.12, s.505.

Atmeydanı'nda kendi sarayının karşısına diktirdiği heykeller münasebetiyle söylediği sanılan "Dünyaya iki İbrâhim geldi, biri put kırdı, öteki put dikti" anlamındaki beyti kulaktan kulağa yayılmış ve İbrâhim Paşa'ya ğammazlanmıştır. Bunun sonucu olarak İstanbul subaşısı tarafından Tahtakale'de yakalanıp iskeleye götürülmüş, önce dövülüp işkence edilmiş, daha sonra da büyük bir ihtimalle 1532 yılının baharında orada asılmıştır."[31]

Figânî'nin şiirleri Abdulkadir Karahan tarafından derlenip Divançe halinde yayımlanmıştır.[32]

Figânî'nin mecmûada iki gazeli mevcuttur.

1.2.18 Fuzûlî

Hayatıyla ilgili bilgiler çok azdır. Asıl adının Mehmed, babasının adının Süleyman olduğu bilinmekle beraber hangi tarihte ve nerede doğduğu hakkında kesin bilgi yoktur. Mevcut kaynaklar onun Bağdat civarında doğduğunu kaydederse de belli bir yer üzerinde birleşmezler. Latîfî, Ahdî, Sam Mirza, Âlî Mustafa ve Âşık Çelebi, bazı şiirlerinde geçen "Bağdâdî" ifadesinden ve genellikle Fuzûlî-i Bağdâdî diye anılmasından hareketle onun Bağdat'da doğduğunu söylerler. Kınalızâde'ye göre Hille'de, Riyâzî'ye göre Kerbelâ'da dünyaya gelmiştir.

Şairin babasının Hille müftüsü olduğu, ilk bilgileri babasından aldığı, daha sonra Rahmetullah adlı bir hocadan ders gördüğü, hatta hocasının kızına şiir yazmaya başladığı şeklinde rivayetlerin doğruluk derecesi bilinmemektedir.

"*Fuzûlî'nin 1527 yılından başlayarak Kanunî Sultan Süleyman'ın 1534'te Bağdat'ı fethine kadar gecen sürede nasıl yaşadığı bilinmemektedir. Kanuni Bağdat'ı fethedince, "Geldi burc-ı evliyaya padişah-ı namdar" tarih mısraını da ihtiva eden meşhur kasidesiyle beraber padişaha beş kaside takdim etmiş. Sadrazam Makbul İbrahim Paşa, Kazasker Abdulkadir Celebi, Nişancı Celalzade Mustafa Çelebî gibi şahsiyetlere de kasideler sunarak bu defa Osmanlı devlet adamlarının himayesine*

[31] Abdulkadir Karahan, **Figânî**, TDVİA, TDV Yayınları, 1996. Ankara, C.13, s.57-58.

[32] Abdulkadir Karahan, **Kanunî Sultan Süleyman Çağı Şairlerinden Figânî ve Divançesi**, İÜ Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1966. İstanbul. Ayrıntılı bilgi için bkz. Gülşen Ozan, **Figânî Dîvânçesi ve Tahlîli,** MÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2003. İstanbul.

girmeye çalışmıştır. Ayrıca Bağdat seferine katılan şairlerden Hayâlî Bey ve Taşlıcalı Yahya Bey'le de tanıştığı ve onlarla dostane münasebetler kurduğu kaynaklarda belirtilmektedir."[33]

Fuzûlî'nin mecmûada bir kasidesi, dört gazeli mevcuttur.

1.2.19 Habîbî

Yavuz Sultan Selîm devri âlim ve şâirlerinden Habîbî Aydın'a bağlı Badra kasabasındandır. Sehî Bey'in iyi nefisli, hoş tabiatlı dediği Habîbî'nin eserleri ve edebî kişiliği hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi yoktur.[34]

Habîbî'nin mecmûada bir gazeli mevcuttur.

1.2.20 Hakîmî

Asıl adı Muhammed Hekîmî'dir babasının adı Süleyman; dedesinin adı Muhammed'dir. Hasan Çelebi, Kazvin yakınlarından Ebher kasabasından olduğunu yazar. Hasan Çelebî'ye göre, sünnî olduğu için Şah İsmail'in Kazvin'i almasından sonra başlayan şii baskısı üzerine memleketini terk ederek Diyarbakır'a gelmiştir. Burada Mevlana Muslihiddin-i Lârî'nin hizmetine girerek ondan mülazım olmuştur.[35]

Hakîmî'nin mecmûada bir gazeli mevcuttur.

1.2.21 Hâletî

977'de (1570) İstanbul'da doğmuştur. Sultan III. Murad'ın hocası Azmî Efendi'nin oğludur. Medrese öğrenimini tamamladıktan sonra Hoca Sâdeddin Efendi'den mülazım olmuş ve 1591 yılında müderrisliğe başlamıştır. İstanbul'un bazı medreselerinde çalıştı ve derece yükselterek 1597'de Sahn, 1600'de Süleymaniye müderrisi olmuştur.

---

[33] Abdulkadir Karahan, **Fuzûlî**, TDVİA, TDV Yayınları, 1996. Ankara, C.13, s.240-41.
Ayrıca ayrıntılı bilgi için bk. Muhammet Nur Doğan, **Fuzulî'nin Poetikası,** Yelkenli Kitapevi Yayınları, 2009. İstanbul., Cem Dilçin, **Fuzûlî'nin Şiiri Üzerine İncelemeler,** Kabalcı Yayınları, 2010. İstanbul., Haluk İpekten, **Fuzûlî'nin Hayatı, Sanatı, Eserleri,** Akçağ Yayınları, 1996. Ankara.

[34] İsen, **Sehî Bey Tezkiresi Heşt Behişt** s.180.

[35] İsmail Hakkı Aksoyak, **Hekîmî/Hakîmî,**
http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=6191, [17.01.2017].

"*Azmîzâde edebiyatımızda şiirlerinden çok rübâîleriyle tanınmıştır. İran'da rübâînin gerçek üstadı olan Ömer Hayyam gibi Türk şiirinde de Azmîzâde'nin büyüklüğü hem kendi devrinde hem de daha sonraki yüzyıllarda genel bir kabul görmüştür. Azmîzâde rübâîlerinin değeri yanında sayıları bakımından da aşılamamış bir şâir olup rübâîlerinin toplamı 900-1000 civarındadır.*"[36]

Hâletî'nin mecmûada bir gazeli mevcuttur.

1.2.22 Halîlî

Bursa'da doğdu. Asıl adı Halil'dir. Zayıf bir yapıya sahip olduğu için Halîl-i Zerd (Sarı Halil) lakabıyla meşhur olmuştur.. Öğrenimi hakkında kaynaklarda bilgi yoktur. Geçimini İstanbul ve Bursa'da devrin ileri gelenlerine nedimlik yaparak sağlamıştır. "*Sonraları ise vaktinin çoğunu Mısır'da sancak beyliği de yapan muhasebeci Bursalı Ahmed Çelebi ile geçirmeye başladı. Ahmed Çelebi'nin kendisine has bir dilberi vardı. Hasetçilerin "Halîlî bu dilbere gönül verdi" diye söylenti çıkarmasından sıkılan Halîlî, bu iftiralar üzerine utancından memleketi terk ederek Hicaz'a gitti. Bir daha yurda dönmeyerek 1603-1617 yılları arasında orada vefat etti.*

Halîlî'nin divan sahibi olup olmadığı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır."[37] Âşık Çelebi, Halîlî'nin bursa hakkında bir şehrengiz yazdığını belirtmektedir.[38] Bursalı Mehmed Tâhir de şairin Leylî vü Mecnûn adında bir mesnevisi olduğunu söylemektedir.[39] Ancak her iki eser de elimizde mevcut değildir.

Halîlî'nin mecmûada bir gazeli mevcuttur.

---

[36] Haluk İpekten, **Azmîzâde Mustafa Hâletî**, TDVİA, TDV Yayınları, 1991. Ankara, C.4, s.348-49. Ayrıca ayrıntılı bilgi için bk. Bayram Ali Kaya, **Azmî-zâde Hâletî Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Dîvânının Tenkitli Metni**, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 1996. Edirne.

[37] Yunus Kaplan, **Halîl, Halil-i Zerd**, http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2146 [17.01.2017].

[38] Kılıç, **Meşâirü'ş-Şu'ara** s.1537.

[39] Fikri Yavuz, İsmail Özen, **Bursalı Mehmed Tahir, Osmanlı Müellifleri**, Meral Yayınevi, 1972. İstanbul, C.2, s.170.

1.2.23 Halîfe

16. yüzyıl şairlerinden olan Halîfe, Diyarbakır'da doğmuştur. Ahdî, Halîfe'nin babasının Tebriz'den Diyarbakır'a göçmüş olduğunu ifade etmiştir. Kaynaklarda doğum yılı hakkında bilgi bulunmamaktadır.

İlk tahsilini Diyarbakır'da tamamlamış olan Halîfe, yaşıtlarına göre daha kısa sürede hüner sahibi olmuştur. Bununla da yetinmeyip zamanın çoğunu devrin ileri gelen âlimlerinin hizmetine girerek onlardan bir şeyler öğrenmeye ayırmıştır.[40]

Halîfe'nin mecmûada bir gazeli mevcuttur.

1.2.24 Hayâlî

Vardar Yenicesi'nde doğdu (1497-1499). Asıl adı Mehmed, lakabı Bekar Memi'dir. Yetişme çağında esaslı bir öğrenim göremeyen şair, o sıralarda Yenice'ye uğrayan Kalenderî şeyhi Baba Ali Mest-i Acemî ve müridlerinin cazibesine kapılarak onlara katıldı. Bunlarla birlikte seyahat ederek birkaç defa İstanbul'a gidip geldi. Bu yolculukların birinde, böyle güzel bir gencin Kalenderîler arasında yaşamasını uygun bulmayan İstanbul Kadısı Sarı Gürz Nureddin tarafından şehir muhtesibi Uzun Ali'ye emanet edildi.

İstanbul'a geldikten sonra Hayâlî'nin hayatında yeni bir dönem başladı. Bir yandan kendisinin yetiştirirken diğer yandan söylediği güzel şiirler onun adını etrafa yaymaktaydı. Rodos kalesinin fethi münasebetiyle Kanûnî'ye bir kaside sundu. Ardından Irakeyn Seferi'ne katılarak Bağdat'ın fethine katıldı. Onun bu arada Fuzûlî ile tanıştığı rivayet edilir.

"*Devrinin bütün tezkire yazarları Hayâlî'nin büyük bir şâir olduğu görüşünde birleşir ve onu "diyâr-ı Rûm'un sultânü'ş-şuarâsı, meşhur, mâruf Hayâlî Bey" diye anarlar. Hayâlî'yi Hâfız-ı Şîrâzî'ye benzetenler bununla onun şairlik değerinin yüksekliğini belirtmek istemişlerdir.*"[41] Hayâlî'nin şiirlerine hakim olan unsur

[40] Güneş Ekmekçi, **XVI. Yüzyıl Diyarbakır Şairleri**, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008. Diyarbakır, s.55-69.
Ayrıca bk. Agah Sırrı Levend, **Bilinmeyen Eski Eserlerimizden: Halîfe'nin Leylâ ve Mecnûn'u,** Türk Dili Dergisi, TDK Yayınları, 1952. Ankara, C.1, S.8, s.447-51.
[41] Cemal Kurnaz, **Hayâlî Bey**, TDVİA, TDV Yayınları, 1998. Ankara, C.17, s.5.

tasavvuf düşüncesidir. Şâir bu tür şiirlerini coşkulu, akıcı, ince fikir ve hayallerle süslemiş, orijinal benzetme ve kurgularla örmüş, renkli tasvirlerle bezemiştir.[42]

Hayâlî'nin mecmûada bir gazeli mevcuttur.

1.2.25 Hayretî

Vardar Yenicesi'nde doğdu. Asıl adı Mehmed'dir. Kaynaklarda Mehmed Şah, Mehmed Çelebi ve Baba Hayretî olarak da geçer. Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Mevlevî şeyhi Yûsuf-ı Sîneçâk'in kardeşi olan Hayretî mutasavvıf bir şairdir. Kardeşi gibi kendisi de önce Şeyh İbrâhim Gülşenî'ye intisap etti, daha sonra Rumeli abdalları arasına karışarak Bektaşîliği benimsedi. Sehî Bey ve Âşık Çelebi'nin belirttiklerine göre Hayretî, Rumeli akıncı ocaklarında bir sipahi olarak ömür sürmüştür.

Hayretî Vardar Yenicesi, Üsküp ve Belgrad gibi döneminin kültür merkezlerinde çağdaşları olan Hayâlî Bey, Usûlî ve Garîbî ile dost meclislerinde bulunmuştur. Bir ara İstanbul'a da giden şâirin burada ne zamana kadar kaldığı bilinmemektedir

"*Hayretî samimi ve sade üslûbu, rindâne edası, zengin kelime hazinesi, çeşitli deyimler kullanması, mahallî tasvirlere ve müşahhas unsurlara yer verişiyle dikkati çeken bir şairdir. Onun âşıkane, halk zevkine uygun, sade ve hoşa giden gazelleri bulunduğu tezkire yazarlarınca ortaklaşa kabul edilmektedir.*"[43]

Hayretî'nin mecmûada bir gazeli mevcuttur.

1.2.26 İshak Çelebî

Üsküp'te büyük bir ihtimalle 869'da (1464-65) doğdu. Kılıç ustası İbrâhim Efendi'nin oğlu olduğu için Kılıçzâde diye tanındı. Üsküp'te başladığı öğrenimini Edirne'de Kara Bâlî'nin yanında tamamlayıp ilmiye sınıfına girdi.

---

[42] Şentürk, Kartal, **Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, s.200-2., Ayrıntılı bilgi için bk. Kurnaz, "Hayâlî Bey", C.17, s.5-7, Ali Nihad Tarlan, **Hayâlî Divanı**, Akçağ Yayınları, 1992. Ankara, s.13-25.

[43] Mustafa Tatçı, **Hayretî,** TDVİA, TDV Yayınları, 1998. Ankara, C.17, s. 61-62.

"*Yavuz Sultan Selim ve Kanûnî Sultan Süleyman gibi iki büyük hükümdarın takdir ve iltifatına mazhar olarak dârülhadis ve Sahn-ı Semân müderrislikleri gibi önemli görevlere getirilen İshak Çelebi şöhret ve gösterişe fazla itibar etmemesiyle tanınmıştır. Hoş sohbet, güler yüzlü, mizah ve latifeden hoşlanan kişiliği ile çevresinde sevilip aranan bir insan olarak takdir edildiği gibi derbeder yaşayışı ve bazı serbest hareketleri yüzünden tenkitlere hedef olmuştur. Divan şiirinde Necâtî Bey ve çağdaşlarıyla başlayan, Türkçe kelime ve deyimleri birkaç anlamıyla beyte yerleştirerek sanat gösterme işini İshak Çelebi de şiirlerinde ustaca gerçekleştirmiş, biraz da bu yüzden coşkulu, canlı, içten söylediği şiir ve gazelleri çok sevilmiştir.*"[44]

İshak Çelebî'nin mecmûada bir gazeli mevcuttur.

1.2.27 Kabûlî

Asıl adı İbrahim olan şâirin, doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Kütahya'da doğmuştur. Önce Amasya'ya uğrayıp Şehzade Bayezid'e sunduğu Farsça iki kaside ile ve bir imtihan neticesinde şehzadenin iltifat ve ihsanlarını görmüştür. "*Bir kasidesinde kendisinin sıradan bir kişi olmadığını, "ehl-i maânî" tarafından yetiştirildiğini, kaside ve gazelde Zahîr-i Fâryâbî'lerin, Hüsrev-i Dihlevî'lerin ruhlarından mânevî yardım aldığını ve şehzadeden gerekli ilgiyi gördüğü takdirde kendisinin de onlar gibi büyük şâir olacağını söyleyip bütün tahsilinin edebî sahada ve bilhassa şiire yönelik bulunduğunu ifade eder.*"[45]

"*Kabûlî; belâgat fenninde tabiatı makbul, şiir ve nesrin inceliklerine vâkıf biri olarak takdim edilmektedir. Şâirin genel görünüşünün ve sohbetinin zarif, güzel olduğu belirtildikten sonra, şiirinin ve nesrinin iyilik ve güzellik üzere olduğu söylenmektedir.*"[46]

Kabûlî'nin mecmûada iki gazeli mevcuttur.

---

[44] Hamdi Savaş, **İshak Çelebî Kılıçzâde**, TDVİA, TDV Yayınları, 2000. Ankara, C.22, s.528-29.
[45] İsa Kayaalp, **Kabûlî,** TDVİA, TDV Yayınları, 2001. Ankara, C.24, s.43.
[46] Mustafa Erdoğan, **Kabûlî İbrahim Efendi, Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divanı (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin),** Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2008. Ankara, C.1.

1.2.28 Kerîmî

Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Latîfî Kerîmî'nin ilim ehli olduğunu ve müderrislik yaptığını söyler. Ona göre Kerîmî: "*hoş tabiatlı, idraki tam, sözleri nazik ve temiz, şiir kaidelerini ve söz üslubunu iyi incelemiş, sözü pişkin, kelimeleri nükteli kimsedir.*" diye tanıtır.[47]

Kerîmî'nin mecmûada bir gazeli mevcuttur.

1.2.29 Keşfî Bey

Edirne'de doğmuştur.. Yunus-zâde Muslusu lakabıyla meşhur olmuş, öğrenimini tamamladıktan sonra danişment olmuştur. Kâtip, imaret mutasarrıfı ve divan-ı hümayun katipliği yapmıştır.

"*Keşfî, Farsça'yı iyi bilen, acem şairleri tarzında şiir yazan; şiirleri selis ve bol, inşada devrindeki münşiler içinde adından söz ettiren bir şâirdir.*"[48]

Keşfî'nin mecmûada bir gazeli mevcuttur.

1.2.30 Makâlî

Kaynaklarda Makâlî Mehmed Çelebî ile ilgili verilen bilgiler sınırlıdır. Kanunî Sultan Süleyman ve II. Selim devri şairlerinden olan Makâlî'nin asıl adı Mehmed Çelebi'dir. "Hammâmcı-zâde" ünvanıyla tanınan Mehmed Çelebi, Aydın vilâyetine bağlı Alaşehir kasabasında doğmuştur. Arap-zâde'den mülazım olan Mehmed Çelebi, kadılık yapmış ve H. 992 (M. 1584) yılında vefat etmiştir.

Şuarâ tezkirelerinde, hayatı hakkında kısa bilgiler verilen Makâlî Mehmed'in şiirlerine dair değerlendirmeler yer alır. Mesela Bağdatlı Ahdî, "Gülşen-i Şuarâ" adlı tezkiresinde Makâlî'nin edebi şahsiyetini şu sözlerle ifade eder: "*Beyne'l-akrân bülend-himmet ve rûz u şeb tâlib-i ma'rifet ve zurafâ içre letâyif-i reng-â-reng ile sâhibmakâl ve şu'arâ mâbeyninde şûh-tab' u şîrîn-edâ ve hüsn-i kelâm ile nîkû-hısâl ve her an esnâ-yı musâhabetde durûb-ı emsâl ile mukayyed ve tabî'at-ı şi'riyyesi hûb*

[47] İsen, **Sehî Bey Tezkiresi Heşt Behişt**, s.168.
[48] Yunus Kaplan, **Keşfî Keşfî Bey**, http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2505 [17.01.2017].

u mergûbdur ve kûhsâr-ı 'âlemde hemîşe Ferhâd-veş 'âşık-pîşe ve zâviye-i dünyâda şîrîn-dehenler yâdıyla sâhib-endîşe olduguna bu eş'âr-ı dil-keşe mâlikdür."[49]

"*Buradan öğrendiğimize göre Makâlî Mehmed, akranı arasında yüksek gayretli, gece-gündüz ilim ve hüner talibi, zarif kişiler içinde rengârenk latifeler, ince manalı, nükteli ve hoş sözler sahibidir. Şairler arasında şuh tabiatlı, demek oluyor ki serbest ve neşeli yaratılışlı, tatlı üslûplu, güzel sözlü ve iyi huylu bir kişidir. Sohbet sırasında atasözleri, deyimler ve temsilî ifadeler kullanmaktan hoşlanır. Şiirle ilgili kabiliyeti güzel ve rağbete mazhardır. Şiirleri, onun bu âlem dağlığında daima Ferhad gibi âşıklığı âdet edinmiş; dünya köşesinde tatlı ağızlı güzelleri düşünmek ve anmakla meşgul olduğunu göstermektedir.*"[50]

Makâlî'nin mecmûada bir gazeli mevcuttur.

1.2.31 Mesîhî

Doğum tarihi bilinmemekle birlikte, doğum yeri bugün Kosova bölgesinde bulunan Üsküp yakınlarındaki Priştine'dir. Sehî, şâirin adının Mesih olduğunu söyler.[51] Sehî dışındaki tezkireciler ise Mesîhî'nin adının Îsa olduğu hakkında birleşirler. Ailesi hakkında bilgi yoktur. Büyük ihtimalle çocukluk ve ilk gençlik yıllarını Rumeli'de geçiren şair, düzenli bir eğitim görebilmek için İstanbul'a gitmiş ve orada medrese öğrenimine başlamıştır.

"*Divan şiirinin gelişme dönemi olarak kabul edilen 15. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış olan Mesîhî, rindane-âşıkane tarzı benimseyerek bu tarz şiirler yazmıştır. Bunda lirik şiirin, dönemin şâirleri arasında ilgi görmesinin payı olduğu kadar, Mesîhî'nin kişilik özelliğinin de payı vardır. Mesîhî, içki ve eğlenceye dönük derbeder bir ömür sürmüştür. Divan şiirinin geleneksel konularından olan insanoğlunun boş hayat çabasından, kader çizgisinin değişmezliğinden, dünyanın*

---

[49] Süleyman Solmaz, **Ahdî Gülşen-i Şuarâ**, http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10731,agmpdf.pdf?0, s.280 [29.01.2017].
[50] Fatih Koyuncu, **Alaşehirli Makâlî Mustafa Bey ve Mecmûalardaki Bazı Şiirleri**, CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 2011. C.9, S.2, s.303-24.
[51] İsen, **Sehî Bey Tezkiresi Heşt Behişt**, s.197.

geçici olması nedeniyle hayatın elden geldiğince iyi değerlendirilmesi gerektiğinden, dünyevi zevkle vb. onun şiirlerinde işlediği esas konulardır."[52]

Mesîhî'nin mecmûada bir gazeli mevcuttur.

1.2.32 Mezâkî

Asıl adı Süleyman'dır. Doğum yeri Bosna Hersek'tir. Gençliğinde İstanbul'a gelerek Enderun'a girmiştir. Sarayda çeşitli ilimler tahsil eden Mezâkî, ayrıca kimya ile ilgilenmiştir.

Şâir Nef'î'nin tesirinde kalmıştır. Nazım şekli olarak en çok gazel yazmıştır. Mezâkî'nin bilinen tek eseri dîvânıdır. Bu eseri Ahmet Mermer tarafından doktora tezi olarak yayımlanmıştır.[53]

Mezâkî'nin mecmûada bir gazeli mevcuttur.

1.2.33 Muhibbî

Osmanlı pâdişâhlarının onuncusu olan Kânûnî Sultan Süleyman 1494 yılında Trabzon'da doğmuştur. Babası Yavuz Sultan Selim, annesi Hafsa Sultan'dır. Çocukluk yılları Trabzon'da geçen Muhibbî ilk tahsilini de burada yapmıştır.

Osmanlı tahtını kırk altı yıl gibi uzun süre idare eden Kânûnî Sultan Süleyman birçok sefere katılmış, ömrü zaferler ve zenginlikler içinde geçmiş, ilim, şiir ve sanatla uğraşanları koruyup kollamış, onları teşvik etmiştir. Bizzat kendisi de şiirle uğraşan ve Türk edebiyatında önde gelen bir şâirdir.

Arapça ve Farsça dillerine hakim olan Kânûnî'nin çok hacimli Türkçe dîvânın yanında Farsça bir dîvânı da bulunmaktadır.[54]

Muhibbî'nin mecmûada iki gazeli mevcuttur.

---

[52] Mine Mengi, **Mesîhî Divanı**, AKM Yayınları, 2014. Ankara, s.1-5.
Ayrıntılı bilgi için bk. Mine Mengi, **Mesîhî Divanı**, s.1-10.

[53] Ayrıntılı bilgi için bk. Ahmet Mermer, **Mezâkî: Hayatı, Edebi Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni,** AKM Yayınları, 1991. Ankara.

[54] Ayrıntılı bilgi için bk. Orhan Yavuz, **Muhibbî Dîvânı**, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2014. İstanbul.

1.2.34 Muhyî

16. yüzyılda yaşamış Muhyî mahlaslı altı şâir bulunmaktadır. Dîvânlarını tetkik edemediğimiz için çalışmamızda tek gazeli bulunan Muhyî isimli şâirin hayatı hakkında bilgi verememekteyiz

1.2.35 Nâdirî

Nâdirî 980 (1572) yılında İstanbul'da doğmuştur. Asıl adı Mehmed'dir. Babası Bolu vilayetinin Gerede kasabasından, âlim ve fazilet sahibi bir zat olan Abdulğani Efendi'dir. Yetişmesinde babasının tesiri olan Nâdirî, Yavuz Sultan Selim'in nedimlerinden Hasan Can'ın oğlu olan, en üst pâyedeki medreselerde müderrisliklerden sonra şehzâdeliğinde ve sultanlığında III. Murad'a hocalık yapan Hoca Sadeddin Efendi'den mülazım olmuştur.

16. yüzyıl divan şairlerinden olan Nâdîrî, Arap ve acem şairlerinin yanında, Klasik Türk şiirimizin klasikleri sayılan Ahmed Paşa, Necâti, Nevâî, Fuzûlî, Zâtî, Bâkî gibi şairlerden istifade etmiştir. "*Nâdirî mutasavvıf şairler arasında sayılmaz. Tasavvufu şiiri için bir vasıta görmüştür. Şiirlerinde maddi aşk yanında ilâhî aşktan, dünya sevgisi yanında ahiret hayatına ait korkularından birlikte bahsetmiştir.*"[55]

Nâdirî'nin mecmûada bir kasidesi mevcuttur.

1.2.36 Nef'î

Asıl adı Ömer olup Erzurum'un Pasinler (Hasankale) ilçesindendir. Pasinler sancak beyi Mirza Ali'nin torunu, Mıcıngerd (Sarıkamış) sancak beyi Mehmed Bey'in oğludur. Genç yaşta şiirle ilgilenen Nef'î eğitim hayatına Pasinler'de başladı, Erzurum'da devam etti, bu arada Farsça öğrendi. Önceleri "Darrî" mahlasını kullanan şaire Gelibolulu Âlî tarafından "Nef'î" mahlası verildi. Defterdarlık göreviyle Erzurum'da bulunan Âlî'ye olan yakınlığı dikkate alınırsa Nef'î'nin şiir sanatı ve edebî bilgiler yanında Fars kültürüyle alâkalı gelişimini de Âlî aracılığı ile sağlamış olduğu düşünülebilir. Hırçın kişiliği ve davranışları, özellikle sınır tanımayan yergileri gözden düşmesine neden oldu. Naîmâ'nın yer verdiği bir

[55] Numan Külekçi, **Ğanî-zâde Nâdirî Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Dîvânı ve Şeh-nâmesinin Tenkitli Metni,** Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 1985. Erzurum, s.6-58.

rivayete göre IV. Murad, sarayda şairin Sihâm-ı Kazâ adlı eserini okurken taht yakınına yıldırım düşmesini uğursuzluk kabul etmiş ve Nef'î'ye hicvi yasaklayıp onu görevinden azletmiştir. Edirne'ye sürgüne gönderilen şâir padişahın Edirne'ye gelmesiyle ona kaside sundu ve affedildi.

"*Sözü güzel söylemede ustalaşmış, söylemek istediğini mazmunlar arkasına saklamak yerine açıkça söylemeyi tercih etmiştir. Anlam üzerinde yoğunlaşmış, derinleşmeyi zengin hayallerle desteklemiştir. Şiirinde sanatlı ifade endişesi, anlamda gizlilik yoktur. Kelime oyunları yerine âhenk ve mûsikiye, mânaya ve mazmuna önem verir. Kullandığı dil bakımından devrinin diğer şairleriyle aynı özelliği gösteren Nef'î, sebk-i Hindî şairlerinden sayılmamakla birlikte bu akımın dil ve üslûp anlayışına sahiptir. Dili sağlamdır. Yabancı kelimelere fazlaca yer veren şairin kasidelerinde görülen debdebeli, yabancı terkiplerle dolu dili gazellerinde daha sadedir.*

Klasik Türk şiirinde kendine has bir eda oluşturmayı başaran Nef'î önemli bir şâir kabul edilir. Kaside alanında takip edilen bir şâir olmuştur."[56]

Nef'î'nin mecmûada iki gazeli mevcuttur.

1.2.37 Nihânî

Asıl adı İbrahim Çelebi olan Nihânî, 16. yüzyılın ikinci yarısında şiirler yazan bir divan şâiridir. Kaynaklarda doğum tarihi hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Doğum yeri Edirne olan şairin ölüm tarihi olarak ise 1592 yılı gösterilir. Herhangi bir eserinin varlığı tespit edilemeyen şair, yazmış olduğu gazellerle dikkatleri çeker.

Nihânî ile aynı yüzyılda yaşayan ve "Gülşen-i Şuarâ" adlı tezkirenin yazarı olan Ahdî, şâir hakkında "*Gülşen-i ma'ârifün nihâl-i ser-bülendi ve bahâristân-ı 'ömrün tâze vü ter nahl-i ercmendi ve gülbin-i gülistân-ı ma'ânî ve şekeristân-ı edânun tûtî-i şîrîn-zebânı ve sûz ü güdâz ile memâlik-i eş'ârun Husrev-i zamânıdur. ve nazm-ı dürer-bârı ve güftâr-ı âbdârı 'Ubeydî Çelebi himmetiyle selîs ü hemvâr ve bî-hadd ü bî-şümâr olmagın vird-i zebân-ı 'âşıkân-ı zâr ve zikr-i gül-'ızârân-ı rûzgâr*

[56] Metin Akkuş, **Nef'î**, TDVİA, TDV Yayınları, 2006. Ankara, C.32, s.523-25.

olmışdur"[57] diyerek onun akıcı ve güzel üslubuyla şiir ve inşadaki başarısından bahseder.

Nihânî'nin mecmûada bir gazeli mevcuttur.

1.2.38 Nev'î

940 (1533-34) yılında Malkara'da doğdu. Adı Yahyâ'dır. Babası Pîr Ali, Ankara'dan gelip Malkara'ya yerleşmiş olan Nasuh Halife'nin oğludur. İlk eğitimini tasavvuf konusunda yetişkin bir zat olan babasından alan Nev'î, 957'de (1550) İstanbul'a giderek "Ahaveyn" lakaplı iki kardeşten Karamanî Ahmed Efendi'nin Dâvud Paşa Medresesi'nde ve Mehmed Efendi'nin Sahn'daki derslerine devam etti.

Kaynaklar Nev'înin ilim ve fazilet sahibi bir şâir olduğu konusunda birleşir ve onun rind edalı, derviş meşrep, tasavvufa, zühd ve takvâya meyilli bir zat olduğunu ifade eder. İfadeleri açık, samimi ve nettir. "*Daha on yaşında iken babasının telkiniyle zikre başlamış, önce Sarhoş Bâlî Efendi'ye intisap etmiş, ardından Kurt Mehmed Efendi'ye mürid olmuş, daha sonra da Şeyh Şâban Efendi'den feyiz almıştır. Tasavvuf terbiyesinin izleri şiirlerinde görülen Nev'î, Arapça ve Farsça'ya hâkim, atasözü ve deyimleri şiirlerinde ustalıkla kullanan bir şâirdir.*"[58]

Nev'î'nin mecmûada bir gazeli mevcuttur.

1.2.39 Nizâmî

839-844 (1435-1440) yılları arasında Karaman Beyliği sınırları içinde bulunan Konya'da doğdu. Konya'nın vâiz ve müderrislerinden Molla Veliyyüddin Efendi'nin oğludur. İlk eğitimini babasından aldı; ardından bir süre İran'da bulundu; edebî bilgileri ve Farsça'yı öğrendikten sonra Konya'ya döndü.

"*Nizâmî, çağdaşı diğer şairler gibi başta Hâfız-ı Şîrâzî olmak üzere İran şairlerinden etkilenmiştir. Türk şairlerinden de Ahmed Paşa ile Şeyhî'yi kendine*

[57] Solmaz, **Ahdî Gülşen-i Şuarâ**, s. 293.
[58] Nejat Sefercioğlu, **Nev'î**, TDVİA, TDV Yayınları, 2007. Ankara, C.33, s. 53.
Ayrıntılı bilgi için bk. M. Nejat Sefercioğlu, **Nev'î Divanının Tahlîli,** Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990. Ankara.

örnek aldığı nazirelerinden anlaşılmaktadır. Sehî Bey onun yetenekli bir şair, şiirlerinin selis ve gazellerinin nefis olduğunu söylerken, Latîfî gazellerini Şeyhî ve Ahmed Paşa'nın gazellerinden üstün tutar."[59]

Nizâmî'nin mecmûada bir gazeli mevcuttur.

1.2.40 Rahmî

Bursa'da doğmuştur. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Asıl adı Pir Mehmed'dir. Babası nakkaş olduğundan Nakkaş Bâlîzâde Pir Mehmed Çelebi olarak anılır. "*Genç yaşta şiir söylemesiyle toplumda dikkatleri üzerine çekmiş ve yaşı henüz çok küçükken, tezkirelerin ifadesine göre henüz büluğa ermeden Kanuni Sultan Süleyman'ın şehzadelerinin 936 (1529-1530) yılındaki sünnet düğününde padişaha şiirlerini sunma imkanına sahip olmuştur. Bu şiirleri sayesinde padişahın ilgisini çekmiştir. Bu ilginin sonucu olarak önce Defterdar İskender Çelebi ile tanışmış ve onun aracılığıyla da sadrazam İbrahim Paşa'ya takdim edilmiştir. İbrahim Paşa vasıtasıyla da padişaha şiirlerini sunmuştur. Padişahın çeşitli gazellerine tahmisler yazmış ve kasideler sunmuştur. Kasidelerinde sürekli bir devlet görevi alma isteğini tekrarlamış fakat sebebini bilemediğimiz sebeplerden dolayı herhangi bir karşılık bulamamıştır.*"[60]

Rahmî'nin mecmûada dört gazeli mevcuttur.

1.2.41 Revânî

"Adı İlyas Şücâ olup babasının ismi Abdullah'tır. İn'âmât Defteri'ndeki kayıtlarda sipahi oğlu olduğu belirtilmektedir. Kaynaklarda öğrenimine ve hangi tarihte İstanbul'a geldiğine dair bir kayıt bulunmamaktadır.

Kaynaklar Revânî'nin "ayş ü işrete müptelâ, daima mahmûr u sermest" bir kimse olduğunu belirtir."[61]

Revânî'nin mecmûada iki gazeli mevcuttur.

---

[59] A. Azmi Bilgin, **Karamanlı Nizâmî**, TDVİA, TDV Yayınları, 2001. Ankara, C.24, s.453.
[60] Fatih Tığlı, **Bursalı Rahmî Çelebi ve Divânı**, İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006. İstanbul, s. 4-10.
[61] İsmail E. Erünsal, **Revânî**, TDVİA, TDV Yayınları, 2008. Ankara, C.35, s.30-31.

1.2.42 Rûhî

Adı Osman olup Bağdat'ta doğdu. Bağdâdî nisbesi kendisine "Rûhî" mahlasıyla şiir yazan on kadar şairden ayırmak için sonradan verilmiştir. Yakın arkadaşı, tezkire sahibi Ahdî'nin verdiği bilgiye göre babası, Ayas Paşa maiyetinde Kanûnî Sultan Süleyman'ın ordularıyla Bağdat'a giderek orada yerleşen Rumelili bir sipahi idi.

"Vahdet-i vücûd anlayışını benimsemiş olan Rûhî tasavvufu şiirine bir malzeme olarak kullanan hoş edalı, derviş gönüllü bir şâirdir. *"Divanındaki ifadelerine dayanarak onu Mevlevî, Bektaşî ve Hurûfî sayanlar olmuşsa da bir tarikata intisap ettiği bilinmemektedir. Rûhî'ye göre asıl hüner hayatta "rengîn-edâ" sahibi olabilmektir. Bilhassa şiir ve şâir hakkında gazellerinde sık sık tanımlamalar yaparken nazımda sözün kudretini ön planda tutar. Ona göre kelimeler cansız birer varlık, sevgiyi anlatmak için en güçlü vasıta olan şiir bir sihir, şâir ise bunlara can veren bir sihirbazdır. Nüktedan, gerçekten sanatkâr ve kudretli bir şâir olan Rûhî bu özelliklerine mukabil şiirinde asla büyüklük taslamamıştır. Onun mısralarında samimilik, sadelik ve lirizm hâkimdir. Okuyucuya pürüzsüz, konuşma diline yakın bir ifadeyle meramını kolayca anlatmış, özellikle toplumun aksayan yönlerini çok iyi teşhis etmiştir.*"[62]

Rûhî'nin mecmûada yirmi iki gazeli ve bir terkîb-i bendi mevcuttur.

1.2.43 Sun'î

Gelibolulu Sun'î'nin doğum tarihi hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Asıl adı Mehmet'tir. Mehmet Çelebi veya Epsem Pîre lakabıyla tanınmıştır.

Sun'î'nin tek eseri olan Dîvân'ı pek hacimli olmamasına rağmen, kaynakların kendi şiiri hakkında verdiği bilgileri doğrular niteliktedir. Sun'î payitaht İstanbul dışında yaşadığı için padişah, vezir veya diğer devlet büyükleriyle teması olmamıştır. Belki de kendisine destek çıkacak, hamiliğini üstlenecek bir kimse bulunmadığı için olsa gerek, hiç kaside yazmamıştır. Şiirlerinden ve hayatından anlaşıldığına göre,

[62] Coşkun Ak, **Bağdatlı Rûhî**, TDVİA, TDV Yayınları, 2008. Ankara, C.35, s.205.
Ayrıca ayrıntılı bilgi için bkz. Coşkun Ak, **Bağdatlı Rûhî Dîvânı Karşılaştırmalı Metin**, Uludağ Üniversitesi Basımevi, 2001. Bursa.

"rint" sayılabilecek bir hayat sürmüş, şiirlerinin teması da hep bu minval üzere olmuştur. Kendisinden bahseden tezkireler, şiirleri için hep olumlu ve övgü dolu sözler sarf etmiştir. Sun'î'nin güçlü bir şiir kabiliyeti vardı fakat geçim derdinden kendisini sanata verememiştir.[63] Beyânî: "*Şân u kadr-ı mikdârı i'tibâr bulmayup rûzgâr kendüyi izâ'a iden erbâb-ı ma'ârifdendür. Eger fi'l-cümle i'tibâr bulaydı şu'arâ-yı nâmdâr-ı pür-iştihârdan olmak muhakkak idi*." diyerek şairin şiir gücünden bahseder.

Sun'î'nin mecmûada dört gazeli mevcuttur.

1.2.44 Şânî

Kaynaklarda 16. yüzyılda yaşamış olan Şânî mahlaslı altı şairden bahsedilmektedir. Bunlar Kastamonulu Şânî, Bursalı Şânî, Şânî Ahmed Çelebî, Şânî Mehmed Efendi, Şâni Çelebî ve Şânî Dede mahlaslı şâirlerdir. Bu şâirlerin de tespit edilmiş divanları olmadığı için mecmûamızda şiiri olan Şânî mahlaslı şâirin kim olduğu tespit edilemediğinden dolayı hayatı hakkında bilgi verememekteyiz.

Şânî'nin mecmûada bir gazeli mevcuttur.

1.2.45 Şem'î

Şâirin asıl adı bilinmemektedir. Şâirden bahseden hiçbir kaynak ailesi hakkında bilgi vermemiştir. Kaynaklar, Şem'î'nin Rumelili bir şâir olduğu ve o zamanlar Üsküp'e bağlı olan Prizren kasabasında dünyaya geldiğini söyler. Şem'î'nin öğrenimi hakkında kesin bilgilere sahip olmasak da tezkirelerdeki bazı kısmi bilgilerden ve şiirlerinden hareketle iyi bir öğrenim gördüğünü söyleyebiliriz.

"*Şem'î Türkçeyi çok ustaca kullanan bir şâirdir. Kaynakların tamamı Şem'î'nin şiirinden ve şairliğinden övgüyle söz ederler. Şiirleri mum gibi can ve ciğerler yakıcı, sözleri her meclisin süsüdür. Âşıkane, mestâne ve yürekler yakan şiirler söylemekte ustadır. Latîfî'ye göre, şiirlerinin çoğu âteşîn ve rengîn olup,*

[63] Halil İbrahim Yakar, **Gelibolulu Sun'î Dîvânı ve Tahlili**, İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2002. İstanbul, s.11.
Ayrıca Ayrıntılı bilgi için bk. Yakar, **Sun'î Dîvânı ve Tahlili.**

okuyanların gönlünü bir mum fitili gibi tutuşturur. Olgun sözlü, açık söyleyişli, hayal dünyası geniş bir şâirdir." [64]

Şem'î'nin mecmûada bir gazeli mevcuttur.

1.2.46 Ulvî

Asıl adı Derzi-zâde Mehemmed Çelebî olarak bilinen Ulvî'nin doğum tarihi tam olarak bilinmemektedir. M. 1585'te vefat etmiştir. İstanbullu'dur.

16. yy. da yetişmiş olan şâir hakkında devrin tezkirecileri övücü şeyler yazmışlardır. Riyâzî: "*Hakka ki tab-ı misâli cevher-i ulvi gibi âlîdür*"[65] diyerek şâirin doğuştan gelen bir şâirlik yeteneği olduğunu ifade eder. Âşıkâne edâlı bir şâirdir.

Ulvî'nin mecmûada üç gazeli mevcuttur.

1.2.47 Vahdetî

Kaynaklar, Türk edebiyatında beş Vahdetî'den bahsederler. Ancak bu şâirlerin dîvânını tespit edemediğimiz için hayatı hakkında bilgi verememekteyiz.

Vahdetî'nin mecmûada bir tahmisi mevcuttur.

1.2.48 Veysî

969 (1561-62) yılında Manisa Alaşehir'de doğdu. Asıl adı Üveys olup "Veysî" mahlasıdır. Kadı Mehmed Efendi'nin oğlu ve şâir Makalî'nin yeğenidir. Alaşehir'de başladığı eğitimini daha sonra gittiği İstanbul'da sürdürdü ve Molla Sâlih Efendi'den mülâzım olarak kadılığa yöneldi. Mısır'da Benî Harâm, Ferre ve Reşîd kadılıklarında bulundu.

"*Veysî edebî alandaki şöhretini şiirlerinden çok nesrine borçludur. Onun nesri, bu alandaki bir diğer isim olan Nergisî'nin nesrine oranla daha sade ve canlı kabul edilmekle birlikte yine de uzun cümlelerde Arapça ve Farsça tumturaklı*

---

[64] Murat A. Karavelioğlu, **Şem'î Dîvânı**, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2014. İstanbul, s.17-40.

[65] İsmail Çetin, **Derzi-zâde Ulvî Hayatı, Şahsiyeti ve Dîvânının Tenkidli Metni**, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1993. Elazığ, s. V-VIII.
Ayrıntılı bilgi için bk. Çetin, **Derzi-zâde Ulvî Hayatı, Şahsiyeti ve Dîvânının Tenkidli Metni.**

kelimelerle zincirleme tamlamaları, birleşik isim ve sıfatları çokça kullandığı görülür. Anlatmak istediğini dolaylı bir şekilde dile getirmesi, ifadelerinde mecaz, teşbih, istiare, cinas, tevriye gibi sanatlara yer vermesi sebebiyle nesri güçlükle anlaşılabilmektedir."[66]

Veysî'nin mecmûada iki gazeli mevcuttur.

1.2.49 Vücûdî

Asıl adı Muhammed olup Abdulazîz Efendinin oğludur. Karaman eyaletine bağlı Larende kasabasında doğmuştur. Doğum tarihine dair kesin bilgi yoktur. İlk eğitimine Larende'de başlamıştır.

"*İstanbul'da bulunduğu dönemde devrinin Şeyhülislâmı Ebussuud Efendiye bağlanmış ve ondan mülazım olmuştur. Bir süre müderrislik yapmıştır.*"[67]

Vücûdî'nin mecmûada dokuz gazeli mevcuttur.

1.2.50 Yahyâ

Ankaralı Şeyhülislam Bayramzâde Zekeriya Efendi'nin oğlu olan Yahyâ Efendi İstanbul'da doğmuştur. Annesinin adı Rukiye'dir. Doğum tarihi bazı kaynaklarda 1552, bazılarında ise 1561 olarak verilmektedir. Çağdaşı kaynakların ifadeleri dikkate alındığında doğum tarihi olarak 1561'in doğruya daha yakın olduğunu söylemek mümkündür. "*Kültürlü bir ailenin çocuğu olan Yahyâ, ilk eğitimini aynı zamanda şâir olan babasından almış, Abdülcebbârzâde Derviş Efendi gibi devrin meşhur ilim adamlarının yanında iyi bir tahsil hayatından sonra Mal'lulzâde Seyyid Mehmed Efendi'nin şeyhülislamlığı zamanında 1580'de mülazemetliğini tamamlamıştır.*"[68]

Kaynaklar onu herkesçe sevilen, zarif, hoşsohbetli, güleç yüzlü, latifeci, yüksek ahlaklı, ve mütevazı bir kişiliğe sahip olarak tarif ederler.

---

[66] Bayram Ali Kaya, **Veysî**, TDVİA, TDV Yayınları, 2013. Ankara, C.43, s.75-76.
[67] Yaşar Aydemir, **Vücûdî**, http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=960 [01.02.2017].
[68] Hasan Kavruk, **Şeyhülislâm Yahyâ**, http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=3604 [01.02.2017].

Yahyâ'nın mecmûada iki gazeli mevcuttur.

1.2.51 Zâtî

Balıkesir'de doğdu. Sehî ve Latîfî'ye göre asıl adı Bahşî, Kınalızâde'ye göre İvaz, Âlî Mustafa Efendi'ye göre Satı, Zâtî veya Satılmış'tır. Doğum tarihi 876'dır (1471). Ailesi hakkında fazla bilgi yoktur. Balıkesir'de baba mesleğini sürdürüp çizmecilikle uğraşırken şiir yazdığı, ayrıca coşkun ruhu, rind ve kalender meşrebiyle meşk meclislerinde yer aldığı bilinmektedir. Kulakları iyi duymayan Zâtî bu yüzden şiir konusunda ancak asgari bilgilere sahipti; bu sebeple Müneccimzâde'den geçimini sağlayacağı remilcilik öğrendi.

Onun hakkında sanat kaygısı taşımadan şiir yazdığı, çok sayıda şiir yazmasından dolayı sık sık tekrara düştüğü, remilci dükkânında kendisine getirilen şiirleri düzeltirken bazılarını alıp kendine mal ettiği yönünde olumsuz değerlendirmeler yapılmıştır. Buna karşılık köklü bir eğitim almadan kendi kendini yetiştirerek şairler arasına girmesi, sağır olduğu halde sanatını geliştirmesi ve dükkânını şairlerin eğitim aldığı bir ortam haline getirmesi takdir edildiği hususlardır.

"*Oldukça sade bir dil kullanan Zâtî'nin şiirlerinde atasözleri, deyim ve tabirlere sıkça yer verme alışkanlığı bu kalıplaşmış ifadeler sebebiyle imâle ve zihaf kusuruna düşmesine yol açmıştır. Bu arada gördüğü, yaşadığı, içinde yetiştiği sosyal ortamı da şiirlerine aksettirmeyi başarmıştır.*"[69]

Zâtî'nin mecmûada bir gazeli mevcuttur.

Mahlas		Nazım	İlk Beyti/Bendi

[69] Vildan S. Coşkun, **Zâtî**, TDVİA, TDV Yayınları, 2013. Ankara, C.44, s.150-51.
Ayrıca bz. Ali Nihat Tarlan, **Zâti Divanı,** C. I II III, İÜ Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1968. İstanbul.

	vr. Nu.	**Şekli**	
Âzerî	2a	Kasîde	Can-bahş kelâmın ferah-efzâ kelîmâtın Oldun meğer ol çeşme-i hayvâna musâhib
Âlî	2b-5b	Kasîde	Nice bir kadrimi mîzân-ı kader ide hebâ Nice bir ‘ayşımı telh eyleye zehr-âb-ı kazâ
Âlî	5b-7a	Kasîde	Tekellüfât-ı vücûd olsa cümleten bilüp Komaya dâmenim elden muhabbet-i mahbûb
Nâdirî	6b-8b	Kasîde	Te’âlallah zihî şâm-ı sürûr-encâm-ı gam-fersâ Ki oldı mazhâr-ı esrâr-ı *sübhânellezî esrâ*
Hâkimî	9a	Gazel	Yandı cânım tende ey rûh-ı revânım bir su vir Kurıdı sâkî harâretden dehânım bir su vir
Makâlî	9b	Gazel	Bir âfitâb-ı hüsne gönül mühr-bestedir Hakkâ ki baht yâver ü tâli’ hucestedir
Azâkî	9b	Gazel	Sevdâ-zede-i mahabbet oldum Pâ-mâl-ı belâ vü mihnet oldum
Azâkî	10a	Gazel	Dil diler dâm-ı belâ-yı ‘ışka pâ-bend olmağı Terk-i sıhhat eyleyüp derd ile hursend olmağı
Azâkî	10a	Gazel	Cân fedâ-yı cilve-i nahl-ı melâhat bâr-ı yâr Dil harâb-ı türk-tâz-ı gamze-i hûn-hâr-ı yâr
Azâkî	10b	Gazel	Şu denlü olmuşum mu’tâdı derd-i ‘ışk-ı cânânın Ki adın anmadan müstağniyim ‘âlemde dermânın
Azâkî	10b	Gazel	Âh u feryâdım uyardı baht-ı hâb-âlûdımı Şükr kim gördüm cemâl-i şâhid-i maksûdımı
Azâkî	11a	Gazel	Düşdi bir od şu’le-i şevkinle cism ü cânıma Kaldı iş şimden girü çeşm-i sirişk-efşânıma
Azâkî	11a	Gazel	Öldüğümden derdile ol bî-vefâ ğâfil değil Şükr kim cân verdiğim cānāna bî-hâsıl değil
Azâkî	11b	Gazel	Dil gam-ı hatt-ı lebünden mahzenü’l-esrârdır Göz cemâlün pertevinden matla’ü’l-envârdır

Azâkî	11b	Muhammes	Gülşene pây-ı şevkile subh deminde varıgör Güllere hoş nev ile nağme iden hezârı gör
Azâkî	12a	Rubâî	Dil gamze-i cân-şikâra kurbân olsun Cân gîsû-yı müşg-bâra kurbân olsun Tenhâ ne dil ü cânım Ezâkî cümle Nem vâr ise zü'l-fekâra kurbân olsun
Figânî	12b	Gazel	Kaşın yanındağı hâlün değildir ey meh-rû Sitâredir ki olupdur hilâle hem-pehlû
Figânî	12b	Gazel	Işk illerinde şâh-ı belânın sipâhıyuz Mecnûn gibi diyâr-ı gamın pâdişâhıyuz
Halîlî	13a	Gazel	Âşıka dil-rübâ mı eksik olur Ehl-i derde belâ mı eksik olur
İshâk Çelebi	13a	Gazel	Mecnûn gam-ı mahabbet ü ışkı neden bilür Bu bir belâdurur bunu şâhım çeken bilür
Fuzûlî	13b	Kasîde	Saçma ey göz eşkden gönlümdeki odlara su Kim bu denlü dutuşan odlara kılmaz çâre su
Lâedri	15a	Kıt'a	Mu'teberdir cihânda dûn u denî Dâimâ zillet üzre ehl-i hüner Hâl-i 'âlem misâl-i deryâdır Gevher-i pâk zîr ü cife zeber
-	15a	Müfred	Her kimin kim yok cihânda bir muvâfık hem-demi Âh kim zâyî' geçer hem rûzgârı hem demi
Rûhî	15a	Gazel	Sanmanuz cevr-i felekden acıyup âh derüz Zevk idüp çekdiğimüz cevrden Allâh derüz
Rûhî	15b	Gazel	Fakr ile gerçi ki biz sâkin-i beytü'l-hazenüz Yücedir mertebemüz mâlik-i mülk-i sühanuz
Keşfî Beg	16a	Gazel	Mihrâb-ı dü ebrûn olalı kıble-i uşşâk Ka'be harem-i muhteremün tufâna müştâk
Gazi Giray		Gazel	Bîçâre gönül hâlini dildâra desünler

	16b		Gam tîği ciger yarduğını yâra desünler
Lâedri	26b	Gazel	Ey sipihr-i nübüvvet matla Nazma tenzîl-i da'vete makta
Rûhî	27b	Gazel	Hû diyü alsam yeridür sîne çâk Hây meded u ğam beni kıldı helāk
Bâkî	34a	Gazel	Gönül şevk-ı ruhunla yana geldi Cemâlün şem'ine pervâne geldi
Azâkî	34a	Gazel	Cemālüñ hâtır-ı virâne geldi Gamun halvet-serâ-yı câne geldi
Kabûlî	35a	Gazel	Fenâ bezmin glip her kim yazar evvel bozar âhir Ecel peymânesin her kim içer evvel göçer âhir
Lâedri	35b	Gazel	
Makâlî	36a	Gazel	Bir âfitâb-ı hüsne gönül mihr-i bestedir Hakka kim baht u yâd u tâli' hüccetdir
Lâedrî	36a	Gazel	Tutsa câm-ı bâde-i gülgûnı vird-i ter gibi Saâdet sâkî olur şah-ı gül-i ahmer gibi
Nev'î	36b	Gazel	Kaşun hilâlidir gözümüzde hayâlimiz Zülf ü ruhun gamıyla geçer mâh u sâlımız
Zâtî	36b	Gazel	Gönlümüzden doğmazisen bu seher ey âfitâb Tûp-ı âhum bu dokuz kat kubbeyi eyler harâb
Emrî	37a	Gazel	Cevher-i 'aşkın dilimde vâr iken şimşir-veş Ey kemân-ebrûndan yabana atmak tîr-veş
Lâedrî	37a	Gazel	Olma sengîn dil ki 'âşık âh u zâr eyler sakın Yeter âhından hâzer kıl taşa kâr eyler sakın
Lâedrî	37b	Gazel	Kim görse dil-i zârımı cânsız beden içre Sanur ki garîb ölüsü yatur kefen içre

Rahmî	37b	Gazel	Esb nazıyla cihânı seyr ider bir anda Şehsüvârım yalnuz ... geçer meydânda
Azerî	38a	Gazel	Mutî'iz her ne dirsen emrine fermân-pezîriz biz Kabûl eyle kapunda boynı bağlu bir esîriz biz
Âli	38a	Gazel	Yed-i beyzânı seyrân eyleyenler nûrdır dirler Bakanlar sînene âyîne-i billûrdur dirler
Muhyî	38b	Gazel	Ben sanurdum kocaldıkda bu gönlüm yanıla Yine gör seyri ki bir meh-veş nûrı yanıla
Nizâmî	38b	Gazel	Sâkîyâ sâgar-ı billûra dök ol yâkûtı Ki tek kuvvetidir rûh-ı revânın kuvveti
Bâkî	39a	Gazel	Beter buldum dil-i dîvâneyi her çend pend itdüm Saçınla bend idüb âhir giriftâr-ı kemend itdüm
Bâkî	39a	Gazel	Nice yıldır deşt-i gamdır cân-ı mahzûnun yeri Ey saçı Leylâ virildi bana Mecnûnun yeri
Âlî	39b	Gazel	Tâze dilber sevse 'âşık eskî derdin tâzeler Tâzeler keyfiyyetin erbâb-ı 'aşkın tâzeler
Hâletî	39b	Gazel	Tîr-i bahra neden olmuş nice bin şeydâsı var Kâra giymiş kemân ebrûlarının yâsı var
Ulvî	40a	Gazel	Diriğâ seyl-i eşkim cûybâr olmakda gitdikçe Benim servim hüsn ü hâra kenâr olmakda gitdikçe
Derviş	40a	Gazel	Cihânda gerçegim bį-mihr olur meh-pâreler dirler Seninçün tîğ cevriyle çekerler pâreler dirler
'Âbdî	40b	Gazel	Ne hüsne mâlik olmuş perî âdem nedir bilmez Hele bâğ-ı cemâlin görmeyen 'âlem nedir bilmez
Mezâkî	40b	Gazel	Benim derd-i derûnum ol perî bilmem nedir bilmez Meger Allâhu â'lem gam nedir âdem nedir bilmez
Nihânî	41a	Gazel	Biz sâkin-i meyhâne-i peymâne-keşânız Biz semer-zede-i hâk-i reh pîr-i mugânız
Bâkî	41a	Gazel	Rūşen ola tâ işiğine varmağa râhum Yel mumların yıkdı gice meş'âl-âsum

Nef'î	41b	Gazel	Ne tende cân ile sensiz ümmîd-i sıhhat olur Ne cân bedende gam-ı firkatinle râhat olur
'Âbdî	41b	Gazel	Dime cânâneye ağyâr ile sohbet itme Seni sevsün dersen âna nasîhat itme
Bâkî	42a	Gazel	Berfün eritdi bâd-ı sabâ bağrı yagını Yakdı çemende lâlenin altun çerâğını
Lâedrî	42a	Gazel	Gel'ırâk-ı 'ârabda tutma makâm Okıma andan sakın karâr u bekâ
Rahmî	42b	Gazel	Yâr ebrûsı 'arak-rîz olsa hoştur gösterir Zağalansa nitekim şemşîr cevher gösterir
Rahmî	42b	Gazel	Miyânın mûya teşbîh eylemekde kîl u kâl itdüm Hilâle benzedüb ebrûların egri hayâl itdüm
'Âlî	43a	Gazel	Gark-ı bahr-i gama câm-ı mey gül-gûn olsa Leb-i dilberde safâ-yı taber efzûn olsa
Lâedrî	43a	Gazel	Açılmaz talî'im her kande gitse hayret encâmım Ezel bezminde yâ Râb bilmezem kimlerle hem câmım
Sun'î	43b	Gazel	Yine meclisde sâkî câm-ı gerdân olduğun görsem Safâlar bahş idüb gün gibi rahşân olduğun görsem
Lâedrî	43b	Gazel	Bağladım anın içün dîde-i nâbinâyı Görmeyim gayrıyla tâ kim o melek sịmānı
Fuzûlî	4a	Gazel	Perîşân-ı halk-ı 'âlem âh u efgân itdüğümdendir Perîşân olduğum halkı perîşân etdüğümdendir
Ulvî	4a	Gazel	Belâsını saçının pây-mâl olandan sor Üzülmeğin gicenin haste-hâl olandan sor
Fevrî	44b	Gazel	Kendü mikdârından ey dil herkesi a'lâ gözet Zerre-i mihr-i münevver katre-i deryâ gözet
Ârifî	44b	Gazel	'Işkın oduyla bağrım yanmış kebâba benzer La'lin gamıyla yaşım rengîn şerâba benzer
Kerîmî	45a	Gazel	Şi'rim letâfetiyle gûyâ ki âba benzer Alçaḳlıġıla gönli lịk türâba benzer

Şânî	45a	Gazel	Tûr-ı nesîm içre bağrım kebâba benzer Bezm-i gamında eşkim rengîn şerâba benzer
Hayretî	45b	Gazel	Ne âteş ü bâd u ne āb u gül idüm cânâ Sen serv-i hevâ-bahşa ben mâil idüm câna
Behiştî	45b	Gazel	‘Âşık-ı şeydân giydim melâmet bürdesin Kûyını terk eylemek yokdur meger öldüresin
Rahmî	46a	Gazel	Âhımdan âsumana yer yer tarâka düşdi Nergis gibi her encüm göz açdı baka düşdi
Habîbî	46a	Gazel	Kaşlarından gördi rûhum ğurre-i ğarralanmağa Saçlarından öger nûr-ı sünbül muttaralanmağa
Hayâlî	46b	Gazel	Sûzum sirâyet etse Mecnûn-ı nâ-murâda Kuşlar kıbâb olaydı başımdaki yuvada
Mesîhî	46b	Gazel	Sûz ile âh ideydüm haddeden iken ziyâde Kuşlar kebâb olaydı döne döne havâda
Sun’î	47a	Gazel	Tā ki sen âfetle âraya firkat düşdi Dil ü câna yine ey dost bir âfet düşdi
Sun’î	47a	Gazel	Gerçi Yûsuf güzelim hüsnile sultân oldı Demler oldı bu cihân başına zindân oldı
Vehbî	47b	Gazel	Geh dâğ u gehi sagâr-ı cânân elimizde Eksik denüle bir gül-i handân elimizde
Bâkî	47b	Gazel	Dil giriftâr-ı belâ dil-ber hevâyî n’eylesün Dâma düşmez yerlere konmaz nümâyı n’eylesün
Bâkî	48a	Gazel	Gönül dâğ-ı gamunla sînede bir şem’ uyandurmış Çerâğ-ı ‘aşka bir garrâ kızıl altunı yandurmış
Emrî	48a	Gazel	Beni sen hecr-i miyânınla nizâr eylersin Gizleyüp kaşlarının nûnını zâr eylersin
Bâkî	48b	Gazel	Ruhun berg-i gül-i sîr-âba benzer Leb-i la’lün şarâb-ı nâba benzer
Ulvî		Gazel	Şehâ kûyunda kim gönlüm gedâ-yı müstemend gider

	48b		Erenler hakkı baş u câna kalmaz bir levend gider
Adlî	49a	Gazel	Hayf ola pîr nâtüvân-ı mürteşî cihân ola Vasf-ı tama'la her zemân mübtezil zamân ola
Kabûlî	49a	Gazel	Murğân-ı murğ-zâr kim merğule senc ola Sahn-ı çemen misâl-i serây-ı sipenc ola
Rûhî	49b	Gazel	Bir şehürde kim hâl bilür âdemi yokdur Hâl ehlinin eglenmesinin 'âlemi yokdur
Lâedrî	49b	Manzum	Âh kim derd-i elem cânuma kâr eyledi kâr Yardan ayrulalı aklımuz eyledi inkâr
Yahyâ	50a	Gazel	İki kat oldı vücûdım kocadım kat kaldum Mülkü'l-mevte selâmunı anladum aldum
Rûhî	50a	Gazel	'İbret göziyle 'âleme şol kimse kim bak Bakdıkça görine gözine 'âlem bekâ
Belîğî	50b	Gazel	Dilimiz anlamaz sûfî bezm-i âl ehli Bî-zebân söyleşelim var ise bir hâl ehli
Rûhî	50b	Gazel	Bezmimiz kûşe-i gam-ı hemdemiz zerd u hilâl Bâde-i mihnet ile sagârımız mâl-a- mâl
Veysî	51a	Gazel	Âh kim olsa gerek pûşiş tâbut-ı fenâ Hil'at-ı pâdişah u hırka-i peşimîn-i gedâ
Bâkî	51a	Gazel	Gerçi gâyet mestdür ol nergis-i hûn-rîzler Katı geçkindür velî ol gamze-i ser-tîzler
Muhibbî	51b	Gazel	Halk içinde mu'teber bir nesne yok devlet gibi Olmıya devlet cihânda bir nefes sıhhat gibi
Fuzûlî	51b	Gazel	Ey gül ne 'aceb silsile-i müşg-i terin var Vey servi ne hoş cân alıcı 'işvelerin var
Şem'î	52a	Gazel	Ne hûnîdir gözün sâkî ki bağrımdan kebâb ister Döküb nâ-hak yire kanum gözüm yaşın şarâb ister
Bâkî	52a	Gazel	Çıkdı metâ'-ı hüsn ü melâhat behâlara Hep nâz u şîvedür satılan mübtelâlara
Veysî	52b	Gazel	N'ola dergâhına sürsem Hüseynim mâhtâb-âsâ Kapın gördüm felekden yüz çevirdim âftâb-âsâ
Bâkî	52b	Gazel	İtdi şikâr gönlümi bir şûh-ı şeh-levend Müjgânı tîr u kaşı kemân turrası kemend

Rûhî	53a	Terkîb-i Bend	Ol gevher-i yektâ ki bulunmaz ana hemtâ Gelmez sadef-gûna bir öyle dürr-i yektâ
Rûhî	58a	Gazel	Dil ki âh idüp yatur zencîr-i zülf-i yârda Murğa benzer kim figân eyler dehân-ı mârda
Lâedrî	58b	Gazel	Seni bu an hüsniyle Hudâ reşk-i cevr itmiş Cemâlün pertevünden âfitâbı ğark-ı nûr itmiş
Lâedrî	58b	Müfred	Hattın içre göreyim âyine-i rûyın didüm Dedi ol mehrū bakılmaz gicede âyineye
Lâedrî	58b	Manzum	Kût idinmişdir bizi mevâ rahl-i erzen gibi Kim taşır zîr-i zemîne dâne-i hırmen gibi
Lâedri	59a	Gazel	Bakasın bahâr erdi nikâb-ı gül açıldı Hûn –beste iken gonca gibi gönül açıldı
Lâedrî	59a	Gazel	Hatt beyâza çıkdı etrâf ruh-ı gülfâmdan Kâfir aldı sanki Rûmın ħatasın İslâmdan
Emrî	59b	Gazel	Görüp ben zerreyi kodı hilâlin mihr-i rahşâna Gümüşten hulle barmak çekdi etrâf-ı gülistâna
Lâedrî	59b	Tercî-i bend	Halkın ne ‘aceb hikmet olur ‘akd ile hali Her hâle münâsib görinür cümle mehalli
Lâedrî	60b	Kasîde	Tutdı ol denlü sefer hâtırası dilde karâr Ki gelür hâtıra her lahza hemân terk-i diyâr
Bâkî	62b	Kasîde	İtdi şehri şeref makdem-i Sultân-ı cihân Reşk-i bâğ-ı İrem ü gayret-i gül-zâr-ı cinân
Bâkî	64b	Kaside	Hengâm-ı şeb ki göngüre-i kasr-ı âsûmân Zeyn olmışıdı şuӪlelenüp şemӪ-i ahterân
Bâkî	66b	Kasîde	Perde-i şâm olıcak mısra nikâb ruhsâr Zâhir oldı gözime hey’et-ebrû-yı nigâr
Bâkî	68a	Kasîde	Sâhil-i bahr-ı ‘Âdendür meger etrâf-ı çemen Dest-i kahr ânınçün oldı bugün gevher-çîn

Bâkî	69b-72a	Kasîde	Zer ü gevherle kılup ziver-i efser hâtem Zîb ü ziynetde geçer hem-ser-i Kayser hâtem
Bâkî	72a-74a	Kasîde	Hûrşîd önünde şu'lenür mâh-ı nev müdâm Gûyâ ki şem'e karşu görünür kenâr-ı câm
Fuzûlî	74a	Gazel	Yolunda cân virem kimi derûnumda 'alâmet var Şehîd-i tîğ-i 'aşk olmağa gönlümde şehâdet var
Fuzûlî	74a	Gazel	Zihî zâtın nihân u ol nihândan mâsivâ peydâ Bihâr-i sun'ına emvâc peydâ kâr nâ-peydâ
Vücûdî	74b	Gazel	Okusun gülşen-i ma'nîde bülbül gibi ger vâ'iz Virirdün şevkle 'aşkın kitâbından haber vâ'iz
Vücûdî	75a	Gazel	Biz bülbül-i bâğ-ı ruh-ı hubân-ı cihânız Biz nâzır-ı envâr-ı gül-i gülşen-i cânız
Nef'î	75a	Gazel	Bahâr olsun yine seyr-i gülistân olduğun görsem Güzel seyr eylemek uşşâka âsân olduğun görsem
Bâkî	75b	Gazel	Sâkîyâ câm-ı mey ne hoş gül olur Eline kim alursa bülbül olur
Emrî	76a	Gazel	Ruhuna benzedügiyçün gül-i âl Eli üstünde tutar ânı hısâl
Rûhî	76a	Gazel	Pirehen bâr-ı girândur âna duymaz nidamun Berg-i gülden meger ey gonca ola pirehenün
Rûhî	76b	Gazel	Cân u dil çengine neyler atılub bigânın Dostum haki nedir bir iki katre kânın
Rûhî	76b	Gazel	Sâkîyâ fasl-ı hazân itdi cihânı devletüñ İderiz meykedeye çâre budur kim âhun
Vahdetî	77a	Tahmîs	Hamdu'llah ki dilâ mazhar-ı mühimm râyım Evc-i rif'atde semâ gibi semâ sîmâyım Kâf-ı vahdetde bu dem sâkin-i bî-pervâyım Nola dehr içre nişânım yoğısa 'ankâyım Ne 'aceb seyl gibi çaağlasam deryâyım
Rûhî	77b	Gazel	Güller açıldı gülün zevkin idin dir bâğın Subh-dem itdügi feryâd budur er bâğın

Rûhî	78a	Gazel	Goncadır la'lin demişsin yâra berg-i gül yüzün Âferîn ey dil hemîşe böyle rengîndir sözün
Rûhî	78a	Gazel	Yılda bir kerre ider seyr-i gülistân gül-i surh İntizâr ile ider bülbül-i nâlân gül-i surh
Rûhî	78b	Gazel	Çeşm-i pür hûnim gibi meclisde kân ağlar kadeh Gûyâ olmuş giriftâr-ı leb-i dilber kadeh
Rûhî	78b	Gazel	Bir 'âşıka ki hûn-ı ciğerdir gedâ- yı rûh Yıllarla içse 'aynını gelmez mey-i sabûh
Rûhî	79a	Gazel	Ey dâğ mihnetün ser-âb-ı ihtiyâc Olmaz esîr-i derd ü gamın tâlib-i 'ilâc
Rûhî	79a	Gazel	Bir tâze dâğ yakdı bu gün yâr sîneye Mihr urdı şâh kendü eliyle hazîneye
Rûhî	79b	Gazel	Eylesem kaddimi hâk-i kademin itmege ham Benden evvel düşer üstine hasedden sâyem
Rûhî	79b	Gazel	Gelinüz subha-i sad-dâneyi elden salalum Varalım pir-i harâbâtdan irşâd olalum
Rûhî	80a	Gazel	Döner gül-zâr-ı gamda demedım dolâb-veş başım Ayağına akar ol ser ü kaddin su gibi yaşım
Rûhî	80a	Gazel	Habbezâ ey âbrû-yı meclis-i şâh u gedâ Merhabâ ey cân-ı 'âlem yoluna cânlar fedâ
Rûhî	80b	Gazel	Gerçi evvel leb-i la'linden irür câna safâ Sonra ammâ hatt-ı sevdâsına düşmek ne belâ
Emrî	80b	Gazel	Senin fülfül benün varsa benim dâğ-ı siyâhum var Senin sünbül saçın varsa benim de derd-i dehenim var
Revânî	81a	Gazel	N'ola dirlerse sana dilber ra'nâdır bu Hele dirler bana da 'âşık-ı şeydâdır bu
Şâhî	81a	Gazel	Sünbülün yanunca her nev çeşm-i dil-cular mıdır Yâ kemen d ile tutulmuş vahşî âhûlar mıdır
Halîfe	81b	Gazel	Sünbülün yanınca ey dü çeşm-i dil-cūlar mıdır Yâ gönül sihr itmek içün iki câdûlar mıdır
Amrî		Gazel	Uşşâka dil ney gibi bir sâz bulınmaz

	81b		Ney gibi dahi aşk ile dem-sâz bulınmaz
Amrî	82a	Gazel	Sîneme ışḳ okın uran kaşlarını ya mıdır İşve zamân deger şeme yoksa istiğnâ mıdır
Amrî	82a- 83a	Tahmis	Gözüm her şeb subha dek seyr-i nücûm eyler Yüzüm üzre şerm-i hûn-âb ile derdüm rukûm eyler
Amrî	83a	Gazel	Dutdı cihānı ni'ara vü fermâdımuz bizim Âfâka çıkdı vü lü'lü-i dâdımuz bezim
Vücûdî	83a	Gazel	Gönüllere çıkdı nâle vü fermâdımuz bezim İşitmedi felekde o meh dâdımuz bezim
Vücûdî	83b	Gazel	Ola târ-ı ğamla beste yine bu dil-i şikeste Yata geç fırkatünde niçe bir şikeste beste
Amrî	83b	Gazel	Bu ne zülf hem ne cemdür bu ne kâkül-i şikeste Dil dücânî ferr feşk ile ol ider şikeste beste
Lâedrî	84a	Gazel	Sırr-ı nüvişti 'âşıkı tahrîre hâcet kalmadı Dörd sûret-i ta'allübde sûre-i hâcet kalmadı
Amrî	84a	Ġazel	Oldı aşkınla ten-i iksîre hâcet kalmadı Söyle sâbit oldı kim nedire hâcet ḳalmadı
Vücûdî	84b	Gazel	Bu ne kaş ne göz ğamze ne fenâ yakışdurur bu Bu ne şîvedür ne işve ne aceb rûşendurur bu
Amrî	84b	Gazel	Bu ne zülf-i ham ne cemdür bu ne kâkül-i şikeste Dil ü cânı fırkatünle ol ider şikeste beste
Amrî	85a	Gazel	Ey mâh nice bir anda ğamzen cefâ bana Temiz mi derd-i 'ışkın efendi belâ bana
Amrî	85a	Gazel	Didiler em hüşyâl ile la'l-i tab'-ı hasteye İtmeye nihân ger virüp şerbet-i la'lün isteye
Amrî	85b	Gazel	Dutdı cihânı bağr u feryâdımuz bizim Âfâka çıktı velvele-i d'adımuz bizim
Vücûdî	85b	Gazel	Gönüllere çıkdı nâle vü fermâdımuz bizim İşitmedi felekde o meh dâdımuz bizim

Nev'î	86a	Gazel	Mihnet-i sînede âteş-i dil devr-i âh ile Kûy-ı nigâra bir mâh çıksa şeb-i külâh ile
Yahya	86a	Gazel	Gelür mihmân-ı ğam câna şeb-i mihnet hücûm eyler Gönül zenbûr-veş inler ne bâl eyler ne mum eyler
Sun'î	86b	Gazel	Aglarız subha degin derd ile bîmârımuz Dökeriz gözyaşını derde giriftârımuz
Vücûdî	86b	Gazel	İçmenüz bezm-i muhabbetde tolu peymâne her şeb Anun içün kûy-ı yâre gelmeyüz sitâre her şeb
Cibâlî	87a	Gazel	Meskenüm kâf-ı kanâ'at olalı 'ankâ gibi Kimseye baş egmedüm mihr-i cihân ârâ gibi
Revânî	87a	Gazel	Nola dirlerse sana dil-ber-i ra'nadır bu Hele dirler bana da âşık-ı şeydâdır bu
Şâhî	87b	Gazel	Sünbülün yanında her bu çeşm-i dil-cûlar mııdır Ya kemend ile ol iki çeşm-i âhûlar mıdır
Amrî	87b	Gazel	Sanman ğubâr-ı hatt-ı hüsn-i nevrese ….. Âb-ı hayât la'l-i besdi çekip de …….
Amrî	88a-89a	Kaside	Arz-ı hüsn eyledi âleme şâh u hâr Saçdım def-i zülâmım eyledi çarh-ı ihtâr
Amrî	89a	Gazel	Ey gönül çün yersin yok yere dünya ğamunı Bâri çek bir gül-i ter dilber-i ran'a ğamunı
Vücûdî	89b	Gazel	Kimi dünya ğamunı yer kimi ukba ğamunı Ben iki âleme vermem hele ülyâ ğamunı
Vücûdî	89b	Gazel	Şehr-i suhende olsa nola üstühânımuz Vasf-ı izâr-ı yār iledir iftiharımız
Amrî	90a-91a	Kaside	Dut yüzün kıbleye Bağdâta teveccüh eyle Yürü önünce seng-ı lutf-ı Hüda ……..
Amrî	91a-93a	Kaside	Bir dem ki kılmıştı çehresin nihān Şeb bir ka'nı rûyına çekmişti âsmân
Adlî		Gazel	Ol dilber ehl-i aşka hançerin bir tâb göstermiş

	93a		Açılmış sînelerde yaralar hûn-âb göstermiş
Cevrî	93b	Tahmis	Muhabbet âteşden kimse sûzân olmasın yâ Rab Gözünden kimsenin her dem akan kan olmasın yâ Rab
Lâedri	94a	Gazel	Nazmım kevnini görse eger bûy-ı lutfunla Reşkiden içmezdigören rû-be-rû hubân
Atâyî	94a	Gazel	Ruhlarınla dil fûsunla alınır İki şâhitle bir hisâr alınır
Amrî	94b	Gazel	Cân teşne-i zilâl-i leb-i la'l-i yârdur Dil mibtelâ-yı turre-i zülf-i nigârdur
Amrî	94b	Gazel	
Tarih	96a	Gazel	Hüseyin ism ü hüsn-i sîret o sâhib-i hizmetle Ki beytü'l-mala sa'y itmektedir hala kitâbetle

Mecmûadaki şiirleri ve varak numaralarını gösteren tablo yukarıda verilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

MECMÛA'NIN METNİ

1. METİN HAZIRLANIRKEN DİKKAT EDİLEN HUSUSLAR

1. Arapça ve Farsça menşeli uzun sesliler ā, ī, ū; Ā, Ī, Ū şeklinde gösterilmiştir.
2. Farsça vâv-ı maʾdûle (u, v) ḫ̬ᵛāb kelimesindeki gibi gösterilmiştir.
3. Mecmûa içerisinde bulunan şiirlerin, tetkik edilen dîvânlarla karşılaştırılmasında görülen farklılıklar önce mecmûadaki hali, daha sonra ise dîvânlardaki şekli dipnotta gösterilmiştir. (ʿışḳ-ı derd: derd-i ʿışḳ) gibi.
4. Karşılaştırma yapılan şiirlerdeki farklılıklar dipnotta şiir numaralarıyla belirtilmiştir.
5. Hem ʿaşḳ hem ʿışḳ gibi okunabilen عشق kelimesinin metindeki hali dikkate alınarak ʿışḳ şekli tercih edilmiştir.
6. Ayın (ʿ) ve hemze (ʾ) işaretinden ayrılabilmesi için, n'ola, k'irine gibi kelimelerde ve özel isimlerden sonra kesme işareti (') kullanılmıştır.
7. Metinde eksik bırakılan redif, kelime ve eklerde metin tamiri yapılmıştır. Metin tamirinin olduğu yerlerde köşeli parantez ([ ]) kullanılmıştır.
8. Eserdeki sıralamada herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Eserde geçen başlıklar kalın ve büyük harflerle gösterilmiştir.
9. Eserde geçen ayetler dipnotta önce ayet numarası "/" işaretiyle ayrıldıktan sonra sûre numarası verilmiştir. (92/1) gibi.
10. Metindeki şiirler (1, 2, 3, 4…….) şeklinde numaralandırılmıştır. Karşılaştırma yapılan şiirlerdeki farklılıklar da beyit numarası gösterilerek belirtilmiştir (1, 2, 5) gibi.
11. Birlerşik isimlerin ve sıfatların yazımında, İsmail Ünver'in "Çeviri Yazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" makalesi dikkate alnarak bu tür kelimeler "-" işaretiyle ayrılmışlardır

2. TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا آ ء	ʾ; Ā ā; A a; E e	ص	Ṣ ṣ
ب	B b	ض	Ḍ ḍ; Ż ż
پ	P p	ط	Ṭ ṭ

ة ت	T t	ظ	Ẓ ẓ
ث	Ş ş	ع	ʿ
ج	C c	غ	Ġ ġ
چ	Ç ç	ف	F f
ح	Ḥ ḥ	ق	Ḳ ḳ
خ	Ḫ ḫ	ك	K k; ñ; G g
د	D d	ل	L l
ذ	Ẕ ẕ	م	M m
ر	R r	ن	N n
ز	Z z	و	u ü ū; ve; vu vü;
س	S s	ه ھ	H h
ش	Ş ş	ى	Y y

METİN

ḲASĪDE

2a

1

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1. Cān-baḫş kelāmıñ feraḥ-efzā kelimātıñ[70]

   Olduñ meger ol çeşm-i ḥayvāna muṣāḥib

2. Ṭuġra-keş-i dīvān-ı felek-mertebe Maḥmūd

   K'oldı ḳalem-i naḫl-i berūmend-i meārib

3. Bām-ı felege sāye ṣalur ḳaṣr-ı celālī

   Āvīzeleri gün gibi raḫşende vü ş̱āḳıb

[70] Bu kasidenin matla beyiti yazılmamıştır.
1 ikinci mısrada beyit bozuktur.

4. Baḥr-ı keremi cūş u ḫurūş eylese eyler
   Mūr u meges ġarḳa-i deryā-yı mevāhib

5. Olsa dem-i cān-baḫşına bir laḥẓa muḳārin
   Lābüdd ola her derde devāyimiş ʿaḳārib

6. Şāhā benim ol micmere-gerdān-ı belāġat
   Müşgīn nefesimden dolu eṭrāf [ü] cevānib

7. Ben kişver-i naẓm içre şeh-i mülk-sitānım
   Olursa ʿUtārid n'ola dīvānıma kātib

8. Bikr olmaġ ile ẓāhir olan zāde-i ṭabʿım
   Pūşīde kelāmımda ʿarūsān-ı ʿacāyib

9. Hür semti ġarībāne gezer kūşe be-kūşe
   İtdi bu ḳaṣīdem yine iẓhār-ı ġarāyib

10. Ben mürşid-i erbāb-ı kemālim ki öñümde
    Oldı şuʿarā cām-ı nüsḫa içmege tāb

2b

11. Mānend-i sipihr ey şeh-i gerdūn-saʿādet
    Gitdükçe ʿulüvv üzre ola sende merātib

12. Siḥr itdi yine Āzerī nādire-perdāz
    Muʿciz oḳunursa nüsḫa-i pāki münāsib

13. Eşʿār-ı revān-baḫşıma meyl it ki disünler

İskender imiş oldır ḥayāt ābına ṭālib

14. Āteş gibi pür-sūz u ciger-dūz kelāmım

Pulād ise de ḫāṭırıñı eyleye zāib

15. Ṣūret viremez ḥacle-nişīnān-ı meʿānī

Mirāt-ı dili ḳapladı zengār-ı meṣāyib

16. Tā kim yana ḫurşīd-ṣıfat meşʿali māhın

Her şeb ola tābende feleklerde kevākib

17. Ruḫsārıñ ide ṣafḥa-i gerdūnı żiyāver

Şemʿ-i emelüñ ola ṣüreyyā gibi ṣāḳıb

18. Bir bezm-i felek-sāza ḳarīn ol ki felekde

Her gice aña zühre-i zehrā ola ṭālib

ḲAṢĪDE-İ ĀLĪ EFENDİ

2
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün [71]

1. Nice bir ḳadrümi mīzān-ı ḳaderide hebā

Nice bir ʿayşımı telḫ eyleye zehr-āb-ı ḳaża

2. Nice bir āyine-i ṭabʿımı ṣad-pāre ḳıla

Ḍarb-ı seng-i belā zaḫm-ı leked-kūb-ı cefā

[71] Altun, Kudret, **Gelibolulu Mustafa Âlî ve Dîvânı,** Özlem Kitapevi, Niğde 1999, K.8, s.27-31.

3a

3. Nice bir ḫāṭırumı teng ide ṣad miḥnet u derd
   Ola her ʿużvuma ʿārıż nice biñ renc u ʿanā

4. Sīne pür āteş u ten ġarḳa-i seyl-āb-ı sirişk
   Dīde ḫun-bār u ciger sūḫte-i nār-ı belā

5. Oḳ yılanı gibi cünbişler idüp dik dik atar
   Nabż-ı cünbānıma el urmaġa ḳorḳar ḥükemā

6. Derd u ġam cismimü zerd itdügi yetmez miydi kim
   Olmadı mı pür-cūş derūnumda buḫār-ı ṣafrā

7. Dil-i efsürde nedem ġālib ider balġamımı
   Pür olur ḫūn-ı siyāh ile süveydā sevdā

8. Āb u āteşle bir olmış göricek anı ṭabīb
   Didi ḳārūr meh-i ḳandīl-i şebistān-ı fenā

9. Dil ḥarāretde beden lerzededür şām u seḥer
   Dāyimi olmasa ger ānı ṣanurdum ḫumma

10. Üstüḫ̌ānum ṣayılur żaʿf-ı kemālin bulmış
    Zerd i lāġār tenimi ṣandı gören kāh-rübā

11. Gelmedi bencileyin ġuṣṣa-keş-i māder-zād
    Ḥażret-i Ādeme hem-püster olaldan Ḥavvā

12. Bu ḳadar derd u belā renc u ʿanādan ṣoñra

Ne belādur ki çekem ʿazlile envāʿ-ı cefā

3b

13. Ey felek hep bu ḥavādiṯ seniñ āṯārıñdur

Oldı devriñde muʿallā fuṣaḥādan süfehā

14. Ne revā her birisin münkesirü'l-bāb idesün

ʿAndelibān-ı gülistān-ı cinándur şuʿarā

15. Nice raġbetde idi bilmemişsün ol ḳavme

Ḫˇāce-i her dü serā Aḥmed-i Muḫtār-ı Ḫudā

16. Ḳurı efsāne gibi ṣanur isen sen eşʿārı

Eşk-i çeşmini idersün büleġānıñ icrā

17. Şuʿarānuñ varamaz ehl-i riyā pāyesine

Başı irişe göge niteki necm-i şuʿarā

18. Ḥamdulillāh ki ben ol ḳavme sipeh-sālārum

Nām-ı ʿĀlī baña tevḳīʿ-i refīʿ olsa ṯezā

19. Sözlerüm gevher ü ben baḥr-i hüner ġavvāṣı

Līk ḥakkāk-i güher-senc-i cihān nā-binā

20. Ser-be-ser mīve naḫl-i ḳalemüm ḫām degül[72]

Seng-i ṭaʿnı atmada tā nice olan bī-pervā

[72] Bu beyit dîvânda yoktur.
20 İkinci mısrada vezin bozuktur.

21. Bende-i mücrim u meddāḥ-ı Resūlu’llāhum

Naẓm-ı pākümde bulunur nice biñ ḥamd u ṣenā

22. Rūz u şeb kūşe-i bī-tīşemi virmem felege

Ġam yimem derd ile ġam ġuṣṣa yisem subḥ u mesā

4a

23. Ne āyaḳ bellü ne baş bezm-i mey-i devletde

Rütbe-i zīr ile bālā bir olupdur zīrā

24. Şaḫs-ı müṭāliʿe ġam farḳ-ı ṣüreyyāda ḳarīn

Merd-i ḫoş-ṭabʿa olur taḥt-ı serā taḫt-ı ṣerā

25. Rast-diller elif u yā gibi pāmāl-ı cihān

Lām-ı illā gibi kec-revleredür istiṣnā

26. Līk mevzūn olımaz serv-i dil-āra-mānend

Naḫl-i cevz olsa eger hemser-i burc-ı cevzā

27. Vaḥşet-ābād-ı fenā ḳalbüme raḥat yiridür

Tek baña her ḫar-ı nādān dimesün çün u çirā

28. Pūte-i nār-ı belā ḳāl ideliden zīrimi

Ḥālden olmadı mı ḫālī nefs-i Ḳālū Belā

29. Ḳalemün siḥr-i ʿadüvv raġmınadur gūyā kim

ʿArż ider muʿcize Firʿavna ʿaṣā-yı Mūsā

---

24 Şaḫs-ı müṭāliʿe: Şaḫs gibi müṭāliʿe

30. Gülşen-i dehrde bir derde göñül virdim kim

Naġme-i bülbül-i güyāları dir vāveylā

31. Dīde cāmında ruḫı pertevi ke'l-ḫamr-i bi-keʾs

Eşk-i çeşmümde ḫaṭr-ı ʿaksi fi'l-māʿnā

32. Gülşen-i vaṣlı ṣafāsıdur anıñ faṣl-ı bahār

Nār-ı baḥrı sebeb-i şīve-i bārid sermā

4b

33. Çeşmümüñ ʿaynını meʾvā idicek ḫıżr-ı ḫaṭa

Gözlerüm yaşı ider āb-ı ḥayātı icrā

34. ʿIşḳ-ı bir bādiye-i hāyiledür ābı sirişk

Devḥadur yolları nev-bāde-i sırr seng-i ḫārā

35. Bitirür ḫāki k'irine zehr-i envāʿin

Yaġdurur ṭopraġa sem-nem yerine ebr-i semā

36. Ne baharunda ṭarāvet ne hezārında ṭarab

Ne tumārında ḥalāvet ne zülālinde ṣafā

---

27 yeridür: virür
31 İkinci mısrada vezin bozuktur.
32 Nār-ı baḥrı: Nār-ı hicrāna
33 āb-ı ḥayātı icrā: āb-ı ḥayātı İmān
34 ābı sirişk: ābı serāb
35 Birinci mısrada vezin bozuktur.

37. Ne gülistānı müzeyyen ne ḫayāvānı laṭīf

Ne feża dil-keş u Ḫıżr u ne hevā ruḥ-efzā

38. Zehr-i ḳahr eyledi pejmürde bahār-ı keremün

Bitmedi zerrece ḫākinde anuñ mihr güyā

39. Beni bir devre yetişdürdi ṭoġmaz güneşi

Beni bir ʿāleme ṭūş itdi ki eyyāmı recā

40. Ḫayretümden ki uram ellerümi bu kerīme ben

Heyʾetüm heykel-i miḳraża döner ser-tā-pā

41. Kesilür rişte-i efkārum o ḫayretle hemān

İderin ülfet-i dünyādan o dem ḳaṭʿ-ı recā

42. Çekmedüm meclis-i ünsüñde senüñ cām-ı murād

Severidüm ẕevḳ u ṣafāñı bıre fāsid dünyā

5a

43. Diye ʿĀlī gibi ḳaç kāmile māliksin sen

Ki aña dūn u deynler gibi eylersün ezā

44. İḥtiyāṭ itmeyesün ḫālıḳ-ı Feyyāżından

Ya ḥicāb itmeyesün maʿrifetden maḥżā

45. Ayıñ on dördi gibi fażl-ı kemāl üzre iken

Gösterürsün anı noḳṣan ile mānend-i sehā

---

39 yetiştürdi: tapşurdı
40 Beytin vezni bozuktur.

46. Oldı derd ehlüne ḳānūn-ı şifā her suḫanı

Tāze cān buldı sözinden nice marıża-i farżā

47. Bu mıdır ʿilleti ṣad derde giriftār idesün

ʿĀḳıbet bulmıya biñ derd ne bir derde devā

48. Ḫāk-i ẕilletde anıñ gibi güher żāyiʿ ola

Bu ne beyhūde taṣarruf bu ne güliş maʿnā

49. Elli yıl geçdi fenā cāmunı cāmı çekeli

Keyf ü kemmen kim idüp neşā-ı naẓm u inşā

50. Tā ki ben bende ḳadem başdı fenā ʿālemine

İtdi iḥyā anı mānend-i kitāb-ı iḥyā

51. Āb-ı ḥayvān ile devr eylese dolāb-ı felek

Az olur böyle iki devḥa bula neş vü nemā

52. Līk heyhāt-ı kadem baḥr-ı müşeyyet-kānı

Böyle gevherlere baḫş eyleye envāʿ-ı bahā

5b

53. Anlarıñ ḳadri duʿā gibi yücelsün şeb u rūz

İdelüm subḥ u mesā cānib-i Ḫallāḳa duʿā

54. Kāmilüñ ḳadri bilünmedügi noḳṣān kim ola

ʿİlmüni artura devletlülerüñ bār-ı Ḫudā

VELEHU

3
Mefâʿîlün Feʿilātün Mefâʿîlün Feʿilün

1. Tekellüfāt-ı vücūdā olsa cümleten bilüp
   Ḳomaya dāmenüm elden muḥabbet-i maḥbūb

2. Havāya münḳalip eylerse ẕerre ẕerre ecel
   Ḫayāl-i ʿışḳa cidār olmasa serā-yı ḳulūb

3. Cesedde rūḥ zebānda tekellüm olsa nihān
   Ḫadīṯ-i ʿışḳ ile ulaşayum gören diye ḥūb

4. Bu iʿtiḳādumı terk itmezin Ḫüdā ḥaḳḳı
   Olursa cān-resen zülf-i yār ile maṣlūb

5. Hezār āvā-yı gülistān-ı ʿışk iken göñlüm
   ʿAdem varaḳları ḳılmışdı gülleri maḥcūb

6. Ṣabā yerine çemende vezān idi nefesüm
   Müjenden özge bulınmazdı ḍuḥa bāʿda cārūb

7. Şikeste idi ser-ā-pā selāsil-i enhār
   Nühüfte idi daḫı mihr u meh olan iki ṭob

8. Bir özge ʿāleme irmişdi mütemmim ḳademi
   Ne dilde keşf-i ḥicāb u ne tende setr-i ʿuyūb

---

1 Birinci mısrada vezin bozuk.

6a

9. Gözüm yaşı gibi pāk idi ẓāhir u bāṭın
   Ne maġfiret ṣuyu mevcūd idi ne çirk-i ẕünūb

10. Çü kendü kendüme itdüm ne çāre bana göñül
    Metāʿ-ı ḳalbümi yaşum ile eyledüm maʿyūb

11. Vücūd-ı naḫli geçüp kār-gāh-ı himmetden
    Götürdi çehre-i zerdüm nümūne-i zerkūb

12. Elümle câme-i ger bāsim eyledüm giryās
    Ḳumāşın surḫına ṭabdım dü çeşmüñ iki ṭob

13. Sezā budır ki bu deñlü ʿuyūbı setr-i ḳalem
    Libās-ı ʿışḳ tebānıyla dil ola merġūb

14. Yolım bu vech ile pāk eylesem ki müjgānum
    Ġubār-ı rāh-ı ḫarābāta ideler cārūb

15. Hevā-yı ʿışḳ ile zerratum eyleyüp berbād
    Ḳılam bu yoḳluġımı varlıġım gibi maḥsūb

16. Yaşım zemīne vü āhım sipihre ġālib ola
    Gözime görine ser-cümle ḫuşk-ı ter-maġlūb

17. Ḥicābı ḳalmaya hiç ẓāhirümle bāṭnımuñ
    Kim libāsımı ehl-i riyā gibi maḳlūb

---

17 ikinci mısrada vezin bozuktur.

18. Bir elde subḥa bir elde piyāle-i bāde

Dilümde ẕikr-i Ḫüda dilde mihr-i şehr aşūb

6b

19. Taʿalluḳat-ı ebedden ḫalāṣ ola dāmen

Gülünc olam eyle serpā berehne vü meczūb

20. Zamāneden ġam-ı cānāneden şikāyet eyle

Her üstüḫˇān ṣuna sulṭān-ı ʿışḳa bir mektūb

21. Saʿādet-i ezelī işte böyledür ʿĀlī

Ki cümle ʿużvuñ ola tīġ u ḫançere mensūb

22. Mümeyyiṣe-i ʿışḳ nażīk nefesde pinhān it

Kuhen serā-yı vücūdıñda olsun ol meksūb

ḲAṢīDE-İ NĀDİR ḤALEBİ SELEMEHULLAH

4

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün[73]

1. Teʿalallāh zihī şām-ı surūr-encām-ı ġam-fersā

Ki oldı maẓhar-ı esrār-ı *sübḥānelleẕi eṣrā*[74]

2. Felek maḥv eyleyince āl tamġāsını ḫūrşīdüñ

Zemīnüñ ẓıll-ı maḥrūṭīsi çekdi ʿanberīn ṭuġrā

[73] (4) Numan Külekçi, **Ganî-Zâde Nâdirî Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Dîvânı ve Şeh-Nâmesi'nin Tenkitli Metni,** AÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 1985, K.1, s. 104-108.

[74] "Ayetlerimizi göstermek için, kulunu geceleyin Mescid-i Haram'dan, etrafını mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya yürüten Allah, Sübhandır. Muhakkak ki O en iyi işiten, en iyi görendir." Kurân-ı Kerim, İsra Sûresi, 17/1.

3. Zer-i pür-tāb-ı mihri bozdı çün kim dirhem-i necme
   Miḥekk-i şāma urdı anı bir bir nāḳid-i dünyā

4. Gül-i mihrüñ gül-ābın aldı ʿālem dīg-i ḫāk içre
   Aceb mi olsa ser-pūş-ı felekde ḳaṭreler peydā

5. Ṭaġıtdı bād-ı ṣarṣar ḫarmen-i ḫurşīd-i raḫşānı
   Kevākib ṣanma itdi her yere bir dānesin ilḳā

6. Yanup mihr āteşinden kāġıd-ı rūz oldı ḫākister
   Eṣer ḳaldı henüz āteşden anda cā-be-cā amma

7a

7. Siyeh semmūr idi ẓulmet beyażı cā-be-cā encüm
   Ne ḥāletdür bu kim gizlendi anda beyża-i beyżā

8. Temevvücden ṭoḳundı bir ṣadef ḫārāya ḫurd oldı
   Ṭaġıldı lücce-i gerdūn içinde lüʾlü-i lālā

9. Niḳāb itdi ʿarūs-ı ḫāveri ruḫsārına zülfin
   Veli her ḫalḳasından ẓāhir oldı ol ruḫ-ı zībā

10. Ser-ā-pā ḳurṣ-ı mihri maḥv idüp dendān-ı encümle
    Şihābı rāḥat-ı dendān idindi ṭārem-i vālā

11. Semāʿ içre ṣaçup eşk-i nücūmı şāl-pūş oldı
    Firāḳ-ı Şems ile gerdūn olup hem-ḥāl-i Mevlānā

12. Çıḳardı câme-i dîbâ vü muṭallâsın destâr

Felek âheng-i ceng itdi zırıh-pûş oldı ser-tâpâ

13. Aḳup afyon-ı şeb faḥm nücûm oldı perâkende

Güneş bir kelle-i ḫaşḫâş idi dehr eyledi ifnâ

14. Degül mihr u şafaḳ ġalṭân olınca farḳ-ı pür nûrı

Ṭaşub iḳlîm-i Şâmı ṭutdı ḫûn ḫançer-i Yaḥyâ

15. Sevâdı sûre-i *vel'l-leyl*[75] aña zerrîn niḳaṭ encüm

Şafaḳ ser-sûredür kim eylemişler surḥ ile imlâ

16. Çıḳup laʿlî tutuḳdan Leylî-i meh-rû-yı müşkîn-mû

Dimâġ-ı Ḳays-ı çarḫı eyledi âşufte-i sevdâ

7b

17. Bozuldı ḥayme-i zer-baft-ı ḫân-ı ḫâveristânı

İrince ḫayl-i aḫşâm itdi müşkîn-ḫânesin ber-pâ

18. Çalınca mühr-i mihri uġradı ḳahr-ı Süleymâna

Sipihr oldı meger kim dîv-i şâma maḥbes-i minâ

19. Felek tâc-ı zerîn terk itdi İbrâhim Edhem-veş

Derûnında ʿaceb mi eylese nûr-ı siyeh peydâ

---

12 Muṭṭallâsın destâr: Destâr-ı muṭṭallâsın
14 ḫun-ḫançer-i Yaḥyâ: ḫun-Ḥazret-i Yaḥyâ
[75] Kur'anı Kerim Sure 92/1
siyeh peydâ: siyeh meʾvâ

20. O şebdür maṭlaʿu'l-envārı miʿrāc-ı Ḫudāvendi

O şebdür maḫzenü'l-esrār-ı ḫalvet-ḫāne-i İsrā

21. Ol aḫşām oldı ser-tāc-ı nübüvvet ṣāḥibü'l-miʿrāc

O hengām oldı sulṭān-ı rüsul hem soḥbet-i Mevlā

22. Şeh-i eyvān-ı ʿizzet tācdār-ı taḫt-ı ḥatmiyyet

Ser-efrāz-ı seḥer-sār abdārü'l-mülk *ev ednā*[76]

23. Dıraḫşān gevher-i ʿibret-nümā-yı derc-i maḥbūbı

Fürūzān aḫter-i ẓulmet-zedā-yı burc-ı istiʿlā

24. Medār-ı ḫilḳat ʿālem-i bahār-ı ṭıynet-i ādem

Süvār-ı ʿarṣa-ı ṭarem emīrü'l-meclisi ġabrā

25. Ḥabīb-i ḥażret-i ʿizzet ṭabīb-i ʿillet-i zillet

Kefīl-i raḫmet-i ümmet delīl-i cennetü'l-meʾvā

26. Ḫaṭā pūşende-i müẕnib ʿaṭā baḫşende-i tāib

Emān-ı meşriḳ u maġrib emīn-i Yesrib u Baṭḥā

8a

27. Cenāb-ı Aḥmed-i mürsel imām-ı zümre-i ekmel

Mufaṣṣal-sāz mihr-i mücmel rumūz-ı envār her dāna

---

22 seher-sār: musaḫḫār

[76] Kurân-ı Kerim, Necm Sûresi, 53/9.

27 zümre-i ekmel: zümre-i kümmel

28. O sulṭān-ı bülend-eyvān-ı iḳlīm-i risālet kim

Livāu'l-ḥamd[77] ile ʿālemleri fetḥ itdi sertāpā

29. ʿİẕār-ı mehveşi pertev-nümā-yı nūr-ı Rabbānī

Zebān-ı dil-keşi gevher-feşān-ı kenz-i lā yefnā[78]

30. Ġubār-ı dergehi küḥlü'l-cilā-yı dide-i encüm

Ṭınāb-ı ḫar-gehi silkü'l-āl-i gerden-i ḫāvrā

31. Benānı ḥālet-i miftāḥ-ı cennetden peyām-āver

Dehānı noḳṭa-i ġayb-ı hüviyetden ḫaber-fermā

32. O şāhuñ sikkesi mühr-i nübüvvet ḫuṭbesi Ḳurʾān

Müşerref anlaruñla naḳd-i dīn u cāmiʿ-i dünyā

33. Ṣüfūf-i āl u aṣḥābı suṭūr-ı ḥüccet-i millet

İmāmetde vücūd-ı pāki güyā mühr ile imżā

34. Ṣalup ferr-i şehen-şāhı idince iki şaḳ māhı

Olup zerrīn neḳāre itdi bāng-i şevketin iʿlā

35. Kebūter beyżasıyla ḫaşmunı defʿ itdi ġār üzre

Melek dīv-i racīmi necm ile ṭard eyledi gūyā

36. Miṣāl-i ebr-i raḥmet dehri teşrīf itdügi sāʿat

Mecūs āteşlerin bārān-ı fażlı eyledi iṭfā[79]

---

[77] Peygamber sancağı.

[78] Mehmet Yılmaz, **Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözler Ansiklopedik Sözlük**, Enderun Kitapevi, İstanbul 1992, s.91.

8b

Yaḳıldı ṭāḳ-ı ḳaṣrı dūr olub sehm-i saʿādetden[80]

9a

ḲALENDĪ[81]

5
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Yandı cānım tende ey rūḥ-ı revānım bir ṣu vir

   Ḳurıdı sāḳi ḥarāretden dehānım bir ṣu vir

2. Teşneyüm āb-ı ḥayātüñ lebleründen isterem

   Ey dudāġı ḥavż-ı kevṯer nişānum bir ṣu vir

3. Terkī terkī ḫavf iderler itmegi āb-ı nūşın

   Ben içerem aḳaraḳ çeşmümde ḳanım bir ṣu vir

4. Baġ ile ʿömrim bāgında laʿl ḥayātuñ çeşmesün

   Ṣunmasun tek gülleriñ tāze fidānım bir ṣu vir

5. Ṣıḳmayup aḳ ḳulların kevṯer oluḳdan kām-yāb

   Al bu zerrīn kāseyi ey nev-civānım bir ṣu vir

6. Ey Ḥakīmī hiç ṣabr ider mi hecr-i ruḥ olan ṣusuzluḳa

   Yandı dil şimdi ciger ṭuṭuşdı cānım bir ṣu vir

---

[79] Kasidenin tamamı için bk. Külekçi, **Ganî-Zâde Nâdirî Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Dîvânı ve Şeh-Nâmesi'nin Tenkitli Metni,** K. 1, s.104-108.

[80] Bu sayfada sadece bir mısra yazılmıştır.

[81] Bu gazelin başlığında Kalendī yazmasına karşın mahlas beyitinde Ḥakīmī mahlası yazıldığı görülmektedir.

9b

MAḲĀLĪ

6
Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlün Fāʿilün

1. Bir āfitāb-ı ḥüsne göñül mühr-i bestedür

   Ḥaḳḳā ki baḫt yāver ü ṭāliʿ ḫucestedür

2. Göz degdi ḫāl-i ʿārıżuna cümle ehl-i dil

   Şimdi naẓar o Hindū-yı āteş-perestedür

3. Ursun gerekse seng-i cefā urmasun gerek

   Mirāt-ı ḳalb ʿāşıḳ-ı bī-dil şikestedür

4. Yā Rab ne ṭurfe bāġ-ı leṭāfetdür ol ġaddār

   Şünbül ü nedvendür rev-gül ü vābestedür

5. Cān ey Maḳāli çākeridür ayaġın ṭurur

   Sulṭān-ı ʿışḳ taḫt-ı dil üzere nişestedür

LİMUḤARRİRİHİ

7
Mefʿūlü Mefāʿilün Feʿūlün

1. Sevdāzede-i muḥabbet oldım

   Pā-māl-ı belā vü miḥnet oldım

2. İl ḥişşe alur görünce ḥālüm

   Ser-çeşme-i ʿayn-ı ʿibret oldım

---

4 Birinci mısrada vezin bozuktur.

3. Bī-gāne şiʿār-ı yār elünden

   Der-mānde-i fikr-i ülfet oldım

4. Sen ġayrile çek şarāb-ı ʿişret

   Ben ser-ḫoş-ı cām-ı ḫasret oldım

5. Reşk āteşine yanup Azʟāḳī

   Pervāne-i şemʿ-i ġayret oldım

10a

VELEHU

8
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Dil diler dām-ı belā-yı ʿışḳa pā-bend olmaġı

   Terk-i ṣıḥḥat eyleyüp derd ile ḫursend olmaġı

2. Deşt-i ʿışḳa düşmege sevdā-yı zülf-i yār ile

   Ârzū eyler göñül Mecnūna mānend olmaġı

3. Yeg bulur āsūde olmaḳdan ṣafā-yı vaṣl ile

   Tīġ-i hicr ile dil-i pür-kend-i pür-kend olmaġı

4. Fażl-ı ḫaḳdan bilmişüz ʿālemde ʿömr-i cāvidān

   Rişte-i cān tār-ı zülf-i yāre peyvend olmaġı

5. Yeg bulurr ʿārif Azʟāḳī dāver-i devr olmadan

   Bende-i ḫāk-ı der-i merd-i ḫırendmend olmaġı

VELEHU

9

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Cān fedā-yı cilve-i naḫl-i melāḥat bār-ı yār

   Dil ḫarāb-ı türktāz-ı ġamze-i ḫūn-ḫᵛār-ı yār

2. Şöyle ser-mest-i şarāb-ı şevḳ-i ʿışḳım bilmezem

   Ḳandedür bezm-i muḥabbet ḳandedür āşār-ı yār

3. Ṣanma kim hüşyār olur añlar ʿaẕāb-ı dūzaḫı

   Rind-i ser-mest-i ṣafā-yı neşᵓe-yi dīdār-ı yār

4. Bī-vefālıḳ defteründen maḥv olur resm-i cefā

   Üstüvār olsa eger ʿışḳum gibi iḳrār-ı yār

5. Ey Aẕāḳī öldüm ifşā-yı şikāyet ḳılmadum

   Cānuma kār eylemişken ḫançer-i āzār-ı yār

10b

VELEHU

10

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Şu deñlü olmışam muʿtādı derd-i ʿışḳ-ı cānānuñ

   Ki adın añmadan müstaġniyim ʿālemde dermānuñ

2. Ne ḥāletdür bu āyā ḫaşte-i ʿışḳıñ meẕāḳında

   Zülāl-i vuṣlatuñdan farḳ olınmaz zehr-i hicrānuñ

3. Ben ol dīvāne-i ʿışḳ-ı bütān-ı şūḫ u şengem kim
   Yanumda farḳı yoḳdur Kaʿbe ile deyr-i tersānuñ

4. Ḫalāṣ olmaḳ diler mi ʿāḳıl olsa sevdigüm hergiz
   Giriftār-ı kemend-i tār-ı zülf-i ʿanber-efşānuñ

5. Olup rüsvā-yı ʿālem bir büt-i tersāyi ʿışḳundan
   Şikest itdüñ Aẕāḳī nām u şiken ehl-i īmānuñ

VELEHU

11
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Āh u feryādum uyardı baḫt-ı ḫᵛāb-ālūdımı
   Şükr kim gördüm cemāl-i şāhid-i maḳṣūdımı

2. Dīnimi küfre degişdüm bir büt-i tersā içün
   Bir bulup bāzār-ı ʿışḳundan ziyān u sūdımı

3. Zer-i eşküm cevher-i cānum müheyyā ḳılmışam
   Gelse pā-yı yāre āṣār etmege mevcūdımı

4. Secde etmem her büt-i tersāya deyr-i ʿışḳda
   Kāfirem bir bilmesem maḳṣūdımı maʿbūdımı

5. Kesmem ümīdim Aẕāḳī rüʾyet-i dīdārdan
   Yeʾs odı ger yandırup nābūd iderse būdımı

11a

VELEHU

12
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Düşdi bir od şuʿle-i şevḳiñle cism u cānıma
   Ḳaldı iş şimdengerü çeşm-i sirişk-efşānıma

2. Aġlamaḳda ḥālümi dil-dārā imdād it göñül
   Dem-be-dem ḫūn-ı cigerden dīde-i giryānıma

3. Yār eger ʿuşşāḳına cevr itmede yektāyise
   Bār-ı ġam çekmekde ben de fāyıḳım aḳrānıma

4. Künc-i ġamda hem-demüm āh ciger-sūzım olup
   Şādlıḳ gelmiş degildür külbe-i aḫzānıma

5. Mihri-bān olmaz Aẕāḳī yār-ı sengīn dil baña
   Ger eṣer hicründe imdād etmese efġānıma

VELEHU

13
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Öldügümden derd ile ol bī-vefā ġāfil degül
   Şükr kim cān virdügüm cānāna bī-ḥāṣıl degül

2. Ey gül aġyārı sirişküm seyl virmez ṣanma kim
   Baḥr-ı ṭuġyān eyleyünce ḫār u ḫas ḥāyil degül

3. Sen ter-i ḥam eylemezsen yoḳsa ey nā mihribān

   Ṣanma kim cellād-ı çeşmiñ ḳalemim māyil degül

4. Terk iderdüm kūy-ı yāri ṭoġsa aġyārdan …[82]

   Ġayret-i mihr ü muḥabbet neyleyün ḳāyil degül

5. Ey Aẕāḳī şīve-i maʿşūḳ u istilā-yı ʿışḳ

   Ger budır rüsvā-yı ʿālem olmamaḳ ḳābil degül

11b

VELEHU

14
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Dil-i ġam ḫaṭṭ-ı lebüñden maḥzenü'l-esrārdır

   Göz cemālüñ pertevünden maṭlaʿu'l-envārdır

2. Laʿl-i nābıñ ḥayretünden ḳaṭre-i ḫūn-āb-ı dil

   Sālik-i sülk-i vefāya sebbiḥu-l-ebrārdır

3. Ey göñül dāmān-ı pākün vaṣf idersem gül gibi

   Her sözüm erbāb-ı ʿışḳa tuḫfetü'l-aḥrārdır

4. Laḥẓa laḥẓa yād-ı dendānıñla īṣār itdügim

   Ḳaṭre ḳaṭre gözlerümden güher-i şehvārdır

5. Şiʿr-i dil sözüm Aẕāḳī yāre teʾṣīr etmede

   Her biri derd ehlüne bir maẕharu'l-emārıdır

[82] Bu mısrada bir kelime eksik yazılmıştır.

15
Fāilātün Fāilātün Fāilātün Fāilün

1. Gülşene pā-yı şevḳ ile ṣubḥ deminde vārı gör
   Güllere ḫoş-nev ile naġme iden hezārı gör
   Seyr-i feżā deşt idüp bir mihnet-i mürġ-dārı gör
   Dide-i ʿibret aç dilā rūḥ-fezā bahārı gör
   Faṣl-ı bahāra ḳıl naẓar ḳudret-i gird-kārı gör

2. Şāh-ı bahār eyleyüp ʿarṣa-yı baġı ḫayme geh
   Oldı şükūfeler sipeh ol sipeh gül oldı şeh
   Ḳapıḳulı gibi ḳamu giydi benefşe şeklüne
   Tācı ḫurūş ṣanma kim gülşeni ḳıldı cilve geh
   Baş çıḳardı ḫākden giri tāc-dārı gör

12a

3. Ṣubḥ demünde gülşene ḳıldı güzer Mesīḥ-veş
   Çeşm-i ḍarīr-i nergīse ṣaldı naẓar Mesīḥ-veş
   Ḳalb-i bāġa rūḥdan virdi ḫaber Mesīḥ-veş
   Mürde-i bāġı görünce zinde idi Mesīḥ-veş
   Ḳudret-i ḥaḳḳa naẓır ol muʿciz-i cüy-bārı gör

4. Oldı yine dem-i ṣabā laḫlaḫa sā-yı bostān
   Rūḥ baġışlar ādeme şimdi ṣafā-yı bostān
   Rişk-i dem Mesīḥdür bū-yı hevā-yı bostān
   Bāġ-ı behişte ṭʿan ider şimdi fuṣār-ı bostān
   Ḳavl ile zühd u ṭāʿatı meʾve ḫoş-güvārı gör

5. Şimdi sipihr-i maʿnaya mihr-i münevverimdin

Şāʿir-i nükte-perver ü merd-i saḫn-ı vārımdın

Sözde Āẕāḳīyā bu gün mālik-i efserimdin

Ṭarzı nükte-senciyle naẓmda hem-berimdin

Tarzıñla meh ḳıl naẓar-ı ṭabʿ-ı suḫeñ-ẕārı gör

RÜBĀʿİ[83]

16
Mefʿūlü Mefāʿīlün Mefāʿīlün Fā

Dil ġamze-i cān-şikāre ḳurbān olsun

Cān gīsū-yı müşk-bāre ḳurbān olsun

Nihāne dil u cānım Āẕāḳī cümle

Nem var ise zü'l-fiḳāre ḳurbān olsun

12b

FİĠĀNĪ

17
Mefāīlün Feilātün Mefāīlün Feilün

1. Ḳaşuñ yānındaġı ḫālüñ degildir ey meh-rū

Sitāredür ki olupdur hilāle hem-pehlū

2. Şemīm-i kākülüñ almış nesīm-i gülşende

Dimiş ki sünbüle sende emānet olsun bu

[83] Dîvân edebiyatında rubailerde genelde mahlas kullanılmamaktadır, ancak Azâkî bu rubâisinde mahlas kullanmıştır.

3. ʿIraḳdan eyledi çün dāmenüni zülfüñ ter

   Dutar ḳurutmaġa nār-ı ġaddār ki ḳarşu

4. Diyār-ı dilden eger kim geçerse bīgānuñ

   Di cāna uġrasun elbette ey kemān-ebrū

5. Fiġānī yaşuñı dök rūz-ı baḫr-i dildāra

   Aḳ aḳçe ḳara gün içündür meṣeldür bu

VELEHU

18
Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. ʿIşḳ illeründe şāh-ı belānuñ sipāhıyuz

   Mecnūn gibi diyār-ı ġamuñ pādişāhıyuz

2. Eṭrāfımuz olursa n'ola leşker-i belā

   Ġam pādişāhuñ güzelim bār-gāhıyuz

3. Dutdı cihānı şaʿşaʿa-i nur-ı ʿışḳımuz

   Derd u belā feleklerinüñ mihr u māhıyuz

4. Mecnūn gibi esīr-i ġam olaldan ey göñül

   Divānelik vilāyetinüñ pādişāhıyuz

5. Sīnemde yandı nār-ı belādan çerāġ-ı ʿışḳ

   Pür ġamuñ Fiġānī bu gün tekye-gāhıyuz

---

3 İkinci mısrada vezin bozuktur.
5 İkinci mısrada vezin bozuktur.

13a

ḪALĪLĪ

19
Fāʿilātün Mefāʿilün Fāʿilün

1. ʿĀşıḳa dil-rübā mı eksük olur

   Ehl-i derde belā mı eksük olur

2. Gülşen-i ḥüsnüne o ġonca lebüñ

   Bülbül-i ḫoş-nevā mı eksük olur

3. N'ola yār olmaz ise ol yüzi gül

   Baña bir mehliḳā mı eksük olur

4. Ben ölürsem belāyile ey dil

   Yāre bir mübtelā mı eksük olur

5. Ne ṣorarsın Ḫalīlī ağladuġum

   Yār ile mācerā mı eksük olur

İSḤĀḲ ÇELEBĪ

20
Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Mecnūn ġam-ı maḥabbet u ʿışḳı neden bilür

   Bu bir belādurur bunı şāhum çeken bilür

2. Var ey ümīd-i vaṣl iden ol dil-firībden

   Ol bī-vefāyı sen ne bilürsün seven bilür

3. Cāndan ṣaḳın maḥbūbı şirīn dime kim ol

   Her kişiye dinür mi ne lazım bilen bilür

4. Ne yerdeyin ne gökde ġamuñla ne çekdügüm

   Kim bilmez ise yeri gögi yāreden bilür

5. İsḥāḳ ḥaḳḳ bilür ki cemāl-i nigārsuz

   Göñlüm behişti kūşe-i beytü'l-ḥazan bilür

13b

ḲAṢĪDE-İ FUŻŪLĪ

21
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Saçma ey göz eşkden göñlümdeki odlāra ṣu[84]

   Kim bu denlü dutuşan odlāra ḳılmaz çāre ṣu

2. Āb- gündur günbed-i devvār rengi bilmezem

   Yā muḥīt olmuş gözümden günbed-i devvāre ṣu

3. Ẕevḳ-i tīġiñden ʿaceb yoḳ olsa gögsüm çāk çāk

   Kim mürūr ilen bıraḳur raḫneler dīvāre ṣu

4. Vehm ilen söyler dil-i mecrūḥ peykānınñ sözin[85]

   İḫtiyāt ilen içer her kimde olsa yāre ṣu

5. Ṣuya virsün bāġ-bān gül-zārı zaḫmet çekmesün

   Bir gül açılmaz yüziñ teg virse biñ gül-zāre ṣu

---

[84] Kenan Akyüz vd., **Fuzûlî Dîvânı**, Akçağ Yayınları, Ankara 1997, K.3, s. 31-33.
3 gögsüm: göñlüm
[85] Bu beyit divanda yok.

6. Oḫşadabilmez ġubārını muḫarir ḫaṭṭıña
   Ḫāme-teg baḳmaḳdan inse gözlerine ḳare ṣu

7. ʿĀrıżıñ yādıyla nem-nāk olsa müjgānım n'ola
   Żāyiʿ olmaz gül temennāsıyla virmek ḫāre ṣu

8. Ġam güni etme dil-i bīmārdan tīġiñ dirīġ
   Ḫayrdır virmek ḳaranġu gicede bīmāra ṣu

9. Ben lebüñ müştāḳıyam zühhād kevṣer ṭālibi
   Nitekim meste mey içmek ḫoş gelür hüş-yāre ṣu

10. İste peykānuñ göñül hecrinde şevḳim sākin et
    Ṣusuzum bir kez bu ṣaḥrāda benümçün ara ṣu

14a

11. Ravża-i kūyına her dem durmayup eyler güzār
    ʿĀşıḳ olmuş ġalibā ol serv-i ḫoş ref-tāre ṣu

12. Ṣu yolun ol kūydan ṭopraḳ olup dutsam gerek
    Çün raḳībimdir daḫı ol ḳūya ḳoyman vara ṣu

13. Dest-būsı arzūsundan ger ölsem dostlar
    Kūze eyleñ ṭopraġım ṣunuñ anıñla yāre ṣu

14. Serv ser-keşliḳ ḳılur ḳumrī niyāzından meger[86]
    Dāmenin duta ayaġına düşe yalvāre ṣu

8 ḳaranġu: ḳaranu
13 arzūsundan: arzūsıyla
[86] Bu beyit divanda yok

15. İçmek ister bülbülün ḳanın meger bir reng ile
Gül budāġınıñ mizācına gire ḳurtāre ṣu

16. Ṭıynet-i pākīni rūşen itmiş ehl-i ʿāleme
İḳtidā ḳılmış ṭārīḳ-i Aḥmed-i Muḫtār'e ṣu

17. Seyyid-i nevʿi beşer deryā-yı dürr-i işṭifā
Kim sepiptür muʿcizātı āteş eşrāre ṣu

18. Ḳılmaġ içün tāze gül-zār-ı nübüvvet revnaḳın
Muʿcizinden eylemiş ıẓhār seng-i ḫāre ṣu

19. Muʿcizi bir baḥr-i bī-pāyan imiş ʿālemde kim
Yetmiş andan biñ biñ āteş-ḫāne-i küffāre ṣu

20. Ḥayret ile parmaġın dişler kim etse istimāʿ
Parmaġından virdügün şiddet güni Enṣāre ṣu

14b

21. Dostı ger zehr-i mār içse olur āb-ı ḥayāt
Ḫaṣmı ṣu içse döner elbette zehr-i māra ṣu

22. Eylemiş her ḳatreden biñ baḥr-i raḥmet mevc-ḫīz
El ṣunup urġaç vużuʿ içün gül-i ruḫsāre ṣu

23. Ḫāk-i pāyine yetem dir ʿömrlerdir muttaṣıl
Başını ṭaşdan ṭaşa urup gezer āvāre ṣu

16 rūşen itmiş: rūşen ḳılmış

24. Ẕerre ẕerre ḫāk-i der-gāhına ister ṣala nūr

Dönmez ol der-gāhdan ger olsa pāre pāre ṣu

25. Zikr-i naʿtin virdini dermān bilür ehl-i ḫaṭā

Eyle kim defʿ-i ḫumār içün içer mey-ḫˇāre ṣu

26. Yā Ḥabībāllah yā ḫayre'l-beşer müştāḳıñam

Eyle kim leb-teşneler yanup diler hemvāre ṣu

27. Sensin ol baḥr-ı kerāmet kim şeb-i Miʿrāc'da

Şebnem-i feyżiñ yetürmiş ṣābit u seyyāre ṣu

28. Çeşme-i ḫurşīdden her dem zülāl-i feyż iner

Ḥācet olsa merḳadiñ tecdīd iden miʿmāre ṣu

29. Bīm-i dūzaḫ nār-ı ġam ṣalmış dil-i sūzānıma

Var ümīdim ebr-i iḥsānıñ sepe ol nāre ṣu

30. Yümn-i naʿtüñden güher olmuş Fużūlī sözleri

Ebr-i nisāndan dönen tek lüʾlü-i şeh-vāre ṣu

15a

31. Ḫˇāb-ı ġafletden olan bīdār olanda rūz-ı ḥaşr

Eşk-i ḥasretden dökende dide-i bīdāre ṣu

32. Umduġum oldur ki maḥrūm olmayam dīdārdan[87]

Çeşme-i vaṣlüñ vire bu teşne-i didāra ṣu

[87] Dīdārdan kelimesi fazladan yazılmış.

ḲIṬʿA

22
Fāʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1. Muʿteberdir cihānda dūn u denī

   Dāima ẕıllet üzre ehl-i hüner

   Ḥal-i ʿālem miṡāl-i deryādur

   Gevher-i pāk zīr u cīfe zeber

23
Fāilātün Fāilātün Fāilātün Fāilün

1. Her kimiñ kim yok cihānda bir muvaffıḳ hemdemī

   Āh kim ẕāyiʿ geçer hem rūzgārı hem demi

16a

RŪḤĪ-İ BAĠDĀDĪ

24
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Ṣanmañuz cevr-i felekden acıyup āh dirüz[88]

   Zevḳ idüp çekdügümüz cevrden Allāh dirüz

2. Ṭālib-i Kaʿbe-i taḥḳīḳ olan āzādelere

   Gösterüp rāh-ı ḫarābātı budur rāh dirüz

3. Her gedā kim ola gencine-i ʿışḳa mālik

   Biz begüm ʿālemi maʿnīde aña şāh dirüz

[88] Coşkun Ak, **Bağdatlı Rûhî Dîvânı Karşılaştırmalı Metin,** Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa 2001, G. 437, s. 594.

4. Ol iki āyine kim ʿārıż-ı dildārdadur

   Birine mihr-i münevver birine māh dirüz

5. Ḳande bir vech-i ḥüsn kim görürüz ey Rūḥī

   Ebrimüz var çeşmimüzi aña nazar-gāh dirüz

15b

VELEHU

25
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Faḳr ile gerçi ki biz sākin-i beytü'l-ḥazenüz[89]

   Yücedür mertebemüz mālik-i mülk-i süḫanüz

2. Kimi çeker bizi ḫalḳuñ kimi el üzre dutar

   Dost yanında gülüz çeşm-i ʿadūya dikenüz

3. Geh ġam-ı firḳate geh zevḳ-i viṣāle irerüz

   Gāh ġam-nāk olıruz anunçün gāh şenüz

4. Severüz laʿl-i leb ile raḫn ol serv-i ḳaddüñ

   Māil-i ġonca-i bī-ḫār degül nesterenüz

5. Uġramaz yanımuza kimse perī-rūlardan

   Meger ey Rūḥī ṣanurlar bizi kim Ehremenüz

[89] Ak, **Bağdatlı Rûhî Dîvânı Karşılaştırmalı Metin**, G. 433, s.592.

KEŞFÎ BEG

26
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feūʿlün

1. Miḥrāb-ı dü ebrūñ olalı ḳıble-i ʿuşşāḳ
   Kaʿbe-i ḥarem muḥteremüñ ṭūfāna müştāḳ

2. Ḫurşīd-i cemālüñ girānı ḳılmasa rūşen
   Mānend-i şeb-i tīre ḳalur dise āfāḳ

3. Āşufte-i zülf-i siyehüñ sünbül-i cennāt
   Ālüfte-i ṭarz-ı nigehüñ nergis-i aḥdāḳ

4. Ser menzil-i ʿuşşāḳ-ı zülfikār idi kūyıñ
   Ḫalḳ eylemedin ʿālem-i kūyı daḫi Ḫallāḳ

5. Vaṣfıyum şānından edā olmaya ḳatre
   Keşfî ne kadar eylese ol baḥrda iġrāḳ

16b

MERḤŪM ĠĀZİ GİRĀY ḪĀN FERMĀYED

27
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1. Bī-çāre göñül ḥālüni dildāre disünler
   Ġam tīġi ciger yarduġını yāre disünler

2. Deşt-i ġam er olalı gibi baġrumı yaḳup
   Ḳān aġladuġum laʿl-i şeker-yāre disünler

3. ʿĀşıḳ kişinüñ āh-ı siḥr kāmı yamandur

   Neden varup ol şūḫ-ı sitemkāre disünler

4. Zülfi ġamundan ḥālim eger ṣorsa o dildār

   Mātemzededür giydi bugün ḳara disünler

5. Hicrān dügüni dāmenümi aldı Ġazāyi

   Raḥm itmese de ol gül-i bī-çāre disünler

26b

Ey sipihr-i nübüvvete maṭlaʿ [90]

Naẓma tenzīl-i daʿvete maḳṭaʿ

Āb-ı ḫavż-ı şefāʿate menbaʿ

Ḥavl-i maḥşerden ey Ḥabīb-i Ḫudā

Āsitin hidāyetüñde olan

Bize şerīʿ-i şerīfüñ ile refīḳ

Şerr-i ʿisyān ümmete yurḳaʿ

Ki ola rāh-ı Ḥaḳḳa enfāʿ

Sensin ol faḫr-i enbiyā vü rüsūl

Dürr-i güherdür selāmete mecmaʿ

Cāh-ı ġamdan ḥalāṣa ṣıdḳımı

Eyle cümle hidāyete mesmuʿ

27b

[90] Şâiri belli olmayan bir şiirdir.

ĠAZEL-İ RŪḤĪ

28
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün[91]

1. Hū diyü alsam yeridür sīne çāk

   Hāy meded u ġam beni ḳıldı helāk

2. Taḫt nedür baḫt-ı müsāʿid nedür

   Āḫir olur çün yerimüz zīr-i ḫāk

3. Ögmeyeyin yitmeyeyin neyleyim

   Nice bir itsün beni derd-nāk

4. Pāk gelüp pāk gider gül gibi

   Kime verilse ezelī ʿışḳ-ı pāk

5. Rūḥī öldürmege ḳaṣd eyledi

   Ger ġarażun rūḥ ise Rūḥī fedāk[92]

34a

BĀḲĪ

29
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün

1. Göñül şevḳ-i ruḫuñla yana geldi[93]

---

[91] Ak, **Bağdatlı Rûhî Dîvânı Karşılaştırmalı Metin**, G. 687, s. 758.

3 Neyleyim: Neyleyin
5 Rūḥi: Rūḥīyi
Rūḥī Divanında bu gazel yedi beyittir. Mecmûaya alınmayan iki beyit aşağıda verilmiştir.

Gizli degül kimde ki vardur bu ʿaşḳ
Gül gibi elbetde olur sīne-çāk

Bāk ide ṣānmañ beni öldürmeden
Vāy sizi neyler o ḫūnīde bāk

Cemālüñ şemʿine pervāne geldi

2. Ḫam-ı zülfüñ ki devr eyler yañaġuñ

İrem ṭāvusıdur cevlāne geldi

3. Gelüp kāfir ṣaçuñ ruḫsāruñ üzre

Yüzüñ nūrıñ görüp imāne geldi

4. Dil-i pür-ḫūn baña bezm-i ġamuñda

Leb-ā-leb bir ṭolu peymāne geldi

5. Zebūn olmaz ʿacūz-ı zehre Bāḳī

Bu meydāne begüm merdāne geldi

LİMUḤARRİRİHİ

30
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün

1. Cemālüñ ḫāṭır-ı virāne geldi

Ġamuñ ḫalvet-serā-yı cāne geldi

2. Gönül pervāne-veş bezm-i ġamıñda

Ezelden şemʿ-i şevḳe yāna geldi

3. Girüp sīne senān-ı ġamzeñe dil

Muḥabbet rezmīne merdāne geldi

---

[93] Sabahattin Küçük, **Bâkî Dîvânı Tenkitli Basım**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011, G. 498, s. 410.

4 bezm-i ġamında: bezm-i ezelden

4. Bu gülşende göñül bir gül-i ġamından

   Hezārān derdile efġāne geldi

5. Aẕāḳī baş eger mi şāh-i dehre

   Şu kim devrāne derd-i nişāne geldi

35a

31
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Saba-yı devlet-i dünyā degildür üstüvar ey dil[94]

   Sarāy-ı ʿişreti her kim yapar evvel bozar āḫir

2. Saʿādet şehsüvārın cihānda pāyidar olmaz

   Semend-i himmete her kim biner evvel iner āḫir

3. Ḫaṭuñ geldi vefā ḳılmaḳ gerek şimden gerü cānā

   Virür çün bāġ-ı ʿālemde şecer evvel s̱emer āḫir

4. Ḳabūlī unudulmaz söylenür vaḳtiyle āṣāruñ

   Cihānda añılur çünkim peder evvel püser āḫir

35b

---

[94] Mustafa Erdoğan, **Kâbûlî İbrahim Efendi, Hayatı, Edebi Kişiliği ve Dîvânı**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2008, G.118, s.590.

1 Sabā-yı devlet: Esās-ı devlet
2 Saʿādet şehsüvarın: Saʿādet şehsüvarān
3 Virür: İrür
4 Cihānda: Cihāndur, çünkim: bunda
Metinde üst kısım yıprandığından dolayı okunamamaktadır. Divanda altı beyit olan gazelin metinde yokunamayan iki beyiti aşağıda verilmiştir.

Fenā bezmin gelüp her kim yazar evvel bozar āḫir
Ecel peymānesin her kim içer evvel göçer āḫir

Yigitlük ʿāleminüñ işi pitdi pīrlik yitdi
Ṣan ol berg-i giyāham kim biter evvel yiter āḫir

32

2. Rind-i serpā-yı berehne ola gör ……[95]

   Ne belādur bu ḳadar bār-ı taḥammül birser

3. Aḥmaḳ oldur ki ola meşġalesi ʿaḳliyyāt

   Ḳīl u ḳāl evveli vü āḫiri yoḳdan ne çıḳar

4. Felsefiyyāt ile ger bu ʿilm-i vaḳt olasuñ

   Raġbet itmez yine bir kimseye ẕerre ḳadar

36a

33
Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿilün Fāʿilün

1. Bir āfitāb-ı ḥüsne göñül mihri bestedür

   Ḥakka ki baḫt u yāver ü ṭāliʿ ḫucestedür

2. Göz degdi mi ḫāl-i mārifime cümle ehl-i dil

   Şimdi naẓar o Hindū-yı āteş-perestedür

3. Ursun gerekse seng-i cefā urmasun geşte

   Mirʾāt-ı ḳalb-i āşıḳ miskīn-i şikestedür

4. Yā Rab ne ṭurfe bāġ-ı melāḥatdür ol ġaddār

   Sünbül-i demdür gül-i vābsete bestedür

5. Cān ey Maḳālī çākeridür ayaġın ṭurur

   Sulṭān-ı ʿışḳ taḫt-ı dil üzre bestedür[96]

[95] Gazelin üst kısmı yıpranmadan dolayı okunamamaktadır.
[96] Bu gazel 9b varağındaki altı numaralı şiirle benzerlik gösterse de farklılıklar vardır.

34
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ṭutsa cām-ı bāde-i gülgūnı vird-i ter gibi

   Saʿd-ı sāḳī olur şaḫ-ı gül-i aḥmer gibi

2. Sāḳiyā ʿaks-i ʿizāruñdan fürūġ-ı cām-ı mey

   Rūşen eyler bezmi ḫurşīd-i żiyā-ger gibi

3. Mürġ-i cānı şöyle ger zātımuñ isterler şikār

   Ol ḳara gözler süzüldi iki şāhinler gibi

4. Cuybār-ı eşkim içre çehre-i zerdim benim

   Görinür āb-ı revān içünde yaşlu fer gibi

5. Ṣad hezāran nev baḥār olsa bu hāli bāġda

   Bir gül-i bī-ḫār açulmaz sāḳīyā ʿanber gibi

36b

35
Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün[97]

1. Ḳaşuñ hilālidür gözümüzde ḫayālümüz

   Zülf ü ruḫuñ ġamıyla geçer māh u sālümüz

2. Çıḳmaz beyāża defter-i āmālümüz daḫı

   Bir sīm-ten ġamıyla aġardı ṣaḳālımuz

[97] Mertol Tulum, M. Ali Tanyeri, **Nev'î Dîvânı**, İÜ. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1977, G.172, s.248.

2 defter-i āmālümüz: deñer-i āmālümüz, bir: her

3. Kem pişemüz ḫayāl-i miyān u dehān-ı yār

   Evṣāf-ı zülf ü ḳāmet-i dilber kemālimüz

4. Oldıḳ egerçi ża‘ fıla ġāyetde bī-mecāl

   Kūy-ı nigāre varmaġa yoḳ mecālimüz

5. Şol deñlü aytdı Nev‘ ī ḳaşuñ nizār

   Gözlerde ḳaldı ża‘ fıla ancaḳ ḫayālümüz

36
Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

1. Göñlümüzden ṭoġmaziseñ bu seḥer ey āfitāb[98]

   Ṭop-ı āhum bu ṭoḳuz ḳat ḳubbeyi eyler ḫarāb

2. Ṣubḥ gibi rūşen olup gün ṭoġurdı başıma

   Ben yaturken hicrime gelsüñ seḥer ey āfitāb

3. Pür hevādur başumı kes ḳubbe-i eflāke at

   Ey perī ḫammāmdan ṭut ki uçurduñ bir ḥabāb

4. Çarḫ gördi ayaġuñ altunda ḫāk olmuş zemīn

   Döndi reşkinden didi *yā leyteni kuntu turāb*[99]

5. Ṭurma ey Ẕātī günüñ ṭoġdı temāşā it yüri

   Ol nigāruñ yine ref‘ olmuş cemālinden niḳāb

---

3 dilber: diller
4 kūy-ı nigāre: kūy-ı cüvāna
5 Divanda bu beyitin ilk mısrasında ḳaşuñ ve nizar arasında ġamı kelimesi var
[98] Ali Nihat Tarlan, **Zâtî Dîvânı**, İÜ. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1968, G.72, s.72.
2 ṣubḥ gibi: ṣubḥ-veş
[99] Kur'ân-ı Kerim, 78/40: "Biz, yakın bir azap ile sizi uyardık. O gün kişi önceden yaptıklarına bakacak ve inkârcı kişi: "Keşke toprak olsaydım!"

37a

37
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Cevher-i ʿışḳuñ dilimde var iken şimşīr-veş[100]

   Ey kemān-ebrū neden yabāna atmaḳ tīr-veş

2. Ḥalḳa ḥalḳa oldı ʿāşıḳlar ṣaçuñ baḫşında dün

   ʿĀḳıbet biri birine girdiler zencīr-veş

3. ʿArṣa-i ʿışḳ içre tīr-endāz-ı āhum oynadur

   Parmaġundan ḥalḳa-i gerdūnı bir zihgīr-veş

4. Gīsū-yı miskinüñe alınmuş āhū gözlerüñ

   Neylesün dām-ı belā bend eylemüş ḫançer-veş

5. ʿAḳl u fikr u dil belā ġārında ṣan Aṣḥāb-ı Kehf

   Nefs-i Emrī anlaruñ ardıncadur Ḳıṭmīr-veş

38
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Olma sengīn dil ki ʿāşıḳ āh u zār eyler ṣaḳın

   Yeter āhundan ḥazer ḳıl ṭaşa kār eyler ṣaḳın

2. Dostım sūz-ı nihānı ʿışḳı inkār eyleme

   Dāġ-ı ḫūn ālūdını dil āşikār eyler ṣaḳın

---

[100] M. A. Yekya Saraç, **Emrî Dîvânı**, G.223, s.139.
1 Cevher: Gevher
2 baḫşında: baḫsinde
3 ʿarṣa-i ʿışḳ içre: ʿarṣa-i ʿışḳuñda
5 ʿAḳl u fikr: ʿaḳl u cān

3. Şimdilik gül gibi raʿnālanma kim bād-ı fenā

   ʿĀḳıbet evrāḳ-ı ġamuñ tār u mār eyler ṣaḳın

4. Ḳavline ṭurmaz deyü ṭaʿn eyleme cānānuma

   Gūş idüp aġyār ile ḳavl u ḳarār eyler ṣaḳın

5. Āvazı ṣalmışdurur erdükçe mürġ-ı himmeti

   Şāh-bāz-ı cān şikār ile şikār eyler ṣaḳın

37b

39
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1. Kim görse dil-i zārumı cansuz beden içre

   Ṣanur ki ġarip ölüsü yatur kefen içre

2. Cān çıḳmadan ey ruḥ-ı revānum cesedümden

   Pehlūya çekem gel ki seni yerün içre

3. Ḳurtarımadum dāmenüñi dest-i ʿadūdan

   Ey ġonce dehen gül gibi ḳalduñ diken içre

4. Şerḥ eylemege başlasa dil ḳıṣṣa-i ʿışḳuñ

   Hengāme üşür başuma her encümen içre

5. Kūyıñda ġam-ı baḥriyle ʿömrini geçürdi

   Ġurbet elemün çekdi belā ki vatan içre

40
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Esb nāzıyla cihānı seyr ider bir anda
   Şehsuvārım yalñız yügrek geçer meydānda

2. Diller olmışdur derūnum āteşin şerḥ itmege
   Müylar kim görinür bu sīne-i sūzānda

3. Mıṣr-ı ḥüsnüñ şām-ı zülfüñ gören ey Yūsuf-cemāl
   Görmedim didi naẓīrüñ mülket-i ʿOṯmānda

4. Āsitānuñda semend-i naʿlüñ eşkümle benüm
   Ṣan şafaḳla māh-ı nevdür çarḫ-ı semer gerdānda

5. Kalbiñüñ āyinesin ṭutmuş yine jeng-i melāl
   Ḫaṭṭ ẓuhūr itdi meger Raḥmī rūḫ-ı cānānda

38a

41
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Muṭīʿiz her ne dirseñ emrüñe fermān-pezīrüz biz
   Ḳabul eyle ḳapuñda boynı baġlu pür esīrüz biz

2. Bizi benzetmeñüz fenn-i belāda Ḳays u Ferhāda
   Bize hemtā bulınmaz fennimüzde bī-naẓīrüz biz

3. Cū iken uġradı mū-yı sır-ı sevdā-yı zülfüñle
   Bu gülde ḳaddimüz bār-ı ġamuñla şimdi perüz biz

4. Raḳībā dest-i luṭf-ı yār yanmış ḳalamaz muḥkem
   Yıḳılma seng-i taʿnuñdan binā-yı kār-geriz biz

5. Bizi ol māh-ı peyker itleriyle hem sifāl itmez
   Anuñçün ḫalḳ içinde Āẕerī ḫūr u ḥaḳīriz biz

42
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Yed-i beyżāñı seyrān eyleyenler nūrdır dirler
   Baḳanlar sīnene āyine-i billūrdır dirler

2. Görenler sīne-i mecrūḥım üzre sīne-i yāri
   Ṣarılmuş yāreye ṣan müressem kāfurız dirler

3. Ḫarābāt-ı muġāna gerçi çoḳdan varmaduḳ amma
   İşitdük biz varanlardan ḳatī maʿmūrdır dirler

4. Ḳayrımuz emse mest-i ʿışḳ olanlar laʿl-i cānānı
   Kişi mestāne neylerse begim maʿzūrdır dirler

5. Ḫarābātlıġıla şöyle şöhret bulmuşuz ʿĀli
   Ḳażayıla olursaḳ ḫaṣtede maḫmūrdır dirler

38b

43
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Ben ṣanurdım ḳocaldıḳda bu göñlüm yañıla
   Yine gör seyri ki bir meh-veşi nūrı yañıla

2. Nice bir ʿışḳ-ı civānān eyle bu rüsvālıḳ
   Sende bir pāre bile ey dil-i şeydā yañıla

3. Ṣaġa bāzūlar ki ṣunʿ ḫudāya görelüm
   Ṣaḳlama sāʿid sīmīniñi ki cānānıñ ile

4. Dilberā tizce o gelsün virsüñ yārelerüm
   Müressem sīnemi sen kendü elüñle yañıla

5. At bağışlar aña her kim ki naẓīre dirise
   Yine bir tāze ġazel söyledi Muḥyī yañıla

44
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Sāḳiyā sāġar-ı billura dök ol yāḳūtı
   Ki tek ḳuvvetidür rūḥ-ı revānuñ ḳuvveti

2. Zeḳanıñ çāhı ne sāḥirdür amm zühre cebīn
   Ki ṣuya iletür vü ṣusuz getürür Hārutı

3. Ḥüsn-i tenden dili ḳurtar ne revādur ki ola
   Murġ-ı lā-mevti esīr-i ḳafes-i nāsutı

4. Şīve sende ḥaṭṭıñuñ oldı muḥaḳḳaḳ bu kim
   Ṣülüṣi deñlü degül ḥüsn-i ḫaṭṭ-ı yāḳūtı

5. Ḳaşlaruñ yāyı firāḳıla Niẓāmī ger ola
   Ḥasret oḳları yine ṣanduḳa ola ṭābutı

39a

45
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Beter buldu dil-i divāneyi her çend pend itdüm[101]

   Ṣaçuñla bend idüp āḫir giriftār-ı kemend itdüm

2. Ḥadīṯ-i tār-ı zülfüñden faḳihe bir suāl itdüm

   Cevāba ḳādir olmadı herīfi endbend itdüm

3. Fürūġ-ı şuʿle-i dāġum güneşden tāb-nāk oldı

   Duḫān-ı āteş-i āhum felekden ser-bülend itdüm

4. Gice şemʿ-i ruḫuñ şevḳinde birḳaç beyti yandurdum

   ʿAceb ḫūb-ı dil-fürüz itdüm anı dil-pesend itdüm

5. Sözüm Bāḳī kemāl buldı vaṣf-ı nev-cevānumla

   Özüm luṭf-u suḫanda hem-dem mīr-i Ḫocend itdüm

46
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Nice yıldur deşt-i ġamdur cān-ı maḥzūnuñ yiri[102]

   Ey ṣaçı Leylā virildi baña Mecnūnuñ yiri

2. Ḳāmetüñ ʿaḳsi düşerse tāñ mı eşk-i çeşmüme

   Bāġda āb-ı revānuñdur serv-i dil-cünūñ yiri

---

[101] Küçük, **Bâkî Dîvânı**, G.336, s.308.

4b ʿAceb ḫūb-ı dil-fürüz itdüm anı dil pesend itdüm; ʿAceb ḫub-ı dil-efrūz eyledüm ḫoş dil-pesend itdüm

[102] Küçük, **Bâkî Dîvânı**, G.548, s.439.

2 revānuñdur: revāndur

3. Bir ḥużurum vardur kūyuñda olmaḳdan şehā
ʿArż olunsa olmazam baña Feridunuñ yiri

4. Kūyuna varsa ʿaceb mi dil-berüñ gāhī raḳīb
Cennet idi bir zaman İblīs-i melʿūnuñ yiri

5. Dirhem-i eşküm dükenmez nice demdür Bāḳīyā
Ḫāk-i cismümdür meger kim māl-ı Ḳārūnuñ yiri

39b

47
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Tāze dilber sevse ʿāşıḳ eski derdin tāzeler
Tāzeler keyfiyyetün erbāb-ı ʿaşḳıñ tāzeler

2. İllerüñ göñlün durup düşürmek içün Allāha
Şīve-kārum bu zerd-i dil-bendini ki tāzeler

3. Bir ḳadeḥ meydür şırāsı terk-i ser sermāyesi
Ḫˇāceler ʿışḳuñ metāʿın yoḳ yere endāzeler

4. Ḳaçdı dil şaḥbāzı benden ḳondı naḫl-i ḳaddüñe
Nāle sanma aña ḳarşu eylerün āvāzeler

5. Rū-siyehler ḫāme-veş şimdi dil öz itse ne ġam
Vaḳt ola ʿĀlī sözüñ altun ḳalemle yāzalar

---

3 vardur: vardurur

48
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Tīr-i baḥra neden olmış nice biñ şeydāsı var

   Ḳara giymiş kemān ebrūlarınuñ yāsı var

2. Āh kim āḥvālimüz varduḳça düşvār olmada

   Derdimüzden derdi yoḳ dildārıñ istiġnāsı [var]

3. Zerre gibi pāymāl olmaḳdır evvel pāyesi

   Her kimüñ dünyāda bir mihr-i cihān-ārāsı var

4. Şenlügi yoḳ bir ḫarāb-ābād imiş dünyā-yı dūn

   Her nefes bir derdi ser-gūn bir ġam-ı ferdāsı [var]

5. Şiʿr-i saḥbā güher-i tīr-i zebān ḥālidür

   Sözlerüñ Ḥāletī daʿvāsınuñ maʿnāsı [var]

40a

49
Mefāʿīlün Mefāʿilün Mefāʿīlün Mefāʿilün

1. Dirīġā seyl-i eşküm cūybār olmaḳda gitdükçe

   Benüm servüm ḥüsn ü ḫāre kenār olmaḳda gitdükçe

2. Ḳarār itmez o meh ġam-ḫāneme bir laḥẓa geldükçe

   Anuñçün ʿaḳl u ṣabrum bī-ḳārār olmaḳda gitdükçe

3. ʿAceb kimdür benüm māh-ı neve teşbīh anda cismüm

   O pür olmaḳda dāim ben nizār olmaḳda gitdükçe

4. Müyesser olmadı gitdi viṣālüñ şeḥrüne ermek

   Ceres gibi işim feryād u zār olmaḳda gitdükçe

5. Öper eller ayaġuñ manṣıb-ı ʿalāya irmekde

   Velī ʿUlvī ayaḳlar reh-ġubār olmaḳda gitdükçe

50
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Cihānda gerçegim bī-mihr olur mehpāreler dirler

   Senüñçün tīġ-i cevrile çekerler pāreler dirler

2. Yine cān ile dil ġamzeñ ucundan ḳan bıçāġ oldı

   Meded şāhum anı şimşīr-i tīriñ aralar dirler

3. Kime ṣorsam dilā ḫāṣiyyet-i pehlevī cānānı

   Şifādur sīne-i mecrūḥa anı ṣaralar dirler

4. Ṣafā kesb eyleyüp nūr-ı ḫudāya saʿy iden diller

   Ṭarīḳ-i Kaʿbe-i kūy-ı nigāra varalar dirler

5. Kenār-ı baḥr-i vuṣlatdan ümīdiñ varısa Dervīş

   Bu bir deryā durur hergiz gözümüz ḳārelar dirler

40b

51
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Ne ḫüsne mālik olmış ol perī ādem nedür bilmez

   Hele bāġ-ı cemālün görmeyen ʿālem nedür bilmez

2. Derūnım derd-i baḥr ile pür-ḫūn oldı dīdem dem

   Dem-i vaṣluna dil yārüñ irünce dem nedür bilmez

3. Açar tīġ-i ġamı sīnemde yāre üstüne yāre

   Benüm bu cism-i mecrūḥum daḫı merhem nedür bilmez

4. Cefā eyler baña görüñce ḳatʿa hiç raḥīm itmez

   Beni öldürdi bu cevr u sitem u resm nedür bilmez

5. Ṣafā var ṣanma cām-ı cemde ʿAbdī derd-i ser çoḳdur

   Şarāb-ı laʿl-i yāri nūş idenler ġam nedür bilmez

52
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün[103]

1. Benüm derd-i derūnum ol perī bilmem nedür bilmez

   Meger Allahu aʿlem ġam nedür ādem nedür bilmez

2. Şu deñlü ḳalmış ol şāh-ı ḥüsni nāz u istiġnā

   Müşevveş ehl-i ʿışḳıñ ḥāli hep mübhem nedür bilmez

3. Cihānda ey dil-i şeydā hele ben bildügüm bu kim

   Dem-i vaṣluna yārüñ irmeyen ʿālem nedür bilmez

4. Niṭāf-ı ʿiffet içre ṭāḳatün ṭāḳ itmeyen ʿārif

   Demī vaṣluna nā-maḥrūm u muḥarrem nedür bilmez

[103] 52 numaralı şiire naziredir.

5. Ḳābul u vird-i aʿdādan merāmı olmuş āzāde

   Düşelden vādī-i ʿışḳ içre medḥ u ẕemm nedir bilmez

41a

53
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1. Biz sākin-i meyḫāne-i peymāne-keşānuz

   Biz semer-zede-i ḫāk-i reh-i pir-i muġānuz

2. Biz diñlemezüz ġulġula-yı bülbül-i bāġuñ

   Biz murġ-ı ḫoş elḥān-ı gülistānı cinānuz

3. Geh maḥrūm-ı ʿirfān u gehi hemdem-i sulṭānuz

   Geh ḫāk-i kef pāy-ı gedeyān-ı cihānuz

4. Sehm-i ġam atılsa ne ḳadar ḳavs-i ḳażādan

   Meydān-ı rıżāda aña cānıla nişānuz

5. Öñ ṣoñ irerüz menzil-i maḳṣūda Nihānī

   Çün rāh-ı muḥabetde bugün rāh-ı revānuz

54
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1. Rūşen ola tā işigine varmaġa rahum[104]

   Yel mumlarun yaḳdı gice meşʿal-i āsım

54 Yunus Kaplan, **Nihânî (İbrahim Çelebi) ve Gazelleri**, ***Turkish Studies*** *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 5/4 Fall 2010*, s.1288.

[104] Küçük, **Bâkî Dîvânı**, G.321, s.217.

1 meşʿal-i āsım: şuʿle-i āsım

2 devr-i siyāhum: dāġ-ı siyāhum

2. Hem reng-i peleng itdi beni kūh-ı belāda

   Cismümde ser-ā-pā görinen devr-i siyāhum

3. Luṭf eyle iñen ḳullarıña cevri çok itme

   Āh eylemesün kimseye cevr eyleme şāhum

4. Dilde saña ʿarż itmege aḥvālimi güyā

   Ḳabrimdeki ḫāk üzre biten tāze giyāhum

5. Bāḳī dilemez dehr-i denī ṣalṭanatın dil

   Yār işigünüñ ḫizmetidür devlet ü cāhum

41b

55
Mefāʿīlün Fāʿilātün Mefāʿīlün Fāʿilün

1. Ne tende cān ile sensiz ümīd-i ṣıḥḥat olur[105]

   Ne cān bedende ġam-ı firḳatiñle raḥat olur

2. Ne çāre var ki firāḳıñla eglenem bir dem

   Ne ṭāliʿim meded eyler viṣāle fırṣat olur

3. Ne şeb ki kūyıña yüz sürmem o şeb ölürem

   Ne gün ki ḳāmetüñi görmesem ḳıyāmet olur

---

4 dilde: dildür

[105] Metin Akkuş, **Nef'î Divanı**, Akçağ Yayınları, Ankara 1993, G.32, s.296.
Bu gazel Nef'į divanında altı beyittir, metne alınmayan bir beyit aşağıda verilmiştir.

Belā budur ki alışdı belālaruñla göñül
Ġamuñ da gelse dile bāʿiṯ-i meserret olur

4. Dil ise gitdi kesülmez hevā-yı ʿışḳuñdan

   Naṣiḥat eyledügümce beter melāmet olur

5. Yine bu ṭāliʿ ile derdī Nefʿī-i zāruñ

   Ne şuḫı sevse mülāyim didikçe āfet olur

56
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Dime cānāneye aġyār ile ṣoḥbet itme

   Seni sevsün diriseñ aña naṣīḥat itme

2. Her ne ḥālet ki ẓuhūr eyleye dilberdendür

   Kimseye anıñçün buʿż u ʿadāvet itme

3. Ġayre mey eylemezin deyü yemīn eyler ise

   Mümteʿnidür inanup aña ḥamāḳat itme

4. İḫtiyār elde olaydı diridim saña göñül

   Ḫūblar zümresine hiç muḥabbet itme

5. Çünki bunlarda ʿAbīdī ġareżüñ var senüñ

   Ehl-i ʿarż olayidüm nedāmet itme

42a

57
Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Berfüñ eritdi bād-ı ṣabā baġrı yaġını[106]

   Yaḳdı çemende lālenüñ altun çerāġını

[106] Küçük, **Bâkî Dîvânı**, G.487, s.402.
1 Lālenün: nergisüñ

2. Gül-şende ṣanma ʿaraḳrīz olur çemen

   Bir āl-ı dest-māl ile silmiş yañaġını

3. Odlar yaḳardı başına murġuñ çemende gül

   Şeb-nem ṣuvarmayaydı seḥerden ḳulaġını

4. Yıllar durur ki ruḫuñ şevḳine mehüñ

   Ḫakkāk-i dehr çarḫa ṭutar şeb-çerāğını

5. Mestāne ṣoydı ol mehi Bāḳī geçen gice

   Nāzüklik ile çözdi muḳaddem ḳuşaġını

58

1. Gel ʿırāḳ u ʿArabda ṭutma maḳām

   Oḳuma andan ṣaḳın ḳarār u beḳā

2. Bu cihān bir ḫarābe menzildür

   Ḳondı göçdi hezār mīr-i livā

3. Mā-i cārīdeki ḫabbāb gibi

   Nice biñ çetri ḳaldı nā-peydā

---

2 Gülşende ṣanma ʿaraḳrīz olur çemen: Gülşende lāle ṣanma araḳnāk olup çemen
silmiş: sildi
Bâkî dîvânında bulunan beyitlerden üçü mecmûaya alınmamıştır. Bu beyitler aşağıda verilmiştir.

Bāġ-ı ruḫuñda ḫaṭṭuñ irişse benefşenüñ
ʿĀlemde kimse almazdı manḳıra bāġını

Ḫālün ḫaberleriyle muʿaṭṭar ḳılur nesīm
Deşt-i Ḫutende nāfe-i miskün dimāġını

Rez duḫterinüñ adı çekilse ʿaceb degül
Ḫınnālar oldı illere ḳarşu ayaġını

4. Ḫak-i Baġdād'da zeyn olan şeceri

   Naḫl ḫırama ṣanavver gören amma

5. Tuġlar der ki ḳaldı menzilde

   Çekilüp gitdi leşker-i ḫulefā

42b

59
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Yār ebrusı ʿıraḳ-rīz olsa ḫoş-ter gösterür[107]

   Zaġalansa nitekim şemşīr cevher gösterür

2. ʿAks-i laʿlüñ sāḳiyā sāġarda seyr itse n'ola

   Bir ʿaceb āyinedür ruḥ-ı muṣavver gösterür

3. Ġāfil olma māh-ı nevden gāh-ı luʿbet bāz-ı dehr

   Ḫalḳı her nevʿile oynatmaġa ḫançer gösterür

4. Bülbülüñ ḳanı ṭutup gülşende gül bī-mārdur

   Ḫār-ı feṣṣād oldı ḳan almaġa neşter gösterür

5. Raḥmīyi nālān idüp aġyārı şād eyler felek

   Ṭūtī-i gūyā dururken zāġa şekker gösterür

---

[107] Fatih Tığlı, **Bursalı Rahmî Çelebî ve Dîvânı**, İÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006. İstanbul, G.59, s.160.

2 ʿAks-i laʿlüñ: ʿaks-i ḫālüñ

3 gah: ki, dehr: çarḫ

nevʿile: vech ile

60
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Miyānuñ mūya teşbīh eylemekden ḳīl u ḳāl itdüm
   Hilāle beñzedüp ebrūlaruñ egri ḫayāl itdüm

2. Başunda devleti varmuş fenā deştünde Mecnūnun
   Señ Leylāyı buldum güle senden bir sifāl itdüm

3. Teʿalallah ne ḥāletdür gelüpdür sūre-i Yūsuf
   Ruḫuñ yāduyla her muṣḥaf ki açdım anda fālı

4. Arisṭo lāl olup icmārı aġzuñ ey Mesīḥā dem
   Kitāb-ı ʿilm-i iḥyāda lebüñden bir suāl itdüm

5. Maʿārif ehli giymezmüş ḳabā-yı aṭlas-ı şāhı
   Anıñçün Raḥmiyā ben de libāsum köhne-ṣāl itdüm

43a

61
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ġarḳ-ı baḥr-ı ġama cām-ı mey gül-gün olsa
   Leb-i dilberde ṣafā-yı ṭurāb efzün olsa

2. Ḳalbimüz açsa unutdursa ġam-ı efsānesüni
   Gül-i ḫandān gibi bir kāse gül efsün olsa
3. Ġonce lebler ruḫ-ı gül-gūnı ʿarż itdükçe
   Dil-i āşuftenüñ aḥvāli diger-gün olsa

4. Sevmezin ḥāṣılı ol ʿāḳili kim faṣl-ı bahar

   Güller açulsa ol açulmasa maḥzūn olsa

5. Nice yüz biñ dil-i sevdā-zedem olsa ʿĀlī

   Kaşki her biri bir āfete meftūn olsa

62
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Açılmaz ṭāliʿim her ḳande gitse ḥayret encāmum

   Ezel bezmünde yā Rāb bilmezem kimlerle hem-cāmum

2. Ḳaza ġaddāresün çekmüş felek cellādı çün gördüm

   Rıżā kervānunı teslīm idelden ḫayli bī-kāmum

3. Ġubār-ı ḫāk-i pāyun çün ṣabā ḳaldurdı baş üzre

   Benüm başumda devlet yok anınçün ḫāk-i iḳdāmum

4. Vücūdım göz göz itdim taʿn-ı aġyār ile ġam çekmem

   Döküp dürdāne-i eşküm hüma ṣayduna berdāmum

5. Büzüp cemʿiyyetüñ maʿnāsın aldım ol elif ḳaddün

   Baña aġyār lām elif diriben ḫod elif lāmum

43b

63
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Yine meclisde sākī cām-ı gerdān olduġun görsem

   Ṣafālar baḫş idüp gün gibi raḫşān olduġun görsem

2. ʿİẕāruñ gül gül olsa cām-ı mey refʿ-i ḥicāb itse

   Açılsa gül gibi ol ġonce ḫandān olduġun [görsem]

3. Ṣafāyile yine yüz gösterüp mirʾāt-ı ruḫ-bārı

   Cihānda ol perī bir gün nümāyān olduġun [görsem]

4. Ḫadeng-i ġamzeñe cānlar virürdüm ey kemān-ebrū

   Gelüp bir kez derūn-ı dilde mihmān olduġun [görsem]

5. Ṣolarmış ʿıyd-ı aḍḥāda dem-i ʿuşşāḳ ile kūyın

   Yetişsem aña Ṣunʿī ʿıyd-ı ḳurbān olduġun görsem

64
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Baġladum anuñ içün dīde-i nābināyı

   Görmeyim ġayr ile tā kim o melek sīmānı

2. Dem degildür görinen belki dil-i ḫūninüm

   Dīde ṭāḳine gelür görmege sen raʿnāyı

3. Ayaġıñ tozını ayırma gözümden cānā

   Görsün ol baḫt-ı siyeh bir iki gün dünyāyı

4. Bulunır dīde görinmez ṣanma şeyḫ-i ġubār

   Ruḫıñ üzre göricek ol ḫaṭṭ-ı ʿanberşānı

5. İtme şekvā bu ḳadar nāzile istiġnādan

   Göresün ḫaṭṭı gelünce ḥüsn-i istiġnāyı

44a

65
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Perīşān-ı ḫalḳ-ı ʿālem āh u efġān itdigümdendür[108]

   Perīşān olduġum ḫalḳı perīşān itdügümdendür

2. Ten-i zārumda ʿışḳ-ı derd gün günden füzūn olmaḳ

   Yeten bī-derd ile tedbīr u dermān itdigümdendür

3. Ḳaçan rüsvā olurdım ḳan yudup ṣabr idebilseydüm

   Melāmet çekdügüm bī-hūde efġān itdigümdendür

4. Ḫaṭā senden degül cismim oḳuñdan bī-naṣīb olsa

   Ḥabāb-i eşk-i gül-gūn içre pinhān itdigümdendür

5. Fużūlī iḫtilāt-ı merdüm-i ʿālemden ikrāhum

   Perī-veşler ḫayālin mūnis-i cān itdigümdendür[109]

66

1. Belāsını ṣaçınuñ pāy-māl olandan ṣor

   Üzülmeġin gicenüñ ḫasta olandan ṣor

2. Ġamuñla lāle ṣıfat yutduġum ciger ḳanın

   Derdini ṭopṭolu ḥasret u melāl olandan ṣor

---

[108] Akyüz vd., **Fuzûlî Dîvânı**, G.103, s.180.
2 ʿışḳ-ı derd: derd-i ʿışḳ

[109] Fuzûlî dîvânında bu gazel yedi beyittir ama mecmûada beş beyit yazılmıştır. Mecmûaya alınmayan beyitler aşağıda verilmiştir.

Gözüm kim baġrımın ḳanıñ döker perkāle perkāle
Dem-ā-dem ārzū-yı lāʿl-i cānān itdigümdendür

Degül bi-hūde ger yaġsa felekden başıma ṭaşlar
Bināsın tīşe-i āhımla virān itdigümdendür

3. Bilür mi zāġ u zaġun ḳadrüni şeker lebiñüñ

   Sen anı ṭūṭī-i şirīn maḳāl olandan sor

4. Ḥayāt virdügüni teşne-i laʿliñüñ āh

   Dem-ā-dem içdügi āb-ı zülālden ṣor

5. Firāḳ-ı leẕẕetün ancak bilür dil-i ʿUlvī

   Viṣāl zevḳin esīr-i viṣāl olandan ṣor

44b

67
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilatün Fāʿilün

1. Kendü miḳdāruñdan ey dil herkesi aʿlā gözet

   Zerre-i mihr-i münevver ḳatre-i deryā gözet

2. ʿĀḳılısan kimseye itme ḥaḳāretle naẓar

   Ṣırça-i güher bil ey dil serçe-i ʿanḳā gözet

3. Merd iseñ merdāne baḳ mūrı Süleymān añlayup

   ʿĀrif iseñ her gedā-yı bī-kesi vārā gözet

4. Meskenüñ saʿī eyle kū-yı meskenet ḳıl göñül

   Mertebeñ eflākden biñ mertebe aʿlā gözet

5. ʿIşḳ içinde genc-i lā yefnā dilerseñ Fevriyā

   Her neye olsa ḳanāʿat eyle istiġnā gözet

68
Mefʿūlü Fāʿilātün Mefʿūlü Fāʿilātün

1. ʿIşḳuñ odıyla baġrım yanmış kebāba beñzer
   Laʿliñ ġamıyla yaşum rengīn şarāba beñzer

2. Seng-i dilümle cānā iki gözüm yaşı şan
   Aḳarşuya ḳurulmış bir asyāba beñzer

3. Mir'āt-ı ḳalbe baḳ gel ey yār-ı pāk sīret
   Maʿmūresin cihānuñ gör kim ḫarāba beñzer

4. Aldanma yariñ ey dil pür-çeşme-i lebüne
   Āb-ı ḥayāt ṣanma maḥżā serāba beñzer

5. Ehl-i ḥaḳīḳat olġıl ey ʿĀrifī göziñ aç
   Bu ʿālem-i ḫayālāt rü'yā-yı ḫ̆āba beñzer

45a

69
Mefʿūlü Fāʿilātün Mefʿūlü Fāʿilātün

1. Şiʿrüm leṭāfetiyle güyā ki āba beñzer[110]
   Alçaḳlıġıla göñül līk türāba beñzer

2. Miḥnet ocaġı içre baġrım kebāba döndi
   Ḳanlu yaşum gözümden renġin şarāba beñzer

3. Her bir ṣanem ḫayāli birle bu ḫāne-i dil
   Seyl-āb-ı eşküm üzre çarḫ-ı ṭolāba beñzer

[110] 44b numaralı varaktaki Arīfī'nin gazeline naziredir.

4. Ṣūretleri görinür deyr-i ḫarāba beñzer

   Āb üstüne yapılmuş bir asyāba beñzer

5. Bu ʿālemün şātı yoḳdur Kerīmī bir dem

   Cümle ṣafāsı bunuñ bir laḫẓa ḫ̆āba beñzer

70
Mefʿūlü Fāʿilātün Mefʿūlü Fāʿilātün

1. Tūr-ı nesīm içre baġrum kebāba benzer[111]

   Bezm-i ġamuñda eşküm rengīn şarāba benzer

2. Derd oḳlaruñla vīrāne sīnem ey yār

   Yer yer sütūnı ḳalmış sihr-i ḫarāba beñzer

3. Meydān-ı ʿışḳ içünde ḳanuna ṣuṣayana

   Şemşīr-i ābdāruñ bir içim āba beñzer

4. Deşt-i bilāda cānā āsım bülbüle bu çarḫ

   Bādıla devr idici bir asyāba beñzer

5. Devr-i ḳamerde Şānī ruḫsār-ı mihri ile ʿaksin

   Gün gibi yaḳdı ḫalḳı bir āfitāba beñzer

45b

71
Mefʿūlü Mefāʿīlün Mefʿūlü Mefāʿīlün

1. Ne āteş ü bād u ne āb u gül idim cānā

   Sen serv-i hevā-baḫş ben māil idüm cāna

[111] 44b numaralı varaktaki Arîfî'nin gazeline naziredir.

2. Daḫı güli Ferhāduñ olmamış idi taḥmīz

   Ben vādī-i ḥayretde māder-i gül idüm cānā

3. ʿĀlemde henüz adı yād olmadın engürıñ

   Ḫumḫāne-i ḥiddetde ben ḳan-ı zelī idüm cānā

4. Leylī henüz Mecnūna olmamuş idi meftūn

   Ben vādī-i ḥayretde lā yeʿḳūl idüm cānā

5. ʿIşḳ eyledi āvāre ben Ḫayretī yoḳsa

   Her ḫiẕmete cān ile müstaʿcel idüm cānā

72
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. ʿĀşıḳ-ı şeydāñ giydüm melāmet bürdesün[112]

   Kūyıñı terk eylemek yoḳdur meger öldüresün

2. Tāze tāze lāle-ḫadlerle gönül ḫandān iken

   Neylerem ben gülşenüñ bir ḳaç gül-i pejmürdesün

3. Zāhidā inṣāf ide maḥbūb u meydān el çeküp[113]

   Neyle demsāz eylesün ʿāşıḳ-ı dil āzürdesün

4. Pādişāh-ı ʿālem-i ḳalb olalı ol ẓālimüñ

   Nice biñ ẓulm-i dürüştin gördiñ açma ḫurdesün

---

[112] Yaşar Aydemir, **Behişti (Hayatı, Şahsiyeti ve Divanının Tenkitli Metni)**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmış Doktora Tezi, Ankara 1999, G.413, s.410.

1ʿāşıḳ-ı şeydān: āşıḳ-ı āvārenüñ

3 Zāhidā inṣāf ide maḥbūb u meydān el çeküp: Ger nüvāzişler irişmezse ṣadā-yı çengden

[113] Tığlı, **Bursalı Rahmî Çelebî ve Dîvânı**, G.197, s.257.

2 ḫaddiñ: ḳaddün

3 çeşmüm:cismüm

5. Nice yıllardur ki olmuşdur Beḥişţī cevr ile

   Defter-i ʿuşşāḳuñ ey şeh yoḳlamazsun mürdesün

   46a

   73
   Mefʿūlü Fāʿilātün Mefʿūlü Fāʿilātün

1. Āhumdan āsumāna yer yer ţarāḳa düşdi[114]

   Nergis gibi her encüm göz açdı baḳa düşdi

2. Ḫaddiñ ḫayāliyle bāġ içre eşk-i çeşmüm

   Serv ayaġuna ey gül şu gibi aḳa düşdi

3. Çeşmüm ḫayāl-i fānūsın cān anda şemʿe beñzer

   Miḥnet şebinde āhum od gibi yaḳa düşdi

4. Çün ḳurʿa şaldı ṣūfī ḥūrile geldi kevṯer

   Maḥbūb u bāde ey dil ehl-i meẕāḳe düşdi

5. Ol şemʿ-ruḫ viṣālün aġyāra yanduruldan

   Ḫākis-ter oldı Raḥmī nār-ı firāḳa düşdi

   74
   Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ḳaşlaruñdan gördi ruḥum ġurre ġarālanmaġı

   Saçlaruñdan öger nūr-ı sünbül muṭṭarālanmaġı

2. Leylī zülfüñ beni zencīre bir dem çekmese

   Gösterürdüm şevḳ ile Mecnūna şeydālanmaġı

---

5 nice yıllardur: nice biñ yıldur

3. Ḫūb-ı mihmāndur ḫal-i yāre istiḳbāl ideñ

   Tiz çıḳuñ ey cān u dil ḳon aç oyalanmaġı

4. Sen dilārālıḳ yolun ʿālemde bünyāda tümsek

   ʿĀlemüñ Mecnūnı bilmezdi dilārālanmaġı

5. Vaṣf-ı ḥüsnüñde Ḥabībī oḳusuñ rengīn ġazel

   Bülbül güyā ḳonsun ʿālemde şeydālanmaġı

46b

75
Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Sūzum sirāyet etse Mecnūn-ı nā-murāda[115]

   Ḳuşlar kebāb olaydı başumdaki yuvada

2. Naṭʿ-ı zemīnde oldum ferzānesi cihānuñ

   Ferzīn olur oyunda süre süre piyāde

3. Nitdügini cihānuñ fehm it ḥabāb-ı meyden

   Yazmuş bu nükteyi Cem cām-ı cihān-nümāda

4. Zāhide künc-i mescid baña ḫarābat

   Taḳdīr böyle ḳılmış nem var benüm orada

5. Bir yayını çeküpdür ʿışḳuñ Ḥayālī ey meh

   Kim aña nisbet oldı ḳavs-ı ḳuzaḥ kebāde[116]

---

[115] Ali Nihat Tarlan, **Hayâlî Dîvânı,** Akçağ Yayınları, 1992. Ankara, G.470, s.272.
[116] 77 şiir numaralı Mesîhî'nin gazeline nazîredir

76
Mefʿūlü Fāʿilātün Mefʿūlü Fāʿilātün

1. Sūz ile āh ideydüm ḥadden iken ziyāde[117]

   Ḳuşlar kebāb olaydı döne döne havāda

2. Ferzāne idüm evvel sen şāh öñünde rūḥum

   Nerrād-ı dehri gör kim sürdi baña piyāde

3. İḳbāl-i lā-beḳadur ḳalbüni ṣūretüñ gör

   Mersūmdurur bu maʿnī cām-ı cihān-nümāda

4. Çeke çeke ġamunı ḳaddüm kemāna döndi

   Āh ol ḳaşı belālum itdi beni kebāde

5. Taʿlīm-i ʿışḳ ideydüm Ferhāda ger Mesīḥī

   Ḳomazdı iki ṭaşı ʿālemde bir arada

47a

77
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Tā ki sen āfetle araya firḳat düşdi[118]

   Dil u cānā yine ey dost bir āfet düşdi

[117] Mine Mengi, **Mesîhî Dîvânı,** Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2014, G.235, s.264.
1 iken: eger, olaydı: olurdı
2 gör kim sürdi: āḫir sürdi
3 ḳalbüni: ʿaksini
mersūmdurur: mersūmdur

[118] Halil İbrahim Yakar, **Sun'î Dîvânı ve Tahlili**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2002. İstanbul, G.195, s.563.

2. Bir iki gün ġarażum ʿuzlet idi dünyādan

   Künc-i ʿuzlet baña bu tūşe-i ḥasret düşdi

3. Severdi ġam şāhı beni hecr u elem şehründen

   Dostlar şimdi ʿadem mülkine rıḫlet [düşti]

4. Seni görür yine mirʾāt cemālünden anuñ

   Ṣanma ey dost ki bir ġayre muḥabbet düşdi

5. Ṣunʿī bir ḫūb sever şehr-i Sitanbul içre

   Gelibolıdan aña şimdi ferāġat düşdi

78
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Gerçi Yūsuf güzelüm ḥüsn ile Sulṭān oldı

   Demler oldı bu cihān başına zindān oldı

2. Ḫoş yalıñ yüzli vefā ıssı degül mi ḳılıcı

   Ey gönül girdi benüm ḳoynuma ʿüryān oldı

3. Ḳanġı abdāl ki terk eyledi tācın ṣūfī

   ʿĀlem içre baş açuḳ başına sulṭān oldı

4. Cürʿa-veş sāḳi diler döke yere ḳanumızı

   Lebün ışırmaġ ile sanki hemān ḳān oldı

---

2 Tūşe-i ḥasret: köşe-i ḥasret
4 görür: gördi
Sun'î dîvânında bu gazel altı beyittir. Mecmûaya alınmayan bir beyit aşağıda verilmiştir.

Dār-ı ġamdan yine derd ile diyār-ı ʿādeme
Sefer itdüm vaṭanumdan baña ġurbet düşdi

5. Şah Süleymāna irüşmez çü sözi Ṣunʿīnüñ

   Ṭutalum naẓm ile bu ʿaṣırda sulṭān oldı

47b

79
Mefʿūlü Feʿilātü Mefāʿīlü Feʿūlün

1. Geh dāġ u gehi sāġar-ı cānān elimüzde

   Eksik deñüle bir gül-i ḫāndān elimüzde

2. Girmezse ele dāmenüñ ey serv-i ser-efrāz

   Gül gibi yine çāk-ı girībān elimüzde

3. İsterseñ eger būse-i cān baḫşına ḳıymet

   Naḳd u dil u cān ey şeh-i ḫubān elimüzde

4. Geh ḳan dökerüz dīdeden u gāh der-nāb

   Olsa ne ʿaceb dürr ile mercān elimüzde

5. Ḫāk-i ḳadem yāre niṯār itmege Vehbī

   Var eşk gibi biñ dürr-i ġalṭān elimüzde

80
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Dil giriftār-ı belā dil-ber hevāyī neylesün[119]

   Dāme düşmez yirlere ḳonmaz hümāyı neylesün

2. Kāʾinātuñ seyr iden naḳş-ı ṣafāsın cāmdan

   Ṣafḥa-i āyine-i ʿālem-nümāyı neylesün

---

[119] Küçük, **Bâkî Dîvânı** , G.370, s.328.
2 naḳş-ı ṣafāsın cāmdan: naḳşın ṣafā-yı camdan

3. Gönlüñ egler nāle-i zincīr ile mecnūn-ı ʿışḳ
   Naġme-i ʿūdı ṣadā-yı çeng ü nāyı neylesün

4. Mübtelā-yı ʿışḳıñuñ dermānda istiġnāsı var
   Derdüñe muʿtād olan diller devāyı neylesün

5. Ḫalḳ-ı ʿālem Bāḳiyā kūyında yārüñ ḫaste-ḥāl
   Bir ṭabīb andan bu deñlü mübtelāyı neylesün

48a

81
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Göñül dāġ-ı ġamuñla sīnede bir şemʿ uyandurmış[120]
   Çerāġ-ı ʿışḳa bir ġarra ḳızıl altunı yandurmış

2. Göñüller naḳdin almış yār girmiş ḫalḳa-i ẕikre
   Bir iki derd-mend āvāreyi varmuş dolandurmış

3. Dimeñ Mecnūna gelmiş ʿāḳıbet Leylādan istiġnā
   Belā-yı ʿışḳ o ser-gerdānı cānından uṣandurmış

4. Görüp ṣaḳḳa-yı hicrān teşne-dil ṣaḥrāda Mecnūnı
   Ecel peymānesin ṣunmış ḥayāt ābına ḳandurmış

5. Bu gün Bāḳiye ol āfet viṣālin vaʿder ḳılmış
   Yalanlar söylemiş miskini gerçekde inandurmış

---

5 kūyunda : ʿışḳunda
[120] Küçük, **Bâkî Dîvânı**, G.219, s.234.
4 görüp: bulup

82
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Beni sen hecr-i miyānuñla nizār eylersin[121]

   Gizleyüp ḳaşlarıñūñ nūnını zār eylersin

2. Nāz idüp şol iki ḫālüñ birini gizleme kim

   Nāzuñı sen beni yandurmaġa nār eylersin

3. Gösterüp eyle şol çeşm ü ḳad ü rā ḳaşuñı

   ʿĀşıḳa ʿarz-ı cemāl itmege ʿār eylersin

4. Çeşm ü ḫālün idüp ey zülf-i ʿiẕārunda nihān

   Dār-ı dünyāyı bu miskīnüñe ṭar eylersin

5. Göricek ḫāl-i nigārı lebi altında revān

   Emrīnüñ yaşını ey dīde pıñār eylersin

48b

83
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün

1. Ruḫuñ berg-i gül-i sīr-āba beñzer[122]

   Leb-i laʿlüñ şarāb-ı nāba beñzer

2. Fürūġ-ı dāġ-ı ʿışḳuñ sīnem üzre

   Şuʿāʿ-i mihr-i ʿālem tāba beñzer

---

[121] Saraç, **Emrî ve Dîvânı**, G.387, s.215.
2 ḳarār: zār, şol: ol
3 gösterüp: gösterürsin, Şol: ol
[122] Küçük, **Bâkî Dîvânı**, G.116, s.172.

3. İşigüñ Mescid-i Aḳṣaya mānend

   Yüzüñ ḳıble ḳaşuñ miḥrāba beñzer

4. Ser-i zülf-i siyeh-kāruñ şeb-i tār

   ʿİẕāruñ pertevi meh-tāba beñzer

5. Cihān efsānedür aldanma Bāḳī

   Ġam u şādī ḫāyāl u ḫˇāba beñzer

84
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Şehā kūyıñda kim göñlüm gedā-yı müstemend gider

   Erenler ḥaḳḳı baş u cāna ḳalmaz bir levend gider

2. Gülünden bülbülünden gülşenüñ ʿuzlet viren ḫalḳa

   Cemāl-i dil-pesend güle nihāl-i ser-bülend gider

3. Sevüp her bir sitem-kārı şikāyet itme ṭāliʿden

   Seni rüsvā-yı ʿālem iden ey dil kendü kend gider

4. Cefā ṭaşun atup encüme yār etdikçe düşnāmı

   Gerek dögsün gerek sögsün göñül ḫoş ṭut efend gider

5. Naẓīr ḳıl ʿUlvīye şāhā ḳapuñda nice yıldur kim

   Ġaribüñdür faḳīrüñdür ḳuluñdır derd-mend gider

49a

85
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ḥayf ola pīr-i nātüvānı mürteşi cihān ola

   Vaṣf-ı ṭamaʿıla her zamān mübtezel zamān ola

2. Añla sū-i ḥāl ile gidenle cemʿ-i māl ile

   Muẓlime dü vebālle ʿāleme dāsitān ola

3. Ḥaḳ götüre o ẓālimi kim ide çoḳ meẓālimi

   Hütke ide ʿarż-ı ʿālemi cāhil bed zamān ola

4. Gelse çoḳ ötmese ʿazāb itmese ʿālemi ḫarāb

   Ḳorḳım o baḥçe-i ʿafāt irişe yelḳovan ola

5. ʿAdlī adl-i perverüz dāver-i dād-ı güsterüz

   Bu sözi aña söylerüz añlaya nüktedān ola

86
Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Murġān-ı murġzār ki merġūle senc ola[123]

   Ṣaḥn-ı çemen miṣāl-i serāy-ı sipenc ola

2. Saġ ola bir kişi de ele sāġar almaya

   Her ne içerse içine renc-i firenc ola

[123] Mustafa Erdoğan, **Kâbûlî İbrahim Efendi, Hayatı, Edebi Kişiliği ve Dîvânı**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2008, G.383, s.717.

3. Sulṭān-ı Mıṣr-ı melāḥat odur ki anuñ

   Ḫurşīd ile şuʿāʿ-ı ruḫı pençe penc ola

4. ʿĀḳıl ki degme ḳaydile dil-beste olmaya

   Lā-büd esīr-i silsile-i pür-şikenc ola

5. Āḫir ḫarāb olur yıḳılur ḫāne-i dili

   Anuñ ki ey Ḳabūlī ruḫı yāri genc ola

49b

87
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1. Bir şehürde kim ḥāl bilür ādemi yoḳdur[124]

   Ḥāl ehlinüñ eglenmesünüñ ʿālemi yoḳdur

2. Ben kimseye mi ḥāl-i dili şerḥ idebilmem

   ʿĀlemde yaḫud ḥāl bilür kimse mi yoḳdur

3. ʿĀşıḳ ne ḳadar ʿışḳ elemin çekse ṣafādur

   Gönlünde hemān dehr-i dünyede ġamı yoḳdur

4. Ey ʿışḳa düşen derdüñe dermān bulumazan

   Şemşīr-i belā yāresinüñ merhemi yoḳdur

5. Bir şūḫ Mesīḥā-dem eyle yār-i evla gör kim

   Żayiʿ geçirür ʿömrün o kim hem-demi yoḳdur

---

3 Sulṭān-ı Mıṣr-ı melāḥat: sultān-ı mülk-i ḥüsn ü melāḥāt
[124] Ak, **Bağdatlı Rûhî Dîvânı Karşılaştırmalı Metin**, G.412, s.578.
2 ben: bir
4 Ey ʿışḳa düşen derdüñe dermān bulumazan: Bulmazsın ayā ʿışḳa düşn derdün dermān

6. Bir sīne mi vardur ki anı yaḳmaya ʿışḳuñ

   Bir dīde mi vardur ki ġamuñdan nemi yoḳdur

7. Al cānımı bir būse-i ʿaṭā it diyü gördüm

   Hiç söylemez ol ġonca ki güyā femī yoḳdur

8. Eksüklügini bilmiş imiş Rūḥīye söyleñ

   Yetmez mi bu eksüklügi kim dirhemi yoḳdur[125]

88
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

Āh kim derd u elem cānuma kār eyledi kār

Yārdan ayrulalı ʿaḳlımuz aldı inkār

Felek dil-i baḥr-i firāḳ engīne ṣalmışdur

Ṣāḥil-i vuṣlata irsüñ yine görse kenār

50a

89
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. İki ḳat oldı vücūdım ḳocadım ḳat ḳaldum

   Mülkü'l-mevt selāmunı añladum aldum

2. Maʿrifet mīveleri ekdi vücūdum ṭalan

   Rā gibi ḥayretle baḥr-i kemāle ṭaldum

---

6 ġamuñdan: aʿmādan
7 ol ġonca: muġbeçe
8 yetmez mi bu: bitmez mi ol
[125] Bu gazel Rûhî dîvânında yedi beyittir ama müellîf mecmūaya sekiz beyit yazmışdır.

3. Aġarup gün gibi müstaġraḳ-ı envār oldım

   Sāye-veş yüz ḳarasun rūy-ı zemīne çaldum

4. Rūzgār ile rev-tā oldı nihāl bedenüm

   Āḫir māh gibi ġāyetle alçaldum

5. Cānum aṣluna rucūʿ idegi ey Yaḥyā

   Pīr olup girdin mi cānib-i ḫāke ṣaldum

90
Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. ʿİbret göziyle ʿāleme şol kimse kim baḳa[126]

   Baḳduḳça görine gözine ʿālem-i beḳa

2. Ser-menzil-i beḳāya irişmez şu kimse kim

   Rāh-ı ṭalebde eylemeye cismi fenā

3. Bezm-i ṣafā ḳuruldı ṣalā oldı ʿişrete

   Ey ṭālibāb-ı cām-ı mey-i ʿışḳ eṣ-ṣalā

4. İrmez degül cenāb-ı Ḥāḳḳa ādem irişür

   Amma bi-şarṭ anuñ ola terk-i māsivā

5. Dergāh-ı Ḥaḳda ola dilersen taḳarubuñ

   Ḫalḳ-ı cihānda ülfeti ḳaṭʿ eyle Rūḥiyā

---

[126] Ak, age., G.53, s.339.
1 görine gözine: gözine görüne
2 cismi: cismini
4 anuñ ola: ān ki ide

50b

91
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Dilimüz añlayamaz ṣofi bezm-i āl ehli
   Bī-zebān söyleşelüm var ise bir ḥāl ehli

2. Salṭanat-ı faḳrile faḫr itmek imiş ʿālemde
   Ne bilür kadrün anuñ memleket ü māl ehli

3. Vazgıl ʿaḳılla sen yār olamazsun ey dil
   Ehli var başḳa anuñda behey abdāl ehli

4. Cānı cānān yoluna virmede ihmāl itme
   İremez menzil-i maḳṣūdına ihmāl ehli

5. Her dem ālile Belīġī öper ol serv ayaġun
   Görmedüm ḫūn-ı sirişküm gibi bir āl ehli

92
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Bezmimüz kūşe-i ġam hem-demimüz zerd u hilāl
   Bāde-i miḥnet ile sāġarımuz māl-ā-māl

2. Öldürürdi bizi ġam kūşe-i miḥnetde eger
   Dil-i ġam dīde-i mey şād itmese ümmīd viṣāl

3. Nice ḥāl dilümi ʿarż ideyin ḫiẕmetüñe
   ʿArż-ı ḥāle güzelüm olmayıcaḳ bende mecāl

4. Dūn-ı dīdeñ bezmüme ḥāżır niçün olmaz ʿuşşāḳ

   Nedür ey şūḫ-ı cefā ḫūnına bu emr-i muḥāl

5. Rūḥiyā derd ü ġam dehr-i zebūn itdi bizi

   Vāy eger irmez ise luṭf-ı ḫudā-yı muttaʿāl

51a

93
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Āh kim olsa gerek pūşiş-i tābur-ı fenā

   Ḫilʿat-i pādişeh u ḫırḳa-i peşīmin gedā

2. Bir bahāya ṣatılur dest-i ecelden āḥir

   Zer-nişān-ı efser-i şāhān gülāh-ı fuḳarā

3. Bir olur külbe-i dervīş ile ḳaṣr-ı şāhā

   Āteş endāz olıcaḳ ṣāʿiḳa-i ḳahr-ı Ḫudā

4. Serdi bād-ı hevā cānımuza kār itdi

   Saña ḳaldı işimüz ey kerem ıssı Mevlā

5. Veysī ḫaste-i dile ḳudret-i nuṭḳ itme dirīġ

   Ol zamān ki ola demeste-i zebān beliġā

94
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Gerçi ġāyet mestdür ol nergis-i ḫūn-rīzler[127]

   Ḳatı geçkindür velī ol ġamze-i ser-tīzler

[127] Küçük, , **Bâkî Dîvânı**., G.86, s.153.

2. Sen yatursın mesned-i ḥüsn üzre ḫˇāb-ı nāzda

   Gerçi uyutmaz fiġān u nāle-i şeb-ḫīzler

3. Yaḳdılar dil kişverin cevr ile tālān itdiler

   Dil-berān-ı şūḫ-ı şehr āşub u şūr-engīzler

4. Meclis-i ʿışḳuñda çengi zühre deffāf āfitāb

   Neylesün raḳs itmesün mi ẕerre-i nāçīzler

5. Ġam degül Bāḳī iken açulmasa ol gül-ʿiẕār

   Ser-girān olurlar ekṣer ġonce-i nev-ḫīzler

51b

95
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ḫalḳ içinde muʿteber bir nesne yoḳ devlet gibi[128]

   Olmaya devlet cihānda bir nefes ṣıḥḥat gibi

2. Ko bu ʿıyş u ʿişreti çünkim fenādur ʿāḳıbet

   Yār-i bāḳī ister iseñ olmaya ṭāʿat gibi

3. Olsa ḳumlar saġışınca ʿömrüñe ḥadd ü ʿaded

   Gelmeye bu şīşe-i çarḫ içre bir sāʿat gibi

4. Salṭanat didükleri ancaḳ cihān ġavġāsıdur

   Olmaya baḫt u saʿādet dünyada vaḥdet gibi

---

2 gerçi: ḫalḳı
[128] Vahit Çabuk**, Muhibbî Divânı**, Tercüman Yayınları, İstanbul 1980, G.817, s.460.
3 bir: bu

4 salṭanat: mefḫāret
5 hüner: ḫużur

5. Ger hüner itmek dilersen ey Muḥibbī fāriġ ol

   Olmaya vaḥdet maḳāmı kūşe-i ʿuzlet gibi

96
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1. Ey gül ne ʿaceb silsile-i müşg-i terün var[129]
   Vey serv ne ḫoş cān alıcı ʿişvelerün var

2. Öldürdi beni acı sözüñ tünd nigāhuñ
   Ey naḫl-i melāḥet ne belā telḫ berüñ var

3. Ol seng-dile nāle-i zārum eṣer itmüş
   Ey dil saña bu ḫavf yeter tā eṣerün var

4. Çün ġamze ile baḳduġunuñ baġrın üzersin
   Her kime ki baḳmazsañ anuñla naẓaruñ var

5. ʿIşḳ ehline ol māh Fużūlī naẓar eylemiş
   Sen hem özüni göster eger bir hünerün var

52a

97
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Ne ḫūnīdür gözüñ sāḳi ki baġrumdan kebāb ister[130]

---

[129] Akyüz vd., **Fuzûlî Dîvânı**, G76, s.167.
2 öldürdi: acıtdı, ne belā: ne ʿaceb
3 ḫavf: ẕevḳ
4 çün ġamze ile baḳdığınuñ: çok baḳdığına ġamze ilen
Fuzûlî dîvânında da bulunan gazel yedi beyittir. Eserde verilmeyen iki beyit aşağıda verilmiştir.

Peykānları ile ṭoludur çeşm-i pür-ābum
Ey baḥr sağınma senüñ ancaḳ güherüñ var

ʿIşḳ içre göñül deme ki men bī-ḫodem ancaḳ
Ey ġāfil özünden senüñ ancaḳ ḫaberüñ var

5 naẓar eylemiş: naẓar etmiş

Döküp nā-ḥaḳ yire ḳānum gözüm yaşun şarāb ister

2. Seni ḫūblar arasından anuñçün iḫtiyār itdüm

   Ḳul olmaz degme bir şāha göñül ʿālī-cenāb ister

3. Güzellik āsumānında helāl ebrū güzeller çoḳ

   Ayın on dördine beñzer göñül bir āfitāb ister

4. Nice zülf ü nice taḳva gidersüñ bilmezem ṣūfī

   Bahār eyyāmı gül devri benüm göñlüm şarāb ister

5. Şerāb-ı laʿl-i dilberden içüp ḳanmaḳ diler her dem

   Nice divānedür Şemʿī görün āteşden āb ister

98
Mefʿūlü Fāʿīlātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Çıḳdı metāʿ-ı hüsn ü melāḥat bahalara

   Hep nāz u şīvedür ṣatılan mübtelālara

2. Giydüñ bu gice nāz u leṭāfet libāsunı

   Öpdür ṭoyınca dāmenüñi mübtelālara

---

[130] M. Ali Karavelioğlu, **Şem'î Dîvânı**, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2014. İstanbul, G.42, s.155.

2 ḫūblar: begler
3 helāl ebrū: melek-sīmā
4 gidersüñ: ne dirsiñ

Şemʿî dîvânında da bulunan gazel yedi beyittir. Esere alınmayan beyitler aşağıda verilmiştir.

Düşüp meyḫāne-ı ʿışḳa göñül rüsvā-yı ʿām olsa
Bana ne sāḳī-i bezm-i ezel mest-i ḫarāb ister

Ḳamer gibi mücellā itmege cān naḳdinüñ ḳalbin
Göñül bir āfitābuñ ḫāk-i pāyinden türāb ister

3. ʿĀşıḳ odur ki istemeye būse kenārı

   ʿIşḳ olsun eyle ḳāniʿ ola merḥābalara

4. Maḥbūb odur ki mālik-i baḥr-i kemāl olup

   Şiʿr oḳıya sefīne ṣuna āşinālara

5. Güftār-ı yār vaṣfını Bāḳī gibi daḫi

   Ḳader mi var zamānede ḥüsn-i edālara

52b

99
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. N'ola dergāhuna sürsem Ḥüseynim māhtāb āsā

   Ḳapun gördüm felekden yüz çevirdüm āftāb-āsā

2. Açılma nāme-veş her gördügüñ nādāna yañlışdur

   Yazulma herkese ey ḫaṭṭı reyḥānum kitāb-āsā

3. Felekden gūşimāl-i ġam görüp zār oldılar dāim

   Şular kim el sözine uydılar çeng u ribā āsā

4. ʿAbeş söz söyleme fikr-i raḳīḳ it onda bir söyle

   Uñutma ḳalbüñe her ne gelürse āsiyāb āsā

5. Başum kūh bed ḫişān diyār-ı ġamdur ey Veysī

   Çıḳar ḫūnāb-ı eşküm pāre pāre laʿl-i nāb āsā

100
Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. İtdi şikār göñlümi bir şuḫ-ı şeh-levend[131]

   Müjgānı tīr u ḳaşı kemān ṭurrası kemend

2. Telḫ-i şarāb-ı ġuṣṣa-i devrānı defʿ ider

   Şīrīn lebün dehānuma alsam niteki ḳand

3. Her dūna şāḫ-ı gül gibi meyl itme dostum

   Düşmez giyāha hem-ser ola serve ser-bülend

4. Bu cism-i zerd ü zār u nizār ile nice bir

   Yanam firāḳuñ āteşine nitekim sipend

5. Aʿdā yanuñda ḫurrem u ḫandān u şād-mān

   Bāḳī ġamuñda zār u il-efgār u derd-mend

53a

101
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

Ol gevher-i yektā ki bulunmaz aña hemtā[132]

Gelmez ṣadef-i gūna bir öyle dürr-i yektā

Ol ẕāt-ı şerīfe yaraşur daʿvi-yi himmet

Kim oldı ne dünyā aña maḳṣūd ne ʿuḳbā

Kim derk ider āḫiriñe[133] ola ẕātına maʿlūm

---

[131] Küçük**, Bâkî Dîvânı**, G.34, s.121.

Bâkî dîvânında da bulunan bu gazel divanda altı beyittir. Esere alınmayan bir beyit aşağıda verilmiştir.

Bāzārlarda başladı naḫli ṭoplatmaġa
Dil baġlayalı ḳāmet-i zībāña naḫl-bend

[132] Ak, **Bağdatlı Rûhî Dîvânı Karşılaştırmalı Metin** , Terkîb-i Bend , s.187-195.

Sırr-ı kütüb-i medrese-i ʿālem-i bālā[134]

Ol zāhidüñ aġlar yer ü gök ḥālüne yarın

Kim içmeye destinden anuñ cām-ı muṣaffā

Bir noḳtadadur sırrı didi çār kitabuñ

K'ol çārdadur sırr-ı kütübḫāne-i eşyā

Ol noḳṭa benem didi dönüp remzini seyr it

Yaʿnī ki benem cümle[135] esmāya müsemmā

Çün ḫiṣṣe imiş ḳıṣṣadan ehl-i dile maḳṣūd

Maḳṣūd nedür añla bil ey ʿārif-i dānā

Hep maġlaṭadur laḳlaḳa-i ẓāhir u bāṭın

Bir noḳta imiş aṣl-ı suḫen evvel u āḫir

Ey ṣāḥib-i ḳudret ḳanı inṣāf u mürevvet

Rindān-ı mey-āşāma niçün olmaya şefḳat[136]

Ḳısmetleri dirsüñ Ezelī cevr u cefādur

Cevr ola niçün zevḳ u ṣafā olmaya ḳısmet

53b

Dirseñ ki bugün eylemeyen yārin ider ẕevk

Çoḳ mı iki gün bendelerüñ eyleye ʿişret

Ḥācetlerimüz ḳādir iken ḳılmaġa ḥāṣıl

Ṣalmaḳ keremüñden bizi ferdāya ne ḥācet

[133] Aḫirüñe: anı k'ola
[134] Sırr: remz, ʿālem-i bālā: ʿilm ile bālā
[135] Cümle: cümleten, esmāya müṣemmā: esmā-yı müṣemmā
[136] Şefḳat: raġbet

Nāçar çeker ḫalḳ bu miḥnetleri yoḳsa

Ādem ḳara ṭaġ olsa getürmez buña ṭāḳat

Ḥālüñ kime açsuñ saña dir ḥikmeti vardur

Öldürdi bizi āh bilinmez mi bu ḥikmet

Beyhūde dönüp neyler ola başumuzda zerre

Ḫalḳıñ bu felek didügi dolāb-ı meşaḳḳat

Beyhūde tīr döndi hemān tīriñi ḳılsa

Kim ʿaksine devr eylemeden yigidi yoklasa

Çarḫuñ ne saʿadinde ne baḫsinde[137] beḳā var

Dehrüñ ne ḥāṣında ne ʿāmında vefā[138] var

Aldanma anuñ saʿdine naḫsinden alınma

Naḫsinde dime miḥnet ü saʿadinde ṣafā var

Meyl itme bunuñ ḫaṣına ʿāmından üşenme

ʿĀmında dime ḫisset u ḫāṣında ʿaṭā var

Cehd eyle hemān ġayr eline baḳmaya gör kim

Bende ne saña fāide senden ne baña var

54a

Egninde görüp ġayrilerüñ aṭlas u dibā

Ġam çekme ki egnümde benüm köhne ʿabā var

Geç cümle bu efkārdan u ʿārif-i vaḳt ol

Ser-geşte bil anı ki başunda bu hevā var

[137] Baḫsinde: maḫsinde
[138] Vefa: ʿaṭā

Ferdā elemin çekme mey iç baḳ ruḫ-ı ḫūba

ʿĀşıḳlara ferdāda daḫi daġda vefā var[139]

El virse ṣafā fırṣatı fevt eyleme bir dem

ʿĀlem aña degmez ki cefāsun çeke ādem

Giryeñ ḳopar ey ḫˇāce meger kim cigerüñden

Kim çıḳdı ciger pāreleri çeşm-i terüñden

Biñ girye idersüñ seni āḫır ayururlar

Ferzend ü zen ü ṭanṭana-i sīm u zerüñden

Bu mülk-i fenāya ki ʿademden sefer[140] itdüñ

Sūdın nedür ancaḳ anı bilsün seferüñden

Yoḳ çıḳmaġa göñlüñ der dünyā-yı denīden

Billāhi daḫi ḫoşnud mısın yoḳsa yerüñden

Bu mezbeleden böyle güẕār eyleyü gör kim

Bir ẕerre ġubār irmeye tā reh-güẕerüñden

Sīmile zeri kendüñe ḳat ḳat siper itdüñ

Merg oḳını geçmez mi ṣanursın siperüñden

54b

ʿAḳl adın añub kendüñi teklīfe bıraḳma[141]

Divāne olup refʿ-i ḳalem ḳıl üzerüñden

Ey ḫˇāce eger kim sen iseñ ʿāḳil ü dānā

[139] Daġda vefā var: vaʿd-i liḳā var
[140] Sefer: güẕer
[141] Bıraḳma: düşürme

Şeydāluġı biñ ʿaḳla degişmez dil-i şeydā

Vardum seḥerī ṭāʿat içün mescide nāgāh

Gördüm oturur ḫalḳa olup nice gümrāh

Girmiş kemer-i vaḥdete[142] almış ele tesbīḥ

Her birisinüñ vird-i zebānı çil u pencāh

Didüm ne ṣatarsız ne alursuz ne virürsiz

K'aṣla diliñüzde ne beni var ne ḫod Allah

Didi biri kim şehrümüzüñ ḥākim-i vaḳti

Ḥayr itmek içün ḫalḳa gelür mescide her gāh

İḥsānı ya pencāh ya çildür fuḳarāya

Ṣabr eyle ki demdür gele ol mīr u felek-cāh

Geldüklerini mescide bildüm ne içündür

Yüz döndirüp andan didüm ey ḳavm oluñ āgāh

Sizden kim ırāġ oldı ise Ḥaḳḳa yaḳındur

Zīrā ki ḍelālet yolıdur gitdiġüñüz rāh

Taḥḳīḳ bu kim hep eşkimüz zerḳ u riyādur

Taḳlīde siz ṭāʿatiñüz ḥamle-i hebādur

55a

Dünyāda denīlerden idersin ṭaleb-i kām[143]

Ey ḫām-ı ṭamaʿ nice dek bu ṭamaʿ-ı ḫām

Bir nā-ḫalefī[144] cübbe vü destār ile görseñ

[142] Kemer-i vaḥdete: kimisi vaḥdete
[143] Ṭaleb-i kām: ṭamaʿ-ı ḫām
[144] Bir nā-ḫalefī: bir ādemi

Eylersün anuñ cübbe vü destārına ikrām

Naḳşın çıḳarup eylemedin ẕātını maʿlūm

Başlarsın aña eylemege faḳruñı iʿlām

Cerrār diyü virmez olur Tañrı selāmın

Şerminden ider eylese bir ḫabbece[145] inʿām

Vay ger olasın[146] ḫırḳada nāmuñ ola dervīş

Mülḥid diyü yandurmaġa eyler seni iḳdām

Yazuḳ saña kim eyleyesin ḥırṣ u ṭamaʿdan

Bir cübbe içün kendüñi ʿālemlere bed-nām

Yoḳ sende ḳanāʿat gözüñ aç oldıġı oldur

Rızḳuñ irişür yoḳsa eger ṣubḥ u eger şām

Et loḳması lazım mı ṭoyurmaz mı seni nān

Zehr olsun o loḳma ki ola pes-mānde-i dünān

Ebnā-i zamānuñ ṭalebi nām u nişāndur

Her biri taṣavvurda filan ibni filandur

Güftāre gelüp söylese ol cehl-i mürekkeb

Zuʿmınca velī her biri bir ḳuṭb-ı zamāndur

55b

Erbāb-ı ḫıred ẕerre ḳadar müʿteḳid olmaz

Ol mürşide kim müʿteḳid bī-ḫıredāndur[147]

Taḳlīd ile seccāde-nişīn olmış oturmış

[145] eylese bir ḥābbece: itse saña ḥābbece
[146] Vay ger olasın: sen er oloasın
[147] Bī-ḫaredāndur: bī-ḫaberāndur

Taḥḳīḳde amma ḫar-ı bigsiste-ʿināndur

Dirmiş baña keşf oldı hep esrār-ı ḥaḳīḳat

Vallahi yalandur sözi billah yalandur

Kendünden ırāġıñ düşüp ardına yorulma

K'ol bī-ḫaberüñ gitdügi yol ẓann u gümāndur

Ey ṭālib-i taḥḳīḳ eger var ise derḳiñ[148]

Gūş it bu sözi kim ḫaber-i bī-ḫaberāndur

Zinhār unut bildügiñi düşme ʿināda

Bir pīre yetiş kim iresün sırr-ı miʿāda

Ṣūretde n'ola ẕerre isek maʿnīde yūḫuz

Ruḥu'l- Ḳudsüñ Meryeme nefḥ itdügi rūḥuz

Peymāne-i ḫurşīd ile her ṣubḥ[149] iderüz ʿıyş

ʿĪsi ile peymāne-keş lā-yı ṣabūḥuz[150]

İtdükse şarāb içmemege tevbe güzelsüz

Ṣābit-ḳademüz tevbemüz üstünde nuṣūḥuz

Mār ise ʿadū biz yed-i beyżā-yı kelimüz

Ṭūfān ise dünya ġamı biz geşti-i Nūḥuz

56a

Mollā oḳusun medresede şerḥ-i muṭāllaʿ[151]

Metn-i ḳadeḥi ṣun bize biz ehl-i şürūḥuz

Ṣūfī bizi sen cism göziyle göremezsin

[148] Derkiñ: ʿaḳluñ
[149] Her ṣubḥ: her dem
[150] lā-yı ṣabūḥuz: cām-ı ṣabūḥuz
[151] Şerḥ-i muṭalla: şerḥ-i meʿānī

Aç cān gözini gör ki bizi biz nice rūḥuz[152]

Bed-gūlara leb-beste görünmekdeyüz ammā

Rindān-ı Mesīḥā-dem u miftāḥ fütūḥuz

Īsa laḳab u Rūḥī dem u Ḫıżr u ḥayātuz

Deryā-yı ṣıfāt içre nihān-ı güher zātuz[153]

Dünyā ṭalebiyle kimisi ḫalḳıñ emekde

Kimi oturup ẕevḳile dünyāyı yemekde

Yoḳ derdüñe bir çāre ider mīr u gedādan

Sen çekdügüñ alāmı gerek[154] ṣaḳla gerek de

Aʿyān-ı cihāndan kerem ummaa anı ṣanma

Āṣār-ı ʿaṭā ola ya pāşāda ya begde

Muṭbaḥlarına yine aç varan ādem degenek yer

Derbānları var göz ḳapuda el degenekde

Bir devrde geldük bu fenā ʿāleme biz kim

Āṣār-ı kerem yoḳ ne beşerde ne melekde

Aġyār vefādan dem urur yār cefādan

Ādemde vefā olmaya vü ola köpekde

56b

Evc-i felege başdı ḳadem cāhile cāhil

Erbāb-ı kemālüñ yeri yoḳ zīr-i felekde

Yā Rab bize bir er bulunup himmet ider mi

[152] gör ki bizi biz nice rūḥuz: eyle naẓar gör ki ne rūḥuz
[153] nihān-ı güher ẕātuz: nihān gör ki ne ẕātuz
[154] Gerek: eger

Yoḳsa günimüz böyle felāketle giçer mi

Āyā nice bir devr ide bu çār ʿanāṣır
Kim aña ne evvel ola maʿlūm ne āḫir
Gāh eyleyeler ʿālem-i tefrīdde seyrān
Gāhī olalar ʿālem-i terkībde sāyir
Tefrīdde çār ola vü nāçār ola devrī

Terkībe gelince se-mevālīd ola ẓāhir
Bu cümle meẓāhirden ola muʿteber insān
İnsānuñ ola cümle ṭufeyli bir meẓāhir
Nefsini bülbüller getüre Ḫālıḳa īmān
Bilmezlere īmān getürenler diye kāfir
Kāfir ki yerin duzeḫ ider cehlden eyler
Çün cehl ḥaḳīḳatde ola küfür-i ʿaceb-sır
Dünyā vire cāhillere el kāmil olanlar
Ayaḳda ḳalup olmayalar ḥabbeye ḳādir
Çün cehldedür zevḳ cemāli[155] nidelüm biz
Ḳāl ehli ṣafā eyleye ḥāli nidelüm biz

57a

Ṣūfī ki riyā ile ide kendüni mevṣūf
Evḳāt-ı şerīfi ola taḳlīd ile maṣrūf

Minberde ḫaṭīb ola vü maḥfelde muʿarrif

[155] Cemāli: kemāli

ʿĀr eylemeye oldugına cehlile maʿrūf

Āyine-i ḳalbini kedūret ide tīre

Rūşenger-i feyż[156] Ḥaḳḳ ile olmaya mekşūf

Cān u dilinüñ mihr ü mehi[157] olmaya pür-nūr

Dāyim biri maḫsūf ola anuñ biri meksūf

Cemʿ-i kütüb itmekle ne mümkin ola vāḳıf

Esrār-ı ḫudā ki ola ol mürşide mevḳūf

Zātında ki āṣār-ı kemāl olmaya ḫaberdar[158]

Yā şāl-ı siyeh egnine almış ya yaşıl ṣof

ʿĀlemdeki ḳāmil çeke ġam ẕevḳ ide cāhil

Yerden göge dek yūf bana ger dimezsem yūf

Çün Ḥaḳ diyeni eylediler ẓulmile ber-dār

Bāṭıl söze ʿāġāz idelüm biz daḫi nāçār

Yuf ḫārına dehrüñ gül-i gülzārına hem yuf

Aġyāruna yuf yār-ı cefā-kārına hem yuf

Bir ʿıyş ki mevḳūf ola keyfiyyet-i ḫamra

ʿAyyāşına yuf ḫamrına ḫammārına hem yuf

57b

Zī ḳıymet olınca nidelüm cāh u celāli

Yuf anı ṣatan dūn u ḫarīdārına hem yuf

[156] Rūşenger-i feyż: rūşenleri feyż
[157] Mihr u mehī: revzenesi
[158] Ḫaberdār: ḫardur

Çün ehl-i vücūduñ yeri ṣaḥrā-yı ʿademdür

Yuf ḳāfile vü ḳāfile-salārına hem yuf

ʿĀlemdeki bengīler ola vāḳıf-ı esrār

Ḥayrānına yuf anlaruñ esrārına hem yuf

ʿĀrif ki ola müdbir u nādān ola muḳbil

İḳbālüne yuf ʿālemüñ idbārına hem yuf

Çarḫ-ı felegüñ saʿdına vü naḫsine laʿnet

Kevkeblerinüñ ṣābit u seyyārına hem yuf

Çün ola ḥarām ehl-i Ḥaḳḳa dünye vü ʿuḳbā

Cehd eyle neʿuḳbā ola ḫāṭırda ne dünyā

Virdük dil u cānile rıża berk-i ḳażaya[159]

Ġam çekmezüz uġrarsaḳ eger derd ü belāya

Devr eylemedük yer ḳomadıḳ bir nice yılda[160]

Uyduḳ dil-i dīvāneye dil uydı hevāya

Olduḳ ne yere varduġise ʿaşḳa giriftār

Alındı göñül bir ṣanem-i māh-liḳāya

Baġdāda yoluñ düşse ger ey bād-ı seḥer-ḫīz

Ādābile var ḫiẓmet-i yārān-ı ṣafāya

58a

Rūḥīyi eger ṣorar ister bulunursa

Dirlerse buluşduñ mı o bī-berk u nevāya

Bu maṭlaʿ-ı ġarrāyı[161] oḳı ebsem ol andan

[159] Berk-i ḳażāya: ḥükm-i ḳażāya
[160] Nice yılda: nice yıldur
[161] maṭlaʿ-ı ġarrāyı: maḳṭa-ı ġarrāyı

Maʿlūm olur aḥvālimüz erbāb-ı vefāya

Ḥālā ki biz üftāde-i ḫūbān u Dımışḳuz

Ser-ḥalḳa-i rindān-ı melāmet-keş-i ʿışḳuz[162]

102
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Dil ki āh idüp yatur zencīr-i zülf-i yārda

   Murġa beñzer kim fiġān eyler dehān-ı mārda

2. Şām-ı fürḳatde ṣaçuñ endīşesiyle āh kim

   Ḳaldı şūrīde göñül devr-i dırāz efkārda

3. Baġ-ı ḥüsn içre nihāl-i rast ḳāmet dili çoḳ

   Bī-nihāyet istiḳāmet var ḳadd-i dildārda

4. Ṭūṭī gibi ḥayretüm artar zebānum lāl olur

   Ṣuretim gördükçe ol āyine-i ruḫsārda

5. Ol ki cān-perver dem-i ʿĪsāya virmiş gizlemiş

   Şerbet-i ya yuḥyi'l-ʿiẓām ol laʿl-i şeker-bārda

6. Dürr-i eşk-i çeşmüm aḳsa pāyıña al dostum

   Reng-i dāl olmaz bilürsün ʿāşıḳ-ı didārda

7. Bezm-i aġyār içre gördüm yāri dün gitmiş yeşil

   Nitekim bir ġonce-i ḫamrā meyān-ı ḫārda

[162] Terkîb-i bendin tamamı için bk. Ak, **Bağdatlı Rûhî Dîvânı Karşılaştırmalı Metin**, s.187-195.

58b

103

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Seni bu an ḥüsniyle Ḫudā bir reşk-i cevr itmiş

   Cemalüñ pertevünden āfitābı ġarḳ-ı nūr itmiş

2. Şu deñlü var leṭāfet sende ey rūḥ-ı muṣavver kim

   Ṣanasun rūḥ-ı Ḳuddüsü şekl-i Yūsufda ẓuhūr [itmiş]

3. Femüñ açılmadun nārıNla gülden gösterir lüʾlü

   Ḳaża ṣarrāfı laʿlüñ Ḥaḳḳasın gūyā bilür itmiş

4. Ser-ā-ser nūrsın gün gibi yoḳdur ẕerece ʿaybıñ

   Leṭāfetde seni cān gibi iz u bī-ḳuṣūr itmiş

5. Yüzine cān göziyle ḳılmaġa neẓẓāre Mūsa-var

   Ser-i kūyını ol mehʿāşıḳ-ı dīdāra Ṭūr itmiş

104

Müfred

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Ḫaṭṭuñ içre göreyim āyine-i rūyıñ didüm

Didi ol meh-rū baḳılmaz gicede āyineye

105

Manzum

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Ḳūt idinmüşdür bizi mūr-ı raḥl-i erzen gibi

Kim ṭaşır zīr-i zemīne dāne-i ḫırmen gibi

Kūh-kendür bu cihān aña felek-i ḫırmen gibi

Ṣan yıġılmışdur yaṣur ḫalḳ-ı cihān erzen gibi

Gerçi kim miḳdārda kendüm hemān erzen gibi

Daġlar var yürümekde her biri ḫırmen gibi

Ṭutalum yıġdıñ cihān mālı bugün erzen gibi

Ṭaġıdur bād-ı ecel bir gün anı ḫırmen gibi

59a

106
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1. Baḳasun bahār irdi niḳāb-ı gül açıldı

   Ḫūn-beste iken ġonce gibi göñül açıldı

2. Ḫoş-bū nefes-i bād-ı ṣabā geldi dimāġa

   Var ise yine ol girih-i kākül açıldı

3. Gülşende ġam-ı zülf-nigār ile yaturken

   Gīsūlar yine çözdi hevā sünbül [açıldı]

4. Mey cāmını nūş eyledi ol yār-i gül-endām

   Ateş gibi āl oldı yüzi gül gül [açıldı]

5. Neẕẕāre-i yār ile dilā rāz-ı nihānuñ

   Aġyara gerek aġlamaz kerkese gül açıldı

107

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ḫaṭ beyaża çıḳdı eṭraf-ı ruḫ-ı gül-fāmdan

   Kāfir aldı ṣanki Rumıñ ḫatasın İslamdan

2. ʿĀrżıñda ol ḫaṭ şehündur didim didi

   Rūma gelmiş nāme virmişdi sevād-ı Şām'dan

3. Vechden ḫāric deyü ḫaṭṭıñ neylesün ḫaṭṭını

   Añla muṣḥaf nidügün ol ʿanberīn erḳāmdan

4. Ṣūret-i dildāra baḳ maʿna yüzünden gör ḫaṭın

   Her ḳara cāhil ki itmez ṣubḥı farḳ aḫşāmdan

5. Rūḥıdır laʿlüñ kenārunda ḫaṭṭıñ rūḥ āyeti

   Cān alur ḥasretle amma ʿāşıḳ-ı nā-kāmdan

59b

108

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Görüp ben ẕerreyi ḳodı hilālin mihr-i raḫşāna[163]

   Gümüşden ḥavlı barmaḳ çekdi etrāf-ı gülistāna

2. Sirişküm naḳdinüñ bilmez ḥesābın gerçi kim gerdūn

   Yaḳup şemʿ-i mehi her gice encümden döker dāne

[163] Saraç, **Emrî ve Dîvânı** G.471, s.253.
1 mihr-i raḫşāna: māh-ı tābāna , Çekdi: tutdı

3. Ġam-ı laʿlüñle ḳabrümde şu deñlü aġlayam ḳanlar

   Döne seng-i mezārum baḥr içinde şāḫ-ı mercāna

4. Ṭutup yüzine ġavvāṣuñ ḳoyup ṭuzlu ṣular deryā

   Dişüñ ḳoyup eger gevher arayu görse ʿummāna

5. Turāb olsam ġubārum zaʿferān-veş sürḫ ola Emrī

   Sirişkümden ten-i zerdim şu deñlü boyarum ḳana

109
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

Ḫalḳıñ ne ʿaceb ḥikmet olur ʿaḳd ile ḥali

Her ḥāle münāsib görinür cümle meḥalli

Eyler kimisi fikr-i teraḳḳi u teʿalli

Gelmiş kimüne ʿālem-i süflīde tecelli

Ḫallāḳ-ı cihān ʿāleme ḳıldıḳda tecelli

Her şeyi birer ḥalle ḳılmış müteselli

Olmış kimisi cümle cihān mülkine sulṭān

Başında ġam u ṭanṭana-i şevket-i divān

Amma kiminüñ ḳudreti yoḳ müflis-i devrān

Her birisi ḥālünce yine ḫurrem u ḫandān

60a

Ḫallāḳ-ı cihān ʿāleme ḳıldıḳda tecelli

Her şeyi birer ḥalle ḳılmış müteselli

---

3 kan kim: kanlar
5 Turāb olsam ġubārum: ġubār olsam türābum

Olmış kimisi mīr u kimi şaḥne vü ḳaża

Ġavġası olur derd ü belā mütḳaża

Ḥālün ṣorar olsañ yine müstaḳbel māżī

Her birisi ḥālünden olur şākir u rāzī

Ḫallāḳ-ı cihān ʿāleme ḳıldıḳda tecelli

Her şeyi bir riḥalle ḳılmış müteselli

Giymiş kimisi cāme-i zerafet zer-endūz

Peşimīne gir kimi görüb faḳrile merdüz

Ḥamr-ı māniyle der kimi kimi vāṣıl-ı maḳṣūd

Hikmet bu ki her biri yine ḥālüne ḫoşnūd

Ḫallāḳ-ı cihān ʿāleme ḳıldıḳda tecelli

Her şeyi birer ḥalle ḳılmış müteselli

Erbāb-ı ġınā devlet-i iḳbālle maġrūr

Aṣḥāb-ı hüner fażl u kemālātıyla mesrūr

Zühhāda cinānı ḥarm-ı cennetle ḥūr

ʿUşşāḳa ṣadā-yı ney ü āvāze-i ṭanbūr

Ḫallāḳ-ı cihān ʿāleme ḳıldıḳda tecelli

Her şeyi bir riḥalle ḳılmış müteselli

60b

110
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Ṭutdı ol deñlü sefer ḫāṭırası dilde ḳarār
   Ki gelür ḫāṭıra her laḥẓa hemān terk-i diyār

2. Var şu fem o ḳadar bādına peymālıġ ise kim
   Gül-i ter gibi gelür pāyıma o dīde ki ḫār

3. Meyl ile kuḥl gelür dīde-i ḫūn-efşāna
   Rāh-ı ġurbetde hevā ile ḳopan ḫār u ġubār

4. Her giz āsā niçe bir bilmeyen dāire mi
   Niye ṭolaşmayan dehri miṣāl-i pür-kār

5. Būm-veş nice dek sākin-i virāne olam
   Bāġ-ı dehri niye seyr itmeyen bülbül var

6. Şāhbāz-ı bezm maʿrifetimdür iki bāl
   Āşiyāndan ne içün itmeyen ʿazm-i şikār

7. Çünki ṣābit ḳadem olmaḳda sitārem yoḳdur
   İmtiḥāna olayın bir niçe müddet seyyār

8. Ya idüp cehd olam maḳṣad ile hem-ḫāne
   Ya bu ḥasretle gidenlerle bulam ḳurb-ı civār

9. Yügrek at kendü yimeyen artura gelmiş çünkim
   Tūsen himmetim itse n'ola her semte güẕār

10. Vaṭanumda nice bir ola metāʿım kāsid

Görine ḫalḳa der maʿrifetüm bī-miḳdār

61a

11. Bulunır nice nehr gerçi her engüştümde

Yine bezm-i ġama nāl ile benim mūsiḳār

12. Neyle neşv ü nümā buldı nihāl ḳalemüm

Ki virür ṣaçına sitem-i żarar mīve u bār

13. Mār-ı sūrāḫ görinür gözüme şekl-i devāt

Vireli güliñe bedīʿim baña ḫāṣiyyet-i mār

14. Fi'l-ḥaḳīḳa ṭūracaḳ yer midür ol kişver kim

Geçmeye anda ḫaẕef narḫına naẓm-i şehvār

15. Ne belādur ki saña yā bend ola zer kefşin

Sırr ki ḳayd-ı ʿaẓm ola bahā-yı destar

16. Ḳanı ʿizzet ki eger bī-ser u pā setr itseñ

Ne ider ṭaʿne saña kimse ne söyler bī-ʿār

17. Ne olur gözle görür ʿaybıñı bir kimse senüñ

Ne gelür yanına ḥālüñden ider istifsār

18. Cūy-veş ḳıl ḥareket tā olasın rūş-ı dil

Gül-i maḳṣūd saña göstere her dem dīdār

19. Etme bir yerde iḳāmet ki nihāl-i gülşen

Sākin olmaḳla çeker bād-ı ḫazāndan āzār

20. Ne ṣafādur ki ʿalāyıḳdan olup āzāde

Mütevekkil olasın tevsen tevfīḳe süvār

61b

21. Ben iderdüm anı olmasa ayaġum bağı

Rişte-i ʿāṭıfet-i ḥākim-i ʿālī miḳdār

22. Ṣāḥib-i aṣl u neseb faḫr u ḥaseb Meʾmūn Beg

İftiḫār imrāz-ı bede-i aʿyān-ı kibār

23. Ol bülend aḫter u ʿālī neseb-i rūşen-i zāy

Ol felek rütbe-i hümāyūn ferr-i ḫurşīd-āṯār

24. ʿİzzet u ḳadr-i zamānında bülend-i āvāze

Ẕāt-ı pür ḫaşmeti devrinde ger anmaya vaḳār

25. Ne anuñ rütbe-i ḥālātına imkān-ı vuṣūl

Ne anuñ fażl u kemālātına imkān-ı şimāl

26. Gül rengīni kilid der-i gencīne-i fehm

Gerçi kim dīde-i aʿdāya görinür mismār

27. Şāḫdan berk-i şükūfe gibi kim ḫāke düşer

Dest-i zer-baḫşı ider sīm-i süḥāyı īṯār

28. Giy ki çıḳmazsa anuñ dāire-i ḥükmünden
Redd-i āsibe aña olmaz anuñ gibi ḥişār

29. Kimi gör dimese ider medḥ-i şıfātun ezber
Kimi buldumsa ḳılur nām-ı şerīfin tekrār

30. Sebze-i zār-ı dil aḥbābı ider tāze vü ter
Ebr-i luṭfı idecek üstine bir kerre güzār

62a

31. Yaḳmaġa ḫurremin ʿömrini ʿadūnıñ bedr
Nār-ı ḳahrundan eger ẕerre ḳadar ḳopsa şerār

32. Ser firāzā saña ʿarż eyleyüben aḥvālüm
Gelmesün āyine-i ḫāṭıra amma ki ġubār

33. Niçe yıldur ki derd u lebiñüñ çākeriyim
Dönmedi maḳṣadum üzere felek genc-i reftār

34. Şimdi bir ḥālete vardum ki bir ebr görinür
Gözime rāḥat-ı iḳbālle renc-i edbār

35. Baña şimdengerü teşrīfi gerekmez dehrüñ
Sīm u zer virmegi lāzım degül itmek iẓhār

36. Pembe-i zaḫm-ı ten zārıma bed ricāma
Bī-ʿaddür daġlarum elde yeterdür dinār

37. Hevesim ḳalmadı taḥṣīlüne cāh u ḳadrüñ

İsterem kim baña tekmīl-i maʿārif ola kār

38. Bī-ṣebāt olduġını devlet-i dünyā bildüm

Şimdi virdüm ṭaleb maʿrifetullaha ḳarār

39. Var ümīdüm saña ruḫṣat deyü iḥsānuñda

İdesin ḫāme-i güher raḳamuñ ʿanber-bār

40. ʿİlmi maġmurda her yerde duʿā kūyıñdır

Yine ol bende-i muḫliṣ yine ol ḫıdmetkār

62b

41. Muḥaṣṣar tā gāh ṭulūʿ eyleye vü gāh ġurūb

Müteʿāḳib bula tā leyl ü nehār istimrār

42. Neyyir-i ẕātuñ ola kevkebe baḫş-ı aḥbābuñ

Sāye-iʿāṭafetüñde olalar şükr-i güẕār

ḲAṢĪDE-İ BĀḲĪ EFENDİ

111
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. İtdi şehri şeref maḳdem-i Sulṭān-ı cihān[164]

Reşk-i bāġ-ı irem ü ġayret-i gül-zār-ı cinān

[164] Küçük, , **Bâkî Dîvânı,** K.2, s.7.

2. Şād-mān oldı devr-i kühen-sāl yine
   Vuṣlāt-ı Yūsuf ile niteki pir-i Kenʿān

3. Rūşen oldı açılup dīde-i Yaʿḳub-ı emel
   Demidür menzil-i ʿişret ola Beytü'l-aḥzān

4. Ol zamān irdi ki biñ şevḳ ile ṭāvus-ı neşāṭ
   İde ṣaḥn-ı ḥarem-i bāġ-ı cihānda cevlān

5. Mehçe-i rāyet-i manṣūr-i cihān-efrūzı
   Maṭlaʿ-ı ṣubḥ-ı ẓaferden yine oldı tābān

6. Umaruz kim bulına Kaʿbe-i maḳṣūda vüṣūl
   Geçdi çün devletle yerlü yirine erkān

7. Devlet iḳbāl ḳılup eyledi ṭāliʿ yārī
   Ḥāṣılı üstümüze döndi sipihr-i gerdān

63a

8. Nice dem derd ile dem-beste ḳalup ġonce-ṣıfāt
   Baġrımuz delmiş idi miḥnet-i ḫār-ı hicrān

9. Ḥamdu lillāh ki viṣāl-i Şeh-i ferḫunde-ḫıṣāl
   Ḳalbümüz açdı yine niteki verd-i ḫandān

10. Güher-i kān-ı kerem naḳd-i ḥayāt-ı ʿālem
    Rūḥdur cismi cihān milketine ḥükmi revān

11. Ḥāfiẓ-ı dīn-i ḳavī ḥāmī-i şerʿ-i Nebevī

Ṭāyiʿ-i emr-i Ḫudā tābiʿ-i naṣṣ-ı Ḳur’ān

12. Ḥüsrev-i Cem- ʿaẓamet dāver-i Ḥāḳān-saṭvet

Belki eñ kem ḳulı Cem ʿabd-i ḥaḳīri Ḫāḳān

13. Dāver-i devr-i zamān Şah Süleymān zamān

Yüz sürer pāy-ı semendine mülūk-i devrān

14. Şāh-ı Cemşīd-ḥaşem Ḥüsrev-i ḫurşīd-ʿalem

Ser-i serdār-ı ser-efrāz-ı selāṭīn-i zamān

15. Tāc-dārān-ı cihān sāye-nişīn-i ʿalemi

Ser-firāzān-ı memālik yolına ser-bāzān

16. Güher-i tāc żiyāsıyla memālik rūşen

Ḫançer-i ʿadli cilāsıyla cihān pür-lemʿān

17. Ḥarem-i ḳadrine bir günbed-i zerkār felek

Aña bir ṭāḳ-ı muraṣṣaʿ kemer-i kāh-keşān

63b

18. Ateş-i şuʿle-i şemşir-i cihān-tābından

Küfr ü ilḥād-ı kütüb ḫānesi oldu sūzan

19. Tāc-dārā başına teng ola tāc-ı Dārā

Ḫiẓmet-i ḫāk-i derüñ bilmez ise rifʿat u şān

---

13 zamān: ol kim
18 oldı: itdi

20. Felek-i salṭanatuñ sebʿa-i seyyāresidür

Kām-kāra o yedi ser-ʿalem-i nūr-efşān

21. Eyledi leşker-i manṣūruñ o bayraḳlar ile

Vādī-i nuṣret u deşt-i ẓaferi lāle-sitān

22. Ġāziler pāy-ı semendin yine ḥınnāladılar

Ḫūn-ı aʿdāyı o dem ki eylediler seyl-i revān

23. Ṭob idüp kellelerin ʿarṣada tīġuñ dāim

Düşmen-i dīni bu üslūba ḳılur ser-gerdān

24. Luṭf-ı Ḥaḳḳ ile bu gün oldı eyā kān-ı kerem

Bir nice fażl senüñ şān-i şerīfüñde ʿayān

25. ʿAdl ü dād-ı ʿÖmer ṣıdḳ u ṣafā-yı Ṣıddīḳ

ʿİlm u ʿirfān-ı ʿAlī ḥilm ü ḥayā-yı ʿOṯmān

26. Saña Kisrāyı ʿadaletde muʿādil dutsam

Fażladur sende olan devlet ü dīn u īmān

27. Ser-i aʿdāyı boyar ḳanı dem-ā-dem ḳılıcuñ

Anlara ḫalḳ anıñçün didiler sürḥ-serān

64a

28. Ravża-i dīn-ü çemenzār-ı şeriʿat olalı

Maẓhar-ı lüṭfun milket-i rūḥ-ı abādān

29. Menzil-i zendaka vü mecmaʿ-ı ilḥād olalı

Ṣarṣar-ı ḳahruñ ile ḫıṭṭa-i Īrān vīrān

30. Maḥv olupdur ser-i şemşir-i cihān-gīruñ ile

Levḥ-i ʿālemde olan naḳş-ı ḍalāl u ṭuġyān

31. Ḫalḳ raḥatda seḥāb-ı keremüñ feyżinden

Belī uyḫu getürür ṭabʿa hevā-yı bārān

32. Bāreka'llāh zehī Pādişeh-i ʿādil kim

Şarḳdan ġarba degin buldı cihān emn ü emān

33. Levḥaşa'lillah zehī salṭanat-ı ḳahire kim

Ḳāfdan Ḳāfa cihān cümle muṭīʿ-i fermān

34. ʿArṣa-i medḥ ü ṣenānuñ bulımaz pāyānın

Peyk-i endīşe eger biñ yıl olursa pūyān

35. Oldı medḥ-ü suḫan-ārāñ ile şiʿri Bāḳī

Rıfʿat-i pāyede hem-sāye-i maẓm-ı Selmān

36. İrdi Selmāna sözi şiʿr-i kemālin buldı

Lutfuña ḳaldı eyā ḫüsrev ü ṣāḥib-divān

37. Baḥr-i naẓm içre bu gün dürr-i girān-māye iken

Ḫāk-i ẕilletde ḳalupdur nitekim gevher-i kān

35 medḥ-ü suḫa: vaṣf-ı süḫān

64b

38. Ḫākden ḳaldur eyā dāver-i dīn-perver kim

Nüsḫadur cümle ser-ā-pā-yı Ḥadīṯ u Ḳur'ān

39. Her seḥer tā ki nücūm üzre niyām-ı şebden

Çıḳara tīġ-i cihān-gīrini mihr-i raḫşān

40. Ḳılıcuñ üstün ola niteki tīġ-i ḫurşīd

Sāye-i ṣalṭanatuñda ola āsūde cihān[165]

VELEHU

112
Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Hengām-ı şeb ki küngüre-i ḳaṣr-ı āsmān[166]

Zeyn olmış idi şuʿlelenüp şemʿ-i aḫterān

2. Ḫayli kevākib içre binüp meşʿal-i ḳamer

Ṣaḫn-ı semāda rūşen idi rāh-ı keh-keşān

3. Dest urmış idi kilk-i şihāba debīr-i çarḫ

Ṭuġra-nüvīs ḥükm-i Ḫüdāvend-i ins u cān

4. Bezm-i felekde urmışıdı Zühre sāza çeng

ʿAyş u ṣafāda ḫurrem ü ḫandān u şād-mān

5. Bu çarḫ-ı çenberīde ṭutup devr ūṣūlini

Deffāf-ı mihr ḳılmış idi çehresin nihān

[165] Bu kaside Bâkî dîvânında altmış beyittir, müellîf esere kırk beyit almıştır. Kasidenin tamamı için bk. Küçük, , **Bâkî Dîvânı**, s.7-11.
[166] Küçük, , **Bâkî Dîvânı,** K.1, s.3.

6. Bir tīġ-i zer-nişān ile girmişdi ʿarṣaya
   Şemşīr-i bāz-ı maʿreke-i ṣaḥn-ı āsmān

7. Tedbīr-i muʿẓamāt-ı umūr-ı cihān içün
   Yaḳmışdı şemʿ-i fikreti bir Bircīs-i nükte-dān

65a

8. Bālā-yı çarḫ-ı heftüme Keyvān-ı kühne-sāl
   Oturmış idi niteki Hindū-yı pīl-bān

9. Āyā bu zīb u ziynet-i ʿālem nedür diyü
   ʿİbret göziyle nāẓır iken nāgehān

10. Eṭrafa ṣaldı şaʿşaʿasın gūşe gūşe mihr
    Oldı ufuḳda mihr-i Süleymān gibi ʿayān

11. Ḳıldı bu ḥāli dīde-i ʿibret müşāhade
    Ṭuydı bu sırrı ʿāḳıbetü'l-emr gūş-ı cān

12. Kim bu niẓāmı virmedi ʿālem sarāyına
    İlla ki yümn-i devlet-i şāh-ı cihān-sitān

13. Bālā-nişīn-i mesned-i şāhān-ı tāc-dār
    Vālā-nişān muʿreke-i ʿarṣa-i Keyān

14. Cemşīd-i ʿayş u ʿişret dārā-yı dār-ı gīr
    Kisrī-i ʿadl-i reʾfet u İskender-i zamān

15. Sulṭān-ı şarḳ u ġarb şehenşāh-ı baḥ u ber

Dārā-yı dehr Şāh Süleymān kām-rān

16. Ol şehsüvār-ı memleket-i ʿadl u dād o kim

Ātī öñince olsa revā ḫüsrevān revān

17. Ser-keşlik itdi emrine beñzer peleng-i çarḫ

Zincīr ile getürdi yine kehkeşān keşān

65b

18. Ṣāḥib-i vücūd-ı memleket luṭf u cūd o kim

Mebẕūl ḫᵛān-ı luṭfına maḥṣūl-i baḥr u kān

19. Müştāḳ būy-ı ḫulḳına ʿaṭṭar-ı nev-bahār

Muḥtāc dest-i himmetine ḫᵛāce-i ḫazān

20. Devrüñde kimse cevr u sitemgerden aġlamaz

Bī-şerʿ ider iderse çeng ü ney fiġān

21. ʿAdlüñ ḳatında cevr ü sitem dād-ı Keyḳubād

Lütfuñ yanında ḫışm u kerem ḳahr-ı ḳahramān

22. Tīġüñ ʿadem diyārına rūşen ṭarīḳdür

Aʿdā-yı dīni ṭurma ḳılıcdan geçür hemān

23. Deryā miṣāli ʿaskerüñ içre ʿālemlerüñ

Fetḫ ü ẓafer sefīnesüne açdı bād-bāb

---

20 aġlamaz: iñlemez
21 luṭfun yanında: ḫışmıñ yanında

24. Minḳārına dilerse alur çarḥı dāne-vār
ʿAnḳā-yı Ḳāf-ı ḳadrüñe bir ṭuʿmedür cihān

25. Çevgān urupdur aña ezel dest-i himmetüñ
Ol gün bu gün durur ki döner gūy-ı āsmān

26. Bāġ-ı ṣenā vü gülşen-i medḥüñde murġ-ı dil
Bu naẓm-ı rūḫ-baḫşı oḳur ṣu gibi revān

27. Cān olmayaydı ol dehen ey şūḫ-ı dil-sitān
Niçün olurdı cān gibi ya dīdeden nihān

66a

28. Ruḥsāruñ üzre ṭurralar olmuş girih girih
Güyā Ḥicāza baġladılar Şāmiyān miyān

29. Görsün nihāl-i servr-i ṣanavber ḫırāmuñı
Ayruḳ çemende beslemesün bāġ-bān bān

30. Laʿlüñ ḫayāli ḥoḳḳa-i ḫāṭırda var iken
Yāḳut-ı nāba olmamış idi mekān kān

31. Ḳıldı sücūd-ı ḫaddüñe ḳarşu gül ü semen
İtdi ḳıyām ḳāmetüñe serv-i būstān

32. Ṭutdı cihānı pertev-i ḥüsnüñ güneş gibi
Ṭoldı ṣadā-yı ʿışḳuñ ile ḳaḫ-ı Kün fe-kān

---

25 ol gün bu gün durur: ol dem bu dem durur

33. Āfāḳa çıḳdı velvele-i ʿarṣa-i zemīn

İtdi zemīne ġulġüle-i āsmāniyān

34. Bāḳi ṣıfat ne bülbül rengīn edā gele

Ne ola ṭalʿatuñ gibi ferḫunde gül-sitān

35. Ḥüsnüñ güliyle bāġ-ı cihān gülşen-i İrem

Her sū hezār bülbül ü ṣad gūn dāstān

36. Dergāh-ı Ḥaḳḳa yüz ṭutalum ber-mezīd ola

Cāh u celāl u salṭanat baḫt-ı cāvidān

37. Şemʿ-i beḳāñı bād-ı fenādan nikāh ide

Dāmān-ı ʿavn-ı ʿişmet dārende-i cihān

66b

38. Bezmüñde baḫt-ı sāḳī vü iḳbāl hem-nişīn

Cām-ı sipihr sāġar-ı pülād-ı zer-nişān[167]

VELEHU

113
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Perde-i şām olıcaḳ mihre niḳāb-ı ruḫsār[168]

Ẓāhir oldı gözüme heyʾet-i ebrū-yı nigār

33 āfāḳa: eflāke

[167] Bâkî dîvânında da bulunan bu kaside toplam kırk iki beyittir, esere alınmayan beyitler için bk. Küçük, , **Bâkî Dîvânı,** s.3-5.

[168] Küçük, , **Bâkî Dîvânı**, K.25, s.66.

2. Āfitāb üzre meger ḫāme-i dest-i ḳudret

   Çekdi bir med nitekim ḥācib-i rū-yı dildār

3. Ḳamerüñ alnına yā ṣufḥa-i eflāk üzre

   Rā yazubdur ḳalem ṣunʿ-ı Celīl u Cebbār

4. Bir güneş yüzlü firāḳında mülk-i ḥasret ile

   Var ise ḫançere düşdi nitekim ʿāşıḳ-ı vār

5. Mevsim-i ʿayş u ṭarabdur şeb-i ʿıyd irdi deyü

   Muṭrıb-ı çarḫ eline aldı yine mūsīḳār

6. Güyiyā ḥāżır olur irte ṣalavat ʿıydda

   Dāl tācın başına giydi sipihr-i ġaddār

7. Keh-rübā sübḥasın aldı ele çarḫ sālūs

   Ḫalḳa cevr eylemeden yaʿni ider istiġfār

8. Dehr bir şāḫ sipend urdı felek micmerine

   Meh-i nev ṣanma şafaḳda görünen zār u nizār

9. Ḳara yaḳlaşdı şeb irdi diyü keştī-i hilāl

   Bād-bān açmış ider sürʿat ile ʿazm-i kenār

   67a

10. Çizmege dāire-i şemse māhı felege

    Aldı üstād-ı zamān destine zerrīn pergār

---

4 mülk-i ḥaste ile: felek ḥasret ile, ʿāşıḳ-ı vār: ʿāşıḳ-ı zār
8 zār u nizār: zerd ü nizār

11. Māhı ṣayd itmek içün baḥra ṣalup ḳullābın
Meh-i nev ṭutdı yine sāḥil-i deryāda ḳarār

12. Māh-ı nev dām ḳurup degdi kevākib erzen
Umaruz ola yine ʿayş u ṣafā murġi şikār

13. Ḳodı bir pāre yaḫı ṭas-ı zer-endūda felek
Ṣıvara tā Ramażān teşnelerin saḳḳa-vār

14. Eşeridür görinen urdı miḥekk-i şāma
Ṣunıcaḳ sayrafī-i dehre felek bir dīnār

15. Bamdan düşdi dilā ṭaşt-ı meh-i nev bu gice
Güft ü gūy ile pür olsa n'ola şehr ü bāzār

16. Urdı çevgān-ı zeri gūy-ı zümürrüd-gūna
Meh-i ʿıyd oldı yine tavsen-i gerdūna süvār

17. Ḳamerī yaḳalu bir ḫūb ser-ā-ser giydi
Ola tā bezm-i ḫüdāvende felek ḫidmetkār

18. Vāriṣ-i ʿilm Nebī Ḥażret-i Ḳāḍī-zāde
Efżal-ı ehl-i zamān eşref-i işrāf-ı kibār

19. Füṣeḥā vü büleġā bezmine mīr-i meclis
ʿUlemā vü füżala zümresine şāh-süvār

---

14 ṣunıcaḳ: ṣatıcaḳ

67b

20. Bu ʿAlī ḥikmet-i Ḥātem-kef ü Nuʿmān-meẕheb
Muṣṭafa-ḫulḳ u Mesīḥā-dem u Yusūf-dīdār

21. Māh-ı nev-mīl-i zer almış ele keḥḥāl-ṣıfat
İşgiñden çeke tā dīde-i gerdūna ġubār

22. Eline girmek içün faẓla-i ḫˇān-ı keremī
Meh-i nev destin açar niteki şaḫṣ-ı cerrār

23. Sīne-i āyine-sīmāsına beñzerdi eger
Ṣafḥa-i mah-ı şeb efrūzda olmasa ġubār

24. Ne ʿaceb faẓlına nā-dān eger inkār itse
İtdin mi Aḥmed-i Muḫtāra Ebu Cehl iḳrār

25. Güneşüñ zerre ḳadar ḳadrüne noḳṣān gelmez
Eylese nūr-ı cihān-tābına ḫuffāş inkār

26. Ne şeref cāhl ile ger olsa zamān-ı sābıḳ
Gül-i ter ṣoñra gelür gülşene evvel ḫas u ḫār

27. Bir olur mıydı bugün ḳıymet-i ehl ü nā-ehl
Naḳıd-ı çarḫ eger eylese teşḫīs-i ʿayār

28. Ṣadr-ı ʿālīye geçürse n'olur nādānı felek
Dāima nāḳışı aʿlāya çıḳarır miʿyār

29. Ezelī böyledür āyin-i sipihr-i ġaddār

Ki gülüñ ḫˇāb-gehi ḫār ola ḫāruñ güzār[169]

68a

114
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Sāḫil-i baḥr-i ʿAdendür meger eṭrāf-ı çemen[170]

Dest-i mihr anuñ içün oldı bu gün gevher-çīn

2. Ġonce-veş bāġ-ı belāda nice bir ḫāṣıl ola

Girih-i ḫāṭır-ı teşvīş dil-i çīn-i cebīn

3. Bāġa ʿazm eyle yüri ṭurma ki ṣaḥn-ı gülşen

Cān-fezādur nitekim meclis-i maḫdūm-ı güzīn

4. Menbaʿ-ı mekremet-i luṭf-ı Meḥemmed Çelebi

Vāhib-i faẓl u ʿaṭā ṣāḥib-i ʿizz u temkīn

5. Baġ-ı ḳadrüne anuñ ṣaḥn-ı sipihr ü encüm

Bir çemendür ki ṣaçılmuş aña berg-i nesrīn

6. Kef-i kān ḫaṣiyetinden görüp iḥsān nice olur

Yirlere geçdi ḥayādan utanup genc-i defīn

7. Defʿ-i Yeˀcüc-i ġama işigidür sedd-i sedīd

Menʿ-i ceyş-i eleme dergehidür ḥışn-ı ḫaṣīn

[169] Bu kaside divanda kırk bir beyittir, müellifin esere almadığı beyitler için bkz. Küçük, age**,** S69.
[170] Küçük, , **Bâkî Dîvânı**, K.26, s.70.

5 ṣaçılmuş: dökülmiş

8. Nisbet olunsa eger faẕlına ẓannum bu kim
   Menzil-i vehmdedür muʿteḳad-ı ehl-i yaḳīn

9. Defter-i devletine miḥver-ı eflāk ḳılam
   Ḫātem-i ḳadrine bu günbed-i firūze nigīn

10. Ḳabża-i ḳudretine ḳavs kemān-ı Rüstem
    Nāvek-i rāyına per şeh-per-i Cibrīl-i Emīn

68b

11. Meclis-i ʿişretüne bāde şafaḳ bādiye çarḫ
    Nuḳl encüm meh ü ḫurşīd iki cām-ı zerrīn

12. Ġonce-veş ṭabʿpes-i perde-i ʿuzletde seḥer
    Sākin olmışdı ser-efgende vü dil teng-i ġamīn

13. Mülhim-i ġayb göñül āyinesin ḳarşu ṭutup
    Eyledi ṭūṭī-i cāna bu kelāmı telḳīn

14. Ruḥuña beñzer idi āyine olsa rengīn
    Öykünürdi lebüñe laʿl olaydı şīrīn

15. Secde ḳıldı göricek māh ḳaşuñ miḥrābın
    Bilmeyen şöyle ḫayāl eyledi kim ola cebīn

16. Kime kīn itdi yine çīni var ebrūlaruñuñ
    Olmış ol çeşm-i ġazalānelerüñ āhū-yı Çīn

17. Dil-i āşufte-ṣıfat cevr ile pā-māl itme

Hindū-yı ḥalḳa be-gūşuñdur o zülf-i müşgīn

18. Ḫūn-i dil ṣanma görünenleri müjgānumda

Dīde gül-zār-ı ʿiẕāruñdan olupdur gül-çīn

19. Ebr-i nīsān gibi bu gülüñ güher-bārına

Eyledi gūş-ı cihānı ṣadef-i dürr-i s̱emīn

20. Gerden-i dehre yine silk-i cevāhir ṭaḳdum

Riştedür maʿnī-i bārīk-i güher lafẓ-ı güzīn

69a

21. Ser-verā şiʿr degül nuṭḳ-ı Mesīḥādur bu

Ṭutalum ġayriler eşʿārı ola siḥr-i mübīn

22. Neʿaceb ger ola bu naẓm-ı revān rūḥ-efzā

Ki senüñ midḥat-i cān-perverüñ oldı ḳarīn

23. Ḫāṣıl ey kān-ı kerem irdi bu gün ol dem kim

Eş̱er-iʿāṭıfet ü luṭf-ı ẓuhūr ide hemīn

24. Lāyıḳ-ı devlet ü şāyeste-i iḳbāl oldur

Ḳalmaya Bāḳī-i bī-çāre melūl-ı ġamgīn

25. Söz tamam oldı niyāz eyleyelüm dergāha

İşidüp diye feleklerde melekler āmīn

17 zülf-i müşdīn: zülf-i miskīn

26. Nitekim māşıṭa-i dehr ʿarūs-ı çemenüñ

Çehresin eyleye ārāyiş-i zīb-i tezyīn

27. Luṭf-ı ṭabʿ ehline ola nitekim ḥālet-baḫş

Çehre-i dilber ü şiʿr-i ter ü āvaz-ı ḥazīn

28. Ḥūr-sīmālar ile şöyle pür olsun ḥaremüñ

Görüp īmāna gele anı ṣanem-ḫāne-i Çīn

29. Şöyle eşʿār-ı güher-bān oḳına anda revān

Cān u dilden ide Ḥassān aña yüz biñ taḥsīn

30. ʿAndelibān-ı ḫoş-elḥān-ı gülistān-ı ṣenā

İdeler medḥüñ ile ḫoş naġamāt-ı rengīn[171]

69b

VELEHU BERĀ-YI ḪATEM

115
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Zer ü gevherle ḳılup zīver-i efser ḫātem[172]

Zīb u zīnetde geçer hem-ser-i Ḳayser-i ḫātem

2. Nāmla ṭutdı cihān mülkin olursa ṭañ mı

Mālik-i cām-ı Cem u tāc-ı Sikender ḫātem

29 anda:aduña

[171] Bu kaside Bâkî dîvânında toplam otuz yedi beyittir, müellîfin esere almadığı beyitler için bk. Küçük, , **Bâkî Dîvânı,** s.70

[172] Küçük, , **Bâkî Dîvânı,** K.19, s.44.

3. Meşʿal-i māhdur ol gevher-i şeb-tāb meger
   Geçinür çenber-i gerdūn ile hem-ser ḫātem

4. Faṣṣ-ı firūze ne ḫoş yaraşur anda seyr it
   Oldı bir ṭūṭiye gūyā ḳafes-i zer ḫātem

5. İdüp elmāsdan āyine vü zerden şāne
   Gösterür ḫalḳa yine şīve-i duḫter ḫātem

6. Tā ki bennād-ı ḳader yapdı saʿādet ḳaṣrın
   Oldı ol ṭāḳ-ı felek rifʿate manżar ḫātem

7. Ḫalḳadur devr-i ḳadeḥ laʿl-i şarāb rengīn
   Rind-i mey-ḫˇāreye ḥoşdur ṭolu sāġar ḫātem

8. Reşk-i laʿl-i leb-i dildār ḳurutmış ḳanın
   N'ola ger böyle żaʿīf olsa vü lāġar ḫātem

9. Cismine naʿl kesüp farḳına bir daġ urmış
   Var ise sevdi meger yār-i sitemker-i ḫātem

10. Vādi-i ʿışḳa düşüp tāze civān sevdi meger
    Bükdi ḳaddin nitekim pīr-i muʿammer ḫātem

---

4 faṣṣ-ı firūze: faṣṣı pirūze
7 şarāb-ı rengīn: şarāb-ı gül-gūn
8 żaʿif: nāhif

70a

11. Ḥasret-i laʿl-i leb-i yār ile taḥṣīl itmiş
Ten-i lāġar ḳad-i çenber ruḫ-ı aṣfer ḫātem

12. Nusḫa yazdursa ʿaceb olmaya bādām üzre
Teb-i hicrāna ʿilāc eylemek ister ḫātem

13. Ṭavḳ-ı zerrīn ṭaḳınup yine ḳazıtmış ḳaşın
İḫtiyār eylemiş üslūb-ı Ḳalender ḫātem

14. Bu gülistānda yiter ʿārife bir gül çünkim
Ṭaḳınur farḳına bir dāne gül-i ter ḫātem

15. Beyża-i ṭāʾir-i devletdür o dürr-i şeh-vār
Āşiyān şeklini baġlarsa n'ola ger ḫātem

16. Göz ḳulaġ oldı ser-ā-ser gözedür āfāḳı
Bulalı ḳurb-ı vezīr-i şeh-i kişver ḫātem

17. Gözüñ üstünde ḳaşuñ var dimedi kimse daḫi
İdeli ḫıdmet-i Paşa-yı dil-āver ḫātem

18. Kerem-i keff-i güher-pāş-ı ʿAlī Paşadan
Buldı zerrīn kemer ü tāc-ı mücevher ḫātem

19. Eli iḥsān u ʿaṭā mevcin urur deryādur
Ne ʿaceb ger ola ġarḳ-ı zer u gevher ḫātem

---

19 ġarḳ-ı zer u gevher: ġarḳ-ı zer u zīver
20 gevher başı: gevher baḫşı

20. Baḥr-ı elṭāf-ı keremdür keff-i gevher bāşı

N’ola girdāb-ṣıfat olsa müdevver ḫātem

21. Nice deryā diyemem kef-i güher rīzine kim

Anda ġavvāṣ-ṣıfat buldı güherler ḫātem

70b

22. Burc-ı devletde iki eylese peydā neʿaceb

Heyʾet-i māh-ı nev ü ṣūret-i aḫter ḫātem

23. Dür-i sīr-āb ile gör gül-bün-i engüştinde

Jāle düşmiş gül-i seyrāna ne beñzer ḫātem

24. Ser-verā mūmlayup ism-i şerīfüñ ṣaḳlar

Kāinātı neʿaceb ḳılsa musaḫḫar ḫātem

25. Ṭavḳ-ı fermāne çeküp gerden-i teslīmlerin

Nice āvāreleri eyledi çāker ḫātem

26. Felek engüşterī-i ḳadrüñe pirūze nigīn

Ḳapladı nāmuñ ileʿālemi yek-ser ḫātem

27. Görinür naḳş-i nigīninde sevād-ı mührüñ

Devletüñ barmaġına māh-ı münevver ḫātem

22 burc-ı devletde iki: burc-ı devletdür eli
23 gül-i seyrāna: gül-i nesrīne
25 āvāreleri: āzādeleri

28. Yazdı ḫoş āyet-i Nun ve'l-Ḳalem engüştünde

Ne midād istedi ne ḫāme ne mısṭar ḫātem

29. Şeref-i nām-ı şerīfüñden olursa ḫālī

Bulınmaz raġbet-i ḫalḫāl-i kebūter ḫātem

30. Nāmun āfāḳa virür nufḫa-i ʿūd u ʿanber

Meclis-i devletüñe olalı micmer ḫātem

31. Zār u ser-geşte-i ṭas-ı ġam idüp düşmenüñüñ

Pençe-i baḫtın ider beste-i şeş-der ḫātem

71a

32. Dest-i ḳahruñdan eger sille ṭoḳunsa gözine

Dīde-i düşmenüñe ḥalḳa-i ejder ḫātem

33. Görür elṭāfuñla maṣlaḥat-ı tīġ u ḳalem

Bitirür ḳaḥruñ ile ḫiẕmet-i ḫançer ḫātem

34. Var ise irdi der-i luṭfuña şeyʾ lillahe

K'eylemiş kāsesini pür zer ü zīver ḫātem

35. Feṯḥ-i bāb-ı keremi her ki ḳapuñdan bilmez

İḥtiyācı eline ḥalḳa-i her der ḫātem

36. Şol ḳadar irdi hedāya şeref-i medḥüñle

Ki benān-ı ḳalemüm oldı ser-ā-ser ḫātem

---

30 virür: ṣalar
31 gözine: görinür
34 zer ü zīver: zer ü gevher

37. Tuḥfe-i bezmüñ içün bu ġazel-i rengīnim
Levḥ-i zerrīne yazup eylesün ezber ḫātem

38. Eylesün ʿayş-ı ḥayāl-i leb-i dil-ber ḫātem
Cām-ı zerrīnle çeksün mey-i aḥmer ḫātem

39. Şekl-i ḫāl-i dehenüñ ḫātem firūze nigīn
Cām-ı zerrīn ile çeksün mey-i aḥmer ḫātem

40. Gerçi nāzüklükle aġzın arar engüştüñ
Dimez amma dehenüñ sırrını gizler ḫātem

41. Ten-i ṣad-pāre ki şek-i ḳafes-i zer-gerdür
Dāġlar dilde olupdur aña yir yir ḫātem

71b

42. Ḥasret-i laʿl-i lebüñ baġrını pür-ḫūn itmiş
Dāġ yaḳmaġa ḳomış gögsine aḫger ḫātem

43. Dehen-i teng-i dil-āvizüne beñzer bulsa
Ḫāl-i müşgīn ile ger ḫaṭṭ-ı muʿanber ḫātem

44. Düşse āyinesine pertev-i nūr-ı ḫaddüñ
Vire ḥurşīd-i cihān-tāb gibi fer ḫātem

45. Sīnemüñ dāġıyla cism ü dü-tāyı zerdüm
Ḳıldı engüşt-i belāya beni bir zer ḫātem

---

39 firūze: pīruze

46. Ṣararup miḥnet ile beñzi ḳurımış çeşmi

Var ise baḫṣ-i sīyeh-kārına aġlar ḫātem

47. Laʿl-i dildār gibi ola mı ḫandān yāḳut

Dehen-i yār gibi ḳanı suḥan-ver ḫātem

48. Bī-ʿaded ḫātem ile ḳapuña geldi Bāḳī

Ki nice Rum ḫaracına deger her ḫātem

49. Ḳoma ayaḳda bu maṣnūʿ muraṣṣaʿ naẓmı

Elde ḫoş yaraşur ey Aṣaf-ı ṣaf-der ḫātem

50. Bulımaz dāiresin bu güher-i nā-yābuñ

İtmesün bir daḫi bir devirde zer-ger ḫātem

51. Ḫātem-i naẓma bu gün kimse bu ḥükmi viremez

Nice müfsidler ider gerçi müzevver ḫātem

72a

52. Bedel olmaz buña zīrā eger senüñ nāmuñadur

Ṭutamaz mühr-i Süleymān yerin āḫer ḫātem

53. Tā bu eyvān-ı muraṣṣaʿ kemer-i ʿālīde

Ṭaḳa engüşt-i hilāle meh-i enver ḫātem

54. Mesned-i ṣadr-ı vezāretde ser-efrāz olasın

Ḳıla teslīm şehenşāh-ı muẓaffer ḫātem

(115) Bu kaside divanda toplam elli yedi beyittir, esere alınmayan beyitler aşağıda verilmiştir.

BERĀ-YI Ḫ̔ĀCE PĀDİŞĀH-I ʿĀLEM-PENĀH

116
Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Ḥurşīd öñinde şuʿlelenür māh-ı nev müdām[173]

   Gūya ki şemʿe ḳarşu görinür kenār-ı cām

2. Cām-ı hilāli hep bilece gördiler bu şeb

   Ḫalḳ-ı cihāna ḳıldı Ḫudā rūzeyi ḥarām

3. Kibrītini degürdi şafaḳ nārına hilāl

   Tā kim çerāġ-ı māhı yaḳup refʿ ola ẓalām

4. Mūy-ı sefīd ḫalḳasını çarḫ-ı pire-zen

   İster ki dāḫi eyleye ḫalḳ-ı cihāna dām

5. Çarḫ-ı ʿacūze baġlanup altunlı çenberīn

   Bir nev-ʿarūs gibi ider nāz ile ḫırām

6. Yā nāḥunı görindi felek bir pelengdür

   Ki olmışdur aña ḳulleʿ-i kūh-ı cefā günām

Var ise necm-i ḥidāyetdür o faṣṣ-ı rūşen
Kolur onuñla nie sālike reh-ber ḫātem

Felek engüşterī-i ḳadrüne pīrūze nigīn
Ḳapladı nāmuñ ile ʿālemi yekser ḫātem

Mūmdur mülk-i cihān saña duʿām ol ki hemān
ʿAn ḳarīb eyleye Allah müyesser ḫātem

[173] Küçük, , **Bâkî Dîvânı**, K.23, s.59.
6 ḳalʿa-i kūh-ı cefā günām: ḳulle-i kūh-ı cefā maḳām

72b

7. Ya defter-i sipihrde rāy-ı resīddür
   Deyn-i ṣıyamı ḫalḳ edā itdiler tamām

8. Zerrīn devāt māh-ı nev altun ḳalem şihāb
   Erḳāmdur nücūm felek defter-i ṣıyām

9. Behrām elüne ḫançer alup ḳaṣd ider yā ḫod
   Aʿdā-yı dīn-i düşmen-i İslāma intiḳām

10. Cürm-i ḳamer hilālle ʿayn-ı ʿAlī yazar
    ʿIyd-ı şerīfe irmek içün ḳadr ü iḫtirām

11. Nārencdür ṣarardı güneşden yanı disem
    Olurdı bu mulāḥaẓa hem bir ḫayāl-i ḫām

12. İllā ki māh-ı ʿıyda bu sözler baʿīddür
    Erbāb-ı aḳl öñinde ḥaḳīḳat budur kelām

13. Peyk-i zamāne zer teberin dūşına alup
    İrgürdi Ḫˇāce hiẕmetine ʿıyddan peyām

14. Ol fāżıl-ı zamāne lebīb-i ḥabīb-i ḫalḳ
    Ol ʿārif-i yegāne edīb-i bülend-nām

15. Baba Efendi Ḥażreti kim ḫāk-i pāyına
    Gökden hilāl iki bükilüp virür selām

15 Baba Efendi Ĥażreti kim ħāk-i pāyına: mihr-i sipihr-i mekremet ol kim cenābına

16. Devrān içinde aña bu gün māh-ı nev gibi

Kimdür ki ḳaddin itmeye vaḳt-i selām lām

73a

17. Münḳād emr ü nehyine aṣḥāb-ı iʿtibār

Ednā ʿişretine zevi'l-iḫtirām rām

18. Bāzū-yı saʿī gerden-i maḳṣūda ṣalmadın

Şemşīr-i ʿazmi olmadı hem-ḫˇābe-i niyām

19. Şemşīr-i iḫtimāmına nisbet kelīl ü künd

Ger tīġ-i Ḳahramān ola yā ḫod ḥüsām-ı Sām

20. Envār-ı mihri birle münevver cebīn-i ṣubḥ

Enfās-ı ḫulḳı birle muʿaṭṭar meşām-ı şām

21. Fażlı feżāsı içre bu eflāk-i bī-ḳarār

Evc-i hevāda yidi muʿallaḳ döner ḫamām

22. Bircīs işigi ḫākine olurdı çihre-sāy

Olmasa ger cibāh-ı efāżılda izdiḥam

23. Deryā-yı ʿilme dür gibi ġavvāṣ olanlara

Virdi zamāne ḫiẕmeti silkinde intizām

24. Keff-i yem-i yemīni nem-i cūdın itse feyż

Bārān yirine dürr ü güher yaġdurur ġamam

25. Gün gibi başı göklere irdi şu kimsenüñ

Kim ẕerre deñlü eyledi şānında ihtimām

26. Āyinedür ki ṣūret-i iḳbāli gösterür

Ṣaḥn-ı sarāy-ı devleti ferşinde her ruḫām

73b

27. Dehre devām-ı devletidür ġāyetü'l-münā

Çarḫa beḳā-yı ʿizzetidür müntehe'l-merām

28. Ey Ḫᵛāce-i yegāne senüñ āsitanuña

Bāḳī kimesne bende geçer kemterīn ġulām

29. Ḫāk-i derüñ sücūdın ider bir fütādedür

Luṭf eyle dest-gīri ol itsün biraz ḳıyām

30. Ser-rişte-i murādı n'ola elde bulsa ol

Ḥable'l-metīn-i ʿaḥdüne ḳılmışdur iʿtiṣām

31. Gerdūn-ı dūna eylemez ol ʿarż-ı iḥtiyāc

Ṭapuñ ṭururken eyleye mi mennet-i liyām

32. Luṭfuñ zülālin eyle ʿaṭā teşne-dillere

Ey menbaʿ-ı mekārim ü ser-çeşme-i kirām

33. Ḫatm oldı söz duʿā-yı cemīlün maḫallidür

Ki ola raḫīk-i cām-ı senā ʿanberīn ḫıtām

---

28 kimesne: kemīne ,
34 Sāḳ-ı mesāḳ-ı ʿadlüne: Sāḳ-ı mesāḳ-ı midḥata

34. Dürr-i duʿāyı zeyn idelüm tā ki yaraşa

Sāḳ-ı mesāḳ-ı ʿadlüne ḫalḫal-ı iḥtişām

35. Hem-vāre tā ki edḥem-i zerrīn-sitām-ı çarḫ

Naʿl-i zer ile eyleye bu ʿarṣada ḫırām

36. Devrān-ı mutīʿ u gerdiş-i gerdūn be-kām-ı dil

Ecrām rām devlet-i iḳbāl müstedām[174]

74a

FUŻŪLĪ

117
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Yoluñda cān virem kimi derūnumda ʿalāmet var[175]

Şehīd-i tīġ-i ʿışḳ olmaġa göñlümde şehādet var

2. Döküldi gözlerüm yaşı naẓar ḳılmaduñ ey meh-rū

Düşübdür yıldızum beñz-i sitāremde nuḥūset var

3. Beni gel öldürüp ḳurtar belādan çünki ey ḫūnī

Ne sende merḥamet şefḳat ne bende ṣabr u ṭāḳat var

4. Efendim pād-şāhımsun kime varup idem şekvā

Baña çok cevr ü ẓulm itdüñ saña senden şikāyet var

[174] Bâkî dîvânında bu kaside toplam otuz yedi beyittir. Esere alınmayan beyit aşağıda verilmiştir;

Ḫātem bu devr içinde geleydi cihāna ger
İtmek dilerdi süfre-i cūduñdan iġtinām

[175] Akyüz, vd., **Fuzûlî Dîvânı,** G.66, s.162.
2 bekr-i sitāremde: düşkün sitāremde

5. Gedāyı ʿāleme sulṭān u sulṭānı gedā eyler

   Şarāb-ı ʿışḳ-ı dil-berde Fużūlī özge ḥālet var

118
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Zihī ẕātıñ nihān u ol nihāndan mā-sivā peydā[176]

   Biḥār-i ṣunʿuña emvāc peyda ḳaʿr nā-peydā

2. Bülend ü pest-i ʿālem şāhid-i feyż-i vücūdıñdur

   Degül beyhūde olmaḳ yoġ iken arż u semā peydā

3. Kemāl-i ḥikmetüñ iẓhār-ı ḳudret ḳılmaġa itmüş

   Ġubār-ı tīreden āyine-i gītī nümā-peydā

4. Dem-ā-dem ʿaks olur mir'āt-ı ʿālem ḳahr u luṭfuñdan

   Anuñçün geh küdüret ṭāmir eyler geh ṣafā-peydā

5. Gehi ṭopraġa eyler ḥikmetüñ biñ meh-liḳā pinhān

   Gehi ṣunʿuñ ḳılur ṭopraḳdan biñ meh-liḳā peydā

74b

6. Cihān ehlüne tā esrār-ı ʿilmüñ ḳalmaya maḫfī

   Ḳılıpdur ḥikmetüñ küffār içinde enbiyā peydā

7. Nişān-ı şefḳatündür kim olur iẓhār-ı ḥamdüñçün

   Fużūlī tīre ṭabʿından kelām-ı cān-fezā peydā

[176] Akyüz, vd. **Fuzûlî Dîvânı,** G.4, s.132.

VÜCŪDÎ

119
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Oḳısuñ gülşen-i maʿnīde bülbül gibi ger vāʿiẓ
   Virürdüñ şevḳ ile ʿışḳuñ kitābundan ḫaber vāʿiẓ

2. Dil-i virānede künc-i muḥabbet bulmaġ istersüñ
   Derūnıñda gerekdür olmaya buʿż u keder vāʿiẓ

3. Bize ḫıld u saḳar efsānesün meclisde ʿarż itme
   Ki vaṣl-ı hecr-i cānāndur bize ḫıld u saḳar vāʿiẓ

4. Dirsen kim zamāne ḫalḳuna itmez sözüm teʾsīr
   Eger ʿilmüñle ʿāmil olsañ eylerdi eṯer vāʿiẓ

5. Hüner ehlünde ġam eksük degildür bezm-i ʿālemde
   Olaydı ger ġamuñ olurdı sende bir hüner vāʿiẓ

6. Nice ṣabr eylesün seng-i cefā-yı ṭaʿn-ı aġyāra
   Maʿārif sebze-zārunda nihāl-i pür ṯemer vāʿiẓ

7. Lāʾli suḫanla kūyiyā deryā-yı ʿirfānum
   Hevā-yı ʿışḳıla her bir sözümdür bir güher vāʿiẓ

75a

8. Ya cām-ı dil-keşāndur elde ya bir ġonce-i raʿnā
   Hele vaṣfıñda oldı gül gibi bu şiʿr-i ter vāʿiẓ

9. Dem-ā-dem rūy-ı zerdiyle sirişkün ʿarż ider yāre

   Ṣanursın gösterür ġayra Vücūdī sīm u zer vāʿiẓ

VELEHU

120
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1. Biz bülbül-i bāġ-u ruḫ-ı ḫubān-ı cihānuz

   Biz nāẓır-ı envār-ı gül-i gülşen-i cānuz

2. Biz ki girerüz ḫalvete vü mescide gāhī

   Biz meykedede curʿa-keş-i pir-i muġānuz

3. Fetḥ itmedeyiz ʿuḳde-i eşkāl-i cihānı

   Miftāḥ-ı der-i genc-i meʿānī vü beyānuz

4. Geh mūr-ṣıfat ḫūr u ḥaḳīrüz göze amma

   Geh taḫt-ı maʿārifde Süleymān-ı zamānuz

5. Biz kūşe-i ḫum-ḫāne-i vaḥdetde Vücūdī

   Rindān-ı mey-i āşām ile peymāne-keşānuz

NEFʿĪ

121
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Bahār olsun yine seyr-i gülistān olduġın görsem[177]

   Güzel seyr eylemek ʿuşşāḳa āsān olduġın görsem

[177] Metin Akkuş, **Nef'î Dîvânı**, Akçağ Yayınları, Ankara 1993, G.80, s.319.

75b[178]

2. Leṭāfetden görünse āsmānuñ ʿaksi her yerde

   Çemende başḳa bir ʿālem nümāyān olduġın görsem

3. Ḳızarsa gül gül olsa tāb-ı mülden rūy-ı cānānuñ

   Ruḫ-ı cānānı hem gül hem gülistān olduġın [görsem]

4. Baḳıp geh sīne-i cānāna geh cām-ı mey-i nābe

   Dil-i divāne berr ü baḥre sulṭān olduġın [görsem]

5. Safādan birbirinüñ sinesün çāk itse dilberler

   Güzeller mest olup dest-i giribān olduġın [görsem]

6. Yine rez duḫterin peydā idüp ʿazm-ı kenār itsem

   Ġamıñ ḫāṭırd anā-peyda vü pinhān olduġın [görsem]

7. Muḥaṣṣal böyle bir gün görmeden ölürsem ey Nefʿī

   Felek ben olmadın ḫāk ile yeksān olduġın [görsem]

122
Feʿilātün Mefāʿīlün Feʿilün

1. Sāḳiyā cām-ı mey ne ḫoş gül olur[179]

   Eline kim alursa bülbül olur

[178] Derkenarda olan beyit;
Sözde şarrāf ol senden sorulmadın sükūt eyle
Ḳulak iki vü dil birdür iki işit bir söyle
3 mülden:meyden
[179] Küçük, **Bâkî Dîvânı**, G.156, s.145.
2 sīnemde: başumda

2. Dir gören tāze dağı sīnemde

   Ne güzel ḳırmızı ḳaranfül olur

3. Ġam-ı zülfüñle dūd-ı āh-ı kebūd

   Lācüverdi laṭīf sünbül olur

4. Rişte-i zülf-i dil-bere ṭolaşan

   Beste-i bend-i zülf-i kākül olur

5. Bāḳiyā āb-ı vaṣluñ irmez ise

   Āteş-i hecr ile yanar kül olur

76a

123
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Ruḫıña beñzedügiyçün gül-i āl[180]

   Eli üstünde ṭutar anı nihāl

2. Lebleri vaṣfını istedi meger

   Kendüziden ṣovudı āb-ı zülāl

3. Ağlayu ağlayu yaşum çıḳarup

   Ḳondı göz ḫānesine şāh-ı ḫayāl

4. Boynın egmezdi gelüp ḳarşuñda

   ʿĀşıḳ olmasa ger ebrūña hilāl

[180] Saraç, **Emrî ve Dîvânı**, G.308, s.178.

5. Öykünürmiş lebüne ey Emrī

   Bulıcaḳ cām-ı şarābı ele al

124
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Pirehen bār-ı girāndur aña duymaz nidamuñ

   Berg-i gülden meger ey ġonce ola pirehenüñ

2. Lebi yādıyla ḫaṭṭ-ı sebzine yāriñ naẓar it

   Ḫaṭṭı var bāde-i güllerüñle seyr-i çemenüñ

3. Yār meydāna girüp zülfüni çevgān itmüş

   Kevnidür ey dil-i sevdā-zede ser-dil geçenüñ

4. Cevheri olmayana virme ayaġıñ tozını

   Bī-baṣīret ne bilür ḳıymet-i ḫak-i ḳademüñ

5. Rūḥiyā genci yeter bekledüñ inṣāf oldı

   Çıḳalum seyrine şimdengerü ṣaḥn-ı baġuñ

76b

VELEHU EYŻAN

125
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Cān u dil çengine neyler atılup peykānuñ

   Dostum ḥükmi nedür bir iki ḳatre-i ḳanuñ

2. Dilini kesmeye bed-gūlarıñ inṣāfı mıdır

   Ḫançerüñ ey büt-i dil-cūlarına bekler yanuñ

3. Ben kimim kim çekmesün ḳatlime tīġ u ḫançer
   Ġareżüñ baġrımı delmekse tīr-i müjgānuñ

4. Ṭālib-i laʿl-i leb-i yārsın ey dil göresin
   Dürr ü yāḳūt ile bir gün pür ola dāmānuñ

5. Kūşe-i ġamda revā mı oturulmaḳ Rūḥī
   Ṭabʿ odır añla maʿlūm iken dünyānuñ

VELEHU

126
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Sāḳiyā faṣl-ı ḫazān itdi cihānı devletüñ
   İderüz meykedeye çāre budır kim āhuñ

2. ʿĀḳıbet dönse gerek berg-i ḫazāna yüzümüz
   Bir iki gün içelüm bāri şarāb-ı gül-rengün

3. Yoḳ baḳa kimseye baḳar aṭada olsuñ irişür[181]
   ʿÖmr-i ḳārdur sīne dest-i ḳażādan siyeh senüñ

4. Dāḫil-i silsile-i ehl-i maḳāmat olmaz
   İtmeyen ḳadd-i ser-efrāzunı ḫam niteki çīñ

5. ʿIşḳ ile hem-dem olan kimsede olmaz nā-musun
   Bādeden vir ḫaber ey ṣofī ne nāmus u ne senüñ

[181] Bu mısra vezne uymuyor.

77a

6. Vādī-i ʿışḳa giren kimse gerek tīr-endāz

   Yoḳsa her köşede vardur nice biñ şīr u peleng

7. Zerd olur çehresi ʿāşıḳ olanıñ dirse nigār

   Ṣaḳın ey Rūḥī murādı saña urmaḳdur rengüñ

ĠAZEL-İ BĀḲĪ TAĦMĪS-İ VAḤDETĪ

127
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Ḥamdulillah ki dilā maẓhar-ı mühimm rāyem

   Evc-ı rifʿatde semā gibi sīmāyem

   Ḳāf-ı vaḥdetde dem-i sākin bī-pervāyem

   N'ola dehr içre nişānım yoġ ise ʿAnḳāyem

   Ne ʿaceb seyl gibi çaġlamasam deryāyem

2. Menem ol āyine-i ḳudret-i ẕāt-ı yektā

   Menem ol vāḳıf-ı esrār-ı rümūz-ı asmā

   Menem ol maṭlaʿ-ı envār āla-i aʿlā

   Göze göstermez ise ṭañ mı her ednā

   Geh naẓar farḳ idecek mertebeden aʿlāyem

3. Mū-be-mū ẕātımı tebdīl ideli Ḳur'āna

   İrmiş mertebe-i besmele-i Raḥmāna

   Revber u naẓarım envār-ı ruḫ-ı cānāna

   İltifāt eylemezem ẕerre ḳadr-i nādāna

Āsmān-ı hünere mihr-i cihān-ārāyem

77b

4. Gösterelden yüzini baña cemāl-i maʿnā
   Ḳılıca gelmez gözime ḳıl maḳāl-i sefihā
   Bürinüp şimāl u ʿabāya idüben terk ḳabā
   Ṣūretā gerçi gedā şeklin öründüm ammā
   Mesned-i memleket-i maʿrifete Dārāyem

5. Vaḥdetī ṣūret-i şekl-i beşer egerimde
   Gelmişim aḥsen-i taḳvīme dem-ā-demde
   İbn-i Merīm geçinüp vāsıṭa-i ḥātemde
   Bāḳiyā dīn-i Muḥammed ḥaḳḳ içün ʿālemde
   Dem-i cān baḫş ile naẓm içre bu gün ʿİsāyem

128
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Güller açıldı geliñ zevḳin ideñ dir bāġuñ[182]
   Subḥ-dem itdügi feryād budur ırmaġuñ

2. Faṣl-ı gülde mey-i maḥbūb ile ʿayş itmeyicek
   Ẕevḳin itdüm dimesün bir kişi bāġın rāġıñ

3. Bunca merhem urur jāle ḳarası ḳopmaz
   ʿAceb ey lāle kimüñ odına neylemiş dāġın

[182] Ak, **Bağdatlı Rûhî Dîvânı Karşılaştırmalı Metin,** G.606, s.707.
2 itdüm: itsem, dimesün: dimek, bāġuñ rāġuñ: bāġ u rāġuñ
3 neylemiş: yanmış

4. İster o servüñ ayaġı tozına yüz süre āb

   Pāye-i rıfʿat umar fikrini gör alçāġuñ

5. Rūḥiyā genci yeter bekledüñ inṣāf oldı

   Çıḳalım seyrine şimdengerü ṣaḥn-ı bāġuñ

78a

129
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ġoncadur laʿlüñ dimişsin yāre berk-i gül yüzüñ[183]

   Āferīn ey dil hemīşe böyle rengīndür sözüñ

2. Çāre ne tozup tozup geldi ġubār-ı ḫaṭṭ-ı yār

   Aġlamaḳ vaḳti degül ey çeşm-i giryān aç gözüñ

3. Sen ne cāy-ı pāksin ey Kaʿbe-i kūy-ı ḥabīb

   Kim ulü'l-ebṣāra kuḥl-ı nūr-ı baḫş olmış yüzüñ

4. Vaṣf-ı laʿl-i yār ile şiʿrüm şekerden ṭatlıdur

   Söyle ey ṭūṭī-i şīrīn-kār var ise sözüñ

5. Göz yaşın dökdükçe arturdı cefā vü cevr-i yār

   Rūḥiyā almışdı gitdi o mehle yıldızuñ

---

5 çıḳalum: çıḳdılar
[183] Ak, **Bağdatlı Rûhî Dîvânı Karşılaştırmalı Metin** G.660, s.742.

VELEHU

130
Feʿ ilātün Feʿ ilātün Feʿ ilātün Feʿ ilün

1. Yılda bir kerre ider seyr-i gülistān gül-i surḫ[184]

   İntiẓār ile ider bülbül-i nālān gül-i surḫ

2. Ṣuḥb-ı dem defʿ -i ḫumār itmek içün gülşende

   Bülbül-i zāra ṣunar cām-ı hezārān gül-i surḫ

3. Giceler var ise gülşende yatupdur seḥeri

   Ṭaḳunur başına ol ġonce-i ḫandān gül-i surḫ

4. Bādeden gül gül açıldıḳça ruḫ-ı rengīni

   Bezm-i meyden alınup oldı perīşān gül-i surḫ

5. Bülbül olduḳsa n'ola her güle māil degilüz

   Yeter ey Rūḥī saña ʿ ārıż-ı cānān gül-i surḫ

78b

VELEHU

131
Fāʿ ilātün Fāʿ ilātün Fāʿ ilātün Fāʿ ilün

1. Çeşm-i pür ḫūnum gibi meclisde ḳan aġlar ḳadeḥ[185]

   Kūyiyā olmuş giriftār-ı leb-i dil-ber ḳadeḥ

2. Arturur ẕevḳin ṣafāsın artuġ eyler ādemüñ

   Ey gül-i ter görmedüm laʿ lüñ gibi bir ter ḳadeḥ

---

[184] Ak, **Bağdatlı Rûhî Dîvânı Karşılaştırmalı Metin,** G.110, s.374.
4 açılduḳça: açılduḳda, bezm-i meyden: bezm-i meyde

[185] Ak, **Bağdatlı Rûhî Dîvânı Karşılaştırmalı Metin,** G.107, s.373.
2 artuġ: ġālib

3. Başum üzre yeri var gül gibi bezm-i bādede

   Gelse ol sāḳi gül-i ruḫsār elinde ger ḳadeḥ

4. Mihr-i ʿālem-tāba ġarrāluḳda sāḳi ṭaʿyin ider

   Neş'e –i mey olsa bāşında elinde zer ḳadeḥ

5. Lebleri devründe yāriñ ṣanma ʿaḳluñ cemʿ olur

   Rūḥiyā gitdükce eyler ādemi ebter ḳadeḥ

VELEHU

132
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Bir ʿāşıḳa ki ḫūn-ı cigerdür ġıdā-yı rūḥ[186]

   Yıllarla içse ʿaynına gelmez mey-i ṣabūḥ

2. Dem-beste ḳoyma göñlimizi bezm-i ʿışḳda

   Ṣun sāḳiyā piyāleyi şāyid bula fütūḥ

3. Dürc-i murād-ı dürri ele girmege gerek

   Ġavvāṣ-ı baḥr-i ʿışḳıña ʿālemde ʿömr-u Nūḥ

4. Hüşyār olınca ṣu yerine bāde mey içer

   Mest olsa ṣūfi biñ [kez] ider tevbe-i naṣūḥ

5. Ṣanma şarāba meyl ide Rūḥī-i ḫaste-ḥāl

   Olmış durur ġuṣṣa-i laʿlüñ ġıdā-yı rūḥ

---

3 gül-i ruḫsār: gül-çehre
4 ṭaʿyin: ṭaʿn
[186] Ak, **Bağdatlı Rûhî Dîvânı Karşılaştırmalı Metin,** G.101, s.369.
5 ḫasta-ḥāl: ḫasta-dil
olmuş durur: olmışdur ana

79a

VELEHU

133
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1. Ey dāġ miḥnetüñ serāb-ı iḫtiyāc

   Olmaz esīr-i derd ü ġamuñ ṭālib-i ʿilāc

2. Bāzār-ı ʿışḳ mihr-i cemālüñden oldı kerem

   Sensin metāʿ-ı ḥüsne viren gül gibi revāc

3. Mihr-i ruḫuñdan eyleme ḫālī derūnımı

   Lāyıḳ degül ki Kaʿbe-i ʿışḳ ola bī-sirāc

4. Zāḥid ümīd-i luṭf ider amma revā degül

   Mihmān-ḫān-ı şefḳatüñ ola o gözi aç

5. ʿĀlem-i kemāl luṭfıña muḥtācdır ne ġam

   Rūḥī iderse dergehiñe ʿarż-ı iḫtiyāc

VELEHU

134
Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Bir tāze daġ yaḳdı bu gün yār sīneye[187]

   Mühr urdı şāh kendü eliyle ḫazīneye

2. Dāġım ḳarası üzre degül ḳaṭre ḳaṭre ḳan

   Mercāndur ki zīb virür ʿanberīneye

[187] Ak, **Bağdatlı Rûhî Dîvânı Karşılaştırmalı Metin,** G954, s.935.
3 be ʿayn dir: bi ʿaynihi

3. Çeşmümde ḳanlu yaşumı gören be-ʿayn dir

   Engūr-ı mey ḳonıldı ṣanur āb-gīneye

4. Dilde viṣāl-i fikrini buldı sevindi cān

   Müflis kibi geh ṣataşa nāgeh defīneye

5. Çeşm-i dile ḫadengini gönderse Rūḥiyā

   Beñzer o kāfire ki ok atar Medīneye

79b

VELEHU

135
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Eylesem ḳaddümi ḫāk-i ḳademüñ itmege ḫam[188]

   Benden evvel düşer üstine ḥasedden sāyem

2. Felegüñ saḳfını bir āhile yandurmayıcaḳ

   Sūziş-i ʿışḳdan ey dil dem urur mı ādem

3. Yüzine gelse gülüñ n'ola çemende şebnem[189]

   Beslemişdür anı bir ġonce iken ṭıfl-i miṣāl

---

[188] Ak, **Bağdatlı Rûhî Dîvânı Karşılaştırmalı Metin,** G.819, s.847.
1 itmege: almaġa
[189] Rûhî dîvânında bu beyitle mısranın yerleri bakımından farklılık vardır.
4 ādeme evvel: şāh-ı bahāra
Bu gazel divanda toplam sekiz beyittir, esere alınmayan beyitler aşağıda verilmiştir;

Varaḳ-ı naẓmı alup ben de ʿaceb mi elüme
Varup ol ehl-i dilüñ pāyına yüzler sürsem

Gül-i gülzār-ı suḫan Ḥażret-i ʿAlī Beg kim
Gülşen-i midḥatınuñ bülbüi olmış ʿālem

Ṭabʿ-ı pākına selāsetde iderler taḥsīn
Fuṣaḥa-yı ʿArab u nükte-güẕerān-ı ʿAcem

4. Bir yeşil yapraḳile ādeme evvel bulışur

   Başıcak ġonce-i ter ṣaḥn-ı gülistāna ḳadem

5. Çarḫ döndükçe o mihr-i keremüñ ey Rūḥī

   Ẓıll-ı luṭfı başımuzdan umarız olmaya kem

VELEHU

136
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Gelinüz ṣubḥā-i ṣad-dāneyi elden ṣalalum[190]

   Varalum pīr-i ḫarābātdan irşād alalum

2. Elimüz almamaḳ inṣāf degüldür niçe bir

   Pāymāl-ı ġam-ı hicr olup ayaḳda ḳalalum

3. Terk-i nāmūsdadur çünki ṣafā-yı vaḥdet

   Şīşe-i nengimüzi saḳf-ı sipihre çalalum

4. ʿIşḳ baḥrine ṭalan buldı dür-i maḳṣūdı

   Ne durursuz gelüñüz biz de o baḥre ṭalalum

5. Dehenüñmiş ṭutalum ḳātil-i cān Rūḥī

   Göze görünmeyicek ḳanını kimden alalum

80a

[190] Ak, **Bağdatlı Rûhî Dîvânı Karşılaştırmalı Metin** G.794, s.830.

VELEHU

137
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Döner gülzār-ı ġamda dem-be-dem dolāb-veş başum[191]

   Ayaġına aḳar ol serv ü ḳaddüñ ṣu gibi yaşum

2. İşigi ṭaşı ʿayb itmeñ yanumdan eksük olmazsa

   Ġarībem dostlar oldur reh-i ʿışḳ içre yoldaşum

3. İki saṭr eylemiş baḫtum ḳara olduġınuñ şerḥin

   Yazan levḥ-i cebīnümde görinen ṣanmañuz ḳaşum

4. Ayaġun [ṭopraġın] ḳūyuñda ḫūn-ālūd idüp her dem

   Çeker kuḥlu'l-cevāhir yerine çeşm-i güher-pāşum

5. Ḳılıçlar yaġdurursa başıma aġyār ey Rūḥī

   Ṭarīḳ-i ʿışḳdan çıḳmam eger bilsem gider başum

VELEHU

138
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ḥabbeẕā ey ābrūy-ı meclis-i şāh u gedā[192]

   Merḥabā ey cān-ı ʿālem yolıña cānlar fedā

---

[191] Ak, **Bağdatlı Rûhî Dîvânı Karşılaştırmalı Metin** G.783, s.823.

[192] Ak, **Bağdatlı Rûhî Dîvânı Karşılaştırmalı Metin,** G.19, s.315.
2 alsa idi: alsalardı
4 dillerüñ: yerüñ, ḫˇār itmiş: ḫˇār itsün
5 Rūḥī: Rūḥīyā

2. Alsa idi leẕẕet-i keyfiyyet-i cān-baḥşuñı

   Ayaġuñ ṭopraġını eylerdi zühd ehli ġıdā

3. Ẕevḳimüz var māilüz keyfiyyet-i cān-baḥşuña

   İsterüz kim başımuzdan olsun bir dem cüdā

4. Başdadur dāim dillerüñ gül gibi amma zāhidüñ

   Görmeyüp lāyıḳ seni çeşmine ḫ̆ār itmiş Ḫudā

5. Geldüñ iḥyā eyledün bezm-i ṣafāda Rūḥī

   Merḥabā ey rūḥ-ı ṯānī yolıña cānlar fedā

80b

VELEHU

139
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Gerçi evvel leb-i laʿlinden irür cāna ṣafā[193]

   Ṣoñra amma ḫaṭṭ-ı sevdāsına düşmek ne belā

2. Öldürüp ḳanımuza ṣunma bulaşdurmış elin

   Bizi öldürdügine destine yaḳmış ḥınnā

3. Nedür ol zülf-i girihgīr o müselsel kākül

   Ḳılca noḳṣānları yoḳ bir birinden aʿlā

4. Dirler ölmüş ġam-ı hicrüñle yoluñda aġyār

   Var ümīd ki yalan ise daḫi gerçek ola

---

[193] Ak, **Bağdatlı Rûhî Dîvânı Karşılaştırmalı Metin,** G.50, s.337.
3 zülf-i girihgīr: zülf-i müselsel, o müselsel: o muʿanbe

5. Gelse ḫaṭṭi bizi ḳurtarsa belādan dir idik

   Rūḥiyā geldi ḫaṭṭı oldı belā üzre belā

140
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Senüñ fülfül beñüñ varsa benüm dāġ-ı siyāhum var[194]

   Senüñ sünbül ṣaçuñ varsa benüm de dūd-ı āhum var

2. Senüñ farḳında miṣkin sāyebān var ise kākülden

   Benüm de dūd-ı dilden āsumānī bār-gāhım var

3. Senüñ başuñda ey meh gün tāc-ı zerriñ varsa

   Benüm de şuʿle-i nār-ı muḥabbetden külāhum var

4. Senüñ müjgān-ı çeşmüñde var ise leşkerüñ ṣaf ṣaf

   Benüm de yir yüzin ṭutar sirişkümden sipāhum var

5. Senüñ ḳandan sirişküñ var ise ey dīde-i Emrī[195]

   Benüm de sūz ile dilden gelür çoḳ āh u vāhum var

81a

---

5 Gelse ḫaṭṭi bizi ḳurtarsa belādan dir idik: ʿIyş idüp fırṣatı fevt itmeyegör ey Rūḥī
Rūḥīyā geldi ḫaṭṭi oldı belā üzre belā: Bir ḳarār üzre bilürsin ki degüldür dünyā

[194] Saraç, **Emrî ve Dîvânı** G.171.
2 farḳında: başunda,

[195] Emrî dîvânında bulunun bu gazel toplam altı beyittir, esere alınmayan bir beyit aşağıda verilmiştir;

Senüñ mānend-i mirʿāt-ı mücellā ʿārızuñ varsa
Benümde kūşe-i çeşm ile ıraḳdan nigāhum var

141
Feʿ ilātün Feʿ ilātün Feʿ ilātün Feʿ ilün

1. N’ola dirlerse saña dil-ber-i raʿ nādur bu[196]

   Hele dirler baña da ʿ āşıḳ-ı şeydādur bu

2. Her denīnüñ sözine uyma beni itme helāk

   Olma maġrūr begün ḥüsnüñe dünyādur bu

3. Kimi aġlar kimi iñler kimi feryād eyler

   Bilmem kūy-ı vücūdında ne ġavġadur bu

4. Baḳamaz kimse gūş-ı yüzine gözler ḳamaşur

   Görenüñ ʿ aḳlı gider özge temāşādur bu

5. Vaṣf-ı ḥüsnüñde gören şiʿ r-i Revānī dir kim

   Bāġ-ı cennetde açılmuş gül-i zībādur bu

142
Fāʿ ilātün Fāʿ ilātün Fāʿ ilātün Fāʿ ilün

1. Sünbülüñ yanunca her nev çeşm-i dil-cūlar mıdır

   Yā kemend ile ṭutulmış vaḥşī āhūlar mıdır

2. Yāylardur kim ḳurulmış aşılu her köşede

   Yaġızlar ṣaldıgıñ pūsīter ebrūlar mıdır

[196] Ziya Avşar, http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78396/revani-divani.html [01.02.2017].
4 kūy-ı vücūdında: kūy-ı ḥabībümde
5 vaṣf-ı ḥüsnüñde: vaṣf-ı ḥaddüñle

3. Gözlerüñdür ḳaşlaruñ gencinde yetmiş her ṭaraf

   Yā bir eyvān içre düşmüş iki cādūlar mıdır

4. Baş çıḳarmış her ṭaraf güller midir faṣl-ı bahār

   Yā fenā kūyında ḫāk olmış perī-rūlar mıdır

5. Bilmezem Şāhī senüñ yāruñdur ancaḳ tünd ḫū

   Yoḳ ser-i ḫūblar cümlesi böyle bed-ḫūlar mıdır

81b

143
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Sünbülüñ yanınca ey dü çeşm dil-cūlar mıdır[197]

   Ya göñül siḥr itmek içün iki cādūlar mıdır

2. Zülfüdür ya ḫaṭṭ-ı reyḥān ʿāzaşıñ devrinde ki

   Yoḳsa *ve'l-leyl*[198] āyetün şerḥin ḳılan bular mıdır

3. Çāker gider gerü ruḥsār girih miskin eyleyen

   Ya kenār-ı Kaʿbede bir niçe Hindūlar mıdır

4. Māh-ı nevi ya muġavves ḳāşlaruñ miḥrābıdır

   Ya göñüller ḳıblesi ya tāḳ-ı ebrūlar mıdır

5. Ey Ḫalīfe şiʿridür ya naẓm-ı ya siḥr-i helāl

   Ya cevāhirden düzelmiş ʿaḳd-i lü'lüler midir

---

[197] 81a numaralı varaktaki Şâhî'nin gazeline naziredir.
[198] Kur'ân-ı Kerim, 92/1

144

1. ʿUşşāḳa dil ney gibi bir sāz bulınmaz

   Ney gibi daḫi ʿışḳ ile dem-sāz bulınmaz

2. Dünyāda perīliḳā güzel çoḳ amma

   Bu ḥüsn ile bir dil-ber-i mümtāz bulınmaz

3. ʿIşḳ-bāzlıġa çün heves itdük o bilmez

   Ey dil saña bir buncaleyin bāz bulınmaz

4. Cān rüştesini bend idici biline muḥkem

   Bu böyle göñül alıcı fezāz bulınmaz

5. ʿAmrī ḳayd-ı servine göre bāġ irmede

   Dir isem n'ola bir naḫl-i ser-efrāz bulınmaz

82a

145
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Sīneme ʿışḳ oḳın uran ḳaşlarıñı yā mıdur

   ʿİşve zamān deger şeme yoḳsa istiġnā mıdur

2. ʿĀrıżuñ mı ya celāliñden ḳızarmış ruḫlaruñ

   Bāġ-ı ḥüsnüñde açılmuş ya gül-i raʿnā mıdur

3. Gözinin ḥüsnüñde zülfin gerekir kimi yā

   Ābda yetmiş ya iki sünbül ʿarā mıdur

4. Serv-i ḳaddüñ mi çalan sāye cihāna ey perī

   Yoḳsa bāġ-ı cennet-i aʿlādaki Tubā mıdır

5. ʿAmrīyi meftūn idüp dil mülkini tārāc iden

   Nergis-i cādū mıdur yā ġamze-i elyā mıdur

ĠAZEL-İ YAḤYĀ TAḤMİS-İ ʿAMRĪ

146

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Gözüm her şeb ġamuñla ṣubḥa dek seyr-i nücūm eyler

   Yüzüm üzre şerm-i ḫūn-āb ile derdüm ruḳūm eyler

   Göñül küncesinde her şeb seḥer-i cemʿ hümūm eyler

   Gelür mihmān-ı ġam cāna şeb-i miḥnet hücūm eyler

   Göñül ne nūr-veş añlar ne bāl eyler ne mūm eyler

2. Enīs it kendüñe ey dil hemān bir derd-i raʿ nāmı

   Dem-ā-dem ibn-i vaḳt ol ḳıl ferāġat fikr-i dünyāmı

   Ḳanāʿat köşesinde pişe idüp ṭabʿ-ı ʿanḳāmı

   Cihānda rind odur uġratmayup alām-ı dünyāmı

82b

   Muvaffiḳ yār ile bir gūşede defʿ-i ġumūm eyler

3. Göñül murġın baḥşa bend itmeyem zülfüne ol yāruñ

   Meşāmın dem-be-dem eyler muʿ aṭṭar bu dil-i zāruñ

   Çün olmaz ḳıymeti zülfi yanında müşk-i tābānuñ

   Nice cān virmeyem būy-ı dil-āvizine dildāruñ

Müşerref eyledükçe bezm-i tebşīr-i ḳudūm eyler

4. Ser-i zülfüñ dutan üftāde diller nā-ümīd olmaz

   Şehā zülf-i siyehkāruñ gibi ʿömrimde yer olmaz

   Egerçi muṣḫaf-ı ḥüsnüñ gibi fāl-ı saʿīd olmaz

   Ḫaṭṭ-ı ruḫsārıñuñ sevdāsın ise dil baʿīd olmaz

   Biraz da Çīni görsün çoḳ zamāndur seyr-i Rūm eyler

5. Şarāb-ı ʿışḳ-ı yār-ı meh-liḳadan ey dil-i rüsvā

   Ki kim ṣundı bir cām eyledi pīr-i muġān-ı iḥyā

   N'ola mest-i müdām-ı ʿışḳ olursa ʿAmrī şeydā

   Taʿayyünden ḫalāṣ olmaz bu bezmin hem-demi Yaḥyā

   Ḥabāb-ı saġar-ı ṣahbā gibi maḥv-ı rüsūm eyler

   Ne sipāhi ne beg ol şehr-i teh inkār eyle

   Yüri divāne göñül ġafliñe timār eyle

83a

147
Mefʿūlü Fāʿilātün Mefāʿīlün Fāʿilün

1. Dutdı cihānı niʿara vü fermā dimez bizüm

   Āfāḳa çıḳdı vü lü'lü dādımuz bizüm

2. Bu ḥüsnimüz rūz-ı irtizārı ḫayāl idüp

   Bir kez getürmediñ dilüñe yādımuz bizüm

3. Dil teşne olmaġ ile şehā midḥat-ı lebüñ

   Ṣu gibi oḳurız odur evrādımuz bizüm

4. Sīnemde ṣanma şerḥalar mıdır ʿayān olan

   Bir ehl-i ʿışḳuz oldurur insādımuz bizüm

5. İlhām-ı feyz Ḥażret-i ʿĀli cenābıdur

   ʿAmrī ṭarīḳ-i şiʿirde üstādımıuz bizüm

148
Mefʿūlün Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1. Göñüllere çıḳdı nāle vü feryādımuz bizüm

   İşitmedi felekde o meh yādımuz bizüm

2. Mihr-i muḥabbet ile ṣenāsı o mehveşüñ

   Olsa n'ola żamīme-i ādem adımuz bizüm

3. Ḳayd itmiş idi defter-i ʿuşşāḳa nāmımuz

   Bī-diller içre bilmez idi adımuz bizüm

4. Baġ-ı cihānda itdük efendi hüner erzār

   Bir dem açılmadı dil-i nāşādımuz bizüm

5. Oldı Vücūdī tā ezelī genc-i ġamda çün

   ʿIşḳ āteşine yanmaġa muʿtādımuz bizüm

83b

VÜCŪDĪ

149
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün

1. Ola tār-ı ġamla beste yine bu dil-i şikeste[199]

   Yata künc-i firḳatüñde niçe bir şikeste beste

[199] Bir sonraki ʿAmrī'nin gazeline naziredir.

2. N’ola mest-i cām-ı ʿışḳım gül ü sünbülüñ ġamıyla

   Gör bu resm itdigüñde bu çāk-ı şikeste

3. Görinür açılsa yārin n’ola ger bahār-ı ḥüsni

   Yine sünbül ü benefşe ṭabḳ içre deste deste

4. İste ger nesīm-i luṭfı aça ġonce ümīdini

   Eṣer ide feyż-i maʿnī dil ü ṭabʿa cüste cüste

5. N’ola eylese Vücūdī bizi bāde-i muḥabbet

   Seni neş’esiyle beste beni devr-i dāyle ḫaste

ʿAMRĪ

150
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün

1. Bu ne zülf hem ne cemdür bu ne kākül-i şikeste

   Dil ü cānı fer-i feşkle ol ider şikeste beste

2. Lebiñ ile baġrımuz ḫūn söziñ itdi cānı meftūn

   Beni ġamzeñ maġbūn gözüñ itdi ṭabʿı ḥaste

3. Yüziñi muṣavver itmek olur idi levḥ-i dilde

   Bu dile ġubār-ı ḥüsnüñ eger olmasa mişeste

4. Bu gün ol meh-i tamāmuñ yüzini felekde gördüm

   N’ola ger sitārem ögseñ ola ṭāliʿim ḥüceste

5. N’ola vaṣf-ı ḥüsniñ ile ġazel-i ḫayāl-i ʿAmrī

   Ṭaġılup cihāna yer yer oḳunırsa cüste cüste

84a

151
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Sırr-ı nüvişti ʿāşıḳı taḥrire ḥācet ḳalmadı

   Dörd ṣūret-i taʿallübde ṣūre ḥācet ḳalmadı

2. Āh-ı ʿāşıḳdan meded nişeştegīr olmaz müfīd

   Kevni yaḳdı minnet-i teʾs̱īr ḥācet ḳalmadı

3. Nev civānum ʿışḳuñ irşād eyledi ʿāşıḳlar …….

   Oldılar maḳṣūda vāṣıl bize ḥācet ḳalmadı

4. Yār elünden ṭolı peymāne çekdüm cāna

   Ḳaldı bāḳi neşvesi taʿbīre ḥācet ḳalmadı

5. ʿĀşıḳa ne cennetüñden Mūcibā ol mehliḳā

   Añladı ḥāl-i dilüñ taḳrīre ḥācet ḳalmadı

ʿAMRĪ

152
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Oldı ʿışḳıñla ten-i ikṣīre ḥācet ḳalmadı

   Şöyle ṣābit oldı kim nedire ḥācet ḳalmadı

2. Ḳaṣd-ı cāna gerçi ṣalduñ bir çeşm ey fāṣiyā

   Gelmedin cān sabḳa idi bize ḥācet ḳalmadı

3. Ḥamdulillah ceẕbe-i ʿışḳum seni ḥiẕb eyledi

   Ey perī ḳasīd-i ġam teshīre ḥācet ḳalmadı

4. Ḫāṭır-ı virānesinüñ ṭisʿa-i dildārdan

   Öyle maʿmūr oldı kim taʿmīre ḥācet ḳalmadı

5. …… olan ʿAmrī menbaʿ itme kim

   ….. ʿarż eyledi taʿdīre ḥācet ḳalmadı[200]

84b

VÜCŪDĪ

153
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün

1. Bu ne ḳaş ne göz ġamze ne fenā yaḳışdurur bu

   Bu ne şīvedür ne ʿişve ne ʿaceb rūşendurur bu

2. Yine ṣafḫa-i ruḫunda gören ol ḫaṭṭ ile cānı

   Didi dest-i ḳadr ile çekilen naḳışdurur bu

3. Bege naḳd-i cānı vir kim vireyüm meẖāʿ-ı vaṣlı

   Diyüben taʿlil ile ne alış verişdurur bu

4. Dil-i nātüvānı yaḳdı sīne dāġ nār-ı maḥbere

   Bu ne dāġdur ne āteş bu nice yaḳdurur bu

5. Göricek o serv-i ḳaddi ṣu gibi göñül Vücūdī

   Aḳar ayaġuna ṭurmaz ne belā aḳışdurur bu

[200] Mürekkep dağıldığından dolayı bu beyitin baş kısımları okunamamaktadır.

ʿAMRĪ

154
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün

1. Bu ne zülf-i ḫam ne cemdür bu ne ḳākül-i şikeste[201]

   Dil ü cānı firḳatüñle ol ider şikeste beste

2. Lebüñ ile baġrımuz ḫūn söziñ itdi cānı meftūn

   Beni ġamzen ile maġbūñ gözüñ itdi ṭabʿı ḫaste

3. Yüzüñi muṣavver itmek olur idi levḥ-i dilde

   Dilime ġubār-ı ḫaṭṭuñ olmasa nişeste

4. Bu gün ol mehi tamāmuñ yüzini felekde gördüm

   N'ola ger sitārem olsañ ola ṭāliʿim ḥücette

5. N'ola vaṣf-ı ḥüsnüñ ile ġazel-i ḫayāl-i ʿAmrī

   Ṭaġılur cihāna bir bir oḳunursa cüste cüste

85a

155
Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāilün

1. Ey māh nice bir anda ġamzeñ cefā baña

   Temiz mi derd-i ʿışḳuñ efendi belā baña

2. Naḫl-i nihāl Ṭuʿba vü bāġ-ı behişt hep

   Ey ḫˇāce saña ki ḳadd ruḥu'l-bā baña

[201] 83b varağındaki Amrî'nin gazeli tekerrür etmiştir.

3. Şöyle bu dīde kuḥl-ı ṣafā hani ey pür siyeh

   Bedr-i ġubār-ı ḫāk-i rehüñ tutiyā bańa

4. Meydān-ı ʿışḳa pāyıñı merdāne baż göñül

   Aḫir zemende dimese ol bī-vefā bańa

5. ʿAmrī yār olmadı ol levḥ-i dilde ger

   Olur mıydı derd ü belā āşinā bańa

ʿAMRĪ

156
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Didiler em ḫüşyāl ile laʿl-i ṭabʿ-ı ḫasteye

   İtmeye nihān ger virüp şerbet-i laʿlüñ isteye

2. Zülfüñ ucından ey perī bunca ṣalındı ḫāṭırum

   Degmedi ʿāşıḳıñ olan yanıñda iki desteye

3. Yendi ġamuñla nice seyl büster-i ġamda dil urup

   Söylemedüñ nedür diyü ḫāl-i dilüñ o ḫasteye

4. Ġonca laʿlüñi görüp kākülüñ ile ḳayd olup

   Gelmedi bir güşādelıḳ bu dildār-ı besteye

5. ʿAmrī ḫumār-ı ʿışḳ ile geçmezdi eger varup

   Bāde-i laʿl nābıñı ṣunañ odır şikesteye

85b

157
Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Dutdı cihānı baġr u feryādımuz bizim
   Āfāka çıḳdı velvele-i dādımuz bizim

2. Bu cism-i zerddür ār u nizārı ḫayāl idüp
   Her giz getürmedi dilüne yādımuz bizim

3. Dil teşne olmaġ ile şehā midḥat-ı lebüñ
   Ṣu gibi oḳurız budur evrādımuz bizim

4. Sīnemde ṣatma şerḥalar mıdır şayān olan
   Biz ehl-i ʿışḳuz oldurur üstādımuz bizim

5. İlhām-ı feyż ḥazret-i ʿĀli ḫabnā mıdır
   ʿAmrī ṭarīḳ-i şiʿirde üstādımuz bizim

158
Mefʿūlün Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1. Göñüllere çıḳdı nāle vü feryādımuz bizim[202]
   İşitmedi felekde o meh firāḳımuz bizim

2. Miḥr-i muḥabbet ile ṣenāsı o mehveşüñ
   Olsa n'ola ṣanmaya evrādımuz bizim

3. Ḳayd itmedi defter-i ʿuşşāḳa namımuz
   Bī-diller içre bilmez idi adımuz bizim

[202] Üsteki Amrî'nin gazeline naziredir

4. Bāġ-ı cihānda itdik efendi hüner ezhār

   Bir dem açılmadı dil-i nāşādımuz bizim

5. Oldı Vücūdī tā ezelī künc-i ġamda çün

   ʿIşḳ āteşine yanmaġa muʿtādımuz bizim

86a

159
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Miḥnet şebinde āteş-i dil dūd-ı āh ile[203]

   Kūy-ı nigāra seyre çıḳar şeb-külāh ile

2. Gitmez hevā-yı zülfi daḫi geldi ḫaṭṭ-ı yār

   İrdim bu ḳara günlere baḫt-ı siyah ile

3. Yārüñ sitāresi nice ġāyet bülend olur

   Ḳulluḳ ider işigine ḫurşīd māh ile

4. Dildārsuz ʿaceb mi gönül itmeye ḳarār

   Olur ḳarārı memleketüñ pādişāh ile

5. Nevʿī viṣālin ister iseñ uyma nefsine

   Kim ādem oġlı cennete girmez günāh ile

160
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Gelür mihmān-ı ġam cāna şeb-i miḥnet hücūm eyler[204]

---

[203] **Nev'î Dîvânı**, G.453, s.366
5 nefsine: zülfine
[204] Hasan Kavruk, **Şeyhülislam Yahyâ**, G. 89, s.114.
http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=3604 [01.02.2017].
2 Ḫaṭṭ-ı sūz-ı eşk-i ruḫsārın: Ḫatt-ı ruḫsārınuñ sevdāsın
Bir arada Çīni bir itsün çoġ oldı: biraz da Çīni görsün çoḳ zamādur

Gönül zenbūr-veş iñler ne bāl eyler ne mum eyler

2. Ḫaṭṭ-ı sūz-ı eşk-i ruḫsārın itse dil baʿīd olmaz

   Bir arada Çīni bir itsün çoġ oldı seyr-i Rūm eyler

3. Cihānda rind odur uġratmayup ālām u dünyāyı

   Muvāfıḳ yār ile bir gūşede defʿ-i ġumum eyler

4. Nice cān virmeyem būy-ı dil-āvizine dildāruñ

   Müşerref eyledükçe bezmi tebşīr-i ḳudūm eyler

5. Taʿayyünden ḫalāṣ eyler bu bezmüñ hem-demi Yaḥyā

   Ḥabāb-ı ṣāġar-ı ṣahbā gibi maḥv-ı rüsūm eyler

86b

161
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Aġlaruz ṣubḥa degin derd ile bīmār mıyuz

   Dökerüz gözyaşını derde giriftār mıyuz

2. Rūyıña āyinedür yaşımuzuñ ḳatreleri

   Niçe yüzde saña bir ʿāşıḳ-ı didār mıyuz

3. Dehenüñ varlıġımuz yoḳluġına tebdīl idi

   Ḫaṭıruñda ʿacabā noḳṭa ḳadar var mıyuz

4. Lām olup ḳaddi raḳībün bizi yār ile görüp

   Bilmezüz ol ḫar-ı lā-yefheme biz bār mıyuz

5. Düşmenüñ ġamzelerün seyr iderüz Ṣunʿī ile

   Devletüñde güzelüm nāẓır u niẓārımuz

6. Şiʿrümi safḥalarun ansa kāfur itdüñ

   Ġālibā söyleye biz ʿömr-i ʿaṭṭārımuz

162
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün

1. İçmenüz bezm-i muḥabbetde ṭolu peymāne şeb

   Anuñ içün kūy-ı yāre gelmeyüz sitāre şeb

2. Dökülen eşk-i ġam enduhesiyle dīdeden

   Beñzedürler ey perī peyker dür-i ʿummāna şeb

3. Almadı būy-ı muḥabbet bu gül-i gül-zārdan

   İtdügi feryādı oldı bülbülüñ nāyına şeb

4. Şol ḳadar ḳan aġladum ʿışḳuñ sāyesine kim

   Döndi ṣaḥrālar ser-ā-ser lāle-i nuʿmāna şeb

5. Bilinürdi riştesi sūzda Vücūdī herkesüñ

   Ḳābil olsa var mı seyr-i mekteb-i ʿirfāna şeb

87a

163
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Meskenüm ḳāf-ı ḳanāʿat olalı ʿanḳā gibi

   Kimseye baş egmedüm mihr-i cihān ārā gibi

2. N’ola sen meyl eylemezsen ey şeker-leb ʿāşıḳa
   Acı ṭatlu ġuṣṣañı bir ehl-i derd ḥelvā gibi

3. Yüz ursa ben ḳara bārūlular baḫt-ı siyāh
   Ḳavl-i ṣālim bu nesneye yāriñ zülf-i ʿanbersānı

4. Serv-veş āzāde olsa ḳāmet-i şemtā vü yār
   Mīvesine her ṭarafdan el ṣunar her mah gibi

5. Bir ayaḳda iki ʿālem mülkini seyrān ider
   Ey Cibālī var mı hem-dem bāde-i ḥamrā gibi

164
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. N’ola dirlerse saña dil-ber-i raʿnādur bu
   Hele dirler baña da ʿāşıḳ-ı şeydādur bu

2. Her denīnüñ sözine uyma beni itme helāk
   Olma maġrūr begüm ḥüsniñe dünyādur bu

3. Kimi aġlar kimi iñler kimi feryād eyler
   Bilmezem kūy-ı ḥabībümde ne ġavgādur bu

4. Baḳamaz kimse güneş yüzine gözler ḳamaşur
   Görenüñ ʿaḳlı gider özge temāşādur bu

5. Vaṣf-ı ḥüsniñde gören şiʿri Revānī dir kim
   Bāġ-ı ḥüsnünde açılmış gül-i zībādur bu

87b

165
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Sünbülüñ yanında her bu çeşm-i dil-cūlar mıdur[205]

   Ya kemend ile ol iki çeşm-i āhūlar mıdur

2. Yāylardur kim ḳurulmuş aṣılu her köşede

   Ya ġażala çekdigüñ bu sitem ebrūlar mıdur

3. Gözleriñdür ḳaşlaruñ küncinde yetmiş her ṭaraf

   Ya bir eyvān içre düşmiş iki cādūlar mıdur

4. Baş çıḳarmuş her ṭaraf güller midir ebr-i bahār

   Ya fenā ḳūyında ḫāk olmış perī-rūlar mıdır

5. Bilmezem Şāhī senüñ yāriñdür ancaḳ tende-ḫū

   Yoḳsa ḫūblar cümlesi ya böyle bed ḫūlar mıdır

ʿAMRĪ

166
Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Ṣanmañ ġubār-ı ḫaṭṭ-ı ḥüsni nevrese[206]

   Āb-ı ḥayāt laʿl-i besdi çekip de ……..

2. Eyler mi meyl teşne göñül āb-ı kevṯere

   Cānā nebāt-ı laʿl-i lebüñden meşīdedür

---

[205] Avşar, **Revânî Divanı,** G.316, s.443.
4 görenün: kişinün
5 vaṣf-ı ḥüsniñde: vaṣf-ı ḫaddünle
Dir kim: didi
[206] Bu beyitin son kelimeleri yıpranmadan dolayı okunamamaktadır.

3. Billahi seriñde kākül müşkīñ ey perī

   Bir sebzedür hevā-yı serüñle demīdedür

4. Dil şol ḳadar ġamuñla edinmiş muḥabbeti

   Ger öldürürsen ey gül-i ter er meydedür

5. Ṣanma añladım ermeġa naḳd-i ʿAmrī ben

   Yoḫ bār-ı ʿışḳ-ı yār ile ḳadem ḫamīdedür

88a

ḲAṢĪDE-İ ʿAMRĪ

167
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. ʿArż-ı ḥüsn eyledi çün ʿāleme şāh u ḫār

   Ṣaçdum defʿ-i ẓülāmum eyledi çarḫ-ı iḫṭar

2. Çār-ı ṭaḳ felegi yine ser-ā-pā düşeh anı

   Cümleten serv-veş iştiraḳ u gül-gūn-ı seyr

3. Şuʿle-i meşʿale-i çarḫ zümürrüt fāmı

   ʿAks-i nūr ile nihān eyledi şemʿ-i ḫāver

4. Cünd-i meş̱āyı gice ılġār idüben bozdı siḥr

   Geçüben şāh-ı cünbiş taḫtına oldı dāver

5. Geçdi çün devletle taḫt-ı serīr felege

   Eyledi beẕl-i cihān ḫalḳına zerr-i Caʿfer

6. Ḳılmış iken felek ol meşāl içre muraḳḳaʿ

   Aña biz ṭaʿat-ı yek renk ile verdi zīver

7. Ceng-i ḫırṣa çü süvār oldı gezüp eṭrāfı

   Bir otāġıñ öñine uġrayıben ḳıldı güzar

8. Gördi bir bār ki ʿālī miṣāl-i eflāk

   Heft olursa ol oṭāġa felek olmaz hem-ser

9. Yüzi üzre girüp ol bār-ı güher gördi dilā

   Mesned-i ṣadr-ı vezāretde oturmış bir er

10. Ne vezīr-i evvelkidür devlet-i iḳbālinde

    Ḫiẕmetün itmede Aṣaf gibi yüz biñ çāker

88b

11. Bu ḳadar rütbe-i aʿlāda iken mihr-i münīr

    Der ki devletüne oldı ġulām-ı kemter

12. Ṣanma kim şuʿle-i ḫūr Ḥażret-i Ḥüsrev Paşa

    Şemʿ-i ʿadl ile żiyā ṣaldı cihāna sürūr

13. Dutdı dünyāyı dilā ṣayt u ṣadā-yı ʿadlī

    Medḥüni bülbül ṭabʿım n'ola itdiyse ezber

14. Devr-i ʿadlünde Süleymān-zamān eylemeyüz

    Mūr-ı bi-çārelere çeşm-i ḥaḳāretle naẓar

15. Cenge girse görinür rūz u vegā ḳudretle

Dīde-i düşmen-i bed-baḫta miṣāl-i Ḥayder

16. Ṣaf-der-i ehl-i duʿā āṣaf-ı ʿālī miḳdār

Ṣāḥib-i tīġ u ḳalem Sām-ı Nerīmān-püser

17. Her miḥen olsa süvār-ı esb-i ṣabā reftāre

Alsa destine dilā nīzesini çün ejder

18. Ufḳ-ı çarḫda ṣanma ki şafaḳ ol serdārını

Korḫısından göricek ḥink-i felek-ḳan derler

19. Çünki evvel seferüñ fetḥiyle meşhūr oldı ki

Ḫüsrev-i fātiḥ olursañ n'ola şāyestever

20. Ey şeh zīre-i sīnedār-ı mülk-i devrān

Vey emīrüne rā ʿāḳıl u dāniş perver

89a

21. Devletüñ şemʿi firūzān olup eylesün dāim

Mihr-ḫāver gibi āfāḳı ser-ā-ser enver

22. Ṣadr-ı dīvān-ı ḥükümetde ser-efrāz olasun

Eylesün devr-i murād nice bu çarḫa aḳṭar

VELEHU

168
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Ey göñül çün yersün yoḳ yere dünyā ġamını

Bāri çek bir gül-i ter dil-ber-i raʿnā ġamını

2. Buyüdükçe ġamımı arturur ol ṭıfl meded

   Ya niçe bir çekeyüm ol ḳadd-i bālā ġāmını

3. Dili bir tuʿme ile eyledi bu …….. cismi amān[207]

   Çekmesün kāfir olan ol gözi şehlā ġamını

4. Elemin çekmek olur her ne ise ġamze oḳın

   Çekemem doġrusı ol zülf-i siyeh ġamını

5. İstimāʿ eylemezem yendügi çün ey nāṣiḥ

   Niçe bir artırasın bu dil-i şeydā ġamını

6. Şu ḳadar nār-ı firāḳıñla yandurur ʿAmrī

   Ey perī görse seni o nevde ferdā ġamını

89b

VÜCŪDĪ

169
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Kimi dünyā ġamunı yer kimi ʿuḳbā ġamunı[208]

   Ben iki ʿāleme virmem hele ülyā ġamunı

2. Dün ü gūn āh ile zār ile geçer evḳātı

   Kimse bilmez ki nedür bu dil-i şeydā ġamunı

3. Bülbül-i āsāndur ey dil-i sīne bu nālişler

   Var ise çekmedesün bir gül-i raʿnā ġamunı

[207] Mürekkep dağıldığından dolayı okunamamaktadır..
[208] 89a numaralı varaktaki Amrî'nin gazeline naziredir.

4. Ṣanma ey şūḫ-ı cihān mūcīdidür mey dürişi

   Ḥāl-i dil ile saña bir dir o deryā ġamunı

5. Ġam-ı ġubār ile göñül olsa ne ġam-ālūde

   Ey Vücūdī giderür neş'e-i ṣahbā ġamını

VELEHU

170
Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Şehr-i suḫende olsa n'ola üstüḫ'ānımuz

   Vaṣf-ı ʿizār-ı yār iledür iftiḫārımuz

2. Bāġ-ı cihānda ṭoḫm-ı dıraḫt-ı meʿāniyüz

   Nesr ile naẓm oldı bezm-i berg-i yārimüz

3. Nā-dān yanunda zerrece yoġ ise ḳadrimüz

   ʿĀrif ḳatında gün gibidür iʿtibārımuz

4. Her ḫūb-ı Rūmı görse sever iḫtiyārımuz

   Dirlerse ey dil elde degül iḫtiyārımuz

5. Mest-i mey ṣabūḥ olalı dil-i Vücūdiyā

   Ḫalḳı uyıtmaz oldı seḥer āh-ı zārımuz

90a

171
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Dut yüziñ ḳıbleye Baġdāda teveccüh eyle

   Yüri öñiñce seng-i luṭf-ı Ḫudādır reh-ber

2. Sen vezīr olalı ey Āṣafʿ ālī-himmet

   Buldı iḥyā yeñiden taḫt-ı Süleymān meger

3. Devlet ü ḫaşmetüñe ḳarşu berāber senden

   Pāye-i mertebede Dāver ü Dārā kemter

4. Seni seyr itmek içün ḫayl-i mülk-i sulṭānım

   Feṯḥ-i bāb eyledüler çarḫ-ı felekde şeşder

5. Sen sen ol Dāver-dār ey cihān-ārā kim

   Nim-cevriñle şitā faẕlı cihān tāze vü ter

6. El ucıyla ele beẕl itdigüñ enʿām u suḫā

   Ḥāṭmıñ şehr-i ʿām olan ol baṭn eyler

7. Ol ser-efrāz-i şeh-i münʿim ʿAlī Beg

   Ḥ̌ān-ı inʿāmuna bu ṭas-ı felek bir lenger

8. Ṣanma gör şaʿşaʿa-i mihr saḫā vü keremün

   Zer ḳalemlerle debīr felek eyler defter

90b

9. Gerçi şāyeste degildi bu perişānlıġ ile

   Medḥ-i pāküñ bu ḳadr-i muḥaḳḳar itmek dil-i ter

10. Benim ol ṭūṭī-i gūyā-yı cihān-perver kim

    Düşsem āyine-i ruḫsāruña bir kez maẕhar

11. Neġme-i medḥüñe āġāz idicek ṭabʿım ola

Nefesüm hecr-i ʿayā kelimātım kevs̱er

12. Çıḳarup medḥiñ içün faḫrine ṭabʿımdan

Düzeyim rişte-i elfāẓıma dürr ü gevher

13. Serverā ger naẓar-ı lüṭfuñ eṣer derse baña

Ḫāk-i cismüm ola iks̱īr-i ābda manẓūrımı zer

14. Sūz-ı dırāz oldı yeter aç eliñi ey ʿAmrī

İt duʿā devletüne cümle durur oldur bahar

15. Ne ḳadar kim dolaşup gerdiş-i çarḫ-ı devvār

Meh ü encümle vire kendüne zīb ü zīver

16. Tā ki her rūz bu kāḫ-ı felek eyvānunda

Yaḳa kāf felegüñ ʿanber belüni āteş-i ḥūr

91a

ḲAṢİDE-İ ʿAMRĪ

172
Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿilü Fāʿilün

1. Bir dem ki mihr ḳılmuşdı çehresin nihān

Şeb burḳaʿını rūyına çekmişdi āsmān

2. Ṣaḥn-ı semānı dutmışdı cünd-i maġribi

Şeb-intiẓār-ı maḳdem-i sulṭān-ı aḫterān

3. Nā-gāh çıḳdı şaʿşaʿasın ṣaldı ʿāleme

   Firūze taḫta geçdi saʿādetle kāmrān

4. Emr itdi ʿayş-ı ʿişret içün meclis-i ṭaraf

   Kim ʿişret ile eyleye defʿ-i ġam-ı cihān

5. Yerlü yerinde ḥüsn ile ……. ṣābitü'l-ḳadem

   Her biri ḫiẕmeti ……. itdi ādemiyān[209]

6. Daġıtdı zühre gīsū-yı ʿanber meşāmını

   Aldı elüne sāġarı ol dem içüp revān

7. Dest urdı sāz u ʿişrete çün ḳıṣṣa başladı

   Ḳıldı derūn-ı ʿāşıḳ nāşādı şādmān

8. Necm-i saʿādet içre baḳup ʿūd-ı ʿanberin

   Kāf-ı felek nişārına şeh-i naġm-ı āsmān

91b

9. Ser-mest oldı cisimde zülf-i benefşesin

   Meclisde itdi sünbüle sünbül gibi ʿayān

10. Cevzā ḳuşanmış idi miyānına zer kemer

    Urmış idi başına bir tāc-ı ḫüsrevān

11. Geldi şecāʿatiyle emīrāne meclise

    Ḳıldı leṭāfetiyle o bezmi cinān şān

[209] Nemden dolayı mürekkep dağıldığı için okunamamaktadır.

12. Āyine-i çehre baḳup gördi ʿaksini

Geldi ġurūra ḥükmüni meh ṣanuptur cāvidān

13. Emr itdi ḳarşu ḳoymaġa mihre siyāhına

Lāf-ı şecāʿat eyler iken anda bā-giryān

14. Meydāne döñdi rüʾyet-i nuṣret-penāhını

Destünde tīġ sāḥiḳa-i serdār-ı rū-meyān

15. Ṭāḳat getürmedi dem-i saʿbān tīġine

Bir demde Şām ʿaskerine virmedün emān

16. Bozdı ṣanup ḥaşyeti ḫaṭṭ itdi mülkine

Meydān-ı rezmi itdi ḳılıçla ġarḳ-ı ḳan

92a

17. Endīşesin ḳılmış iken dil bu ḥikmetüñ

Nāgeh bu sırrı ḳıldı ʿayān hātıf-ı zamān

18. Kim budır ehl-i ṣayf-i ḳalem menbaʿ-ı süḫā

Ġayter-penāh-ı salṭanat şāh-ı kāmrān

19. Kim bu vezīr-i Āṣafʿ Ālī cināndur

Ḥāmī-i dīn ḥāfıẓ mihr-i merd ü ḫān

20. Bildin dilā cevr itse sen olʿ ālī himmetüñ

Vaṣf-ı şecāʿatünde ḳalup ḥarf-i naḳd-i cān

21. Medḥ it ḫiṣāl-i pākini bir ḫoş edā ile

Ey bülbül-i belāġāt gülzār-ı dāsitān

22. Lāyıḳ hezār cān ile medḥ eyleseñ eger

Kim olmaz müḳābil aña Rüstem-i zamān

23. Görse şecāʿati eger ḳahr u ḫaşmetle

Ṣānī olurdı vaḳt-i duʿā eger ḳahr-i tān

24. Ṣaf-ı hücāde gördi meger ḍarb-ı tīġini

Rām oldı ḥükmine nice cebbār u serkeşān

92b

25. Maʿrūf-ı maʿrifetde şecāʿatde ser-firāz

Zātıñ gibi cihānda yoġ o Āṣaf-ı zamān

26. Olurdı ḫoş-çeng ayā nāẓım suḫen

Ger görse şiʿr u dil-keşiñi ḫayl-i şāʿirān

27. Sensin cihānda ḳadve-i erbāb-ı maʿrifet

Sensin bu kārgāhda bir ḥüsn-i nüktedān

28. Ḥikmetde ḥālinüz Felātun cevāḫir

Destiñde kilk ḥikmet ider ḥükmüni revān

29. Gördi süḫā-yı kef-i gehi başıñı meger

Ḳaʿr-ı zemīne yetdi ḫacīl oldı baḥr-ı kān

30. Cevriñ yanında Ḫātem-i Ṭai gösterin gedā
ʿAdlüñ ḳatunda Nūşirevān oldı bī-nişān

31. Virdi cihāna maʿdeletüñ şöyle intiẓām
Olmadı mālike'l-mülke bāniyān

32. Ḳoyma ayaḳda naẓmum muraṣṣaʿ niẓāmumı
Baş üzre yer ḳılur gel güzeller bu sitāmın

93a

173
Mefāʿilün Mefāʿilün Mefāʿilün Mefāʿilün

1. O dil-ber-i ehl-i ʿışḳa ḫançerin bir tāb göstermiş
Açılmuş sīnelerde yaralar ḫūn-āb göstermiş

2. Muʿallim bāb-ı ʿışḳdan bir varaḳ göstermiş yāre
Egerçi gülistāndan aña ḫayli bāb göstermiş

3. Degil ḫaṭṭ görinen ruḫsārım üzre kātib-i ḳudret
Kitāb-ı ḥüsni ḫūb olsun diyü iʿrāb göstermiş

4. Hezārıñ āteşine ṣu selpmiş nālesi degmiş
Meger gülşende dīdārın gül-i seyr-āb göstermiş

5. Bugün ʿāşıḳlaruñ başuna gün doġdı yine ʿAdlī
Seḥerden revīn ol ḫurşīd ṭaʿāt [göstermiş] [210]

[210] Bu gazelden sonraki gazelin mürekkebi dağıldığı için okunamamaktadır.

93b

ĠAZEL-İ FUŻŪLĪ TAḪMĪS-İ CEVRĪ

174

Mefāʿilün Mefāʿilün Mefāʿilün Mefāʿilün

1

Maḥabbet āteşinden kimse sūzān olmasun Yā Rab[211]

Gözinden kimsenüñ her dem aḳan ḳan olmasun Yā Rab

Kimesne mübtelā-yı ʿışḳ-ı cānān olmasun Yā Rab

Benüm tek hiç kimin zār u perīşān olmasun Yā Rab

Esīr-i derd-i ʿışḳ u dāġ-ı hicrān olmasun Yā Rab

2

N'ola her dem ciger ḳanın dökersem dīde-terden

Vefā bulmam giriftār olduġum şūḫ u sitem-gerden

Ḳıyās itmek keremdür gördügüm her çeşm-i kāfirden

Dem-ā-dem cevrler çekdügüm bī-raḥm bütlerden

Bu kāfirler esīri bir müselmān olmasun Yā Rab

3

ʿAceb mi ʿālemi efsürde ḳılsa nāle-i süerdüm

Nażar itmez yolında ḫāke sürsem çehre-i zerdüm

Beni öldürmek ister bilürem ol nāz perverdüm

Görüp endīşe-i ḳatlümde ol māhı budur derdüm

Ki bu endīşeden ol meh peşīmān olmasun Yā Rab

4

Çekersem her ne deñlü cevr bī-pāyānın ol servüñ

Elümde tā ḳıyāmet ṣalmazın dāmānın ol servüñ

Görüp cismümde zaḫm-ı nāvek-i müjgānın ol servüñ

---

[211] Hüseyin Ayan, **Cevrî (Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni),** Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 1981, T.3, s.358-59.

Çıḳarmak itseler tenden çeküp peykānın ol servüñ

Çıḳan olsun dil-i mecrūḥ peykān olmasun Yā Rab[212]

94a

175
Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿilü Fāʿilün

1. Naẓmum kevnini görse eger būy-ı luṭf ile

Reşkünden açmaz idi gören rū-be-rū cenān

2. Döymez egerçi ṭūṭī-i dil medḥün itmeden

ʿÖmri ṣenā-yı medḥüni şerḥ eyle bir zamān

3. Bīdār olınca tā giceler dīde-i felek

Rūşenā niçe meşʿale rāh-ı kehkeşān

4. Olsun hemīşe devlet ü iḳbāli pāyidār

Dönsün murādı üzre bu ne ṭaḳa istimān[213]

176
Feʿilātün Mefāʿīlün Feʿilün

1. Ruḫlaruñla dil füsuñla alınur

İki şāhidle bir ḫiṣār alınur

2. Sāḳiyā ṭoluṣar ne ki anuñ ile

Būse-i yār-i gülʿizār alınur

3. Naḳd-i cān ile müşterī olsam

Ṭuyup ol şūḫ-ı şīvegār alınur

[212] Şiirin devamı 95a numaralı varakta yazılmıştır.
[213] Nā-tamām gazel

4. ʿArṣa-i ġamda niceler ṣatılur

   Gāh olur kim nice şikār alınur

5. Ey ʿAṭāyī gelürse naḳş-i murād

   Şeş der-i ʿālem içre yār alınur

94b

ʿAMRĪ

177
Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Cān teşne-i zülāl-i leb-i laʿl-i yārdur

   Dil mübtelā-yı ṭurre-i zülf-i nigārdur

2. Cānā bu çarḫa ṣanma ki beyhūde devr ider

   Ol gird-i yād āhıyla bī-ḳarārdur

3. Ḥayrān iden ġubār-ı ḫaṭṭıñdur bizi şehā

   Yoḫsa ruḫuñda ḫāl-i ḫaddüñ āşikārdur

4. Çekti ṣiyām-ı firḳati şām-ı ġamda dil

   Rūza ṣal ʿıydıñ çün intiẓārdur

5. ʿUşşāḳ esāmesiyle şehā doldı defterüñ

   ʿAmrī o defter içre meger der kenārdur

178

1. …….[214]

[214] Bu gazelin ilk beyiti harflerin nemden dolayı silinmesi nedeniyle okunamamaktadır.

2. Görüben nergisiñi ḳan ile doldı dīdem

   Dāima merdüm-i ḫūn-ḫˇārıñ işi ḳan iledür

3. Ṣaḥn-ı gül-zāra çıḳup eyler münevver baġı

   Yaʿni bāġ ermek şöhret-i ġılmān iledür

4. N'ola ḫaṭṭuñla eger bulsa cemālüñ revnaḳ

   Diye …….[215] a güzelüm āyet-i Ḳur'ān iledür

5. Suḫra eyler yüzine ḳarşu helālün yāriñ

   Küfr ider ʿAmrī velī küfr ide īmān iledür

95a

5

N'ola rāh-ı cefāda ḥāk idersem cism-i pā-mālüm

O yolda ẓāhir olursa şāhid-i maḳṣūda aḥvālüm

Vefā vü mihrüne ṭālib degildür ḳalb-i meyyālüm

Cefā vü cevr ile muʿtādum anlarsuz n'olur ḥālüm

Cefāsına ḥad ü cevrine pāyān olmasun Yā Rab

6

Dökerdüm ḫūn-ı eşki ṣaydı yāruñ āl ile olsa

Virürdüm naḳd-i cānı ẕevḳ-i vışlat māl ile olsa

Cefāsı kāşki her dem dil-i meyyāl ile olsa

Dimem ki ʿadli yoḳ ya żulmi çoḳ her ḥāl ile olsa

Göñül mülkine iden ġayri sulṭān olmasun Yā Rab

[215] Bu kelime yıpranmadan dolayı okunamamaktadır.

7

İdenler meskenin Cevrī ṣıfat meyḫāne küncinde

Olup maḳṣūda vāṣıl ʿāḳıbet meyḫāne küncinde

Olur Cemşīd-i ʿālī-menzilet meyḫāne küncinde

Fużūlī buldı genc-i ʿāfiyet meyḫāne küncinde

Mübārek mülkdür ol mülk vīrān olmasun Yā Rab

96a

TĀRĪḪ

179

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Ḥüseyn ism ü ḥüsn-sīret o ṣāḥib-i ḥiẕmetle

   Ki beytü'l-māla saʿy itmektedür ḥālā kitābetle

2. Ḳapusın bu maḳāmun kendü malıyla idüp tecrīr

   Küşāde itdi bāb-ı cenneti dest-i seḫāvetle

3. Didi bu mıṣraʿ ı taʿmirüne tārīḫ içün teʾlif

   Cedīd oldı bu dergāh-ı muʿallāmīn himmetle[216]

Sene 1040.

[216] Derkenarda bir açıklama var.

SONUÇ

Çalışmamızın giriş kısmında mecmûanın tanımı, mecmûaların önemini ve tasnifini vermeye çalıştık. Ardından üzerinde çalıştığımız Tahran İslam Kütüphanesi 15881 numaralı, Azâkî'ye ait mecmûanın genel muhtevası hakkında bilgi verilerek mecmûanın şâirlerini, nazım şekillerini ve beyit sayılarını gösteren tabloyu çalışmaya ekledik.

Çalışmamızda ele aldığımız mecmûa genel itibariyle klasik edebiyatın zirve dönemlerinden olan 16, 17 ve 18. yüzyıllarda yaşamış olan şâirlerin şiirlerini ele almaktadır.

İncelediğimiz mecmûada: Nef'î, Bâkî, Fuzûlî, Rûhî gibi çok bilinen şâirlerin yanısıra Azâkî, Âzeri, Cibâlî, Halîfe gibi neredeyse hakkında hiç bilgi bulunmayan şâirlere ait şiirler de yer almaktadır. Mecmûada mahlası belli olan toplamda elli bir şâire ait yüz seksen şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerin çevirisini yaparak, mecmûadaki sıralamalarına göre çalışmaya ekledik.

Bu mecmûada yer alan şiirlerin bazıları tetkik edilen dîvânlarda ve akademik çalışmalarda yer almamıştır. Bazıları ise dîvândakinden hem beyit sayısı hem beyitlerin sıralanışı hem de kelime düzeyinde farklılıklar içermesi göze çarpmakdadır. Bu farklılıklar da mecmûaların önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Tespit edilen farklılıklar dipnotta şiirlerin beyit numaraları verilerek belirtilmiştir.

Çalıştığımız mecmûada, karşılaştırabildiğimiz dîvânlarda bulunmayan toplam on dört şiir vardır. Bu şiirlerden Rûhî, Bâkî, Şeyhülislam Yahyâ gibi Türk

edebiyatının önde gelen şâirlerinin şiirleri sahaya sunulmuştur.

Tetkik ettiğimiz dîvânlardan yola çıkarsak; Rûhî'ye ait beş, Sûn'î'ye ait üç, Rahmî'ye ait iki ve Figânî, Bâkî, Şeyhülislam Yahyâ, Gelibolulu Âlî ve Haletî'ye air birer şiir şâirlerin tetkik edilen dîvânlarında bulunamamıştır. Bu sebeple bu gibi çalışmaların nasıl sonuçlar ortaya çıkaracağı bir kez daha önem kazanmıştr.

KAYNAKÇA

http://www.kuranmeali.org

AK, Coşkun, **Bağdatlı Rûhî Dîvânı Karşılaştırmalı Metin**, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa 2001.

AK, Coşkun, "Bağdatlı Rûhî", **TDVİA,** C.35, TDV Yayınları, Ankara 2008.

AKKUŞ, Metin, **Nef'î Divanı**, Akçağ Yayınları, Ankara 1993.

AKSOYAK, İ. Hakkı, "**Gelibolulu Mustafa Âlî ve Divanı'nın Tenkitli Metni**", Yayımlanmış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1991.

AKSOYAK, İbrahim Hakkı,

http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=6191, (17.01.2017) 2014.

AKYÜZ, Kenan, Süheyl EKEN, Sedit YÜKSEL, Müjgan CUMBUR, **Fuzûlî Dîvânı**, Akçağ Yayınları, Ankara 1997.

ALTUN, Kudret, **Gelibolulu Mustafa Âlî ve Dîvânı,** Özlem Kitapevi, Niğde 1999.

ARSLAN, Mustafa Uğurlu, Soysal, Fikri, "1774 Tarihli Hâfız Abdülbakî'ye Ait Güfte Mecûmasının İncelenmesi", **Uluslararası Rast Müzikoloji Dergisi**, 2014, C.2, s.68-88.

AVŞAR, Ziya, **Revânî Divanı**, http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78396/revani-divani.html [01. 02. 2017]. 2007.

AYAN, Hüseyin, **Cevrî (Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni),** Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 1981.

AYAN, Hüseyin, "Cevrî", **TDVİA**, C.7, TDV Yayınları, Ankara 1993.

AYDEMİR, Yaşar, "**Behişti (Hayatı, Şahsiyeti ve Divanının Tenkitli Metni)**", Yayımlanmış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1999.

AYDEMİR, Yaşar, **Vücûdî Hayâl U Yâr**, Birleşik Kitapevi, Ankara 2007.

AYDEMİR, Yaşar- KURNAZ, Cemal, "**Mecmûalara Sorulması Gereken Sorular**", Turkish Studies, 2013,Güz, Cilt:8, s. 51-64.

AYDEMİR, Yaşar, **Metin Neşrinde Mecmûaların Rolü ve Karşlaşılan Problemler,** Ankara Üniversitesi Türkoloji Dergisi, 2007, C.2, s.123.

AYDEMİR,Yaşar, **Vücûdî**, http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=960 2013, [01.02.2017].

BAYRAM, Yavuz, **Amasya'ya Vâli Osmanlı'ya Pâdişâh bir Şâir Adlî (Hayatı, Şahsiyeti, Şairliği, Dîvânının Tenkitli Metni)**, Yayın No 26, Amasya Valiliği, Amasya 2008.

BİLGİN, A. Azmi, "Karamanlı Nizâmî", **TDVİA,** C.24, TDV Yayınları, Ankara 2001.

CANIM, Rıdvan, **Latîfî Tezkiretü'ş-Şu'ara ve Tabsıratü'n-Nüzema**, AKM Yayınları, Ankara 2000.

ÇETİNKAYA, Ülkü, Âzerî, **İbrahim Çelebî**, http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1937 [16.01.2017].

CANLI, Melek, "**Hafız Ulvî ve Dîvânı"**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2009.

COŞKUN, Vildan S., "Zâtî", **TDVİA,** C.44, TDV Yayınları, Ankara 2013.

ÇABUK, Vahit, **Muhibbî Divanı**, Tercüman, İstanbul 1980.

ÇAVUŞOĞLU, Mehmet, **Amrî Dîvânı**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1979.

ÇAVUŞOĞLU, Mehmet, "Bâkî" **TDVİA**, C.4, TDV Yayınları, Ankara 1991.

ÇETİN, İsmail, "**Derzi-zâde Ulvî Hayatı, Şahsiyeti ve Dîvânının Tenkidli Metni**", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ 1993.

DEVELİOĞLU, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Aydın Kitabevi, İstanbul 2010.

DİLÇİN, Cem, **Fuzûlî'nin Şiiri Üzerine İncelemeler,** Kabalcı Yayınları, İstanbul 2010.

DOĞAN, Ahmet, **Açıklamalı ve Örnekli Aruz Bilgisi**, Akçağ Yayınları, Ankara 2005.

DOĞAN, Muhammet Nur, **Fuzûlî'nin Poetikası,** Yelkenli Kitapevi Yayınları, İstanbul 2009.

EKMEKÇİ, Güneş, "**XVI. Yüzyıl Diyarbakır Şairleri**", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır 2008.

ERDOĞAN, Mustafa, **Kâbûlî İbrahim Efendi, Hayatı, Edebi Kişiliği ve Dîvânı**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2008.

ERGUN, Saadettin Nüzhet, **Bâkî Hayatı ve Şiirleri**, Suhulet Kitapevi, İstanbul 1935.

ERÜNSAL, İsmail E., "Revânî", **TDVİA,** C.35, TDV Yayınları, Ankara 2008.

GIYNAŞ, Kamil Ali (2011). "Şiir Mecmûaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Biblografyası", **Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, 2011, S.25, s.245-60.

GÜRBÜZ, Mehmet, "Mecmûaların Kaynakları Üzerine", **Turkish Studies**, 2013, Güz, Cilt:8, s.315-322.

İPEKTEN, Haluk, **Nef'î Hayatı Eserleri Sanatı Bazı Şiirlerinin Açıklamaları**, Akçağ Yayınları, 7.baskı, Ankara 2012.

İPEKTEN, Haluk, **Fuzûlî'nin Hayatı, Sanatı, Eserleri,** Akçağ Yayınları, Ankara 1996.

İPEKTEN Haluk, **Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz,** Dergâh Yayınları, İstanbul 2011.

İPEKTEN, Haluk, "Atâî, Nevî-zâde" **TDVİA,** C.4, TDV Yayınları, Ankara 1991.

İPEKTEN, Haluk, "Azmizâde Mustafa Hâletî, **TDVİA**, C.4, TDV Yayınları, Ankara 1991.

İSEN, Mustafa, **Sehî Bey Tezkiresi Heşt Behişt**, Akçağ Yayınları, Ankara 1998.

İSEN, Mustafa, AKSOYAK, İbrahim Hakkı, **Âli/Çeşmî Gelibolulu Mustafa,** http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=943 2013, [15.01.2017].

KALPAKLI, Mehmet, "Fevrî", **TDVİA**, C.12, TDV Yayınları, Ankara 1995.

KANAR, Mehmet, **Farsça-Türkçe Sözlük,** Say Yayınları, İstanbul 2015.

KAPLAN, Mahmut, **Şiirin Sultanı Bâkî**, Nesil Yayınları, İstanbul 2013.

KAPLAN, Yunus, **Halîl, Halil-i Zerd**,

http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2146 2014, [erişim tarihi: 17.01.2017].

KARAVELİOĞLU, Murat Ali, **Şem'î Dîvânı,** Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2014.

KARAKÖSE, Saadet, **Nev'izâde Atâyî Divanı,** http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78393/nevizade-atayi-divani.html 1994, [15.01.2017].

KARAHAN, Abdulkadir, "Figânî", **TDVİA,** C.13, TDV Yayınları, Ankara 1996.

KARAHAN, Abdulkadir, **Kanunî Sultan Süleyman Çağı Şairlerinden Figânî ve Divançesi**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1966.

KARAHAN, Abdulkadir, "Fuzûlî", **TDVİA**, C.13, TDV Yayınları, Ankara 1996.

KAVRUK, Hasan, **Şehülislam Yahyâ,** http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=3604 2014, [erişim tarihi: 01.02.2017].

KAYA, Bayram Ali, "**Azmî-zâde Hâletî Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Dîvânının Tenkitli Metni**", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 1996.

KAYA, Bayram Ali, "Veysî", **TDVİA,** C.43, TDV Yayınları, Ankara 2013.

KAYA, Bilge, "Nazîre Mecmûaları ve Hisâlî'nin Metâliü'n-Nezâiri", **Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2005, Yıl:6, Sayı:8, Bursa.

KAYAALP, İsa, "Kabûlî". **TDVİA**, C.24, TDV Yayınları, Ankara 2001.

KILIÇ, Filiz, **Meşâirü'ş-Şu'ara**, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, İstanbul 2010.

KILIÇ, Atabey, Mecmûa Tasnifine Dair", **Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı**, Haz.: Hatice Aynur, vd.Turkuaz Yayınları, İstanbul 2012.

KOYUNCU, Fatih, "Alaşehirli Makâlî Mustafa Bey ve Mecmûalardaki Bazı Şiirleri", **CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, 2011, C.9, S.2, s.303-24.

KÖKSAL, M. Fatih, "Şiir Mecmualarının Önemi ve Mecmuaların Sistematik Tasnif Projesi (MESTAP)", **Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı**, Haz.: Hatice Aynur, vd., Turkuaz Yayınları, İstanbul 2012.

KURNAZ, Cemal, ÇELTİK, Halil, "Şâirlerin Gözüyle Mecmûa", **Turkish Studies**, 2013,Güz, Cilt:8, s.21-49.

KURNAZ, Cemal, "Hayâlî Bey", **TDVİA**, C.17, TDV Yayınları, Ankara 1998.

KURNAZ, Cemal, TATÇI, Mustafa, **Mehmet Nail Tuman Tuhfe-i Naili Dîvân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri,** Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001.

KURU, Selim S., "Mecmûaların İçine Edebiyatın Dışına Doğru, **Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı**, Haz.: Hatice Aynur, vd.Turkuaz Yayınları, İstanbul 2012.

KÜÇÜK, Sabahattin, **Bâkî Dîvânı**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2015.

KÜLEKÇİ, Numan, **Ganî-Zâde Nâdirî Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Dîvânı ve Şeh-Nâmesi'nin Tenkitli Metni,** Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, , Erzurum 1985.

KÜTÜKOĞLU, Bekir, "Âlî Mustafa Efendi" **TDVİA,** C.2, TDV Yayınları, Ankara 1989.

LEVEND, Agâh Sırrı, **Türk Edebiyatı Tarihi**, Dergâh Yayınları, İstanbul 2014.

LEVEND, Agâh Sırrı, "Bilinmeyen Eski Eserlerimizden: Halîfe'nin Leylâ ve Mecnûn'u"**, Türk Dili Dergisi**, TDK Yayınları, 1952, C.1, S.8, s.447-51.

MENGİ, Mine, **Mesîhî Divanı**, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2014.

MERMER, Ahmet, **Mezâkî: Hayatı, Edebi Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni**, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1991.

OZAN, Gülşen, **Figânî Dîvânçesi ve Tahlîli,** Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2003.

PEKTAŞ, Mehmet, **Belîğî,**

http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=421 2013,]15.01.2017].

SAMİ, Şemsettin, **Kamus-i Türki**, Çağrı Yayınları, İstanbul 2013.

SARAÇ, M.A. Yekta, **Emrî ve Dîvânı**, Eren Yayıncılık, İstanbul 2004.

SARAÇ, M.A. Yekta, "Emrî", **TDVİA**, C.11, TDV Yayınları, Ankara 1995.

SAVAŞ, Hamdi (2000). "İshak Çelebî Kılıçzâde", **TDVİA**, C.22, TDV Yayınları , Ankara 2000.

SEFERCİOĞLU, M. Nejat, **Nev'î Dîvânının Tahlîli**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990.

SEFERCİOĞLU, M. Nejat, "Nev'î", **TDVİA**, C.33, TDV Yayınları, Ankara 2007.

ŞENTÜRK, Ahmet Atilla, KARTAL, Ahmet, **Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, Dergâh Yayınları, İstanbul 2011.

SOLMAZ, Süleyman, "Ahdî Gülşen-i Şuarâ",

http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10731,agmpdf.pdf?0, 2009,]29.01.2017].

TATÇI, Mustafa, "Hayretî", **TDVİA**, C.17, TDV Yayınları, Ankara 1998.

TANYILDIZ, Ahmet, "Şiir Mecmûalarının Neşri Hakkında", **Uluslar Arası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 2012, Bahar, Cilt:5, Sayı:21, s. 224-239.

TANYILDIZ, Ahmet, "Tahran'da Bulunan Bir Şiir Mecmûası ve Neşredilmemiş Bazı Şiirler", ***Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi (Journal of Academic Literature)***, Yıl 1, Kış 2015, S: 2, s. 39-87.

TARLAN, Ali Nihat, **Zâti Dîvânı**, C. I II III, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1968.

TARLAN, Ali Nihat, **Hayâlî Dîvânı**, Akçağ Yayınları, Ankara 1992.

TARLAN, Ali Nihat, **Fuzûlî Dîvânı Şerhi**, Akçağ Yayınları, Ankara 2003.

TARLAN, Ali Nihat, **Fuzûlî'nin Farsça Dîvânı,** MEB Yayınları, İstanbul 1950.

TIĞLI, Fatih, "**Bursalı Rahmî Çelebî ve Dîvânı**", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2006.

TULUM, Mertol, TANYERİ, M. Ali, **Nev'î Dîvânı**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1977.

TUĞLUK, İbrahim Halil, **Abdî,**

http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1355 2014, (erişim tarihi: 15.01.2017).

ÜNVER, İsmail, "Çeviri Yazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", **Turkish Studies**, 2008, Güz, Cilt:3

YAKAR, Halil İbrahim, **Sun'î Dîvânı ve Tahlili**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İstanbul 2002.

YAVUZ, Orhan, **Muhibbî Dîvânı**, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2014.

YAVUZ, Fikri, ÖZEN, İsmail, **Bursalı Mehmed Tâhir, Osmanlı Müellifleri**, C. I II III, Meral Yayınevi, İstanbul 1972.

YENİKALE, Ahmet, **Sünbülzade Vehbî ve Dîvânı**, Ukde Yayınları, Kahramanmaraş 2012.

YENİTERZİ, Emine, **Behiştî'nin Heşt Behişt Mesnevîsi,** Kitapevi Yayınları, İstanbul 2001.

YILMAZ, Mehmet, **Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözler (Ansiklopedik Sözlük),** Enderun Kitapevi, İstanbul 1992.

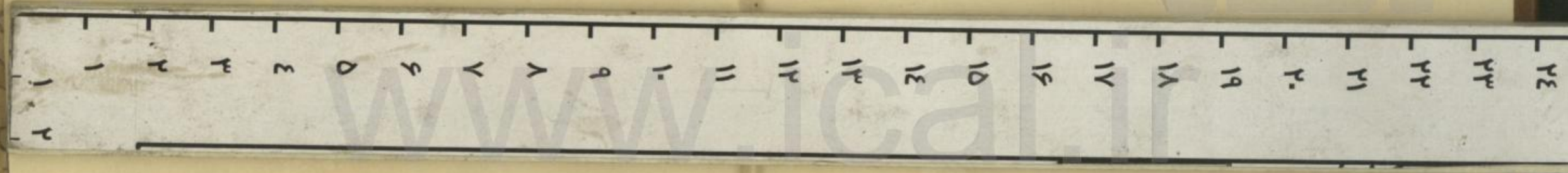
TIPKIBASIM

www

کتابخانه
مجلس شورای
اسلامی
۱۵۱

کتابخانهٔ مجلس شور
جمهوری اسلامی ایران
شماره ثبت کتاب
۲۰۷۰۴۶
کتاب مجموعه شعر
مؤلف
مترجم
شمارهٔ قفسه ۱۵۸۸۱

جمهوری اسلامی ایران
شماره ثبت کتاب
۲۰۷۰۴۶
کتابخانهٔ مجلس شورای اسلامی
کتاب مجمع الشعر
مؤلف
مترجم
شمارهٔ قفسه ۱۵۸۸۱

www.ical.ir

2a

TBMI
c.VIEY

3b

ای فلک سیب بوجود تو شکن شکن باد
اول دفتر بسم الله تو باد
بر رخ هر بت مکتب خانه باد
عندلیبان گلستان جمن خانه باد
خواجه هم دوسه آنجا ری
انک مسند بر ایوان سلطانه باد
تا بود ماه و خورشید بر آسمان
بر سر ایشان ز ما سلام و درود
بر رسول و بر آل و بر اصحاب او
تا بود روز و شب تا بود نیک و بد
نظم
بنده مجرم و مداح رسول اللهیم
نظم ما کوته و لیکن سخن ما کوته
دور دنیا کوته و دیدار تو ما را کوته
غم هیچ در دیده غم عشق تو ما را کوته

4a

حمد لله که بامثال و نوید آمد باز
نامه عالی کامانو فیع رسید از راه
سوز ما بین که چو در بحر همه غواصی
لیک کمال کرم تست که ما را دریاب
بنده مجرم و مداح رسول اللهیم
نظم ما کوته و لیکن سخن ما کوته
دور دنیا کوته و دیدار تو ما را کوته
غم هیچ در دیده غم عشق تو ما را کوته

زانچ بالفونه باشد بر می دوانده
زینه ریه بالا به او لو بدر ریه را
نصف مطالعه عمر فرق نباده و رین
دوشنبه آباد فاقلبه راحت بدید
یک بکاهر خرناداں دیمیون چون چرا
لام الا بی جرو لره در استشنا
یک نوردن او لیمه دل ارا نانه
محل جزا و له اگر عمر بیچ جورا
یک بکاهر خرناداں دیمیون چون چرا

4b

بوینه ارطا قال ایده لیب سن ایده
حالدن اولدی غصه در کو یم
تلمیر عدو در غصه در دو یم
عرض ایدر م بحر ده غوطه یم
کلشن وصل صاغلسون بهار
انک چیمنده خط عکسی کاخ کاس
نار هجران سبب سوزش بار دیدار

4b

5a

5b

6a

تعلقات ابدون خلاصه از اسن

کلیج او لمیه سیر یا سب و مجلوب

و ماندن عمر جاودان عشقه بکوب

سعادت ازلی است بوسه بر دعا

که جمله عضوکه اولیتر نهان است

همیشه عشق نفسک نفسه بکوب

کمین سرای وجودکه اسلوان میل میکوب

فصیل ناز بر حلی سلیمان

که حال اندر ریاض سر ایجان

که او لدن نظهر اسرار ایجان

فلک محو الینجه ال بغلک بی جو نشسن

زینبک کل مخروطی کلکن غمزن ظغز

زر زرتاب مهری بوردی جوهر بخمه

خاتمن مه اوردی ای بیاض دنیا

فلک عالم دیک خاک ایچره

کل مهر کلاین الدی عالم نشسن

عجب اوسه نوش فلکن قطره

قصیل ناز بر حلی سلیمان

که حال اندر ریاض سر ایجان

که او لدن نظهر اسرار ایجان

نمه

ابدی طلعت ماضی جاجا بر

سه سوز سفر لندن امر پیه

خالقدر یوزیم آولد

نوح دن طوفه سر صدف لولا

طاعلدن کیردون انجمن لوء

خاور رخسار نفس

نقاب ابتدی عروس اولدی

ولی هر حلقه شدن انجمله

ارتاقص مهر محو ابدوب دندان والا

سماع اچره ضیا چوب تنک نجم شال اوس اولد

فراق شمسیله کردون اولوب هم حال مو لا

نمه

فلک محو ایلیجه ال بغلک بی جو نشسن

زینبک کل مخروطی کلکن غمزن ظغز

خاتمن مه اوردی ای بیاض دنیا

فلک عالم دیک خاک ایچره

کل مهر کلاین الدی عالم نشسن

عجب اوسه نوش فلکن قطره

یانوب مهر اشتدن کاغد روز اولدی

اثر قالدر نشتوبن اشتدن جاجا اما

نمه

ابدی طلعت ماضی جاجا بر

سه سوز سفر لندن امر پیه

خالقدر یوزیم آولد

نوح دن طوفه سر صدف لولا

طاعلدن کیردون انجمن لوء

خاور رخسار نفس

نقاب ابتدی عروس اولدی

ولی هر حلقه شدن انجمله

ارتاقص مهر محو ابدوب دندان والا

سماع اچره ضیا چوب تنک نجم شال اوس اولد

فراق شمسیله کردون اولوب هم حال مو لا

نمه

فلک محو ایلیجه ال بغلک بی جو نشسن

زینبک کل مخروطی کلکن غمزن ظغز

خاتمن مه اوردی ای بیاض دنیا

فلک عالم دیک خاک ایچره

کل مهر کلاین الدی عالم نشسن

عجب اوسه نوش فلکن قطره

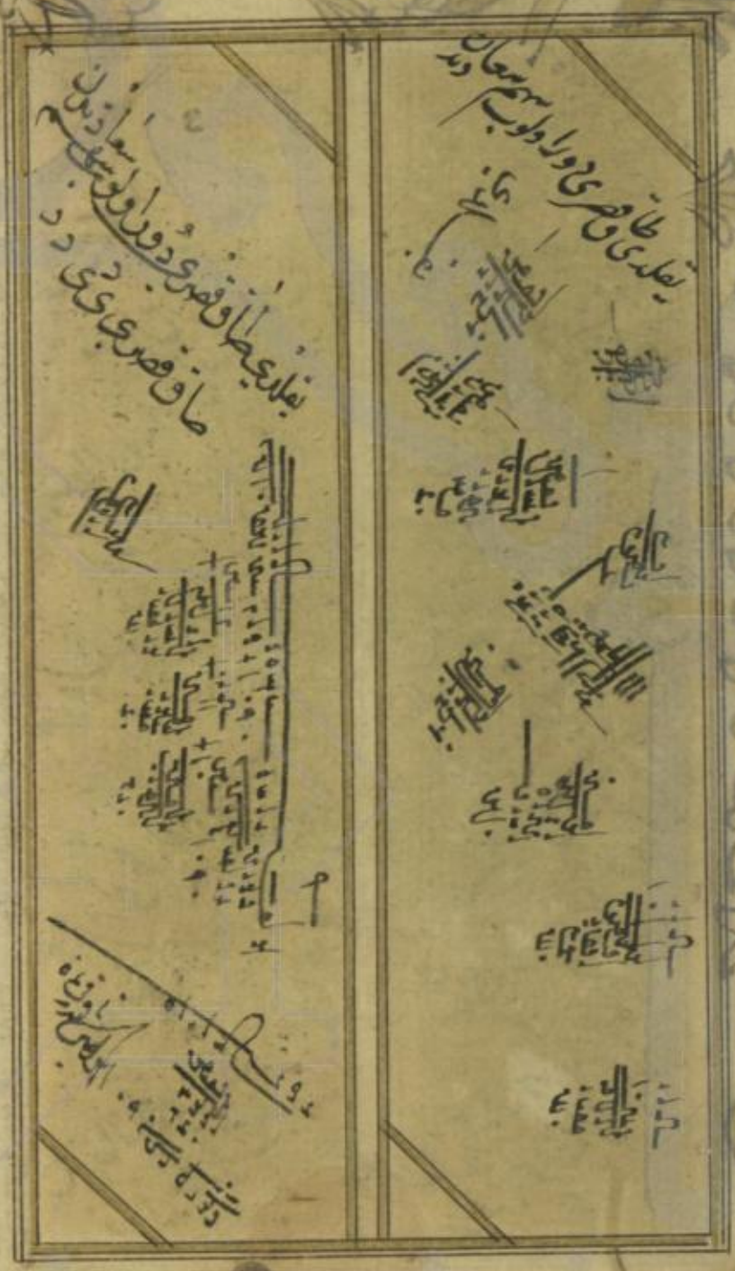
یانوب مهر اشتدن کاغد روز اولدی

اثر قالدر نشتوبن اشتدن جاجا اما

7b

8a

8b

9a

مقابل

بآفتاب حسنه بر کوکل منور بسته دار
حقا که بخت یاور و طالع بخشته دار
کوزه دکلی خال عارضه جمله اهل دل
شمدی نظر او هندوی آتش بیچ سر بسته دار
اورسون ارکسه سنبک جفا اوسون ارکسه
مرآت قلب عاشق میدل تنگ بسته دار
یارب نظر فرما بغ لطافتده راول غدار
سنبل و مدو مدد و کل دسته دار
سلطان عشق بخت دل اوزره نشسته دار
جان ای تعالی چاکر یه ارغان طور

بکرده

سودا زده محبت اولدم
بامال بلا و محبت اولدم
اهل حصه الور کورنجه عالم
سرگشته عین عبرت اولدم
بیگانه شعار یار السدن
دیوانه فکر الفت اولدم
سن غیریله جلیس اولدم
بن سنسز خموش جامه حسرت اولدم
رشک آشنه یانوب اوای
پروانه شمع عیرت اولدم

دله

دل دیدیم ملای عشقه بنزه اولمی
نیک بخت ایلیوب دردیله سنده اولمی
دوست عشقه دوشکه سودای زلف یاریله
آرزو ایلیه کوکل بحر و بنزه اولمی
بیک بلور اصلو اولمدن صفای وصل
بیک بلور عارف اولمی دوردن اولمی
نیغ هجر ایله دل بنده خاکسار کیمه
فصل عقدن بلشور عالمده عشر چاودان
رشته جان تار زلفناریه بنزه اولمی
بنده خاکسار مردخود بنزه اولمی

دله

جان فدای جلوه شکل ملاحت یاریه
دل خراب ایلیوب عشقه نوکجا زغمزه
شوبله سرمست ایلیوب عشقه بنزه
قاندوردی بنزه محبت قاندوردی
صاغمدن کیمسه بیلمز اولور اکلمز غدالر
زندیسنده صفای نان و دیدار یار
بوفالی و فتنه دن محو اولور
استوار اولسه اگر عشقه بنزه
ای اذانی اولدم افشای سکابت قیلدم
جانیه کار ایلیشکن خنجر

دل

دل غم خط لبکدن مخزن الاسرار دود
کور چالک بر تو بدن مطلع الانوار دود

سبزه خط لبکدن مخزن الاسرار دود
لعل نابک چشمه تو بدن مطلع الانوار دود

ای کوکل دامان پاکین وصف ابدر سم کل کبب
سالک سلک وفا بیشه تو بدن مطلع الانوار دود

هر سوزم ارباب عشقه نخه الاحرار دود
ای سوزم از نیاز اندیده کور

نخه لخط یاد دید انکله نوازدن کور هر شهوار دود
قطره قطره کور لرمدن کور

نعره دلسوزم از اقلی باره تا بیره دود
هر بری در دلهلت بر منظهر الانوار دود

کلشنه پای شوقیله جمع دسته داری کور
کلاره جوشش نوا بله نغمه ابدن هر زاری کور

سبزه فضای دست ایدوب نرمه نرمه مرغزاری کور
دیده عبرت آب دلاروح فزا بهاری کور

فصل بهاره قیل نظر قدرت کردکاری کور
ناغ وبهاری ایچوب سبزه عرصه ناغ جمله کل اولدی

اولدی سکوفه لر سنبله منقش کلله
قانیو مولی کبی قعر کلشنی قیلدی جلوه کاه

تاج حروس صانه کیسم تاجداری کور
باشنی حقردی خاکدن کیسری تاجداری کور

صبح دمنده کلشنه قیلدی کذار صبح دمنده
چشم فریب عالمدن نظر باز صبح دمنده

فالب یاغور روحدن دیرلی هر زمان صبح دمنده
مرده باغی کوریجک زنده ایدر صبح دمنده

قدرت حقه ناظر اول معجز خوبیاری کور
طرز کلامه قیل نظر طبع سخنکذاری کور

اولدی سنه دمر صبح کلشه سای بوستان
روح نفسلر ادیه تعدیل هوای بوستان

رنکرنک دمر صبح بویلر بوی بوستان
ناغ بهشته طعن ایدر سمن فضای بوستان

قوهله زهد وطاعتی باده جوشکواری کور
طرز کلامه قیل نظر طبع سخنکذاری کور

سنبله معنبر منور مزین
سوزده اوافت اولون پاکلی فیروزه دین

طرز سن نکته جیله نظمده بیمزه دین
طرز کلامه قیل نظر طبع سخنکذاری کور

ناغ
دل غنچه جان نکاره فیلسان اولسون
جان کیسوی نکاره فیلسان اولسون

تنهانه دل وجانیمز اذانی جمله
نمروایله دوالفقاره فیلسان اولسون

فغانی

فلک بایند اعی خالک دکلدای عمرو
ستاره در زیر اولور بر حالاره هم پهلو

نسیم کاکلک الش سنبل سنبله دامانک اولسون لیو
دیکن کاکلک زنجیر سنبله دامانک اولسون لیو

عوادن ایلدی چون دین زنگ تو
دوتور تور ملعون نار عذار کرکه تو

دیار دلدن اکر کیم چیقه بکانک
دی جانه او عرسون البته ای نکار اره

فغانی یانکی دوک روز بجر دلداره
آق اتچه قاره کون ایچوندر مشکدار بو

ولد

عشق اللیزده شاه بلالک سنا بسیور
مجنون کبی دیار بنکلک بادشا بسیور

اطراف الورسه نوله زنجیر بار کا بسیور
عمر بادشاهک سرکرده لشکر بسیور

دوندی جهانی شعشعه نور عشقم
درد و بلا فلکلرینک مهر و ماه بسیور

مجنون کبی دیار بنکلک بادشا بسیور
دیوانه یک ولا بنکلک جمع اعشق

سنبده یاندی نار بلادن جمع اعشق
هر یک فغا بکون بکه کا بسیور

سلیمان خلیف

عاشقه دریا بی اکلک اولور
اهل درده بلا بی اکلک اولور

کلشن حسنه اوجه غنچه لبک
بلبل جانه اول نوری بکل

بولیار اولمز ایسه اول نوری بکل
کابر مهلقای اکلک اولور

بن اولورسم بلا یله ار دل
باره بره بسته لای اکلک اولور

یوسف حسن خلیلی اغلدوغم
یاریله ماجرای اکلک اولور

احسان خلیف

مجنون عشق محبت و عشقی بدن بلور
بو درد بلادر دیو بولنا همکن بلور

وارای امید وصل ایدن اول دلفریبدن
اول بوی جانیا سنبل سوسن بلور

جاندن قیصن محبتی بن دیمیم اول
هر کشته دیبوری فلکه عیکله دیکم

نه بره دین نه کوکده عیکله دیکم
کیم بلمز ایسه بری کوکی باره دن بلور

اسحان خی بلور کر جمال نکار سنه
کوکلم بهشتی کوشه بیت الحزن بلور

دوستی کز زهر مارایمن اوست اولی ازاب حیات
خصمی او چون اژدها دور از الفت زهر مار او
ایمنش هر قطره دون پیکی بحر رحمت موج جبر
الحق و نوب او بیج و چو اچکان کل پیرهن او
گرد منصل
عمر در عمر گرد او
خاک پابنه تیمم دیر گز راوازه او
باشی طاندن طاز او روب
دره دره خاک درگاهیت ستر حاله نور
دوستر اول درگاهون گرا دله یاره یاه او
ذکر نعتش در دبنه درمان بلور اهل خطا
ایکیمر دفع خمار اچون اچکر منجاره او

باحبیب الله یا خیر الانبیا بنت حکیم
ایلیمر لبنه نشه لر یانوب دلمر اجاره او
سن اول بحر کرامت کیمسه ثابت یارا و
شب نمر فیضک بوسس انیز الفیض ابر
چشمه نور شدن دل ام دمر زلال فیض ابر
حاجت اول مرقدی کیم بدایدن معجاره او
چم دوح نار عمر صالمش دل سوزانه
وار امیدم ابر احسانک سپه اول یاره او
یمن نعتکدن کهر اولمش فصولی سور کرتر
ارتباندن دون نک اولو تهوار او

روی بغداد

خواب غفلتدن اویاندم اول سحر اول زمان اول دم
اینکه چشمدن دونیه دیدم پیداره او
اوده دغم اولدوکه محرم اولیمیه دیدار دن
چشمه وصلک دیره بونه بنه دیداره او

قطعه

معتبر در جهاندن دون ایاد دلت اوزره اهل
حال عالم سن ال درباد
کوهر پاک زبرد جیله زبر
همچنان کیمر توبن جهاندن بیوفای همدمی
اوکیمر جایع چیمر روزگاری همدمی

روی بغداد

من سکه زهر هلاکدن اچوب اه دیرور
دون ایدوب حکمدوکه اچودن ایده دیرور
طالب کعبه تحقیق اول ازاده کره
کوسپره راه جرابانی بولور راه دیرور
هر کیمر اولکه بغشه تاکاه دیرور
اول ایکی ایمنه کیمر عارض دلداره
برینه مهر منور بنه ماه دیرور
قامده بروجه حسن کوورزای روه
ارمزور چشمه ای کاظر کاه دیرور

15b

16a

18b

بار بنفشه ای دوکه شب پیرهن ازم
وین نعره با هنگ سر از پیرهن ازم

دیباچهٔ علم چو نشان پیرهن ازم
کرمو تو نقش خانهٔ پیرهن ازم

جمعی ز کاسب و سخنت پیرهن ازم
جمعی ز کل و نسترنت پیرهن ازم

اسوده جماعتی که رو از دو جهان
بر بافته از جو بشت پیچیده ازم

عرفی دل ما گیست و گردون کهن ازم
ز اردو دل پر خون پیرهن ازم

دیوانه جرسی چه کسی درین کوچه ازم
سامان بهشت اگر دریده پیرهن ازم

امید سر از دریچه پیرهن ازم
بیرون نکند

عرفی دل من که بهتر از جان هست
از عالم و هست این من جهان هست

بیسند بگر ما مال شود در ره کفر
رحمن جلبه گوشه ایمان هست

19a

عشق آمد و از مرده عمر آکرد دمم
وز زندگی عافیت آزاد دمم

هر بوی مرا بیک جهان دار است
چندان که خراب بود مم آباد مم

آنکس که لوای عشق بر دوش آید
با هستی او هم آید

این شیشه بپشت کر بپاشش آید
کر صور دمد بپشت بجاش آید

عرفی بدر ای دم بپشت و بدر ای بلبل
در پیوره کن و چوره بر دی بلبل

خود از بجز از خویش و بدر دی بلبل
تا سر خوش را بدر دی بلبل

کودل که بسی بست و دیوانه نسوخت
پروانه نمی شود شمعی که بیک بسوخت

تا هستی شیشه پر ز می باده نسوخت
عرفی تو کجا بعشق همخانه نسوخت

عرفی ار موقوف کشودن نیست
خود گشادن هم گشودن نیست

سر ار دلدار دل شیدا ربود
تو ز رو زندیده عشق دیدن نیست

ای شوق تو چون چیست که تدبیر فنا دارد از
وی یار طلب کونه مدد کند

وقت کم و عشق کونه و کار دراز
توفیق تو تنگ مایه و راه دراز

از وصل زبان ما که غمازیست
انجام شب ما سحر آغازیست

در دوست طلب کرد و نشان باز نیافت
هر دوست که جوی محمدی کرا

هر دوست که جوی محمدی کرا
رای بما کز همه ما مردی نیست

صد راه بهیچ راهبر کز دی نیست
باور دو تو هیچ تو بسی در دو کم

نی نیستی در دو کم در دی نیست

عرفی همه سر مکن جای گله نیست
تو نیستی و رقیب هر نیک و صله نیست

هر جا که هست بوسی و بوی دی هست
صاحب نظری یک بهر قافله نیست

از هر که بهی عمارت موش کنم
کر هر دو جهان باده شود نوش کنم

کو جامی مجنبی تا ز ابرو ش کنم
کر با این همه خویش فراموش کنم

عشق بین و پروانه بین و سینه بین عرفی نظر
زان شمع سوزان باز آر و زین شعله ها خرمن بسوز

من شعله را دیدم ولی سینه ندارم
عرفی شب عید است بیار آن می روشن

می نوش و طرب کن که همین است و همین بود
این نوبه نشاط است و ازان ماست بنوش

می نوش که نوبه مرغ و بسیار بنوش

20b

21a

نخست ملک آن نامی محاسبه را
چگونه عرض کنی در حساب گاه نشور

سعادت ازلی و شقاوت ابدی
دو آیت اند بر او راق آسمان مسطور

نوشته اند بنیکی اندرین سکین بدایع صنع
زیک عیب که می آورد بصدر ظهور

گرفت عیب بجناب خوب و صوب سبا
عنان عزم نشمال و نام سیر دبور

گرآفریده کریم است پاک و جود ای چو لؤلؤ منثور
زآب پاک بنیسان بود بوقت بذور

گر نظم و اعقود سنین و یک شهور
زهرهای سپید و سیاه لیل و نهار

بدین حدیقه گران بر دوان چمد ز چشمه نور
گر دوخت این عسلی جامه بر قوام نبات

گر بافت این نعمت گر این نقابت نیل
گر داد دست این عسلی جامه بر قوام نبات

چه حالت گه در ملک او نشیند داد
بعدل جای بدو پیشه دل بیار صدور

گرداده است قرار و نظام ملت و ملک
بعین عنایت شاه منظفر منصور

گر یاد دور فلک بر مراد او مقصور
زکاینات برای مصالح جمهور

مدار مقصد و مقصود سلطنت دنیاد
زعدل شامل او مصر ملک را معمور

زبی نقود کلام تر اعتبار یکسر
زبی عنایت همت تر اخلاص دور

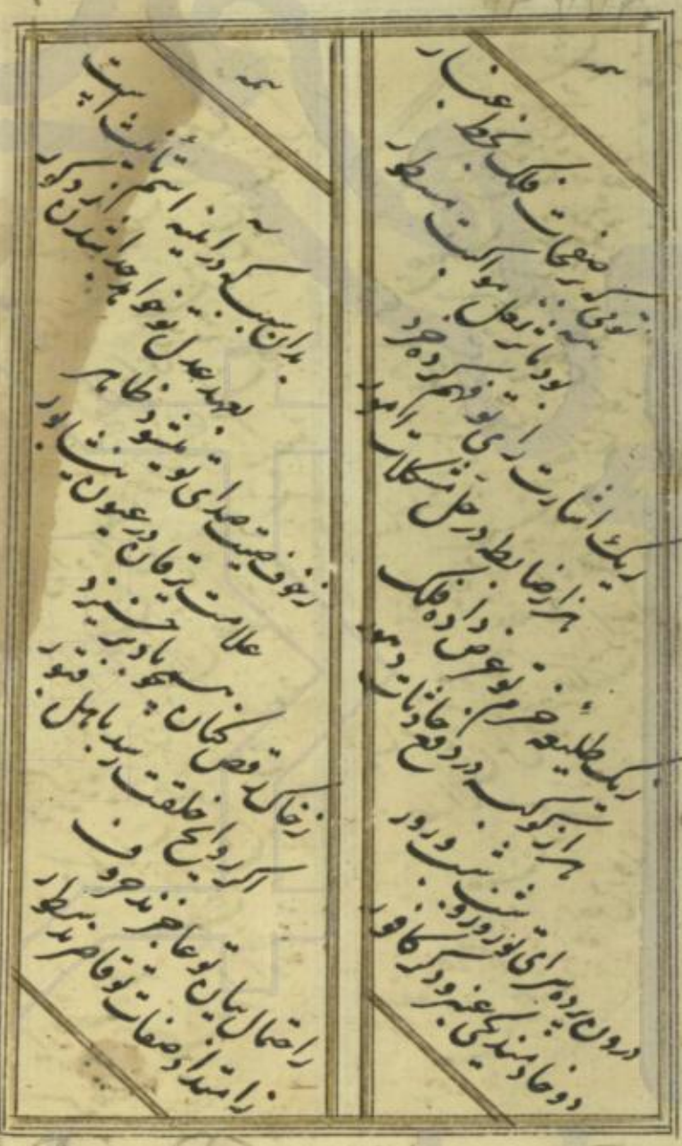
صفات عصمت دانش کز عین مرآت
سواد کرده ملک بر بیاض دیده حور

مساعد یمناش در مناهج دین
نمایدی هوسیت در معالج طور

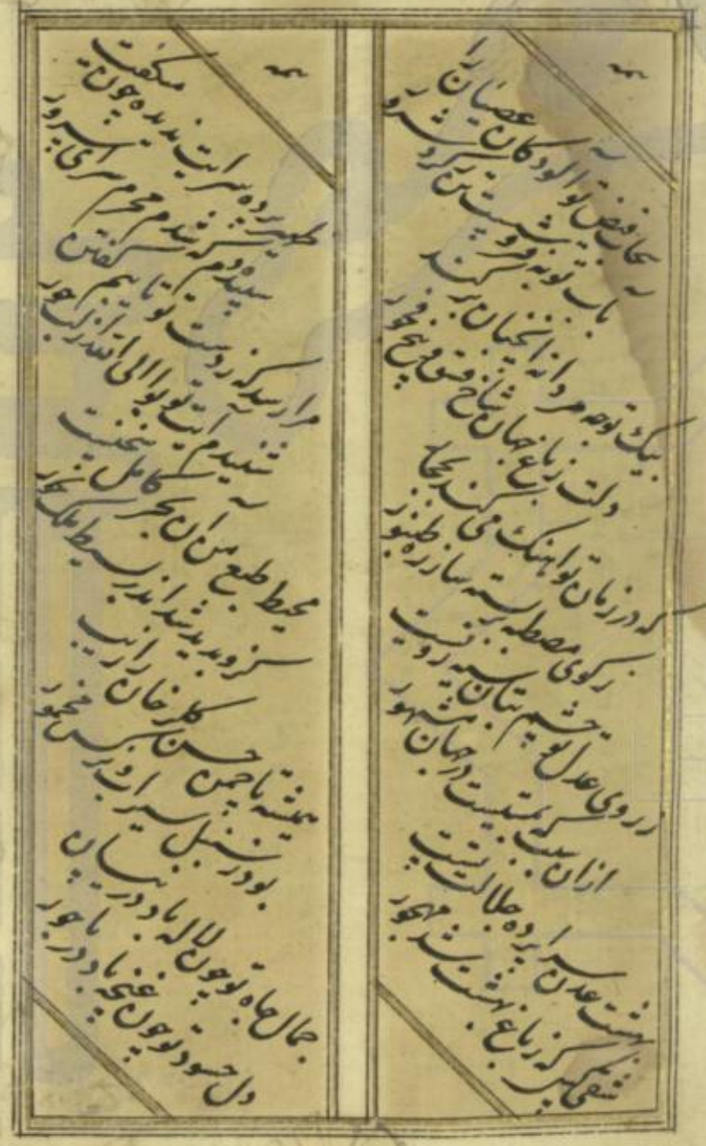
رنامه بر پیچم اورد نصر ملک را سور
زعدل شامل او مصر ملک را معمور

زبی عنایت همت تر اخلاص دور

22b

23a

افتاب

اگر بنفشه خجلت در سوختن برد ور ارغوان برد قصد
زردوی سوسن حیرت نهای سمن آتشخانه میرقصد
گلوانار باد صبح افتاد بر روی لهای تو در پیچا میرقصد
شراب ارغوانی لهای تو در مجلس شد
گه آشنا شد صبح گه آشنا میرقصد
رخیل آشنا بین روبان گه آشنا میرقصد
گه بال پرنشادی بین پرواز میرقصد
لبت در عرصه عشرت بعد مردن هم
گه جای ناله جان در روزن این جا میرقصد
ربیب شاهد آفت ست محبت بعد مردن هم
عمارت شاهد از زمین منجرد و نیست نابود میرقصد

نظیره

زردوی یک نگاه تو آشوب دل دو بالا میرقصد
بادی کز شاخ این باغ بر آرد هوس ناپایدار قصد
برقص از زردوی و صلت عبرت جان آرزو میرقصد
بنفشه آشنا میسوزد و گاه میرقصد
بنفشه آشنا میسوزد و گاه میرقصد
جمال طلعتی آشوب دل دو بالا میرقصد
گه جان بر دوانیان بر مجلس نمیدانم
گه می نوشند شراب آشوب دین مجلس نمیدانم
گه از کیفیت بعل لبش تا بر فلک قصد
شراب عشق جوانان دیر مغان آبا میرقصد
سر کوی خوردین مغان آبا میرقصد

بنفشه

سیاب است زخون ساغر لبالب بینم
گه در وقت عاد دیده گهی پر آب بینم
بلبل از ره لب پر نالهٔ دردم
نالهٔ از چه دل داغ دیده چونم
بزم هر شبی بزم الم عشرت بینم
لب فراق خرو شد زبهر بینم
چو در هلاک دلم ناوک نهان داری
ز بیگانه فرو ریخت چشم بر رویم
بیار گلشن دلدار بیرسد بینم
بپرسد رفت شد و اعهای بینم

نقاش کرده

نیم گر دل از شوق دلدار بیرسد
گه از بکند حاصل و ناکام بیرسد
قاصد مرسان قرار دل زود بیرسد
گه چو صلوه از زلف بیقرار بیرسد
ای وای جان مرغ دل دام بیرسد
صیاد شود غافل در دام بیرسد
امروز در گریبان صبح بیرسد
گر بین خنده اگر صبح بیرسد
قربان شدن گر از گردش ایام بیرسد
بیت که از گردش ایام بیرسد

مولانا ظهیر

بانیدای عهد کهن و بنیاد قدیم
یک سنه زخود بسته پیوند قدیم
در کوشش دل از قول ازل حلقه بگوش
دارم ز ادب بافته پیوند قدیم
بی بیم و امید و هجر و بیم
زندانی بیجرم بیم خند قدیم
تا نخل شناسای تو بالید بجاست
پیمان شکنی عادت بوالهوسانست
ماجور گمان مبر که بر گشته ز عهد
آنست که نو شده فزاید قدیم
در ملت حزن کهنه نشد

از بس که ز خون خسته وادی عشقیم
در باغ بلا محل بر و بند قدیم
در بیع عطا نامیه پیرانه سریم
پرورده انعام خداوند قدیم
طرز طمع خام و فا در دل ما نیست
چون سنه و دینار شده حرز یمینم
دلدار ظرب جان ابد بوسه ز لبهاش
او از خم چوگان تو ما در خم چوگانیم
صد روز عید عیش حسد بر دل ما برد

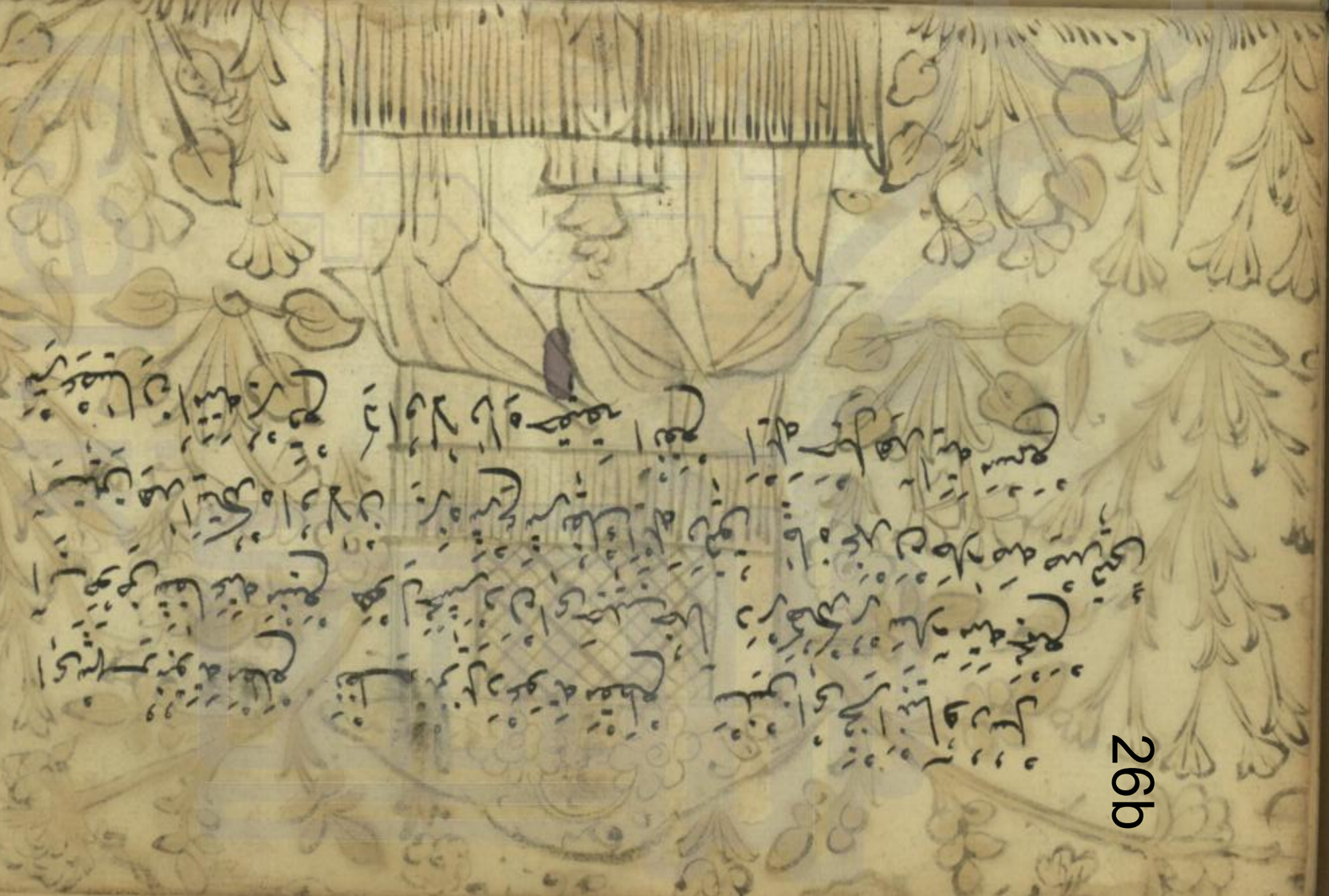
ما بنده بر کمان چو پر در دل خلقیم
لیکن همه تعبیه در ضمن باریم
نه حکم جبر در بر نه جرم تو بر ما
سخن شنوی تو به ز زر ناب بیاریم
گر رده جرمان ز دوان محبس ما پر
در دست زر اندر همه تن قفل مزاریم
کاغذ مخنث و گرهاو بال جان
استاد اجتهادم و ما طالب علمیم
چون پرتوی از مهر شنود یار بگوید
خورشید درو بود از نور کلیمیم

از بهر عشقم و هوا رد میبرند
پیرانه سر ز بیش بلا رد میبرند
مجنون و کوهکن ز پی مطلبیم
عذرا ز رضای دوست دگر مطلبیم
طرار میبرند عشقم و اسیب عشقم
ولیکن ز زلال نار جرم بار عشوه
ای از لب شیرین چشیدن ز جویبار
پیرانه سر ز بیش بلا رد میبرند
ناخن گره گشای ز بهر بار عشوه
نخل تکلف را نبود بار عشوه
چندان نشنیم که بر سد حال دل ما
لب از شکر آنشب نبی خشیم ز خمار عشوه

27a

26b

غزل ره

هو دیو او پسم ایدیسه بنی غلامی ایلاسک بخت سنه یار چون برابر ازنا خاک سر کوی خنک روح ایسه دوی فدا سر

ها مد دغم بنی غلامی ایلاسک بخت سنه یار چون برابر ازنا خاک سر کوی خنک روح ایسه دوی فدا سر

اغز او لور چون بنیم بن نسبم

روبیه بن بنیم بن نسبم

هچه مر انسون بنی غم در دماک سن

پاک کلوب پاک کیدر کل بنی کبی

سجود بر لب ازنا عشق پاک

غزل ره

من کیستم آن مالک کونین بنیم

سرخیل جواهر نشینم بنیم

در صحبت حلالیت نظیرم

در پرده تقدیر مجالیت نیم

چون حسن کند جام صفا رنگ شرابم

چون عشق دهد رنگ حسن بر آذرم

جون عشق دهد رنگ حسن بر آذرم

در غایت عاشق شکن آمور نجامم

در غایت عاشق شکن آمور نجامم

در عمر معشوق کنایت نیم

در عمر معشوق کنایت نیم

آنجاکه وفا شیوه شود چشمه خونم

آنجاکه جفا شیوه شود چشمه خونم

وانجاکه جفا شیوه شود چشمه خونم

وانجاکه جفا شیوه شود چشمه خونم

غزل ره

در دوره فقر فنا ضم الوفیم

در دوره فقر فنا ضم الوفیم

در کوره زلف صنمان خانه زادم

در کوره زلف صنمان خانه زادم

در کاسه کودک منشان کاسه بردارم

در کاسه کودک منشان کاسه بردارم

آنجاکه ادب نعره مستانه بنیم

آنجاکه ادب نعره مستانه بنیم

وانجاکه هنر جلوه فروشیست بصیرم

وانجاکه هنر جلوه فروشیست بصیرم

چون عشق دهد رنگ حسن بر آذرم

چون عشق دهد رنگ حسن بر آذرم

جون عشق دهد رنگ حسن بر آذرم

جون عشق دهد رنگ حسن بر آذرم

پای طلبم در روش کام نهیم

پای طلبم در روش کام نهیم

دست ادبم در کشش نام نهیم

دست ادبم در کشش نام نهیم

دست ادبم در کشش نام نهیم

دست ادبم در کشش نام نهیم

چون بنده کرم شود ناصیه سودم

چون بنده کرم شود ناصیه سودم

چون بنده کرم شود ناصیه سودم

چون بنده کرم شود ناصیه سودم

چون بنده کرم شود ناصیه سودم

چون بنده کرم شود ناصیه سودم

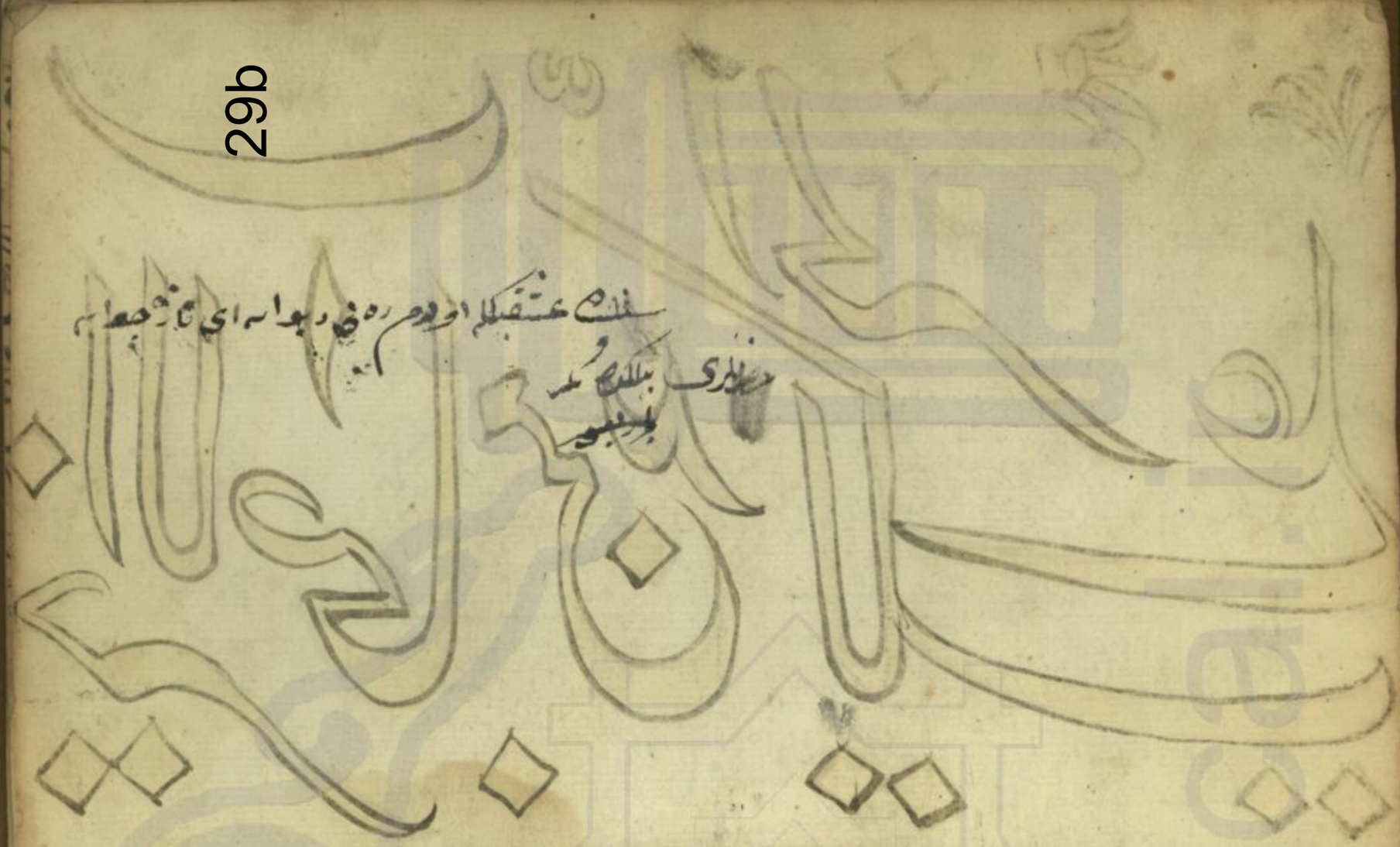
28b

خاتم جواب شنید خرد در نه پایم
در حجره بیل بسته گل آرایم
عقد گهر آسوده دلان سبحه گردانیم
حسن گهر زنوبن جگران آب گزینیم
در خانه مجنون که هوس بیش عیارم
در حجله لیلی که هوس کم سلحشم
با فاطمه کلزیم و با سامه سلحشم
با واهمه نا بالغ و با عاقله پیرم
با نار ضعیفم
در دل فوجیم گرچه با نظار نقیرم
در دین عنیم گرچه با نظار نقیرم

از کلک و بنان لوح جهان نامه نگارم
در تیغ زبان خامه نگارم
در کلکی نشیب زبان قابل تسلیم
در پرده اندیشه خرد پوش طبیعت
در راح چمن بهر فروش طبیعت
بر داشتم آن نغمه که اغش و جریم
طبعم نضب گفت ما نجه است
در دام سر است توضا کرد ایم
زنانف عنان تجمیم کرد ایم
سیر دم ازین دکر کرد ایم

29a

29b

30a

30b

31a

www.icat.ir

32a

31b

36a

35b

36b

37a

37b

38a

بن صانور دم قوجلدن بوکوکلیه بکله
بنه کوزیری که بر موشی سودای بکله
پچه بر عشق جوان ایله بورسوالق
سن بریان ایله ای دل شیدا یکله
صفه بازوله کی ضع خالی کوره لم
صقلاب عد سینکی جابانیک ایله
برم
البرتیر جواوکلسون ابریشم بیک باره
مرسم سینمی سن کندو الکله یکله
آت نقشلر اکا میکله نظیره ایریسه
بنه بر تازه غزل سویلدی مجنی یکله

برتولدم دل دلبره چیپ ایتدم
چکله بلدیو اوکرفتار یکمه ایتدم
حیث تارزلفکدن فقیه رسوال ایتدم
جوابه قادر اولمادی چریفی ایتدم
فروغ شعله دارم کشدن تابناک اولدی
دخان آتش آسمه کلدن بلند ایتدم
کیچه شمع رخک شوقنده بیتاب قیلدی
عجب خوب الفرد ایتدم
سوزم باقی کمال بولدی وصلکه نوجوانلکه
اوزم لطف تخت عدم میز مخلب ایتدم

پچه بلدر راشت غدر جان بخر ویکه یری
ای پچی لیلی دیرلدی بکه فنجه یری
فامیک عکسی اوشیشه کا ایکه یری
باغلی آب روانکدر سیروایکه یری
برحضورم وارد رکوکلی اولقدن شها
عرض اولنسه المرم باکه فریدو یکه یری
کونیه وارسه عجمی البرکاهی یه قیب
جفت ایدی بزیان ایلیس طوکه یری
اردیم اکر کیمسه یوقدر دیدیاقی
خاک جمعدر کرکیمسه یاقاروکه یری

تازه دلبر سوسه عاشق اسکلی در راه نیاز
تازه دلبر کیفیتش ارباب عشق تازه باز

ابلهک کو کلن دوز زلو بستگر تازه باز
شیوه کارم کربوز زلو بستگر تازه باز

بر فتح صدر شهر اسی ترک سیر مایه
خواجه لر عشق متاعی یوق یره اندازه لر

تاجدی دل شهباز ایلین آوازه لر
نار ضمه اکا فرشتو ایلین آوازه لر

رویه لر جامه وش شادی دل اوزاتسه غم
دشمنه لر حالی سوزک التون قلمزیازه لر

آه بیر جوزلر وار دی بوق دلدار استنبای
در دوزان اردی بوق دلدار استنبای

ازه کیمی یاکال اولمقدر اول یاسی
هر کیک دنیاده بر مهر جهان آرای دار

شکلکی یوق بر حرف ایله بن سیمین اول
هر نقش بوردی مرکون بر عشم فرداسی

سوکجا کویمیش تیغ نازلر حالیدر
سوزلرینک حالتی دعوا نسنک معنای

ارکانسیل اکر چوبار اولقلع کیدیکه
بنم سرمه خن خاره کنار اولقلع کیدیکه

قرار ایمز اومه غجایه بر سطر کلدیکه
ایچون عقل وصبر بر ستقرار اولمقده بو

عجب کیدیم ماه نوه تشبیه این جسم
اوپر اولقلع ایمیس بر شاریک

مبتلر اولدی کندی وصالک کیدیکه
جرس کبی ایشیم فریاد زار اولقلع کیدیکه

اوپر الترایک منصب اعلایه ایرمکدن
دلی علوی بقلراه غبار اولقلع کیدیکه

جهانده کیملی مهر اولور مهیاره لر ایرمز
سکیز بنغ جویله جکلر یاره لر ایرمز

یه جانبلر ال عمر ایله جدن قان جاغ اولدی
مدار شاهم آنی تشبیه ترک آره لر ایرمز

کیمه صورسم دلالتخانه مهلوی جانانی
نشانی سینه مجروح آنی صاره لر ایرمز

صفاکسب ایلیوب نورجایه سعی ایدن دللر
طریق کعبه کوی نگاره دار ایرمز

کنار بحر وصلتدن امیدک وار ایسه درویش
بو بر دریا در بر کز اوزرنه کمره لر ایرمز

www.tgal.it

40b

41a

41b

www.ical.ir

42a

42b

43a

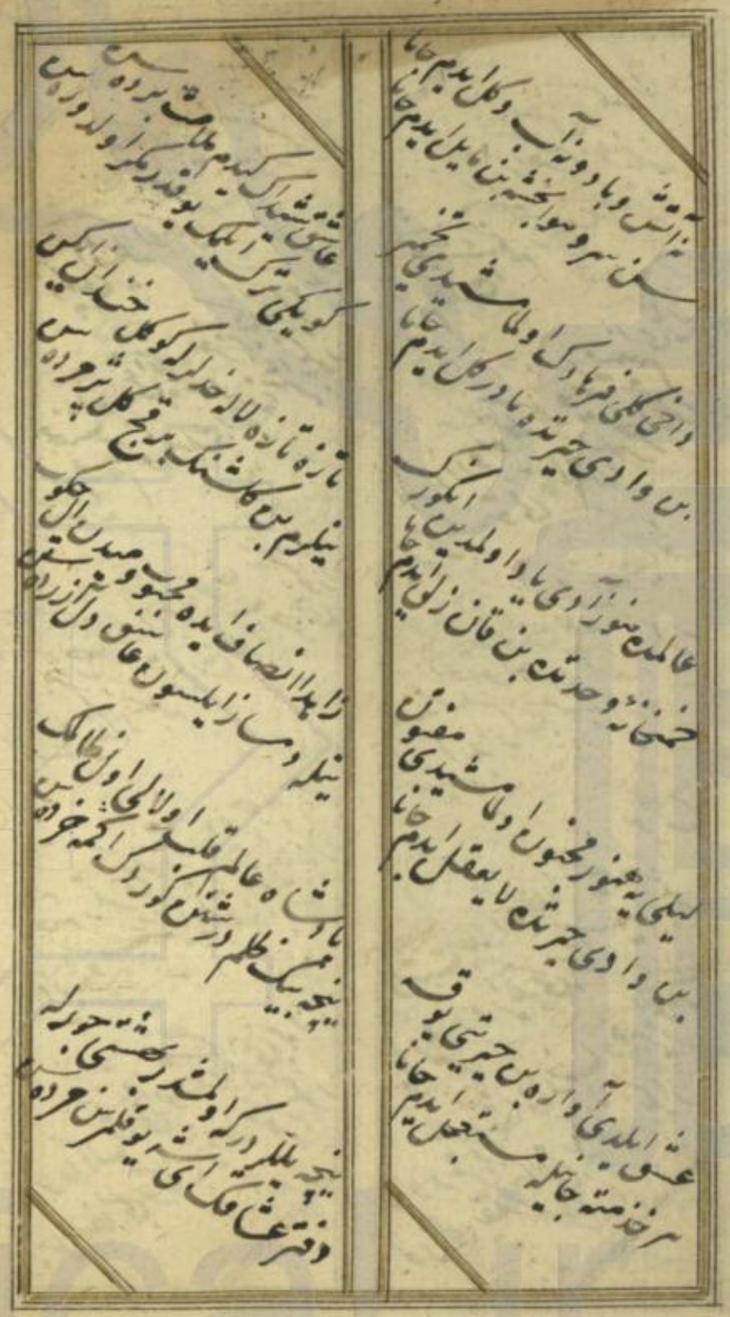
43b

44a

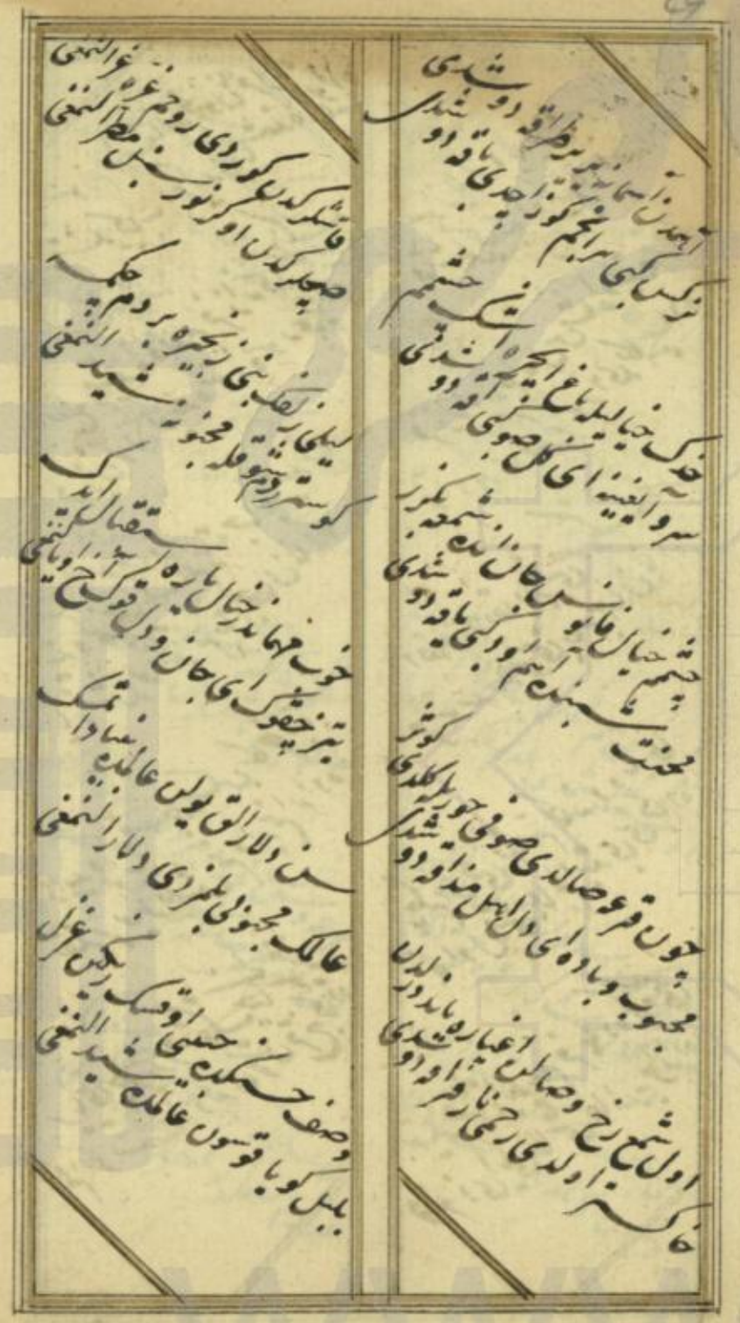
44b

45a

45b

46a

47b

48a

رحمی بر یک گل سیراب نا بکنرد
لب لعلک شراب نا بکنرد

فروغ داغ عشقت سینه او زده
شعاع مهر عالم تا بکنرد

یورک قبلاقدک محرابه بکنرد
ایکی قصدی یه ماننده

عذارک پرتوی مهتابه بکنرد
سیز زلف سیه کارک شب تار

غم وشادی خیال وخوابه بکنرد
جهان افسانه در الدنیه باقی

شهاکه یکه کوکلمه کدیکی جانه قادر اولمز
ازلدن حقی باشی وجانه قادر اولمز

کلدن بلندلدن کلشکه عزت ویرن خلقه
جمال دلبندی کلشکه نهال سرو بلند کدر

سوبه سرمست کاری سکا یتیم کدر
سنی رسوای عالم ایدن ای دل کدر

خفا کاشی اتمیه یار ایدیجه ایرن
کرک روکسون کرک سوسون کوکل خوش ظن

نظر قیل علوی یه پاشک پیلدیرکه
غریبکدر بقیر کدر قوکلدر دردمند کدر

چیف اولیه تاتوان مرتشی جهان اولیه
وصف طلعه هر زمان متبدل زمان اولیه

اکله سوفحالله کدیله جمع مالیکی
مظلمه وبالله عالمه زلستان اولیکی

مظالمی
حق کوتوره اوظالمی کیمین چون
همک ایده عرض عالمی جاهل بدرلی اولیه

کلسه چون تاتمسه عراب ایتمیه عالمی جواب
قورقم اویله عقاب ایرشه بن قول اولیه

عدلی عدل پرور داور کستر
بوسوزی اکسویلرز اکلیه کیکه وال اولیه

عنان مرغزار کرمه اولیه سنبح اولیه
صحن چین مثال سمری پنج اولیه

صاغ اولیه بر کشی ده اکله اولیه
هرنه ایچر سه ایچه رنج فرنج اولیه

سلطان مصر طلعتی اوریکه اولیه
عرشید ایله شعاع رخی پنج اولیه

عاقل کره وکمه قیدیله دلبسته اولیه
لابد اسیر سلسله پر شنج اولیه

ازخراب اولور قلوب خانه دلی
اک کرای قبولی اچی یاری پنج اولیه

www.icar.ir

50a

49b

50b

ای زاکلیم خوبی بزم آرای ملی
وی زبان سوسنت ملک آرای ملی
سلطنت فقر ترا بیک ایش عالمده
نیلوفر قدرت تک ملک و مال اهلی
وز کل عقلت مس بارا و لیمرتبای دل
وز بلبل عقلت بهای بدال اهلی
ای جانی جانان پولنه و برمده جان ایمه
ایره فرمترل مقصود زاهال اهلی
هر دم آیله بلیغ او برلوی سرو ایغین
کور ملم خون سرشکم کبی برال اهلی

51a

آه کبیر اولسه کرک توشمش باوتفا
خلعت پاینده و خرقه بشمین کرا
بیر مهیا یه صبا تلوره دست اجلدن آمر
زرنشان افسر شاهان و کلاه قفرا
سروی بادوهو جانمزه کارتیه دی
سکا قالدی بیمرای اشیمرای کیمرستی مولا
تا قیامت نظم ایله دیغ
اول زمانکه اوله دهستده زبان بلغا

گرچه مایب مستدر اول بزکی خوزیبلر
قالی پکلندرولی اول غزه سزیبلر
سن بورسن مسند حسن اوزره خوبان نازده
گرچه اوبمرتفعان ومالده شیخ بیزلر
یقدیلرول کشورن جویلیه تالان ایتدیلر
بلران شوخ شوب شهر آشوب انکیزلر
عشقلک بحکی بیره دفاف ایتمز
مجلس رقص ایشیوی اره ناچیزلر
غم کلانی اولسه اکر عجمه تویزلر
غم کران اولورلر اکر عجمه تویزلر

51b

52a

53b

54b

عقل آدمی را کوب کند ولی شکنجه نرساند
دیوانه را دلوب رنج علیم قتل او را رگدن

ای خواجه اگر کیم ترا ایسک عاقل و دانا
شید الغی نیک عقل دکنم دل شید

ناگاه
سجن
سجری طاعت بچون
دار دم او نور حلقه او کوب نیچه کمر
کورد م او نور حلقه او کوب نیچه کمر

کرفتن کیر وحده الش ایه نیچ
هر بیسک و در زبانی چل و پنجاه

دیدم زصیر نیز و نالو زنیز و دزدو زنیز
که حلاد کلوزاده بنجی دار ده خوراللد

دیدی بچون خلقه کلور مسجن همه
جزا کیچون خلقه کلور مسجن همه

احیانی پنجاه یه چلدر نقره
صبر ایله که دمدر کلاول میر و فلک جاه

کلد کلرلی مسجن بلدم نه اکچه
یوزدو مدروازدن دیدم ای قوم

سزدن کیچر ایزغ او لدی السه حقه تقلید
زیرا که ضلالت یولیدر کزنده کمر زاه

تحقیق بوکیم ایسکز زرق ویاد
تقلید ده سز طاعتر جمله عباد

55a

دنیاده دیندار اولیدر ایسکز طالب کام
ای خام طمع خام طمع بوطمع خام

بیدینا خلقی ایدیه جقدر سیکا کور
ایلرسن ایک جقدر سیکا کور

ذرتی معلوم
نقش جعفر ایلیدر ایکا نکله فقری اعلام

جزا ریدیدر مزاولور تکری سلامن
سزمنبدن ایدر ایلیه بر جنه انعام

ای کرد اولنه نیاز جوده نامکه اقدام
نمحه دیو یاید ر معه اکلز

بیدینا زیاده طلبی نامر ونشاندر
همه بری نصوزده فلان ابن فلاندر

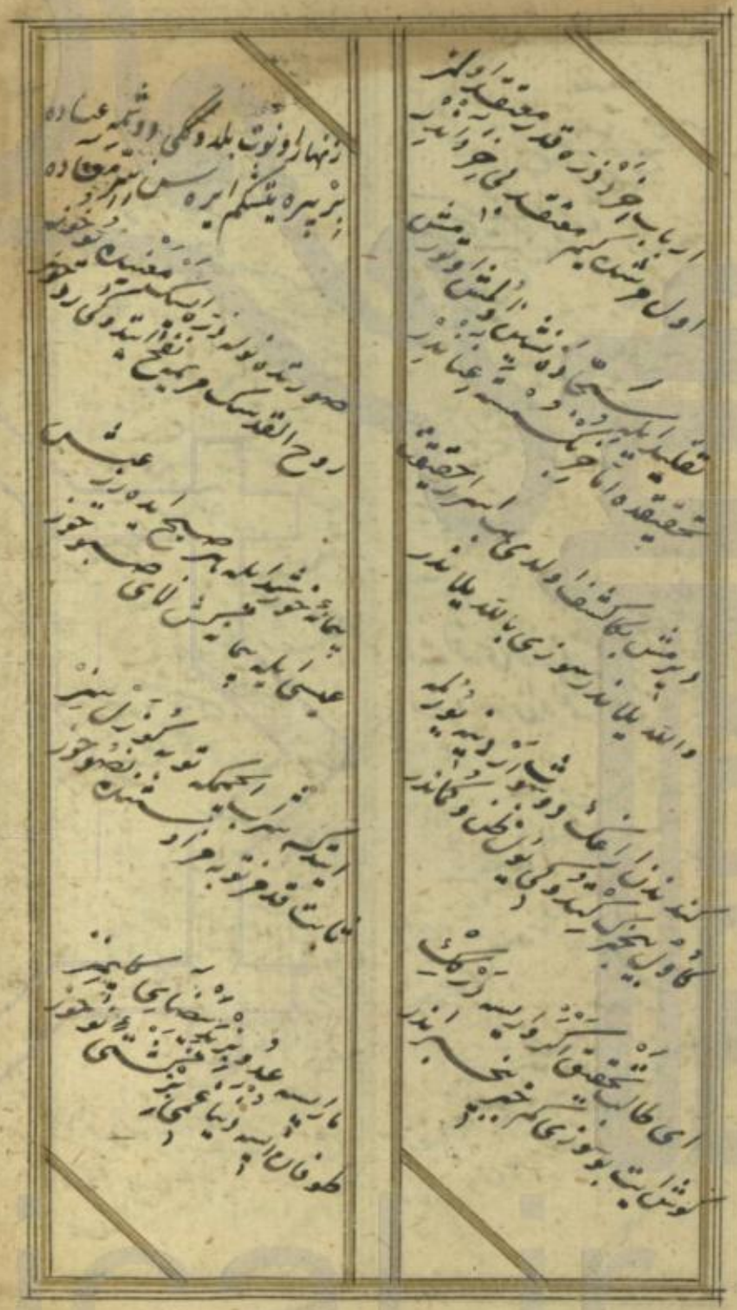
زنجه ولی همه بری بر قطب زماندر
کفتار کلوب سویلیه اول جهل و کذب

بوقتی سی لازم طیور زمی بی نان
زهراولسون اولقمه کاولیسن ماند

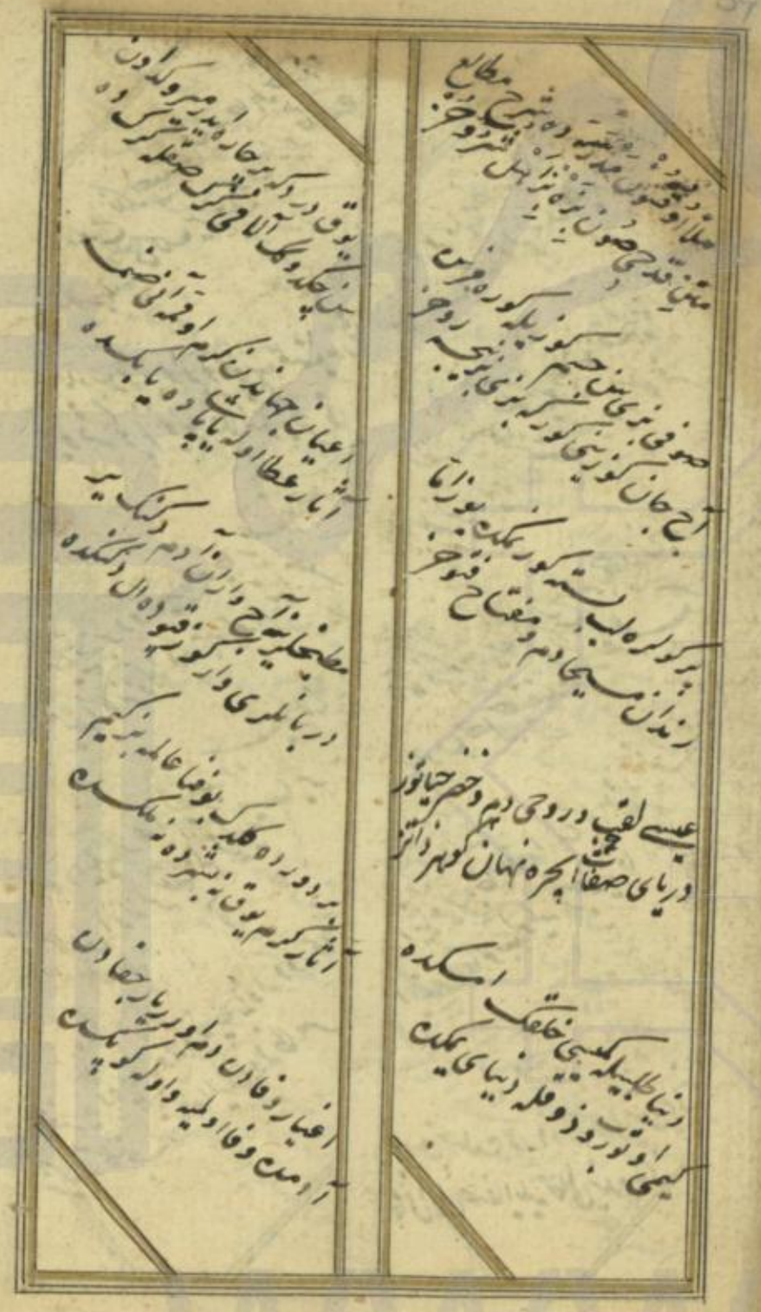
بوجه ایچون کندولی عالمده بدنامم
بازن سکا کیمیر ایلیه بیم سن طلبدن

www.tcal.ir

55b

56a

57a

56b

58a

57b

58b

59a

59b

60a

60b

61a

61b

ای پدر دم زنی و لاف ای باغبانی
رشته‌ٔ عاطفت حکم عالیقدار

صاحب اصل و نسب فخر و حسب مأمون یک
افتخار امر از بنا اعیان کبار

اول بلند اختر و عالی نسب روشن رای
اول نلک رتبه همایون فر جوهر شمار

عزت و قدر زمانین بلند آوازه
ذات پر حشمتی او در بن گردنمایه و قار

یزانک رتبه حالاتیه امکان وصول
یزانک فضل و کمالاتیه امکان شمار

کل رنگین کلبد دسته نسخه نهم
گیرچکیم ابن اعدایه کور و نیسار

شاخدن برگ شکوه‌ی کرکاکه اوشیر
دست زرخشی ایدر سیم نشخالی نثار

کیکه چتر سه انک دایه‌ٔ چکندن
رزاتیه اکاولمز انک بی حصار

کیمی کور دسه ایدر مدح صفاتن ازبر
کیمی بولدسه قلور نامه شریفن تکرار

ابر لطفی ایدیجک او سنه بر کره دوتر
سنبزه زار دل احبایی ایدر نازه و تر

62a

پیشه‌ٔ غرض مناعی عدو نیسار
نار قهرندن اکر ذره قدر قوبه شرار

پیشه‌ٔ بلدر که در دو تنکه جاکیرمیم
دونمدی مقصدم اورن طلبج کرفتار

کوزمه راحت افیالله بنج ادبار
شمدی بر حالته وار دیم که برابر کیمیور

بکه نمدکره و تشیر نفی کره کمز دیمز اظهار
سیم و زر دیر ملی لازم دکل اتمک بیکار

ایده‌سن خانه کوهر تکک عنبر بار
دار امیدم مکار خصت دیوانجی نکده

علی مغرده همیره دعا کوبکدیر
بنده‌ٔ مخلص یه اول خدمتکار

62b

قصر باگاه طلوع ایلیه وگاه غروب
مقابلت بولیه تالیل ونهارا
نیز اتابک اولدی کوکلیم بخشش احبابک
سایهٔ عاطفتک اولدی سرشکم کذار
قصیل باقی افندم
ایتدی شهری شرف مقدم سلطان جهان
بیک باغ ارم وغیرت کلزار جنان
شاد وخان اولدی بکون اوده کلیسان
وصلت بوسفله بیته کیه کعبه کان
اول زمان ایدر ایکیک شوقله طاوس جوان
ایده جهن جرم باغ جهانده جولان
انفروزی
دولت اقبال فیلوب اولدی کالیع یاری
حاصلی اوستره دوندک بسهر دان
روشن اولدی اجلوزمان بلقیس اصل
وصیدر منزل عشرت اولیعت الاحزان
مطلع صبح ظهردن نیه اولدی تابان
بجه زایت منصور بولنه کیفه مقصود دوصول
کچدی چون دولتله یه لویه ارکان
اولدی اوزره بکلرینه کلیه کلیسان
ایتدی باغ ارم وغیرت کلزار جنان
بیک باغ ارم وغیرت کلزار جنان
شاد وخان اولدی بکون اوده کلیسان
وصلت بوسفله بیته کیه کعبه کان

63a

پنجم در اولاد امجد حضرت خاقانی
بوزوالیشدی محنت خاریجران
حمد لله کوصال شوفرخنده فصال
ظفر لحدی یه بلنه کوره خندان
بخت نقد حیات عالم
کهکشان کرمی نقد حیات
روحدر جسمی جهان ملکنه خلی روان
حافظ دین قوی حامی شرع نبوی
تابع امر خدا تابع نص قران
خسرو جم عظمت داور خاقان نظوت
بکه ایل کم قولی جم عبد حقیری خاقان
دارا ورد ورزمان شاه سلیمان زمان
پیر زمور پای همه یه بلوکل اوران
شاه جمشید حشم خسرو خورشید علم
سر سردار سر افراز سلاطین زمان
ناجدار ان فلک پایه نشین علمی
سر فرازان جهان سایه یزدان یه کمان
کهکشان حیا سیله فلک روشن
خنجر عدلی جلا سیله جهان یه لمان
هر قدر زیبنه کوسترسه کارفلک
اکه بر خاق قرضع مرکاه شان

64a

63b

64b

حاکمان قالد را باد او را بدین بر و کیم
نسخه در جمله سمرقند بای حدیث و قرآن
هر سحر ناله کنم بر او زره بنام شهدن
جبهه نیخ خها کیرلی مهر رخشان
ملکان او سنن او لدینه کیتیخ خور شید
سایه سلطنتکده او لد آسوده جهان
همکام شب کیکده و قصر آسمان
زین او لشدی شعله نوبتی شمع خران
خیلی کوک ایچره نوبتی مشعل قمر
صحن سماوه رو سندر راه کهکشان

65a

بالای چرخ دعوه یه کیدوب کیصه سال
او تور مشیدی نیتکه بهندوی پیل بان
اما بو نوب و زینت عالم ندر دیو
عبرت میکو زیلد ناظر ایکن دهر ناکهان
اطراف و صالدی شعشعه بین کوشه مهر
اولدی افقده مهر سلیمان بی عیان
طوبدی بو سنری عاقبت الامر قوبن خان
کیم بو نظامی دیر مدی عالم سنکن همه
الاکه بین دولت شاه جهان

والانشان نامور عرصه کیهان
جمشید عدل و عشر دارای دارا کیر
سلطان شرق و غرب شهنشاه نکوان
دارای دهر شاه سلیمان نکوان
آنای بخت اولسه رواخترون زوان
کرشمک اندی ای بو بکر بلکه چرخ
زنجیر ایله کتوردی یه بکلکشان

صاحب وجود ملکت لطف وجود او عمیم
بذل دل خوان لطف او مخصوص بحر و کان
سنان قاف بوی خلقه عطار نوبهار
محتاج دست همت خود حاجتوران
کرد یک جرعه بذل او از غلبه
دور کل بدرید بدرید سه اگر جامه
پای شرع ابد رابد سه داد بقا او
عدلک بانده خشم و کرم قهرمان
لطف تنگ عدم دیار نروشنا ظر بقدر
اعدای ذی طوره بلجد نکبورهان

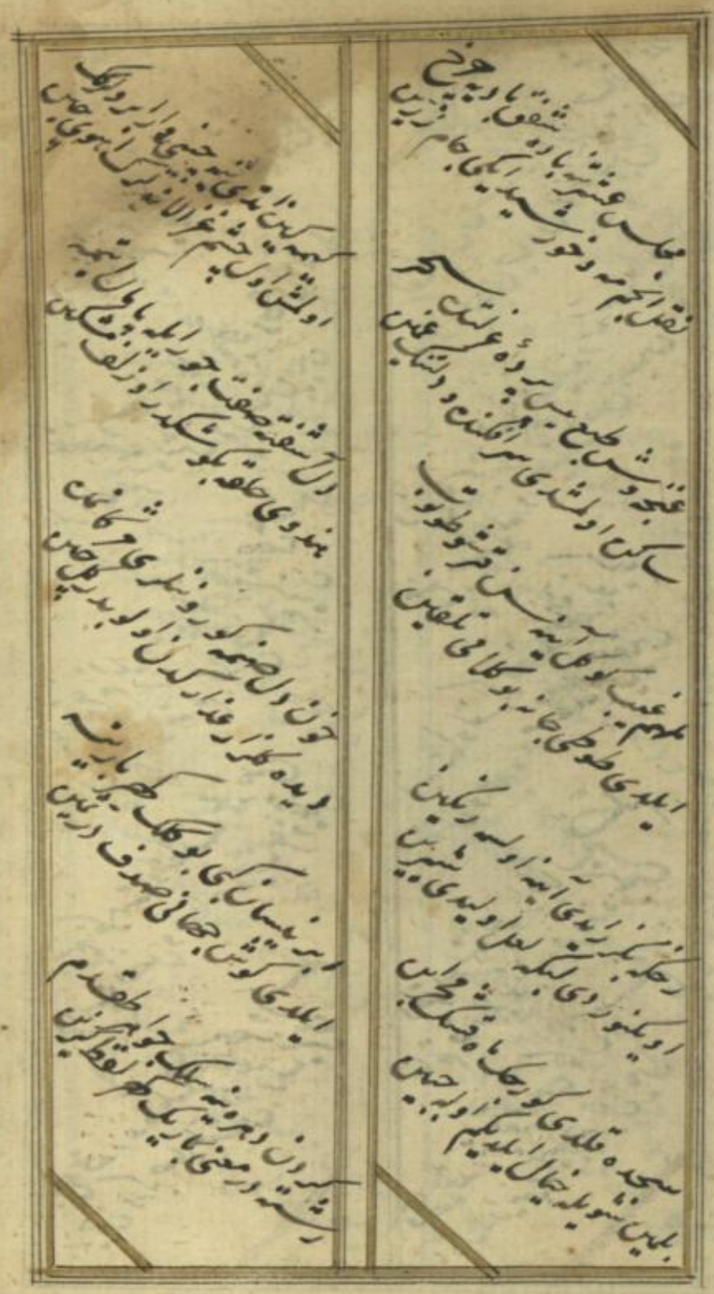
ارباب مثال عسکر کبریا علمرک
فتح و ظفر نسخه نامجری بامان
صفدار نه دلیر سه الوبه چرخی دانه وار
عنقای قاف قدر کبر بطوطه در بهان
بر خوان او بدار اگان زل دست همتک
چوگان او بدست اگر گوی آسمان
اول شکون بکوبند در گه دوم زمین
بر نظم روح بخشی و نور دهی روان
جان اولیا بدی اول دهن ای شوخ دلستان
بیچون او لوردی جان کبی با دین ان

ربش رکاب او زنوه نظره اولمش کره کره
کوبا جاره بعلبک یکر شاهیان میان
کوردون نهال سرو وضو برخوا کلی
ابرق چنین بسلسون باغبان بان
لعلک خیال جهه خاطره واریکن
یاقوت نابه اولماشدی مکان کان
طولدی جهان عنقا بلکه کاخ کن
طولدی صدای عنقا بلکه کاخ کن
آفاق جهدی ولوله عرصه زمین
اندی زمینه غلغله دانسمایان
باقی صفت بیلسل ریکین ذاکله
نه اولطلعتک کبی فرخنده شهان
حسنک کلیه باغ جهان نکشن ارم
هر سو هزار بلبل وصد کونه ذا
ارکاه حقه بر زطوبی بر فرزیده اولد
جاه وجلال و سلطنت بخت جاودان
شمع نهالی بارفادان نکاه ایده
دامان عون عصمت دارنده جهان

66b

67a

68b

69a

122.

69b

زرد رو کو بهر لعلی قلوب از پی نوا افتاده خاتم
زیب دهنده چو بحر همسر قیصر خاتم
ناله طوطی جان مالک او بود بگلی
مالک جام جم و تاج سکندر خاتم
مشعل ماه در او لب و لبش بگلی
چون خیبر و زنده جوشش یار بین سیرابت
قصه غیرت و زنده جوشش یار بین سیرابت
اولدی یار طوطیه گویا قفس زرخاتم
گوشه رخ قفیه ایدوب الماسدن ایبده وزر دن نشان
ایدوب الماسدن ایبده وزر دن نشان
گوشه رخ قفیه بیشوده در حرخاتم

مالک بنای قدر بلندی سنجاق قصر
اولدی او ل طاق فلک رفعتنه منظر خاتم
حلقه در دور قدح لعل شراب یکلین
رند میخواره به خوشدر طلوس اغزخاتم
لب دلدار قوری تمکس قانن
ریشک لعل لب دلدار و لسه و لاغزخاتم
زار کیر بویله ضعیف اولسه و لاغزخاتم
جمجمه لعل کسوب فرقه به داغ اویرلش
دار یسه سودی کمی یار سیمه خاتم
واری عشقه او شوب نازه جوان سودی کار
بو لدی قدرین نه کیمسه بیلمز خاتم

70a

حسرت لعل لبک یار بیله کیمسه انمش
تن لاغر قدر چیمر رخ اصفر خاتم
نسخه بار زسم عجب اولدی یار اوزره
نبض بحر اندعلاج الملک اسمر خاتم
طوق زرین طاقنوب تاشلش
اختیار ایلمش اسلوب قلندر خاتم
کاشف نور فرقه بر دانه کل چوکمش
آسیان نیکلی نعلر سه نولا گر خاتم
بیضه کاسه دولندر اولدی نخجیر
آسیان نیکلی نعلر سه نولا گر خاتم

سوزن و فلاغ اولدی سیمر کوزه دار
بو للی قرب و زیر شکسته دار خاتم
کوزلک اوستنده پای ولا دار خاتم
این لی خاتمنه پای ولا دار خاتم
بولدی کف زرین کمر و تاج جوهر خاتم
الماس کراولغرف زر و کوهر خاتم
نیجه کف زرین و عطا موجی دریا
نیجه دریا دیمیم کف زرین کمر و دریا خاتم
اینده عواصف بولدی کهر ریز خاتم

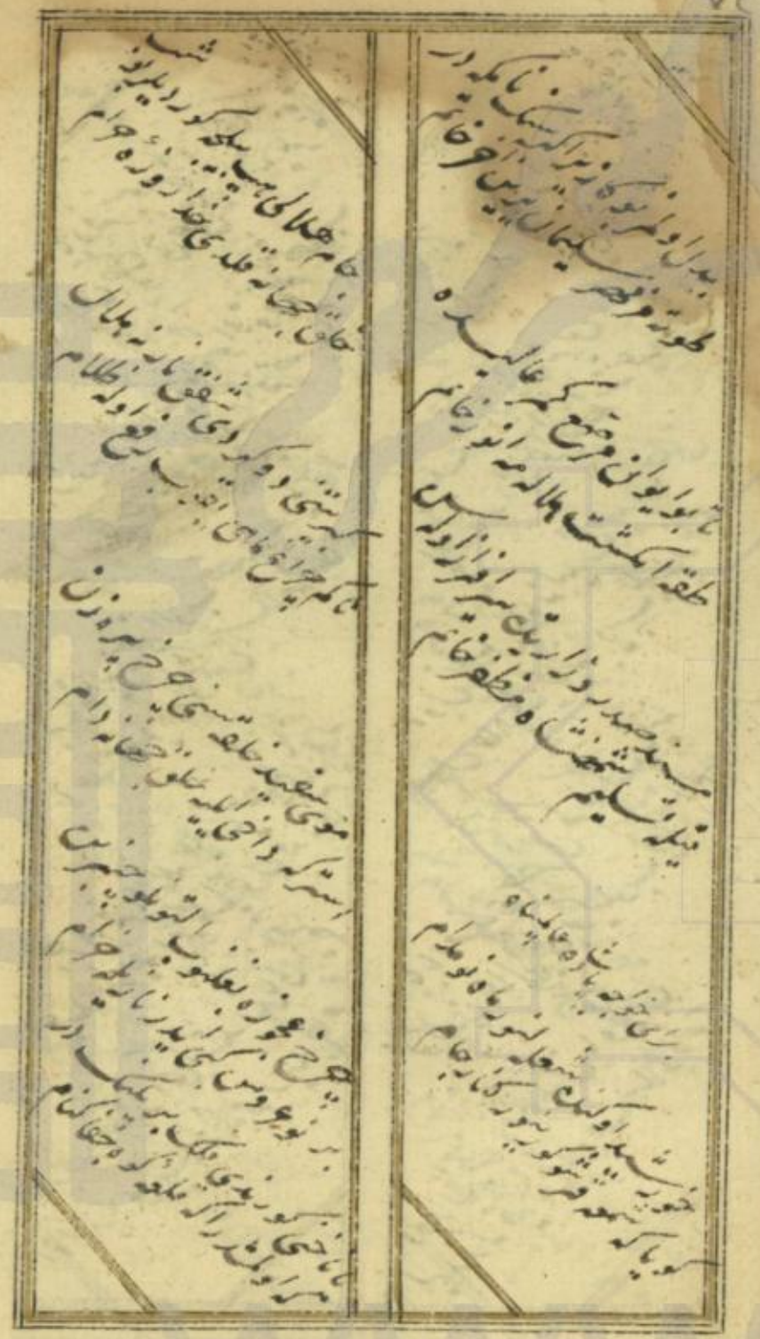
70b

71a

71b

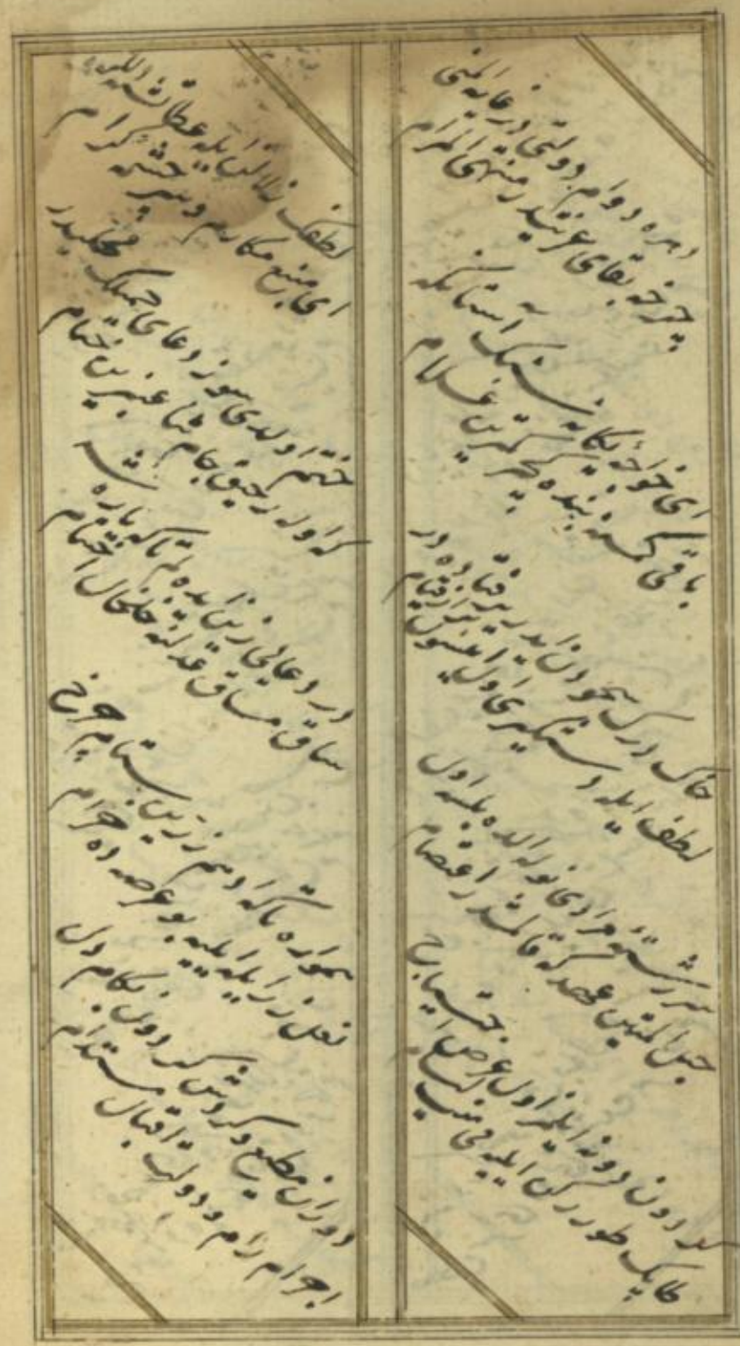
72a

72b

73a

73b

74a

75b

76a

77b

78a

78b

79a

80a

79b

موافق تکار ایلدر بر گوشه ده دفع غموم ایلر

سوکلی مرغ نجم ایچون بند نجم الفته اول بایه

بنا من دمبدم ایلر معطر بوی دلجانیس

چول اولدی در بسم ایلر بوی دلدار زیبا کیسنی

نجم جان در بسم ایلر بوی دلدار زیبا کیسنی

مشرف ایلدی کچه بر بی تبشیر فردوم ایلر

تنها نه لف سیه یکا یک کبی بیاض اولنیس

خط رخسار یکا سودا سن ایلر دل بعید اولنیس

اکرچه محفل خوبان کبی فال معید اولنیس

از چه چیزی کوه رسول جوق زمانه

شراب عشق یله ملتقادن ای دل سوه

کرکمز صوفیدی بر جام ایله دفع غمان ایجا

نوازش مدام عشق اولدی بر بیکانه ایجا

تخلص ایلدن خلاص اولدی بر بیکانه ایجا

جباب ساغر صهبا کبی محو رسوم ایلر

نیسانی ایچی بیکانه دن شهره آکاه ایلر

پری دیو ایله بیکانه کوکل هفتاد نکاه ایلر

دوستی جانی نیسه دوستی یاد ایلر

انا فی چشمی دلبر دار در ایلر

بر سر زلف سیه کار ایلر

بر سر زلف سیه کار ایلر

بر اهل عشق اولدی حسن یار

الهام فیض حضرت عالی حسن یار

عری یاد طریق تعوذه اولدی حسن یار

دل شاد ایلر

صوکلی بیاض اولدی سن یار

بیمده حسن شرح ایلر

بر اهل عشق اولدی حسن یار

الهام فیض حضرت عالی حسن یار

عری یاد طریق تعوذه اولدی حسن یار

دل شاد ایلر

صوکلی بیاض اولدی سن یار

بیمده حسن شرح ایلر

بر اهل عشق اولدی حسن یار

الهام فیض حضرت عالی حسن یار

عری یاد طریق تعوذه اولدی حسن یار

دل شاد ایلر

صوکلی بیاض اولدی سن یار

بیمده حسن شرح ایلر

بر اهل عشق اولدی حسن یار

الهام فیض حضرت عالی حسن یار

عری یاد طریق تعوذه اولدی حسن یار

دل شاد ایلر

صوکلی بیاض اولدی سن یار

بیمده حسن شرح ایلر

83b

84a

85a

84b

86b

87a

87b

88a

92b

93a

95a

94b

95b

96a

کتابخانه مجلس شورای اسلامی
شماره ثبت ۱۴۰۲

www.ical.ir

